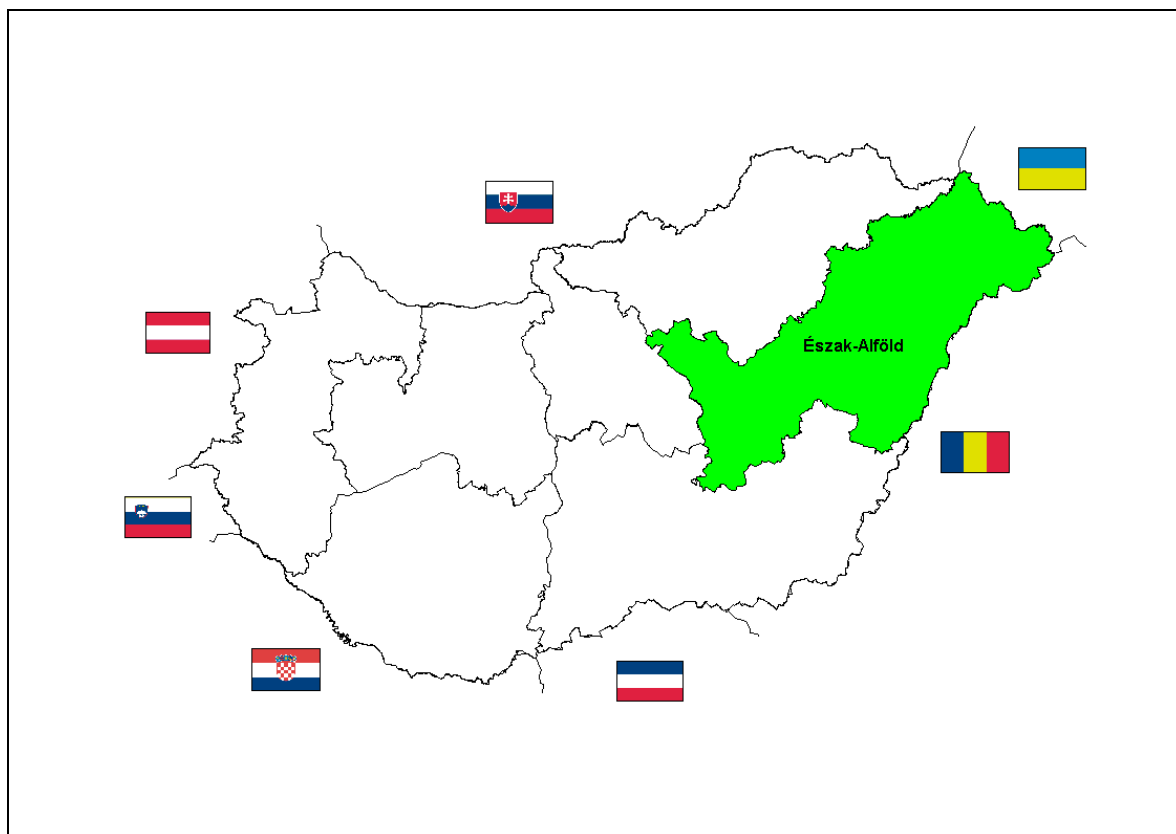

Észak-alföldi operatív program

2007-2013

2007HU161PO009

TARTALOMJEGYZÉK

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	4
1. HELYZETELEMZÉS.....	8
1.1. Az Észak-alföldi régió társadalmi-gazdasági-környezeti helyzete	8
1.2. SWOT-elemzés	29
1.3. Az Észak-alföldi régió területi tervezési kategóriái.....	31
1.4. A megelőző programozási időszak fő tanulságai	35
1.5. A regionális tervezést meghatározó fejlesztéspolitikai célkitűzések	37
1.6. A stratégia logikai magyarázata	41
2. AZ ÉSZAK-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAM STRATÉGIÁJA	43
2.1. Az Észak-alföldi operatív program átfogó célja	43
2.2. Az Észak-alföldi operatív program specifikus céljai.....	44
2.2.1. Az ÉAOP 1. specifikus célja: A régió kis- és középvállalkozói szektorának megerősítése	45
2.2.2. Az ÉAOP 2. specifikus célja: A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása	45
2.2.3. Az ÉAOP 3. specifikus célja: A lakosság mobilitásának javítása	45
2.2.4. Az ÉAOP 4. specifikus célja: A régió humán erőforrásának fejlesztése	46
2.2.5. Az ÉAOP 5. specifikus célja: Az épített és természeti környezet állapotának javítása	46
2.3. Az Észak-alföldi operatív program prioritási tengelyeinek kialakítása	47
2.4. Kapcsolódás az egyes zászlóshajó programok megvalósításához.....	48
2.5. Horizontális területek	50
2.5.1. Esélyegyenlőség	50
2.5.2. Fenntarthatóság.....	52
2.5.3. A területiség és a területi szemlélet érvényesítése	53
2.6. „Régiók a Gazdasági Változásért” Program.....	53
2.7. A régió városfejlesztésének stratégiai irányai.....	55
2.7.1. A városfejlesztés keretei.....	55
2.7.2. A városfejlesztés fókuszterületei	55
2.7.3. A városfejlesztés beavatkozásainak típusai	56
2.7.4. A városfejlesztés végrehajtásának módszere	57
3. PRIORITÁSI TENGELYEK	60
3.1.1. Prioritási tengely: Regionális gazdaságfejlesztés.....	60
3.2.2. Prioritási tengely: Turisztikai célú fejlesztés	65
3.3.3. Prioritási tengely: Közlekedési feltételek javítása	70
3.4.4. Prioritási tengely: Humán infrastruktúra fejlesztése.....	73

3.5. 5. Prioritási tengely: Város és térségfejlesztés	77
3.6 6. Prioritási tengely: Az Észak-alföldi operatív program lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás).....	84
3.7. Nagyprojektek indikatív listája.....	85
4. PROGRAM ÉS PRIORITÁS SZINTŰ VÁRHATÓ HATÁSOK ÉS SZÁMSZERŰSÍTETT INDIKÁTOROK	86
5. AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK.....	91
6. PÉNZÜGYI KERETEK.....	116
6.1. A forrásallokáció-arányszám megállapításának általános szempontjai.....	116
6.2. Pénzügyi tábla.....	117
7. AZ ÉAOP PARTNERSÉGI EGYEZTETÉSE	119
8. AZ ÉAOP ÉRTÉKELÉSE.....	123
8.1. Az ÉAOP ex-ante értékelése.....	123
8.2. Hivatalos nyilatkozat az ÉAOP Stratégiai Környezeti Vizsgálatáról.....	127
MELLÉKLETEK.....	133
1. sz. melléklet: Az Észak-alföldi operatív program helyzetelemzéséhez tartozó ábrák, táblázatok	133
2. sz. melléklet: Az Észak-alföldi régió stratégiai programjának célrendszere	141
3. sz. melléklet: Az Észak-alföldi régió területi tervezési kategóriáiba tartozó települések listája	143
4. sz. melléklet: A Közösség alapjaiból származó források kategoriánkénti hozzájárulása az operatív programhoz.....	147
5. sz. melléklet: Összefoglaló a zászlóshajó programokról	148
6. sz. melléklet: A 1828/2006 EK rendelet 47. cikk (1) bekezdése alapján kiválasztott kritériumok szintje az Észak-alföldi régióban	150

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Az Észak-alföldi operatív program (továbbiakban: ÉAOP) a hat magyar konvergencia-régió egyikeként, elsősorban az Új Magyarország Fejlesztési Terv¹ 5., Területfejlesztés prioritásának megvalósítását támogatja. A régió 2007-2013-as időszakra szóló fejlesztési szükségleteit ugyanakkor a régió programja és az ágazati operatív programok együttesen képesek kielégíteni. Az operatív program az Európai Unió újrafogalmazott lisszaboni stratégiáját strukturális célokká transzformáló Integrált Irányelvek mikro- és makrogazdasági célkitűzéseit mind, és a foglalkoztatási célok nagy részét (foglalkoztatási eszközök fejlesztése, befogadó piac biztosítása, piaci megfelelés, az oktatás-képzés piaci igényeknek való megfeleltetése) támogatja. A régió fejlesztési céljai összhangban állnak a Sikeres Magyarország megteremtését célul kitűző *Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció*, valamint a kiegyensúlyozott területi fejlődést megcélzó *Országos Területfejlesztési Koncepció* stratégiai céljaival. Az ÚMFT-ben nevesített horizontális célok közvetlenül vagy közvetve, mind megjelennek az operatív program struktúrájában.

A program beépíti a környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatóság és a kohézió elvét stratégiájába, s azok elérését közvetlenül is szolgálja.

Figyelembe véve a helyzetelemzésben feltárt problémákat, területi különbségeket és sajátosságokat, valamint a fent említett dokumentumokban foglalt területfejlesztési célokat és prioritásokat, az ÉAOP hosszú távú **átfogó célja**:

Az Észak-alföldi régió természeti és társadalmi értékeire, településhálózati sajátosságaira építve, a regionális versenyképesség erősítése, valamint a régió belüli területi különbségek csökkentése

A 2007-2013 közötti programozási időszakban reális célként a fejlettségi differenciák növekedésének megállítása fogalmazható meg. Ennek megfelelően, jelen program stratégiai célkitűzése az Észak-alföldi régió leszakadásának megállítása, azaz a régiónak az országos növekedési pályán való tartása, annak érdekében, hogy a későbbiekben elindulhasson egy felzárkózási folyamat.

¹ Az Új Magyarország Fejlesztési Terv az Európai Unió strukturális alapjaiból és Kohéziós Alapjából származó támogatások 2007 és 2013 közötti felhasználásához szükséges Nemzeti Stratégiai Referenciakeret. (A továbbiakban Új Magyarország Fejlesztési Terv, illetve ÚMFT).

A stratégiai cél elérése érdekében öt specifikus cél került meghatározásra:

Specifikus cél	Indikátor
A régió kis- és középvállalkozói szektorának megerősítése	<p><i>A vállalati szektor által megtermelt bruttó hozzáadott érték (BHE) növekedése a program hatására (Ft)</i></p> <p><i>Támogatás által indukált beruházások nagysága (Ft)</i></p> <p><i>A régióban létrejött vagy új telephellyel rendelkező kis- és középvállalatok száma (db)</i></p> <p><i>Meghatározott foglalkoztatotti és árbevételi kategóriákba tartozó KKV-k aránya (%)</i></p>
A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása	<i>A szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás ágazat által előállított bruttó hozzáadott érték növekedése (%)</i>
A lakosság mobilitásának javítása	<i>Közösségi közlekedést igénybe vevők száma (fő)</i>
A régió humán erőforrásának fejlesztése	<i>A minimális tudáskritériumoknak eleget nem tevő tanulók arányának csökkenése azokban az iskolákban, ahol ezen tanulók aránya több, mint 50%. (%)</i>
Az épített és természeti környezet állapotának javítása	<i>Hasznosított barnamezős területek nagysága (ha)</i>

Az operatív programok beavatkozásainak hatékonyságát növelik, az egymást erősítő fejlesztések integrált megvalósítását elősegítik a zászlóshajó programok, így például:

- A Hét versenyképességi pólus,
- A XXI. század iskolája,
- A „Nem mondunk le senkiről!” (Leszakadó térségek felzárkóztatása),
- A Gyermekesély, és
- Az Akadálymentes Magyarország zászlóshajó program.

Fejlesztések

Az ÉAOP stratégiája és az egyes területek közötti forrásmegosztás az EU előírásainak megfelelően lebonyolított partnerségi egyeztetések eredményeképpen került véglegesítésre.

Folyó áron, 15% nemzeti hozzájárulással

Prioritási tengely	A prioritás kerete (euró)	Százalékos megoszlás
1. Regionális gazdaságfejlesztés 1.1. Regionális üzleti környezet infrastrukturális fejlesztése 1.2. Regionális és interregionális együttműködések elősegítése 1.3. Információs és innovációs szolgáltatások fejlesztése	164 991 398	14,38%
2. Turisztikai célú fejlesztés 2.1. Turisztikai termék- és attrakciófejlesztés 2.2. Kereskedelmi szálláshelyek fejlesztése 2.3. Desztináció-menedzsment fejlesztés	208 450 929	18,17%
3. Közlekedési feltételek javítása 3.1. Közúti közlekedési infrastruktúra fejlesztése 3.2. Közösségi közlekedési rendszerek fejlesztése	199 935 957	17,43%
4. Humán infrastruktúra fejlesztése 4.1. Humán közszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése 4.2. Közszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása	236 207 524	20,59%
5. Térségfejlesztés o Városfejlesztés o Térségi és települési természet- és környezetvédelmi fejlesztések o A régiós civil és egyházi szervezetek társadalmi szerepvállalásának növelése, együttműködéseinek megerősítése	296 254 662	25,83
6. Technikai segítségnyújtás	41 300 926	3,6%
Összesen:	1 147 141 396	100,0%

A programnak a vonatkozó rendeleteknek megfelelő, folyó áras, euróban megadott támogatási összegei a Pénzügyi fejezetben találhatóak.

Partnerség

A program elkészítése folyamán széles körű egyeztetésen esett át, mely kétirányú volt. Jelentette egyrészt a régió belüli konzultációkat, másrészt az egyes minisztériumokkal a ROP és az ágazati operatív programok tartalmi elemeire vonatkozóan megtett egyeztetéseket. A program hozzájárul a debreceni fejlesztési pólus program sikeres megvalósításához. A partnerségi folyamat lezárását követően a beérkezett észrevételeket a tervezők folyamatosan figyelembe vették és beépítették.

Rövidítések magyarázata

Az Észak-alföldi operatív programban, valamint a kapcsolódó Intézkedési és Tevékenységi tervben előforduló rövidítések magyarázata:

BHÉ	Bruttó Hozzáadott Érték
CSG	„Community Strategic Guidelines” – Közösségi Stratégiai Iránymutatások
ÉAOP	Észak-alföldi operatív program
ÉARFT	Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács
ÉARFÜ Kht.	Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.
EHA	Európai Halászati Alap
EMVA	Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap
EPO	„European Patent Office” – Európai Szabadalmi Hivatal
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESZA	Európai Szociális Alap
EU	Európai Unió
ETEOP	Európai Területi Együttműködés Operatív Program
GDP	„Gross Domestic Product” – Bruttó Hazai Termék
GOP	Gazdaságfejlesztési Operatív Program
IH	Irányító Hatóság
IKT	Információs és Kommunikációs Technológia (angolul: ICT)
IT	Információ-technológia
ITC	„Information and Telecommunication” – Információ és Telekommunikáció
K+F	Kutatás és fejlesztés
KEOP	Környezeti és Energia Operatív Program
KKV	Kis- és középvállalkozások
KÖZOP	Közlekedés Operatív Program
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KSZ	Közreműködő Szervezet
LE	Lakos-egyenérték
NAP	Nemzeti Akció Program
NFT	Nemzeti Fejlesztési Terv
OFA	Országos Foglalkoztatási Közalapítvány
OFK	Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió
OP	Operatív Program
OTK	Országos Területfejlesztési Konceptió
ROP	Regionális Operatív Program
SKV	Stratégiai Környezeti Vizsgálat
SOP	„Sectoral Operative Programme” – Ágazati Operatív program
SWOT	„Strenghts, Weaknesses, Opportunities, Threats” – Gyengeségek, Erősségek, Lehetőségek, Veszélyek elemzési módszere
TA	„Technical Assistance” – Technikai Segítségnyújtás
TÁMOP	Társadalmi Megújulás Operatív Program
TEN	„Trans-European Network” – Transz-európai (közlekedési) hálózat
TIOP	Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program
TISZK	Térségi Integrált Szakképző Központ
ÚMFT	Új Magyarország Fejlesztési Terv (Nemzeti Stratégiai Referencia Keret)
VOP	Végrehajtás Operatív Program
VTT	Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése

1. HELYZETELEMZÉS

1.1. AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ TÁRSADALMI-GAZDASÁGI-KÖRNYEZETI HELYZETE

Az Észak-alföldi régió a Magyar Köztársaság keleti határán fekszik, három megyéből (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg) áll. A régió 6 km-nyi európai uniós (szlovákiai), valamint 338 km-nyi (ma még teljes egészében) EU-n kívüli (ukrajnai és romániai) határszakasszal rendelkezik. A régió határszakaszán a szomszédos országokba átnyúló földrajzi, ökológiai egységet képező területek találhatók (a területek egy része az EU Natura 2000 hálózatának alkotóeleme). A határ menti kapcsolatok vonatkozásában elsősorban a centrumvárosok interregionális együttműködésének földrajzi keretei rajzolódnak ki: a Nyíregyháza-Ungvár, valamint a Debrecen-Berettyóújfalú-Nagyvárad városkapcsolatokra épülve már konkrét együttműködések fogalmazódtak meg, ezek azonban sok esetben esetlegesek, és további bővítésük szükséges.

A régió területe 17.729 km² (az ország második legnagyobb régiója), a lakónépesség száma 2006. január 1-én 1.533.162 fő, a 2005 közepén tartott mikrocenzus alapján 1.540.424 fő (az ország második legnépesebb régiója).

1. ábra: Az Észak-alföldi régió elhelyezkedése

A továbbiakban az Észak-alföldi régió helyzete a Közösségi Stratégiai Iránymutatások (CSG) szerkezetét követve kerül bemutatásra.

1.1.1. IRÁNYMUTATÁS: Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni

A Közösségi Stratégiai Iránymutatások első iránymutatása az Észak-alföldi régió számára mind a gazdaság általános fejlettségét, mind a beruházások kedvezőtlen viszonyait, mind a külföldi tőke alacsony jelenlétét tekintve, rendkívül fontos.

Az Észak-alföldi régió a **GDP/fő mutatót** tekintve 2004-ben az országos átlag kétharmados értékével – amely a 27 tagú Európai Unió átlagának mindössze 41,9%-a volt – a magyar régiók

között az utolsó helyet foglalta el (1. táblázat). Az új évezredben tapasztalható javulás és reálértékben történt emelkedés ellenére (EU25 átlaghoz viszonyítva: 1999 – 34,8%, 2000 – 36,0%, 2001 – 39,6%, 2002 – 39,9%, 2003 – 41,8%, 2004 – 41,9%) a régió az EUROSTAT adatai szerint, 2004-ben csak öt bulgáriai, hét romániai és hat lengyelországi régiót tudott megelőzni.

Az Észak-alföldi régióon belül a legkedvezőbb helyzetben Hajdú-Bihar megye található, amely a megyék sorrendjében általában a 12. és 13. helyen állt, 2004-ben azonban már a 10. helyet foglalta el. Jász-Nagykun-Szolnok megye az 1990-es évtized döntő részében a 13-14. pozíciókat foglalta el, a későbbiekben azonban hátrább csúszott (2003-ban 16., 2004-ben 17. hely). A legrosszabb helyzetben Szabolcs-Szatmár-Bereg megye van, amely végig a sereghajtók között (19. és 20. hely) helyezkedett el (2004-ben 19. hely).

A régió kedvezőtlen helyzetére, valamint a **régióon belüli nagymértékű területi különbségekre** utal az is, hogy az itt található 27 tervezési-statisztikai kistérségből 15 a leghátrányosabb, 9 pedig a hátrányos helyzetűek közé tartozik (64/2004 (IV.14.) Kormányrendelet). A kistérségek közötti területi különbségeket jelzi, hogy 2004-es adatok alapján, az egy főre jutó bruttó hozzáadott érték tekintetében a legjobb értékkel rendelkező Debreceni kistérség adatának kevesebb, mint 9%-át érte el a legrosszabb értékkel rendelkező Derecske-Létavértesi kistérség, de a 27-ből 20 kistérség nem éri el a Debreceni kistérség értékének 25%-át. Jelentős területi különbségek figyelhetők meg az egy főre jutó összes belföldi jövedelem tekintetében, ahol a legmagasabb értékkel rendelkező Debreceni kistérség értékének 2004-ben mindössze 45,5%-át érte el a Csengeri kistérség, de a 27 kistérségből 7-ben nem éri el a felét és 21-ben a 2/3-át.

A termelékenységet tükröző GDP/foglalkoztatott mutatót tekintve (1. sz. melléklet M1. táblázat) az Észak-alföldi régió helyzete az alacsony foglalkoztatottság miatt némileg kedvezőbb, mint a GDP/fő mutató esetében. Egyrészt a régiók sorrendjében a 6. helyen áll, másrészt az országos átlaghoz viszonyítva helyzete (2004-ben 74,5%) közel 10%-kal jobb, harmadrészt a lemaradása is kisebb az előtte álló régiókhoz képest. Európai Unió összehasonlításban a GDP/fő értékhez hasonló jelenséget lehet megfigyelni: a GDP/foglalkoztatott mutató (2004 – 49,0%) az EU25 átlagához viszonyítva közel 10%-kal haladja meg a GDP/fő mutatónál tapasztalható értéket.

1. táblázat: A GDP/fő értéke a magyarországi régiókban az országos érték %-ban (2000-től kezdve a FISIM-mel számolva, 1996-2004)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Közép-magyarországi régió	148,4	151,0	150,0	153,6	154,9	157,9	163,5	159,7	158,8
Közép-dunántúli régió	92,3	96,5	98,6	94,4	97,8	94,4	88,9	93,4	95,6
Nyugat-dunántúli régió	104,8	105,0	110,2	114,6	114,3	105,9	103,6	108,7	104,4
Dél-dunántúli régió	79,6	77,2	76,7	77,2	74,9	73,9	73,2	71,8	71,3
Észak-magyarországi régió	68,7	66,8	67,3	65,7	64,6	65,2	63,9	64,4	66,4
Észak-alföldi régió	70,0	68,6	67,1	63,6	63,6	66,4	64,6	65,9	65,5
Hajdú-Bihar megye	77,9	76,1	75,4	71,4	71,6	73,8	73,3	76,2	76,1
Jász-Nagykun-Szolnok megye	75,2	74,7	71,7	67,0	66,7	70,3	67,6	66,0	64,7
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	58,6	57,1	56,0	53,8	53,8	56,7	54,2	56,0	56,0
Dél-alföldi régió	80,6	77,2	75,5	73,6	71,5	70,9	69,1	68,1	69,0

Forrás: Magyarország nemzeti számlái 2003-2004, KSH, 2006

A GDP/fő régióbeli alacsony aránya szoros kapcsolatban áll a beruházások kedvezőtlen helyzetével (1. sz. melléklet M2. táblázat). Az Észak-alföldi régió a 2001 és 2004 közötti időszak átlagában, a beruházások fajlagos mutatóit tekintve, az utolsó előtti helyen áll, figyelmeztető tény azonban, hogy 2003-ban és 2004-ben már a Dél-alföldi régió is megelőzte. A beruházások összetételét tekintve kitűnik, hogy a vállalkozások, valamint a helyi és helyi kisebbségi önkormányzatok szempontjából az Észak-alföldi régió az utolsó helyeken áll (igaz, az utóbbinál az egy főre jutó érték az összes beruházás esetében mért adatnál kisebb mértékben tér el az országostól), és csak a központi költségvetési szervek által végrehajtott beruházások esetében foglal el jobb pozíciót. A helyi és helyi kisebbségi önkormányzatok kedvezőtlen beruházási mutatói mögött alapvetően a forráshiány áll: 2005-ben a három megye önkormányzatainak az országos 36,1%-kal szemben 69,6%-a tartozott az önhibáján kívül hátrányos helyzetben lévő helyi önkormányzatok kategóriájába (a második legrosszabb helyzetben az Észak-magyarországi régió volt 43,4%-os értékkel), és ez problémát okozhat a kis, forráshiányos önkormányzatoknál a 2007-2013 közötti időszakban a pályázatokhoz szükséges saját forrás biztosításánál.

Az új évezredben – a megközelíthetőség javulásának hatására – a külföldi tőke is egyre inkább felfedezte a Tiszántúlt, és ennek következtében fokozatosan nőtt a térségbe érkező külföldi tőke mennyisége (például Michelin, Elektrolux, Flextronics, National Instruments, FAG, TEVA, Samsung). Az Észak-alföldi régióban a külföldi érdekeltségű vállalkozások saját tőkéjéből a külföldi részesedés összegét tekintve, 2000 és 2004 között a növekedés 2,22-szeres volt, amely lényegesen felülmúlta az országos 1,75-szörös értéket. Hasonló tendencia figyelhető meg a külföldi érdekeltségű vállalatok esetében is: míg az országos értékek a vizsgált időszakban stagnáltak, addig a régióban közel kétszeres növekedés ment végbe, amely mögött elsősorban a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működő ukrán és román eredetű vállalkozások számának növekedése állt. A régió országon belüli pozíciója – a korábban vázolt fejlődés hatására – kismértékben javult, az értékek ugyanakkor még mindig jelentősen elmaradnak az országos adatoktól (2. táblázat).

2. táblázat: A külföldi tőke fajlagos mutatói a magyarországi régiókban 2000-ben és 2004-ben

	A		B		C	
	2000	2004 ⁺	2000	2004 ⁺	2000	2004 ⁺
Közép-magyarországi régió	246,5	229,1	113,9	105,1	574,1	550,8
Közép-dunántúli régió	69,9	90,3	113,9	153,6	162,7	148,5
Nyugat-dunántúli régió	73,1	115,8	67,9	117,6	285,5	248,6
Dél-dunántúli régió	18,3	15,9	29,7	31,3	163,5	128,2
Észak-magyarországi régió	45,2	31,0	180,1	138,3	66,5	56,7
Észak-alföldi régió	23,8	30,8	77,9	49,5	81,0	157,4
Hajdú-Bihar megye	33,8	41,6	162,4	223,7	55,2	47,0
Jász-Nagykun-Szolnok megye	26,7	36,3	115,7	175,1	61,1	52,3
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	12,2	16,8	27,0	12,7	119,7	336,0
Dél-alföldi régió	31,6	16,8	55,2	43,6	151,6	97,4
Magyarország	100,0	100,0	100,0	100,0	265,3	252,6

A – egy lakosra jutó külföldi tőke összege (Magyarország=100), B – egy vállalkozásra jutó külföldi tőke összege (Magyarország=100), C – 100.000 lakosra jutó külföldi érdekeltségű vállalkozás,

+ – előzetes adatok

Forrás: az érintett megyék KSH statisztikai évkönyve

A beruházásokat és a külföldi tőke-befektetéseket befogadó ágak legfontosabb sajátosságai közül az alábbiakat lehet kiemelni.

Az Észak-alföldi régió Magyarország **agrárfejlesztése** szempontjából súlyponti stratégiai területet képez. Az ország mezőgazdasági területének 21,7%-a található a régióban, ezzel a magyarországi régiók között – a Dél-Alföld után – a második. A bruttó hozzáadott érték és a foglalkoztatás alapján a mezőgazdaság a régió mindhárom megyéjében fontos szerepet tölt be. Fontos érték, hogy a régió átlagon felüli természeti adottságokkal és termelési tapasztalatokkal rendelkezik bizonyos mezőgazdasági termékek előállításához, amely kedvező alapot nyújt az innovatív és versenyképes agrárgazdaság kialakításához (részletesen külön dokumentumban: „A 2007-2013-as EU-s programidőszak 1. célkitűzés (konvergencia) regionális helyzetelemzése – Észak-alföldi régió”).

Gondot okoz ugyanakkor, hogy alig akad hatékony termelési-feldolgozási-értékesítési együttműködés a mezőgazdasági termelők között, és kevés a magas feldolgozottságú mezőgazdasági termék. A gyenge **termelésbiztonság** pedig a nem kielégítő háttérre, azaz a hatékony gazdálkodáshoz szükséges fizikai infrastruktúrára, a logisztikai rendszerek mennyiségi és minőségi elmaradásaira, valamint a minőségbiztosítás, az agrár-innovációs és marketingtevékenység több területen jelentkező hiányosságaira vagy nem megfelelő színvonalára vezethetők vissza.

Az **ipari termelés** tekintetében 2000 és 2005 között az észak-alföldi régióban igen jelentős fejlődés játszódott le: a 2004-es érték a 2000-es érték 144,6%-a, amely felülmúlja az országos 141,7%-os értéket. A régióon belül a leggyorsabb ütemű fejlődés Hajdú-Bihar megyében ment végbe, de Szabolcs-Szatmár-Bereg és Jász-Nagykun-Szolnok megye növekedési üteme is nagyobb volt az országos átlagnál. Az ipar fajlagos mutatói is azt mutatják, hogy az új évezred elején az Észak-alföldi régió ipara gyors ütemben fejlődött. Mind az egy lakosra, mind pedig az egy ipari alkalmazottra jutó ipari termelés értékét vizsgálva, a régió 2004-ben az országos átlaghoz viszonyítva jobb mutatókkal rendelkezett, mint 2000-ben. A régióon belül a legjobb helyzetben Jász-Nagykun-Szolnok megye található, míg a fejlődés üteme a leggyorsabb Hajdú-Bihar megyében volt. A növekedés ugyanakkor csak a lemaradást csökkentette és alig változtatott az Észak-alföldi régió országos viszonylatban elfoglalt pozícióján (5-6. hely), sőt nőtt a lemaradás az előtte elhelyezkedő Észak-magyarországi régióhoz képest.

Az **iparban foglalkoztatottak** megoszlását tekintve a textil-, bőrtermék-, lábbeli gyártása, az élelmiszer-, ital-, dohány gyártása és a fa-, papírtermék gyártása, nyomdaipari tevékenység ágazatok esetében lehet megfigyelni az országos arányszámoknál magasabb értékeket. A régióon belül Hajdú-Bihar megyében a vegyipar és a bányászat, villamos-energia-, gáz-, gőz-, vízellátás ágazat, Jász-Nagykun-Szolnok megyében a textil- és élelmiszeripar, fémalapanyag, fémfeldolgozási termékek gyártása és a gépipar, míg Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az élelmiszer-, ital-, dohány gyártása és a vegyipar szerepe nagyobb az országos átlagoknál.

Az ipar fejlődése szempontjából országos szinten igen fontos szerepet töltenek be az **ipari parkok**, amelyek száma 2006 januárjában 179 volt. Ezek közül 26 található az Észak-alföldi régióban (14,5%), alacsony kihasználtságukat ugyanakkor jól jelzi, hogy a megindult fejlesztések ellenére a régió több mutató (például beépítettség nettó területre (54,64%), foglalkoztatottak száma, beruházások nagysága) szempontjából is csak a 4-7. helyet foglalja el országos összehasonlításban. További probléma, hogy a régió beépítettség területén tapasztalható viszonylag jó adatait néhány ipari park – például Debrecen, Jászfényszaru, Jászárokszállás, Nyíregyháza – magas értékei okozzák, a többiek működése alacsony színvonalú. A régióban ez különösen jellemző a kis- és középvárosokban kialakított ipari parkokra, amelyek – megfelelő fejlesztés esetén – elsősorban a helyi foglalkoztatásban játszhatnak fontos szerepet. Az ipari parkok fejlesztése során – a környezeti fenntarthatóságot is

figyelembe véve – a későbbiekben a zöldmezős beruházásokkal szemben a barnamezős beruházásokat kell előnyben részesíteni.

Az ipar fejlődését a fentiek mellett jelentős mértékben akadályozza a magas színvonalú informatikai szolgáltató-háttér, a logisztikai támogató kapacitások és a befektetés-ösztönzéshez kapcsolódó régió-marketing alacsony színvonala, egyes térségekben teljes hiánya.

A rendszerváltás után a kereskedelmi vállalkozások tömeges alapítása, erős fluktuációja és a privatizációs folyamat együttes hatásaként, a lakosság ellátását biztosító **kereskedelmi hálózat** többszörösére bővült: az 1990-es évek közepéig elsősorban kis üzletek tömeges megnyitásával, 1997-től kezdve pedig nagyobb alapterületű szuper- és hipermarketek, bevásárlóközpontok és specializált, tartós fogyasztási cikket árusító üzletek építése révén. A kereskedelem és javítás gazdasági ág 2004-ben a régió GDP-jének az országos 10,8%-kal szemben 9,6%-át adta (ez a régiók között a harmadik legmagasabb érték). Az alkalmazottak 11,4%-a dolgozott a kereskedelemben, ami a Közép-magyarországi régió után a második legmagasabb érték (az országos adat 10,7% volt).

Az Észak-alföldi régió **turisztikai vonzerőkben** gazdag és változatos terület. A régió potenciális természeti erőforrása és egyben legjelentősebb turisztikai értéke a **gyógy- és termálvízkinés**. A régióban 221 termálkút működik, 57 településen található fürdő, 33 fürdőben minősített gyógyvíz található. Egészségturizmusban rejlő adottságait eddig Hajdú-Bihar megye használta ki a legnagyobb mértékben, Hajdúszoboszló gyógyfürdője nemzetközi jelentőségű. A régióban három kiemelt gyógyhelyet jegyeznek: Debrecent, Hajdúszoboszlót és Szolnokot. További kedvelt fürdők vannak Nyíregyházán, Berekfürdőn, Tiszaújvárosban, Cserkeszőlőn, Hajdúnánáson, Püspökladányban, Kisvárdán és Túrkevéen is. A gyógy- és termálvíz nemzetközi vonzerővé válásának feltételei (színvonalas fürdők és medencék, kapcsolódó gyógy-szolgáltatások) azonban csak néhány helyen adóttak. A turizmus fejlesztése során, főleg a gyógyfürdő-fejlesztéseknél, kiemelt figyelmet kell fordítani a termálvíz-készletek és a környezet terhelhetőségére, kihasználásának küszöbeire.

A régió másik fő vonzerejét a természeti értékek és az azokból adódó táji, természeti, kultúrtörténeti örökség jelenti. A **természeti és táji értékek** közül kiemelkedik a Világörökség részeként a **Hortobágy**, Közép-Európa legnagyobb füves pusztája. A Hortobágyi Nemzeti Park hazánk első és legnagyobb nemzeti parkja. Rajta kívül még egy nemzeti park (Körös-Maros Nemzeti Park), 4 tájvédelmi körzet, 19 természetvédelmi terület és további 123 helyi védettségű terület található a régióban. Sajnos, a természeti területek jelentős része turisztikai fogadóképesség tekintetében kevésbé kiépített, valamint több esetben hiányzik a tudatos stratégiai marketing és a kapcsolódó termékek fejlesztése is, ami csökkenti a fogadó- és versenyképességüket. A jövőben nemzetközi szinten tovább fog növekedni az ökoturizmus iránti kereslet, ennek érdekében kiemelt gondot kell fordítani a régió védett és védelem alatt nem álló, de természet-közeli területeinek megőrzésére, állapotuk javítására, rekonstrukciójára, fenntartható formában történő bemutatathatóságára, valamint a jelenleg védelem alatt nem álló, de az eredeti, természeteshez közeli állapotot megőrzött területekre is.

A régió turisztikai kínálatában jelentős szerepet játszanak a vízhez kapcsolódó vonzerők, a **Tisza és mellékfolyói**. A Tisza felső és középső szakasza (Tiszabecstől Szolnokig) frekvenciált vízitúra-útvonalnak számít. A folyóvizek az ökoturizmus legfontosabb alapelemei közé tartoznak, a horgász-, vízi- és lovas-turizmus sok természetkedvelőt csábít a régióba. A **Tisza-tó** kiemelkedő, egyedülálló természeti értéket képvisel. A vadászturizmus további fejlődése érdekében, nagy hangsúlyt kell fektetni a jelenleg is kiváló minőségű vadállomány minőségi és mennyiségi szinten tartására.

Az Észak-alföldi régió **vallási** értékei, **műemlékei** is számottevőek, az ehhez kapcsolódó látnivalók, események sok turistát vonzanak, elsősorban a szomszédos régiókból. További fontos turisztikai értéket képviselnek a tradicionális, hagyományos életmód és gazdálkodás népi emlékei, néphagyományai (Jászság, Nagykunság, Hortobágy, Hajdúság, Szatmár, Bereg), a népi kismesterségek, valamint a nagyrészt kihasználatlan kastélyok és kúriák.

A **rendezvényturizmusnak** jelentős hagyományai vannak a régióban, minden évben jelentős számú fesztivált rendeznek, többségük művészeti (például néptánc-fesztiválok és színházi fesztiválok) vagy hagyományőrző, illetve gasztronómiai témájú (lovasnapok, Gulyásfesztivál, Juhászfesztivál stb.), helyi vagy regionális kisugárzású. A nemzetközi hírű rendezvények száma jelenleg kevés (például Debreceni Virágkarnevál, Szolnoki Gulyásfesztivál, a Jászberényi Nyár, Nyíregyházi Gyümölcskarnevál stb.). A **vásárok, kiállítások, konferenciák** elsősorban a megyeszékhelyekre koncentrálódnak, nagyobb létszámú rendezvények megszervezésére jelenleg csak Debrecen alkalmas, a másik két megyeszékhely, illetve Jászberény és Hajdúszoboszló csak kisebb létszámú szakmai eseményeknek tud helyszínt biztosítani.

A bemutatott vonzerők esetében ugyanakkor lényeges problémának tekinthető, hogy jelentős részük csak helyi vagy regionális vonzáskörrel rendelkezik, kevés a komplex turisztikai termék. Fejlesztésüket és magasabb szinten történő kihasználásukat nehezítik a régió szálláshelykapacitásának problémái: az 1.000 főre jutó szálláshely-kínálatot tekintve az Észak-alföldi régió a magyarországi régiók rangsorában 2005-ben minden kategóriában az 5-7. helyet foglalta el, miközben a szálláshely-kapacitás kihasználtsága a harmadik legmagasabb volt az országban. Emellett gyakran a vendégfogadás minőségi feltételei is sok kívánnivalót hagynak maguk után, elsősorban az alacsonyabb tőkeerejű mikro-, kis- és középvállalkozások esetében. Problémát jelent továbbá a magasabb kategóriájú szálláshelyek alacsony száma. Elsősorban a fenti tényekkel függ össze, hogy bár az Észak-alföldi régióba látogató turisták számának növekedése a 2004-ben megfigyelhető csökkenés után 2005-ben ismét folytatódott, a fajlagos idegenforgalmi mutatók (például az 1.000 lakosra jutó (külföldi) vendégek száma) nem tekinthetők igazán kedvezőnek: a régió csak a Dél-alföldi régiót és – a külföldiek vonatkozásában – az Észak-magyarországi régiót tudja megelőzni, értéke jelentős mértékben elmarad az országos átlagtól. A fenti tények következménye, hogy a szállás-szolgáltatás, vendéglátás ágazatban előállított bruttó hozzáadott érték 1 lakosra jutó értéke 2004-ben az országos átlagnak alig kétharmada volt.

Az idegenforgalom nagysága szempontjából az Észak-alföldi régióban egy sajátos kettősség figyelhető meg, amely alapvetően azzal van összefüggésben, hogy a turisztikai szolgáltatások terén nagy területi aránytalanságok vannak (1. sz. melléklet M3. táblázat). A kapacitás és a látogatottság jelentős mértékben koncentrálódik a kiemelkedő vonzerővel rendelkező területeken fekvő településekre (ez még erősebb a külföldi vendégek esetében), amelyek megfelelő kínálattal rendelkeznek mind a fogadóképesség tekintetében, mind az egyéb szolgáltatások terén (a vendégéjszakák koncentrációja ebben a régióban a legnagyobb). Ugyanakkor 2005 folyamán a régió 138 településén regisztráltak vendégeket (ez a teljes településállomány több mint egyharmadát jelenti), ez keresleti oldalról jelzi a területileg diverzifikált idegenforgalmi fejlesztés lehetőségét. A régió idegenforgalmának további jelentős problémáját jelenti a szezonális. Az elmúlt években tapasztalható csökkenés ellenére, az Észak-alföldi régió a magyarországi régiók között csak a középmezőnyben foglal helyet.

A régió turisztikai intézményrendszere sokszínű, egymás mellett működő önkormányzati szövetségeket, különböző kistérségi, illetve megyei szerveződések, régiószintű turisztikai feladatok betöltésével megbízott szereplőket, civil szervezeteket egyaránt magába foglal. Nagy jelentőséggel bírnak a régióban működő Tourinform Irodák (23 db). A fenti szervezetek mellett a régióban 31 utazási iroda és ügynökség is működik. A Magyar Turizmus Zrt. Észak-alföldi

Regionális Marketing Igazgatóság, illetve a Tisza-Tavi Regionális Turisztikai Projekt Iroda a régió turisztikai marketingtevékenységét hivatott ellátni. Az Észak-alföldi, valamint a Tisza-tavi Regionális Idegenforgalmi Bizottság elsődleges feladata, hogy a regionális turizmusfejlesztési stratégiában rögzített célok és feladatok a lehető leghatékonyabban valósuljanak meg, de jelentős szerepük van a regionális turizmusfejlesztés koordinálásában is. Az önkormányzatok esetében megállapítható, hogy funkcióik között a turizmus hiányosan jelenik meg, a megvalósuló fejlesztések többnyire koordinálatlanok és ellenőrizetlenek. A legtöbb önkormányzatnál nincs turisztikai referens, hiányoznak az összehangolt fejlesztési elképzelések.

Az utóbbi években megfigyelhető, hogy a turizmus divatszakra lett, ami egyértelműen megjelenik a felsőoktatás túlképzésében. Az Idegenforgalmi és szálloda szak, valamint a Vendéglátó és szálloda szak főiskolai diploma meghatározó a felsőfokú közgazdászképzésben, amely döntően törekszik a gyakorlat-orientált képzésre. A turizmus egyes területein (egészségturizmus, szabadidős-, sportturizmus) azonban hiány mutatkozik bizonyos szakmák képzésében. Bár a túlkínálatos munkaerőpiac jó lehetőséget kínál a felkészült turisztikai szakembereknek, a régiós tapasztalat azt mutatja, hogy egyes szakterületeken jól képzett szakemberekből (például gyógy- és fürdőmasször, animátor, rendezvényszervező, túravezető, wellness szakember) hiány van a régióban.

1.1.1.1. A közlekedési infrastruktúrák kiterjesztése és fejlesztése

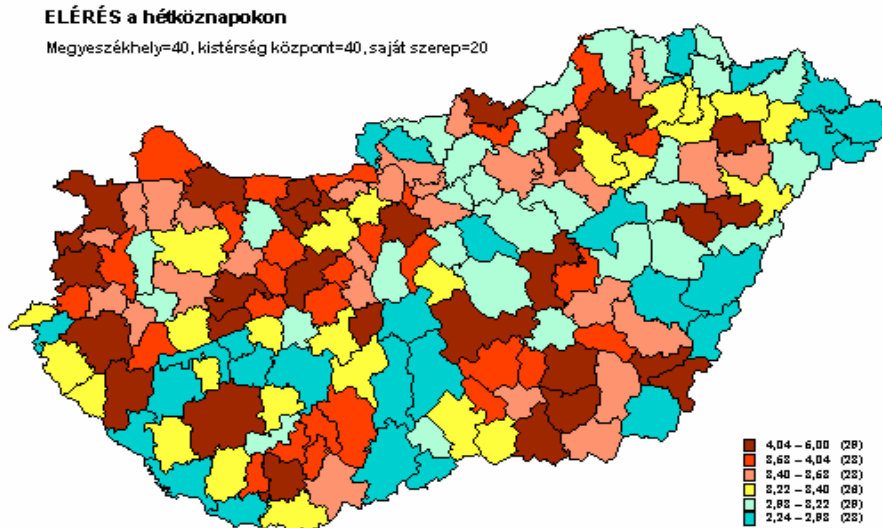
A hatékony, rugalmas és biztonságos közlekedési infrastruktúrára úgy lehet tekinteni, mint a gazdasági fejlődés szükséges előfeltételére, mivel fellendíti a termelékenységet, a személyek és áruk mozgásának megkönnyítésével javítja az érintett régiók fejlődési kilátásait. A közlekedési hálózatok serkentik a kereskedelmi lehetőségeket, egyúttal növelik a hatékonyságot.

Az Észak-alföldi régió, fekvésének köszönhetően, meghatározó szerepet játszhat az **áru fuvarozási logisztika** területén. Az ország méretét, gazdasági aktivitását, közlekedési infrastruktúráját és földrajzi elhelyezkedését figyelembe véve, 11 logisztikai körzetből és 13 országos logisztikai központból álló hálózat került lehatárolásra, ebből három (Záhony, Debrecen, Szolnok) a régióban található. Az adottságok kihasználása a **közlekedési hálózat** megfelelő fejlesztését igényli, ezt azonban nagymértékben hátráltatja az a tény, hogy az Észak-alföldi régióban az európai jelentőségű közlekedési folyosók és a legnagyobb közlekedést lebonyolító irányok nem mindig esnek egybe.

Az **úthálózat** útjelleg szerinti megoszlását vizsgálva az egyik legfeltűnőbb sajátosság az, hogy bár számos TEN vonal érinti a régiót, a gyors megközelíthetőséget leginkább biztosító autópályák és autóutak aránya alacsony. A 2006 és 2007 során átadott új autópálya-szakaszok (M3) javítják ugyan a megközelíthetőséget, a régió jelentős részének – kiemelten nyugati, déli és keleti határmenti területeinek – ugyanakkor még nem biztosított a hazai és nemzetközi gyorsforgalmi úthálózatba való bekapcsolása, kívül esik a gyorsforgalmi úthálózatnak mind a 15, mind a 30 perces vonzáskörzetén. A régió közötti közlekedési tengelyét az átmenő tranzitforgalom lebonyolítása miatt jelentősen túlterhelt 4. sz. főút jelenti. Napjainkban Magyarországon a közlekedési infrastruktúrában jelentős problémát okoz a közúthálózat minősége is, és ebből a szempontból az Észak-alföldi régió helyzete igen kedvezőtlennek tekinthető. Az országos közúthálózat minőségét vizsgálva megállapítható (1. sz. melléklet M4. táblázat), hogy:

- a burkolat állapotát és a pályaszerkezet teherbírását tekintve, a régió az utolsó helyek egyikét foglalja el, egyedül a felület egyenetlensége szempontjából jobb a helyzet; és
- a régió a főútvonal-hálózat szempontjából minden esetben előkelőbb helyet foglalt el, mint a mellékútvonal-hálózat vonatkozásában.

A megközelíthetőség szempontjából a gyorsforgalmi úthálózat kedvezőtlen elérhetősége mellett, igen rossz a települések általános elérhetősége is (2. ábra). A régió 27 kistérségéből csak öt tartozik az első két kategóriába, míg 15 sorolható az utolsó két csoportba (az első két kategóriába és az utolsó két kategóriába tartozó kistérségek egymáshoz viszonyított aránya országosan az Észak-alföldi régióban a legrosszabb), így e kistérségek településeiről igen nehéz a normális kapcsolattartás.

2. ábra: A települések hétköznapjai közötti elérhetősége²
 Forrás: Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió, 2005

Az Észak-alföldi régiót napjainkban 6 országos **kerékpárút-hálózat** érinti, ezek az országos törzshálózat 5.493 km-nek 14,1%-át teszik ki (772,3 km). Az utak többsége (52,8%) árvízvédelmi töltésen, több mint egyharmaduk (37,4%) közút mellett vezet. A kerékpárutak alacsony száma és hossza, valamint a régiós népesség és a döntéshozók hiányzó környezeti tudata komolyan akadályozza e környezetbarát, fenntartható és egészséges közlekedési mód elterjedését.

A régió **vasúthálózata** vonalsűrűség tekintetében az országos átlag feletti, a villamosított és az automata biztosító berendezéssel ellátott vonalak aránya azonban az országos átlag alatt marad. A pályák állapotát tekintve sajátos kettősség figyelhető meg. A nemzetközi forgalomban fontos szerepet betöltő vonalak relatív fejlettségüknek köszönhetően lehetővé teszik a 100km/h feletti közlekedést is. Ezzel szemben az egyéb törzshálózati és mellékvonalakon a forráshiány miatt jelentősen elhasználódtak a pályák, állandósultak a sebességkorlátozások, és további problémát jelent az elavult járműpark.

A közösségi közlekedés szempontjából problémát jelent az **elővárosi közösségi közlekedés** csúcsidejű leterheltsége, ami a távolsági, helyközi közösségi közlekedési kapcsolatokat egyaránt megterheli. A helyi közösségi közlekedés döntő mértékben a városokban működő autóbussz-hálózatot foglalja magában, villamos-, és trolibusz-közlekedés egyedül Debrecenben

² Az "Elérés a hétköznapokon" mutató kiszámításánál az alábbi tényezőket vették figyelembe:

- Saját megye székhelye, illetve a legközelebbi megyeszékhely közúti elérési idejének átlaga percben, 40%-os súllyal,
- Saját kistérség központja, illetve a legközelebbi kistérség-központ közúti elérési idejének átlaga, 40%-os súllyal,
- Saját szerep, az adott település intézményi ellátottsága (mennyire van ráutalva más település felkeresésére), pontszám, 20%-os súllyal.

A települési **pontszámok** a fenti három tényezőtől adódnak.

Értékük: legjobb: 6,00 – leggyengébb: 1,00 pont.

létezik. A helyi közösségi közlekedés helyzetét tekintve megállapítható, hogy a szállított utasok száma az elmúlt években folyamatosan csökkent, aminek a háttérében részben minőségi/kapacitásbeli okok állnak (2005-ben az egy közlekedési eszközre jutó szállított utasok száma például 555.667 fő volt, amellyel az Észak-alföldi régió – az országos átlag 104,2%-val – a magyarországi régiók között a 2. helyet foglalta el). A folyamat azért igen veszélyes, mivel a közösségi közlekedés helyére lépő személygépkocsi-közlekedés mind a közlekedésbiztonság, mind pedig a környezetvédelem szempontjából sok kockázatot rejt magában.

A régió **vízi útjain** menetrend szerinti személyszállítás nincs, néhány menetrendszerű kompjárat üzemel a Tisza folyón. Idegenforgalmi célú hajózás és vízi turizmus elsősorban a Tiszán jelenik meg: turisztikai, idegenforgalmi vonzerőt jelent a nemzetközi jelentőségű ökológiai hálózat részét képező, természeti értékekben gazdag, jelenleg még viszonylag érintetlen folyó és közvetlen környezete (külön kiemelten a Felső-Tisza országhatár és Tokaj közötti szakasza). A régióban országos közforgalmi kikötő nem található, a Tiszán időszakos hajózással 12 személyforgalmi kikötő működik, hiányos a vízi turizmust támogató infrastruktúra.

A **légi közlekedés** szempontjából kiemelkedő jelentőségű a **debreceni repülőtér**, amely 2003 áprilisától már állandó nemzetközi határnyitású kereskedelmi repülőtérként működik. A repülőtér nagyságánál és fekvésénél fogva nemzetközi személy- és teherszállítási tranzit repülőtérre fejlődhet. **Szolnok és Nyíregyháza repülőtere** csak hosszabb távon válhat menetrend szerinti belföldi és nemzetközi járatok célállomásává, míg a kunmadarasi repülőtér középtávon potenciálisan teherszállítási tranzit repülőtérre is fejlődhet.

1.1.1.2. A környezetvédelem és a növekedés közötti együttműködés erősítése

A környezeti beruházások háromféle módon járhatnak hozzá a gazdasági fejlődéshez: biztosítják a gazdasági növekedés hosszú távú fenntarthatóságát, csökkentik a gazdaság külső környezeti költségeit (például egészségügyi és tisztítási költségek), valamint ösztönzik az innovációt és a munkahelyteremtést. A jövőbeli kohéziós programoknak arra kell törekedniük, hogy megerősítsék a környezetvédelem és a növekedés közti sürgető együttműködést. Bár egyes környezetvédelmi ügyekben (előzetes vizsgálat, hatásvizsgálat) megfigyelhető a társadalmi, civil szervezetek felülreprezentáltsága mellett, a magánemberek érdeklődése és szerepvállalása is a környezetüket érintő beruházások tekintetében, azonban a lakosság jelentős része esetében problémát jelent a környezeti tudat és a környezetükkel szembeni érzékenység alacsony szintje.

Az Észak-alföldi régió **lakásállományának** infrastrukturális ellátottsága az új évezredben igen jelentős fejlődésen ment keresztül. A közüzemi ivóvízellátást biztosító vezetékhalózat hossza 2001 és 2006 között 9.544,3 km-ről 9.787,2 km-re növekedett, és ezzel párhuzamosan javult a hálózatba bekapcsolt lakások aránya is. A növekedés eredményeként 2006 elején a régiós érték (94,1%) elérte az országos átlagot (94,1%), a régiók sorrendjében pedig a jelentős hiányosságokat felmutató Észak-magyarországi és Dél-alföldi régiókat megelőzve, az ötödik helyet foglalta el. Az Észak-alföldi régióban kiemelt problémát jelent az ivóvíz-ellátás területén a rétegvízből nyert ivóvíz rétegeredetű szennyeződése (arzén, ammónia, vas, mangán, bór, nitrit stb.), ami a települések több mint 60%-át érinti. A probléma megoldása a regionális ivóvízminőség-javító programtól várható, amelynek I. ütemét a Kohéziós Alap finanszírozza, II. üteme az előkészítést követően a KEOP keretében kerül megvalósításra.

Az elmúlt időszakban a régióban igen nagy figyelmet és jelentős anyagi erőforrásokat fordítottak a **közüzemi szennyvízcsatorna**-hálózat fejlesztésére, és ennek eredményeként 2001

és 2006 között mind a csatornahálózat hossza (3.138,3 kilométerről 4.957,6 kilométerre), mind pedig a hálózatba bekapcsolt lakások száma (193.940 kilométerről 294.591 kilométerre) nagymértékben növekedett. A fejlődés azonban csak a lemaradás mértékét volt képes csökkenteni, és 2006 elején az Észak-alföldi régió – 48,7%-os ellátottságával – országos viszonylatban az utolsó előtti helyet foglalta el. Azokon a főleg kisebb településeken, ahol nincs szennyvízcsatorna-hálózat vagy csak részlegesen épült ki, a szennyvizet megfelelő szigeteléssel általában nem rendelkező szikkasztókban, derítőkben gyűjtik, ami jelentős problémákat okoz.

A régió belül a kistérségek jelentős részében (a 27-ből 10-ben) a közcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások aránya 2006-ban nem érte el az országos átlag (65,0%) felét sem (30% alatt volt a Berettyóújfalui, a Csengeri, a Derecske-létavértesi, a Jászberényi, a Kunszentmártoni és a Törökszentmiklósi kistérségekben), a fejlődés jelét mutatja ugyanakkor, hogy 2005-ben ez a szám még 16 volt.

Az Észak-alföldi régióban az uniós támogatásnak köszönhetően, folyamatosan növekszik a **rendszeres és szervezett hulladékgyűjtésbe** bevont települések száma (2006-ban 356 település, a régió településeinek közel 91,5%-a) és lakások aránya (2006-ban 85,7%, ami még mindig elmarad az országos 91,0%-tól), és terjed a szelektív gyűjtés, ennek ellenére ma még csak a korszerű hulladékgazdálkodás megalapozásáról beszélhetünk. A régióban 2001-ben közel 4 millió tonna hulladék keletkezett, melynek legnagyobb része mezőgazdasági és élelmiszeripari nem veszélyes hulladék (37%), de számottevő a települési szilárd (12,8%) és folyékony hulladék (22,8%), valamint az ipari (7,62%) és építési, inert hulladékok (11,9%) mennyisége is. A hulladéktípusok aránya jelentős eltérést mutat az országos helyzettől, 2000-ben országos szinten mindössze a keletkezett hulladékok 7,2%-át tették ki a mezőgazdasági eredetű, míg 8%-át a kommunális szilárd, és 31,2%-át az ipari hulladékok. Komoly problémát jelent, hogy a települési szilárdhulladék mintegy 99%-a és a folyékonyhulladék közel 29%-a lerakásra került, igen alacsony az újrahasznosítás aránya. Az utóbbi években az ISPA és a Kohéziós Alap támogatásából jelentős fejlesztések indultak meg a régió hulladékgazdálkodási helyzetének javítására, kiemelendők a Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyei, valamint a Szolnoki és Tisza-tavi Hulladékgazdálkodási projektek. A projektek ellenére nem minden hulladékgazdálkodási probléma került megoldásra EU-s támogatásból a projektterületeken sem, így a régióban súlyos, megoldandó **hulladékgazdálkodási problémák** maradtak. A felhagyandó, vagy felhagyott szeméttelpek környezeti ártalmi fenyegetőek. A szelektív gyűjtés aránya alacsony, a szelektíven összegyűjtött hulladékok újrahasznosítása, újrafeldolgozása nem megoldott (a helyzetet jelentős mértékben javítja a Hajdú-Bihar megyei hulladékgazdálkodási rendszer működésének beindulása). Az állati tetemek környezeti problémákat okoznak, komposztálásuk hiányzik. A keletkező hulladékok mennyisége folyamatosan nő, nincs kiépítve a korszerű monitoring rendszer és a komplex környezetvédelmi ipar.

A régióban az alacsonyabb iparosodottság miatt a **levegő szennyezettsége** elmarad az országostól, azonban Szolnok, Nyíregyháza városok közigazgatási területe, illetve Debrecen környéke a 4/2002. (X. 7.) KvVM rendelet szerinti légszennyezettségi zónába sorolás alapján, levegőtisztaság-védelmi szempontból szennyezett. A rendszerváltás után a légszennyezettség mértéke érezhetően csökkent, egyrészt az ipari szennyezők megszűnése, illetve a megmaradt üzemek technológiai korszerűsödése, másrészt a lakossági földgázhasználat szinte általánossá válása következtében. Mára a megvalósult földgáz-programoknak köszönhetően a kisebb mértékű lakossági fűtési légszennyezés mellett elsősorban a **közlekedési eredetű légszennyezés** a meghatározó az ipari helyett, így a szén-dioxid, az ólom és a szén-monoxid

helyett a nitrogén-oxidok váltak a vezető légszennyező faktorokká, amelyek elsősorban a főbb közlekedési utak mentén és a nagyobb városok környékén okoznak problémát.

A közlekedés károsító hatásának eredménye a felszínközeli ózonzkoncentráció növekedése is, amely gyakran túllépi a határértéket. Az ülepedő por mennyisége a nyári hónapokban megemelkedik, ami a szárazabb időjárásnak, az intenzív mezőgazdasági tevékenységnek, valamint a Nyírségi homokos területeken természetes adottságnak tulajdonítható. A szálló por elsősorban a főközlekedési utak mellett jellemző. 2002. évi adatok alapján mind az ülepedő por (nyári félévében féléves átlagérték: $133 \text{ g/m}^2/30\text{nap}$, határérték: $16 \text{ g/m}^2/30\text{nap}$), mind pedig a nitrogén-dioxid (fűtési időszakában féléves átlagérték: $222 \mu\text{g/m}^3$, határérték: $40 \mu\text{g/m}^3$) jelentősen meghaladta a határértékeket. A nitrogén-oxid és a szálló por okozta levegőszennyezettség a KVVVM adatai alapján, elsősorban Hajdúszoboszló, Debrecen, Hajdúnánás, Tiszafüred, Nyíregyháza, Mátészalka, Kisvárd, Tiszavasvári, Vásárosnamény, Záhony településeket érinti.

Az eddig felsorolt légszennyezések mellett a régió parlagfű- és pollenfertőzöttsége is jelentős, az Észak-alföldi régió ebből a szempontból az ország egyik legproblémásabb területe.

A régió **felszíni vízfolyásai** a Zagyva kivételével az országhatáron túlról erednek, ami meghatározza vízminőségüket. A régiót felfűző Tisza folyó vízminősége „jó, tűrhető”, és javuló tendenciát mutat. Határon túlról eredő mellékfolyói – Szamos, Kraszna, Túr, Sebes-Körös – vízminősége széles sávban ingadozik, ennek okai a folyó országhatáron túli szakaszain elhelyezkedő, koncentrált ipari, bányászati és kommunális szennyező források. A régióban található az ország második legjelentősebb **állóvize**, a Tisza-tó, amelynek vízminősége döntően kiváló, azonban problémát okoz a feliszapolódás, az algásodás, a sulyom elszaporodása. Sajátos problémát jelentenek a **Tisza-menti holtágak**, amelyek állapota rendkívül különböző, értékük ugyanakkor nemcsak természetvédelmi, hanem mezőgazdasági, rekreációs és környezetvédelmi szempontból is felbecsülhetetlen. A régió egyik legfontosabb természeti kincse a **rétegvíz**, melynek kihasználtsága 26%-os, és elsősorban a városokban koncentrálódik (elsősorban Debrecen, Nyíregyháza, Jászberény, Törökszentmiklós, Mezőtúr, Tiszaföldvár-Martfű, Túrkeve térsége).

Az Észak-alföldi régió környezetbiztonságában elsősorban az **árvíz- és belvízvédelem** és a határon túl eredő folyóvizek szennyezése, valamint az ezeket (előre)jelző nemzetközi monitoring-rendszer hiánya jelenti a legjelentősebb kockázati tényezőt. A Tisza-mente teljes körű árvízvédelmi biztonsága Szabolcs-Szatmár-Bereg és Jász-Nagykun-Szolnok megyékben még megoldatlan, az **árvízvédelmi töltések** kiépítettsége nem felel meg a mértékadó árvízszinteket figyelembe vevő előírásoknak. A fenyegető helyzet megoldásában, a problémák hatásának csökkentésében az elkövetkező években igen fontos szerepet fog játszani a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése. A domborzati viszonyokból adódóan a **belvízelvezetés** nem oldható meg teljes körűen gravitációs úton. Az 1980-as évek száraz időszakában és a rendszerváltást követő agrárszerkezet-váltás idején a belvízrendszereket elhanyagolták. Mindez a belvízelvezetés idejének jelentős meghosszabbodásához vezetett (1-2 hétről 3-4 hétre nőtt az időszak), ami évről évre komoly problémát okoz a régió településein.

A régió **erdősültsége** az országos átlagnál alacsonyabb (11,2% az országos 19,1%-kal szemben), emellett komoly gondot okoz az erdőterületek fragmentáltsága. A régió természeti értékeivel kapcsolatban elmondható, hogy az **eredeti növénytakasulások** viszonylag kis területen maradtak fenn. Mindemelllett a régióban a folyóvizekhez, Magyarország első nemzeti parkjához, a világörökség részét képező Hortobágyhoz kapcsolódóan számottevő nagyságú, természetvédelmi oltalom alatt álló területek találhatóak. A régió **országos jelentőségű élőhely-típusai** erdei homoktalajokon, homoki gyepeken, löszpuszta-gyepeken, lápréteken, ártéri erdőkben, hullámtéri kaszálóréteken, szikes gyepeken és mocsárréteken találhatóak. Ezen

élőhely-típusok és az élőhely-típusoktól többé-kevésbé független védett fajok egy része mára veszélyeztetett állapotba került, feldarabolódás, élőhely-csökkenés, antropogén beavatkozás, faji diverzitás csökkenése, kiszáradás veszélyezteteti fennmaradásukat.

A régióban kiterjedt Natura 2000 területek találhatóak, melyek összterülete (különleges madárvédelmi és természet-megőrzési területek átfedésben) mintegy 367.000 ha, a régió teljes területének közel 21%-a. A Natura 2000 területeket az 1. sz. mellékletben található térképek jelölik (1. sz. melléklet M1 ábra).

Az Észak-alföldi régióban, mint az ország egyik legjelentősebb mezőgazdasági termelő körzetében legfontosabb természeti erőforrás a termőföld. A régió **talajtípusainak** állapotát a régió területén számos talajdegradációs tényező (savanyodás, szélerózió, szikesedés, helytelen talajművelés, ipari és kommunális talajszennyezés, helytelen talajvíz-gazdálkodás) veszélyezteteti, ami a talaj értékcsökkenését, szerkezetromlását, a csökkenő terméshozamokat eredményezheti

Az **épített környezetet** tekintve a régió településeiről elmondhatjuk, hogy a dinamikus, de jellemzően csak mennyiségi növekedés közben nagyrészt elvesztették hagyományos arculatukat, a tradicionális építészet emlékei csak néhány településen, elszórta maradtak meg. A települések épített környezetében leginkább a régi települési szerkezetek nagyarányú megmaradása a jellemző. Kisebb számban, de védett értékűként maradtak fenn a tájra jellemző építészeti emlékek. Elsősorban a városokban jelent további problémát a barnamezős területek (egykori laktanyák, repülőterek és ipari létesítmények), a kevésbé vonzó településközpontok és a halmozottan hátrányos rétegek által lakott városrészek jelenléte. A régióban a VÁTI adatbázisa alapján, 15 város érintett kiemelten barnamezős laktanya és iparterülettel, ezek közül legnagyobb Debrecenben, Szolnokon, Nyíregyházán és Berettyóújfaluban a barnamezős területek kiterjedése (1. sz. melléklet M2 ábra). Problémát okoz, hogy ezen területek részben érintenek vízvédelmi vagy természetvédelmi területeket is.

Az Észak-alföldi régió városhálózatára jellemző, hogy a három nagyvárosán kívül viszonylag gyenge a közép- és kisvárosok funkciógazdagsága és térszervező ereje, ami ezen városok gazdasági vonzerejében és a lakosság munkaerő-piaci helyzetében is megnyilvánul. Regionális összehasonlításban a régióban a legmagasabb a munkanélküliség szintje.

A lakótelepi állomány aránya elsősorban a három nagyvárosban (megyeszékhelyen) jelentős. A leromlottságot jelző mutatók: a felsőfokú végzettségűek alacsonyabb aránya, a munkanélküliek, és az aktív korú népességben belül a kizárólag segélyből élő háztartások magas aránya. Továbbá a lakótelepek közül a leromlás elsősorban azokat fenyegeti, ahol az épület állomány nagyobb része 10 emeletes házakból áll.

A nem lakótelepi leromlott városrészek gyakran családi házas, rossz infrastrukturális ellátottságú területek. A területek hátrányos helyzetét a legfeljebb általános iskolai végzettségűek magasabb és a felsőfokú végzettségűek alacsony aránya, a munkanélküliség magas szintje, az aktívkorúakon belül a csak segélyekből élők magas aránya, és a területen élők szociális segélyekből való részesedésének a városi átlagnál nagyobb aránya jellemző.

A zöldterületek hiánya, a meglévők elhanyagoltsága és a burkolt belterületi utak alacsony száma jellegzetes alföldi örökség. Emellett gyakori problémát jelentenek a rendezetlen közterületek, a rossz minőségű járdák és az aszfaltburkolattal nem rendelkező utak, melyek nagymértékben hozzájárulnak a magas porszennyezettségi értékek kialakulásához.

A települési **zajterhelés** csökkentéséhez jelentősen hozzájárulnak a 4. sz. főút mentén 2006-ig megvalósult, vagy már elkezdett települési elkerülő utak építési beruházásai (például Szolnok, Törökszentmiklós, Kaba, Püspökladány, Hajdúszoboszló, Hajdúhadház, Téglás, Újfehértó stb.), azonban a régió többi, jelentős forgalmú közlekedési útvonala (például 32., 42., 47., 471. főutak) mellett fekvő települések esetében ez továbbra is megoldandó probléma. A közutak

mellett további zajszennyezést jelent a vasúti forgalom. Több település esetében megoldandó feladat az ipari üzemek belterületekről történő kitelepülése.

A régió szinte minden településén gondot jelent – a **lakásállományon túl – a középületek, a műemlékek állagromlása**, a felújítások pénzügyi fedezete, a döntéshozói akarat és a befektetői elkötelezettség általában nem biztosított. További gondot jelent a régió településein, a 1015/2005 (II. 25.) Korm. határozat alapján, a közszolgáltatásokhoz való akadálymentes hozzáférés biztosítása, ugyanis a régió településeinek jelentős részén az önkormányzatok, önkormányzati intézmények esetében nem adottak ennek feltételei.

1.1.1.3. Válasz a hagyományos energiaforrások intenzív európai felhasználásának kérdésére

Az európai uniós előírások szerint az EU-ban 2010-ig a jelenlegi 3,6%-ról 12%-ra kell növelni a hazai energiafelhasználáson belül a **megújuló energiaforrások** arányát, valamint Magyarországon a megújuló energiaforrásokból termelt villamos energia részarányát a bázisidőszak szerinti 0,8%-ról 3,6%-ra kell növelni. Ehhez képest az Észak-alföldi régióban az adottságokhoz viszonyítva **igen alacsony** a napelem-rendszerekben, napkollektorokban, szélturbina generátorokban, biomassza alapú kapcsolt hő- és villamos energia-termelő berendezésekben, biomasszával fűtött lakóhelyek számának növelésében, folyékony bioüzemanyag és egyéb alternatív üzemanyag (például szélenergia által támogatott hidrogén üzemanyag) hasznosításában rejlő lehetőségek kihasználása. További számottevő lehetőség a geotermikus energia hasznosítása.

Az alacsony hasznosítást mutatja, hogy az eddigiek során csak egyedi fejlesztések valósultak meg: Kunhegyesen van az ország egyetlen biodízel-üzeme, Nyírbátorban jött létre az első hazai biogázüzem, Mezőtúron és Törökszentmiklóson nemrég álltak üzembe a szélenergia, Vásárosnaményban és Mátészalkán pedig faapríték-tüzelésre tértek át a helyi kommunális hőközpontokban.

Pedig a rendelkezésre álló készletek igen tekintélyesnek mondhatók. A napfénytartam éves összege északról dél felé haladva növekszik, és a régió jelentős részén meghaladja a 2000, a déli területeken a 2050 órát. A heterogén agráradottságok a kiváló minőségű Hajdúsági és a Jászsági termőterületek mellett, a rosszabb adottságú és élelmiszeripari termelésből kivonandó területeken is lehetővé teszik az energiatermelésben is felhasználható növények termelését, a felhasználás során ugyanakkor a szállítási költségeket is figyelembe kell venni. A régióban az átlagos szélesség elmarad a Dunántúlon tapasztalható értékektől, ugyanakkor elsősorban Jász-Nagykun-Szolnok megye nyugati felén tucatnyi település készül a szélenergia egyedi hasznosítására. A geotermikus energia hasznosítása lényegében valamennyi termálkúttal rendelkező településen megfogalmazódott, de ma még nem kihasznált, pedig az Alföldön a geotermikus gradiens értéke a világátlag háromszorosa.

1.1.2. IRÁNYMUTATÁS: A növekedést szolgáló innováció és tudás fejlesztése

Az Unió növekedésre és munkahelyteremtésre irányuló céljai megkövetelik a gazdaság tudásalapú tevékenységek irányába történő strukturális elmozdulását.

1.1.2.1. A kutatás és technológiai fejlesztésbe (KTF) történő beruházás növelése és célirányosabbá tétele

Az európai vállalkozások versenyképessége alapvetően attól a képességüktől függ, hogy az új tudást a lehető leghamarabb képesek a piacra juttatni.

A felsőoktatással legtöbb esetben szoros kapcsolatban álló **kutatás-fejlesztés** az Észak-alföldi régió egyik erősségének tekinthető, ugyanakkor bizonyos problémákat is felvet. A régió K+F kiadások GDP-hez viszonyított arányát tekintve a második (1. sz. melléklet M5. táblázat), a

K+F kiadások egy lakosra jutó értékét tekintve a harmadik helyen áll, míg a K+F szektorban dolgozók arányát tekintve a negyedik helyet foglalja el (1. sz. melléklet M6. táblázat), összességében tehát egy hazai összehasonlításban rendkívül erős kutatási bázissal rendelkezik. A K+F területén tapasztalható problémák közül a legjelentősebbnek az tekinthető, hogy a legtöbb esetben nem épültek ki a K+F intézményeket, valamint a vállalatokat összekapcsoló hálózati struktúrák, amelyek biztosíthatják a kutatási eredmények alkalmazását, valamint a piac-orientált gyakorlati kutatások arányának növekedését.

1.1.2.2. A vállalkozói szellem erősítése

Az új évezredben fokozatosan enyhült az 1990-es évtizedre jellemző vállalkozói boom, és ennek eredményeként mérsékeltebb ütemben emelkedett a **regisztrált vállalkozások** száma (1. sz. melléklet M7. táblázat), sőt 2005 és 2006 között már csökkenés ment végbe (ennek mértéke meghaladta az országos értéket, a régió belül pedig Jász-Nagykun-Szolnok megyében volt a legnagyobb). A 2000 és 2006 közötti növekedés ugyanakkor 11,9%-os volt, ami jelentős mértékben felülmúlta az országos átlagot (8,2%). A régió belül a legnagyobb növekedést Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (15,3%), míg a legkisebbet Jász-Nagykun-Szolnok megyében (5,0%) lehetett megfigyelni.

E kedvező folyamat ugyanakkor csak csökkenteni tudta az Észak-alföldi régió, vállalkozások szempontjából megfigyelhető hátrányát (3. táblázat). A relatíve alacsony vállalkozói kedvet mutatja, hogy a fajlagos mutatók szempontjából a régió számottevő mértékben csak az Észak-magyarországi régiót tudja megelőzni, és az országos értékhez viszonyított lemaradása a nagyobb tőkeerejű társas vállalkozások, valamint a 10-49 és a 250 főnél több személyt foglalkoztató vállalkozások esetében sokkal jelentősebb. A régió szempontjából ugyanakkor biztatónak tekinthető az a tény, hogy az 50-249 főt foglalkoztató közép-vállalatok 1.000 főre eső értéke az országos átlag 81,1%-a, amely csaknem 10%-kal haladja meg a teljes vállalkozó körre vonatkozó értéket (71,5%). További problémát jelent az a tény, hogy a vállalkozások között rendkívül korlátozott mértékben alakult ki együttműködés, amit a kooperáció magasabb színvonalát tükröző klaszterek alacsony száma (2-3 darab) is bizonyít.

3. táblázat: A regisztrált vállalkozások fajlagos mutatói a magyarországi régiókban 2005-ben

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Közép-magyarországi régió	170,4	91,5	9,2	43,6	78,8	164,8	4,72	0,66	1,33
Közép-dunántúli régió	111,3	37,2	2,7	16,2	74,1	108,0	2,76	0,42	1,12
Nyugat-dunántúli régió	118,4	38,0	2,5	16,8	80,4	114,8	2,99	0,50	1,20
Dél-dunántúli régió	113,2	35,5	2,6	14,4	77,7	110,2	2,47	0,41	0,52
Észak-magyarországi régió	81,0	27,6	2,1	11,2	53,4	78,4	2,17	0,32	0,70
Észak-alföldi régió	85,7	29,7	2,1	12,0	56,0	83,0	2,25	0,39	0,63
Hajdú-Bihar megye	92,9	33,4	2,8	13,9	59,5	89,9	2,47	0,41	0,82
Jász-Nagykun-Szolnok megye	79,7	25,9	2,0	11,3	53,7	76,7	2,43	0,42	0,66
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	83,1	28,9	1,4	10,8	54,2	80,8	1,91	0,34	0,43
Dél-alföldi régió	100,9	31,4	2,7	13,7	69,5	97,6	2,81	0,45	0,62
Magyarország	119,8	49,4	4,3	22,2	70,4	116,1	3,17	0,48	0,94

A – az 1.000 lakosra jutó vállalkozások száma, B – az 1.000 lakosra jutó társas vállalkozások száma, C – a 10.000 lakosra jutó Rt-k száma, D – az 1.000 lakosra jutó Kft-k száma, E – az 1.000 lakosra jutó egyéni vállalkozások száma, F – az 1.000 lakosra jutó 0-9 főt foglalkoztató vállalkozások száma, G – az 1.000 lakosra jutó 10-49 főt foglalkoztató vállalkozások száma, H – az 1.000 lakosra jutó 50-249 főt foglalkoztató vállalkozások száma, I – az 10.000 lakosra jutó 250-nél több főt foglalkoztató vállalkozások száma,

Forrás: TEIR

A regisztrált vállalkozások területiségét elemezve megállapítható, hogy az ezer főre jutó vállalkozások száma az országos átlagot csak három kistérségben (nyíregyházi, debreceni, hajdúszoboszlói) érte el, és a szolnokiiban közelítette meg. Ezzel szemben a kistérségek közel felében az adott érték kisebb volt, mint az országos adat fele, ami igen jelentős problémára utal (Baktalórántházi, Hajdúhadházi, Ibrány-nagyhalászi, Csengeri, Derecske-létavértesi, Nyírbátori, Kunszentmártoni, Törökszentmiklósi, Püspökladányi, Polgári, Tiszavasvári).

A vállalkozási aktivitás települési szintű vizsgálata során megfigyelhető, hogy a régiós átlagnál magasabb vállalkozássűrűség alakult ki a megyeszékhelyeken, egy-két környékbeli településen, a megyék nagyobb városaiban, az idegenforgalmi központokban, valamint egyes, határátkelőhellyel rendelkező vagy annak közelében fekvő településeken. A fentiekben említett tények az alábbi okokkal magyarázhatók:

- a nagyobb felvevőpiac következtében a nagyobb településeken, illetve a megyeszékhelyek közelében fekvő községekben általában nagyobb a vállalkozói aktivitás;
- az idegenforgalmi központok szintén vonzóak a vállalkozók számára;
- az elmúlt időszakban a határközelségből eredő előnyök kihasználására is sok vállalkozást alapítottak a határátkelőhelyek szomszédságában elhelyezkedő településeken.

A vállalkozások fejlődésének igen jelentős akadályát jelenti a fejletlen tanácsadási hálózat. Bár a kereskedelmi és iparkamarák, valamint a vállalkozásfejlesztési központok hálózata mind a három megyében kiépült, a Regionális Innovációs Stratégia helyzetelemzése keretében készített kérdőíves felmérés eredményei szerint, a válaszadóknak csak 20-25%-a használja rendszeresen a különböző közvetítő és a tanácsadó szervezetek által biztosított információkat.

1.1.2.3. A mindenki számára megvalósuló információs társadalom ösztönzése

Az elmúlt években lezajlott informatikai fejlesztések ellenére, az **info-kommunikációs technológiák** elterjedtségében az Észak-alföldi régió napjainkban még igen kedvezőtlen helyzetben van. A legtöbb mutató (például a lakások kábeltelevízió-hálózatba való bekapcsoltsága, a 100.000 főre jutó ISDN-vonalak száma: 2004 – 3.389, otthoni Internet-hozzáféréssel rendelkező háztartások aránya, Internet-hozzáféréssel rendelkező vállalkozások aránya: 2003 – 58%) tekintetében az utolsó helyek valamelyikét foglalja el.

1.1.2.4. A pénzeszközökhöz történő hozzáférés fejlesztése

A tudás és az innováció előmozdításának egyik alapvető feltétele a pénzeszközökhöz való hozzáférés megkönnyítése. A növekedés és a munkahelyteremtés előmozdítása érdekében piackonform támogatást kell nyújtani a vállalkozások számára. A fentiek fejlett pénzügyi szolgáltatóhálózatot feltételeznek, amely azonban az Észak-alföldi régióban csak korlátozottan áll rendelkezésre. A 2004-es adatok alapján (1. sz. melléklet M8. táblázat) a régió mind a pénzügyi közvetítés ágazat GDP-ből való részesedését, mind az alkalmazotti arányt tekintve csak a Közép-dunántúli régiót tudja megelőzni.

1.1.3. IRÁNYMUTATÁS: Több és jobb munkahely

A lisszaboni stratégia a versenyképesség javítása mellett célul tűzte ki a munkahelyek számának növelését is, amely az Észak-alföldi régió szempontjából kiemelt fontosságú.

1.1.3.1. Több ember bevonása és megtartása a foglalkoztatásban és a szociális védelmi rendszerek korszerűsítése,
valamint

1.1.3.2. A munkavállalók és a vállalkozások alkalmazkodóképességének, és a munkaerőpiac rugalmasságának fokozása

A gazdasági növekedés fenntartása, a szociálisan befogadó társadalom előmozdítása, és a szegénység ellen vívott harc szempontjából elengedhetetlen a gazdasági tevékenység alapjának szélesítése, a foglalkoztatás szintjének növelése és a munkanélküliség csökkentése.

A **foglalkoztatottak** számát tekintve az Észak-alföldi régióban hosszú ideig folyamatos növekedést lehetett megfigyelni, 2003 és 2005 között jelentős visszaesés következett be, amit 2006-ban emelkedés követett. A 2003-2005 közötti csökkenés a legnagyobb mértékben Jász-Nagykun-Szolnok megyét érintette, ugyanakkor a 2005-2006 közötti emelkedés is itt volt a legnagyobb.

A foglalkoztatási arány elemzése rögtön rávilágít az Észak-alföldi régió egyik jelentős gyengeségére: a 15-74 éves korcsoporton belül magyarországi, de EU-s és nemzetközi viszonylatban is igen alacsony (2005-ben 44,7%, szemben az országos 50,5%-kal, EU25 51,3%-os és az USA 62,3%-os, vagy Japán 57,6%-os értékével) a foglalkoztatottak aránya, amellyel a régió csupán az Észak-magyarországi régiót tudja megelőzni (a 2006-os értékek: Észak-alföldi régió – 45,75%, Magyarország – 50,9%). Pozitív ténynek tekinthető ugyanakkor, hogy a mutató a 2003 és 2005 közötti romlás (2003 – 45,93%; 2004 – 45,02%; 2005 – 44,66%) után, 2006-ban már emelkedett (45,75%). A megyék közül a legjobb helyzetben Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megye van (országos viszonylatban 13-14. hely), ugyanakkor Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 2006-ban az utolsó helyet foglalta el.

A régió helyzete az Európai Unióban sem tekinthető igazán kedvezőnek: 2004-ben az Unió 249 NUTS 2 szintű régiója közül a 230. helyet foglalta el, és a 2004-ben újonnan csatlakozott 10 ország esetében is a 41 régió között a 36. helyen állt.

A foglalkoztatási viszonyokkal szoros összefüggést mutat az Észak-alföldi régió **munkanélküliségi** helyzete. Míg a munkanélküliségi ráta az 1990-es évek vége és 2003 között jelentős mértékben csökkent (2003-ban 6,8%), az utóbbi években meredek emelkedést mutatott (2006-ban 10,9%), és a régió országos viszonylatban a 6. helyet foglalja el (4. táblázat). A régióon belül a legjobb helyzetben Hajdú-Bihar megye van (2006-ban 12. hely), míg Szabolcs-Szatmár-Bereg megye országos viszonylatban a 20. helyen található.

Magyarország sajátos viszonyaival (az inaktívak magas arányával) indokolható, hogy a kedvezőtlen foglalkoztatási mutatók ellenére a munkanélküliség szempontjából az Európai Unióban a hazai régiók, és így az Észak-alföldi régió helyzete nem tekinthető igazán kedvezőtlennek. Az EU-ban 2004-ben a munkanélküliségi ráta 9,2% volt, az Észak-alföldi régió a 7,2%-os értékkel a 251 régió között a 116. helyet foglalta el, míg a 10 újonnan csatlakozott ország régiói esetében a 11. helyen állt.

A hazai viszonyok közötti magas munkanélküliség kezelésének megítélése a szakemberek körében sem egyértelmű, mindenestre többen úgy vélik, hogy a munkanélküliek egy része (és ez a régiós mutatókat tekintve jelentős létszámot takar) – megfelelő munkaalkalmak esetén – jól átképezhető.

4. táblázat: A munkanélküliségi ráta változása 1998 és 2005 között a magyarországi régiókban (%)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Közép-magyarországi régió	5,7	5,2	5,2	4,3	3,9	4,0	4,5	5,2	5,1
Közép-dunántúli régió	6,8	6,1	4,8	4,3	5,0	4,6	5,6	6,3	6,1
Nyugat-dunántúli régió	6,2	4,5	4,2	4,1	4,0	4,6	4,6	5,9	5,7
Dél-dunántúli régió	9,4	8,2	7,8	7,7	7,9	7,9	7,3	8,8	9,0
Észak-magyarországi régió	12,0	11,5	10,1	8,5	8,8	9,7	9,7	10,6	11,0
Észak-alföldi régió	10,9	10,1	9,2	7,8	7,8	6,8	7,2	9,1	10,9

Hajdú-Bihar megye	9,6	8,8	7,1	6,4	6,6	6,0	5,7	8,4	9,2
Jász-Nagykun-Szolnok megye	11,8	10,8	9,4	7,3	7,8	5,6	6,2	8,3	9,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	11,6	11,0	11,2	9,6	9,1	8,4	9,5	10,3	13,6
Dél-alföldi régió	7,0	5,7	5,2	5,4	6,2	6,5	6,3	8,2	7,8
Magyarország	7,8	7,0	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2	7,5

Forrás: A munkaerőfelmérés idősorai, KSH, Budapest, 2004, Az érintett megyék statisztikai Évkönyvei, Munkaerőpiaci helyzetkép 2005, KSH 2006

A munkanélküliség kistérségi adatait vizsgálva megállapítható, hogy a legrosszabb helyzetben (az országos átlag kétszerese feletti értékkel) a Csengeri, a Fehérgyarmati, a Vásárosnaményi, a Nyírbátori, a Baktalórántházi, a Mátészalkai, a Hajdúhadházi, a Tiszafüredi, a Balmazújvárosi és a Berettyóújfalui kistérségek vannak.

A magas munkanélküliségi ráta mellett igen kedvezőtlenek a munkanélküliség minőségi jellemzői is: a pályakezdők arányát tekintve az Észak-alföldi régió rendelkezik a legrosszabb mutatókkal (11,3%), és a 180 napnál hosszabb ideje munkanélküliek esetében (munkanélkülieken belüli arányuk 51,3%) is csak az Észak-magyarországi régiót tudja megelőzni. A munkanélküliségen belül az esélyegyenlőtlenség szempontjából kettős kép állapítható meg: egyrészt a munkanélküliségi ráta – szemben más régiókkal – alig különbözik a férfiak (9,0%) és a nők (9,1%) esetében, másrészt a korábban említett minőségi mutatók esetében az Észak-alföldi régióban a nők mindig rosszabb helyzetben vannak, mint a férfiak (pályakezdő munkanélküliek aránya 11,4%, a tartós munkanélküliek aránya 55,5%).

A kedvező jelek között lehet ugyanakkor megemlíteni, hogy a régióban fejlett másodlagos munkaerőpiac épült ki, amely többek között magában foglalja a közhasznú foglalkoztatást, a szociális földprogramot és a szociális közmunka programot.

A rossz foglalkoztatási és munkanélküliségi mutatók következtében az Észak-alföldi régió az inaktivitás és az eltartottság szempontjából is az ország elmaradottabb térségei közé tartozik (1. sz. melléklet M9. táblázat). A megyék közül a legrosszabb helyzetben Szabolcs-Szatmár-Bereg megye van, amely a megyék között a 100 foglalkoztatottra jutó inaktív keresők számát tekintve az utolsó előtti, az eltartottak szempontjából az utolsó helyen áll. Az előző ténnyel áll szoros kapcsolatban a rokkantnyugdíjasok speciális helyzete: az Észak-alföldi régióban a korhatár alatti rokkantnyugdíjasok aránya (2005-ben 18,79%) nem csak az országos átlagot (2005-ben 15,27%) haladta meg több mint 3,5%-kal, hanem a régiók között is a legmagasabbnak számított.

A nők helyzetét elemezve még negatívabb helyzet állapítható meg: a 100 női foglalkoztatottra jutó inaktív kereső és eltartott nők száma jelentősen felülmúlja a teljes foglalkoztatotti körre vonatkozó adatot, és a két mutató országos értékhez viszonyított értéke is a legmagasabbak közé tartozik (1. sz. melléklet M9. táblázat). A nők esetében az is tükrözi a kedvezőtlen állapotokat, hogy körükben a foglalkoztatási ráta (2005-ben 38,2%) a férfiakénak csak háromnegyede, és a helyzet az utóbbi időben romló tendenciát mutat (2003-ben 75,2%; 2004-ben 74,4%, 2005-ben 74,1%).

A régió gazdaságának az országos átlaghoz viszonyított fejletlensége, valamint az ebből származó alacsony jövedelmek igen jelentős **szociális problémákat** okoznak. Ennek következtében az Észak-alföldi régió a legtöbb mutató (például szociális étkeztetésben részesülők, a nappali ellátásban részesülők és a rendszeres szociális segélyben részesülők 10.000 lakosra jutó száma) tekintetében a 6-7. helyen áll. A régió belül a legrosszabb helyzetben Szabolcs-Szatmár-Bereg megye van, amely a megyék sorrendjében szinte az összes mutató esetében a 19-20. helyet foglalja el. A speciális ellátást igénylők esetében külön

problémát jelent, hogy a **veszélyeztetett gyermekek számát tekintve** a régió mutatója jelentősen meghaladja az országos átlagot. Különösen rossz helyzetben van Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, ahol országos viszonylatban is a legtöbb veszélyeztetett gyermek található, ami a szegénység újratermelődésével fenyeget. Emellett a vidéki régiók közül az Észak-alföldi régióban található a legtöbb fogyatékkal élő ember, a 2001. évi népszámlálás adatai szerint 92.156 fő. Ennek fényében különösen kedvezőtlen, hogy a rossz anyagi helyzet ellenére az egy főre jutó havi átlagos rendszeres szociális segély összege országos szinten is a régió három megyéjében a legalacsonyabb. A rossz szociális helyzetben lévőkről igen kiterjedt intézményhálózat igyekszik gondoskodni, de hiányoznak a nappali kisgyermekellátások és a család- és munkahely összehangolását segítő szolgáltatások is. A régióban 2004-ben 181 tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést biztosító intézmény, 266 idősek klubja, 17 fogyatékosok intézménye működött, és 53 településen lehetett falugondnoki szolgáltatást igénybe venni. Emellett a szociális ellátás fajlagos mutatóit (például a tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthonokban/intézményekben egy foglalkoztatottra jutó gondozottak száma) tekintve az is megállapítható, hogy az Észak-alföldi régió a többi régióval összehasonlítva sem rendelkezik rossz értékekkel, igaz, a speciális ellátotti csoportok esetében gyakran hiányoznak a szociális és gyermekjóléti nappali és átmeneti elhelyezési formák, illetve jellemző ezen szolgáltatások nagyobb városokban, megyeszékhelyeken való koncentrálódása.

A szociális nehézségek sajátos részét képezik a roma népességgel kapcsolatban felmerült problémák, amelyek az etnikum régióbeli magas arányának következtében különösen élesen jelentkeznek (a 2001-es népszámlálás során a magukat romának vallók aránya a népesség egészén belül 3,1% volt, ami az Észak-magyarországi régió után a második legmagasabb érték, azonban a szakértők ennek többszörösére, mintegy 10-12%-ra becsülik a roma népesség tényleges arányát).

A **roma népesség** területi elhelyezkedését tekintve megállapítható, hogy a régió urbanizáltabb, gazdaságilag fejlettebb középső részén kisebb arányban, míg az ország- és régióhatár, illetve Tisza menti hátrányosabb helyzetű térségekben nagyobb arányban élnek (1. sz. melléklet M3. ábra). A régió három megyéje közül Szabolcs-Szatmár-Beregben él a legnépesebb roma kisebbség: a Kisebbségi Önkormányzatok Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szövetségének 2004. évi településszintű felmérése alapján, a romák népességaránya megközelíti a 15%-ot. A megyén belül különösen a Nyírbátori és a Tiszavasvári kistérség tűnik ki jelentős roma lakosság-arányával (20,5%, illetve 20,3%). Jász-Nagykun-Szolnok megyében Tiszabón 80%-ot meghaladó a roma népesség aránya, Tiszaburán pedig 50% feletti. Mindkét településen 2002 óta roma polgármester van.

A megye roma népességének néhány jellemvonása jelentős eltéréseket mutat a többségi társadalom jellemzőitől, és jól szemlélteti a régió e kisebbséghez fűződő, megoldásra váró problémáit. A roma populáció korszerkezete igen fiatalos: nagyon magas a gyermekkorúak aránya (40%, szemben a 20,6%-os megyei átlaggal), a legalább 60 évesek aránya ugyanakkor rendkívül alacsony (3,6%, szemben a megyei mutató 17,6%-os értékével). Iskolázottságuk – különösen a nőké – igen alacsony szintű: a 15 éves és idősebb roma népesség több, mint fele nem végezte el az általános iskola 8. évfolyamát (a megyei átlag 25%), további négytizedük legfeljebb az általános iskola nyolcadik osztályát fejezte be. Szakmunkás képzettséggel csupán 5%-uk, érettségivel 0,5%, egyetemi vagy főiskolai végzettséggel pedig mindössze 0,1%-uk rendelkezett.

Rendkívül rosszak a romák munkaerő-piaci pozíciói: a megyében magát romának valló lakosoknak csak 4,5%-a volt foglalkoztatott, miközben több, mint 55%-uk (részben a gyermekkorúak magas aránya miatt) 2001-ben az eltartottak közé tartozott. Egy roma szervezetek körében 2003-ban végzett kérdőíves felmérés szerint, a roma lakosság legfőbb

jövedelemforrása a családi pótlék, a GYED, GYET, a munkanélküli járadék, az alkalmi munka, a napszám, valamint a közhasznú és a közmunka.

Problémák mutatkoznak a romák életkörülményeiben is: lakásaik túlnyomó többsége komfort nélküli vagy félkomfortos, szegregációjuk jelentős mértékű (a 2003-ban végzett kérdőíves felmérés válaszadóinak közel fele településen belüli lakóhelyi elkülönültségről számolt be).

A korábban említett problémák megoldásában fontos szerepet játszhatnak a civil szervezetek, melyek száma az elmúlt időszakban jelentős mértékben növekedett (1. sz. melléklet M4. ábra). Ezt a mennyiségi növekedést – hazai és EU-s forrásokból megvalósított – minőségi fejlesztések is követték, több szolgáltatói területen komplex szolgáltatásokkal jelentek meg a civil szektor képviselői. A régióban működő szervezetekről megállapítható, hogy a környezetvédelemhez és a munka világához kapcsolódó területeken országos viszonylatban is kifejezetten aktív szakmai tevékenységet folytatnak, projektjeik során a hátrányos helyzetű célcsoportokra kiemelt figyelmet fordítanak. Az utóbbi évek program-végrehajtási tapasztalatai szerint, mindezek ellenére egyre nagyobb szakmai kihívás vár a nonprofit szervezetekre, részben a növekvő pályázati követelményeknek köszönhetően, részben pedig a rendelkezésükre álló korlátozott erőforrások miatt, amely jelentősen befolyásolja forrás-abszorpciók képességüket is. Megfelelő szakmai felkészültségű munkatársak hiányában a szervezetek jelentős része nem képes a pénzügyi források előteremtésére, megrekednek fejlődésük egy bizonyos szakaszán, s nem képesek továbblépni a magas színvonalú projektmegvalósítás irányába, egy idő után – mind pénzügyileg, mind szakmailag – teljesen ellehetetlenülnek.

1.1.3.3. A humán erőforrásba való beruházás növelése a jobb oktatás és szakképzés révén

Az európai munkaerőpiac egyik súlyos problémáját jelenti, hogy sok ember azért nem lép be vagy nem marad a munkaerőpiacon, mert nem rendelkezik szakképesítéssel vagy szakképzettséggel nem megfelelő.

Az oktatás színvonalának növelését a gazdasági fejlődéshez szükséges humán erőforrások megteremtésének igénye mellett rendkívül aktuálissá teszi az a tény, hogy a lakosság végzettségi viszonyait tekintve (1. sz. melléklet M10. táblázat), az Észak-alföldi régió a régiók sorrendjében két mutató (a 15 éves és idősebb népességből legalább az általános iskola 8 osztályát elvégezte, a 18 éves és idősebb népességből legalább érettségizett) esetében is az utolsó helyen áll (különösen súlyos a helyzet az általános iskolások esetében, mivel itt Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék a megyék sorrendjében az utolsó két helyet foglalják el).

Az oktatás legalsó szintjén igen jelentős problémát okoz az **óvodák** zsúfoltsága: az országos 93,4%-os kihasználtsággal szemben az Észak-alföldi régióban ez az érték 96,5%, és különösen nagy (100% feletti) a kihasználtság a Hajdúhadházi, az Ibrány-nagyhalászi, a Hajdúböszörményi, a Baktalórántházi, a Nagykállói, a Derecske-létavértesi, a Nyírbátori, a Balmazújvárosi és a Tiszavasvári kistérségekben.

Az Észak-alföldi régióban – hasonlóan az országos tendenciákhoz – az új évezredben jelentősen csökkent az **általános iskolások** száma (2001/2002 – 165.045 diák, 2005/2006 – 151.945 diák). A pedagógusok száma hosszú ideig nem követte ezt a csökkenést (2001/2002 – 14.708, 2003/2004 – 14.797), az elmúlt évben azonban az anyagi okok már ezen a téren is éreztették hatásukat (2005/2006 – 14.178). Ennek következtében megállt az egy pedagógusra jutó tanulók számának öröndetes csökkenése, sőt kismértékű növekedés tapasztalható.

Az iskolák között a mennyiségi mutatókban (tanteremek száma, osztálylétszám, pedagógus-diák arány) nem számottevőek a különbségek, a minőségi tényezők szempontjából viszont már igen (például nyelvtanulási lehetőség, számítástechnikai ellátottság, szakkörök, órán kívüli tevékenységek szervezése, oktatási segédanyagokkal való ellátottság, iskolai infrastruktúra

színvonala, sportolási lehetőségek stb.), általános tendencia a kisebb településeken található intézmények alacsony színvonala.

A csökkenő gyereklétszám mellett, az óvodák és általános iskolák fejlesztését az iskolák és óvodák általános helyzete, fizikai állapota, szolgáltatási színvonala indokolja.

Az 1990-es évtizedben – a nemzetközi és országos változási folyamatokkal párhuzamosan – az Észak-alföldi régióban is alapvető strukturális átalakulás ment végbe **a középfokú oktatásban**. Jelentős mértékben csökkent a szakiskolákban tanulók száma és aránya, és ezzel párhuzamosan növekedett másik két iskolatípus (gimnázium és szakközépiskola) jelentősége. A fejlődés eredményeként a szakiskolákban (korábban szakmunkásképzők), szakközépiskolákban és gimnáziumokban az 1990/1991-es tanévi 76.464 fős tanulói létszámmal szemben a 2005/2006-os tanévben, az előzetes adatok alapján, 399 oktatási intézményben összesen 89.499 fő tanult. A korábban vázolt folyamatok következményeként ugyanakkor komoly problémát jelent a régióban a jól képzett szakmunkások hiánya, ami a következő időszakban korlátozhatja a feldolgozóipar és az építőipar fejlődését. Szintén nehézséget okoz az a tény, hogy a különböző fenntartók (települési önkormányzat, megyei önkormányzat, egyházak, civil szervezetek) közötti feszültségek gyakran rontják az oktatás színvonalát.

A régió **felsőoktatási** intézményhálózata történelmileg alakult ki, benne országos egyedi képzést nyújtó intézmények is megtalálhatók. Debrecen nemcsak a régió, hanem az ország egyik meghatározó és gyorsan fejlődő egyetemi központja. Egyetemi képzésre a régióon belül csak itt van lehetőség, míg Nyíregyházán, Szolnokon, Hajdúböszörményben, Jászberényben és Mezőtúron főiskolai képzés folyik.

1.1.3.4. Igazgatási kapacitás

A különböző programok megvalósításában kiemelkedő szerepet betöltő **városi jogállással rendelkező települések** számát alapul véve az Észak-alföldi régió Magyarország egyik legvárosodottabb régiója: 2005-ben az országos 9,2%-kal szemben településeinek 16,2%-a város (ez összesen 63 várost jelent). A 2005. január 1-jei lakónépességgel számolva, az országos 66,1%-os értékkel szemben a régiós lakosság 63,1%-a élt városokban, a 2005-ben várossá nyilvánított településeket is figyelembe véve pedig 64,4%-a. Komoly problémát jelent, hogy a régió városai között – elsősorban a periférikus térségekben – erősen felülreprezentáltak a gyenge teljesítőképességű és térszervező erejű, rendkívül egyenetlen színvonalú szolgáltatásokat biztosító, a városhierarchia alsó fokain álló települések, miközben kevés az igazi középváros és a jelentősebb kisváros. További problémát jelent mind a városi, mind pedig a nem városi jogállású települések jelentős része esetében a helyi közigazgatási funkciók ellátásának kevésbé hatékony színvonala, a hatékonyabb elektronikus közigazgatás kiépítésének alacsony aránya.

1.1.3.5. Az egészséges munkaerő fenntartásában nyújtott segítség

Az Észak-alföldi régióban a **lakosság száma** 2001 és 2005 között csökkent, ennek mértéke azonban kisebb volt, mint az országos átlag, így e mutató tekintetében a 3. helyet foglalta el a régiók rangsorában. A kedvező folyamat mögött alapvetően a természetes népesedési folyamatok állnak: az Észak-alföldi régióban az elmúlt időszakban ugyan természetes fogyást lehetett tapasztalni, ennek mértéke azonban (2003-ban 2,7‰; 2004-ben 2,2‰, 2005-ben 2,8‰) hosszú ideje a legkisebb az országban. Lényegesen rosszabb a helyzet a migrációs folyamatok tekintetében: a régió hosszú ideje jelentős népesség-kibocsátónak tekinthető, és ennek eredményeként negatív a migrációs mérlege.

Az Észak-alföldi régiót alkotó megyéket tekintve megállapítható, hogy a **természetes népesedési folyamatokat** tekintve mennyiségi szempontból a legjobb helyzetben Szabolcs-Szatmár-Bereg megye van: a népességcsökkenés mértéke Pest megye után itt volt a legkisebb.

Emellett 2005-ben a megyék rangsorában a születési arányszámot tekintve a második helyen állt (Hajdú-Bihar megye a 3. volt), míg a halálozási arányszám vonatkozásában Hajdú-Bihar megye a 4., Szabolcs-Szatmár-Bereg megye pedig a 6. volt. A migrációs tendenciákat tekintve éppen fordított a helyzet: az elvándorlás tekintetében Szabolcs-Szatmár-Bereg megye hosszú ideje, és az utóbbi időben Jász-Nagykun-Szolnok igen rossz mutatókkal rendelkezik. A megyéken belüli folyamatokat vizsgálva megállapítható, hogy a lakosságszám-növekedést felmutató települések jelentős része Debrecen, Nyíregyháza és Szolnok közelében található, ami elsősorban a megyeszékhelyekről történő kivándorlással magyarázható. Az ellenkező véglet esetében is jól kirajzolódik egy térbeli tendencia: az erősen csökkenő népességű települések döntő része periférikus, rossz megközelíthetőséggel jellemezhető helyzetben, az ország-, vagy a megyehatár közelében fekszik.

Az Észak-alföldi régió **az ország legfiatalabb korösszetételű térségének** számít: mind 2001-ben, mind pedig 2005-ben itt volt legalacsonyabb az öregedési index értéke. A régión belül a legjobb helyzetben Szabolcs-Szatmár-Bereg megye van, amelynek öregedési indexe még 2005-ben is kisebb volt egynél, amit a roma népesség korábban bemutatott magas aránya magyaráz. Az elkövetkező időszakban ugyanakkor – az országos tendenciákhoz hasonlóan – a régióban is várható az elöregedés folyamatának felgyorsulása, és a gondoskodásra szorulóknak számának növekedése.

Az országos átlagnál alacsonyabb halálozási arányszám ellenére a **lakosság egészségi állapota** nem mondható kedvezőnek. Az egyes korosztályokat részletesebben vizsgálva kiténik, hogy a 0-9 éves korcsoport kivételével valamennyi más csoportban rosszabbak a régiós adatok az országos értéknél. Emellett az elmúlt években megfigyelhető javulás ellenére a születéskor várható élettartamot tekintve, 2004-ben az Észak-alföldi régió a régiók sorrendjében mind a férfiak (67,72 év), mind pedig a nők (76,62 év) szempontjából az utolsó előtti helyen állt.

A kedvezőtlen egészségügyi adatok összhangban lehetnek azzal a ténnyel, hogy az ellátás színvonala nem kielégítő, területi eloszlása és leterheltsége egyenlőtlen. Az intézményrendszer fejlesztése nem követi az egészségügyi ellátásra szorulóknak számát. Gyógyszertári ellátottság és a mentőszolgálat kiépítettsége szempontjából ugyan az Észak-alföldi régió a 2-3. helyet foglalja el (az előbbi mutató szempontjából ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy a régió 130 településén semmilyen közforgalmú gyógyszertár nem üzemel), ám a háziorvosi ellátás mutatóit tekintve országos viszonylatban az utolsó helyen áll, míg a kórházi ágyak fajlagos mutatói tekintetében az utolsó előtti helyet foglalja el. További problémát okoz a komplex egészségmegőrző, betegségmegelőző központok, az aktív életmód és szabadidő központok, a multifunkcionális közösségi terek hiánya, valamint a térségi alapon szervezett lakosság-közeli egészségügyi rendszer és a rehabilitációhoz kapcsolódó intézmények alacsony színvonala, területenkénti hiánya.

1.2. SWOT-ELEMZÉS

Erősségek:	Gyengeségek:
<p>1. IRÁNYMUTATÁS: Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni</p> <ul style="list-style-type: none"> • A régió jelentős részén kedvezőek a mezőgazdasági termelési adottságok. • Beszállítói hálózatok kialakítására alkalmas feldolgozóipari vállalkozások működnek. • Országos és nemzetközi hatókörű turisztikai vonzerők, természeti, táji és kulturális értékek nagy száma, természeti értékek viszonylag ép állapota. • Jelentős logisztikai potenciál. • A debreceni regionális repülőtér nemzetközi repülőtérként működik. • Jelentős felszíni és felszín alatti vízkészletek vannak. • A régióknak jó adottságai vannak a megújuló energiatermelés arányának növeléséhez. 	<p>1. IRÁNYMUTATÁS: Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni</p> <ul style="list-style-type: none"> • A külföldi működő tőke fajlagos mutatói országos viszonylatban alacsonyak. • Kevés a magas feldolgozottságú mezőgazdasági termék. • Alacsony az ipari parkok kihasználtsága, kedvezőtlenek a régió beruházási mutatói. • Komplex turisztikai termékek alacsony száma és a turizmus alacsony jövedelemtermelő képessége. • A turizmus jelentős területi koncentrálttsága és szezonális jellege. • Az idegenforgalmi szervezetrendszer és szálláshely-kapacitás hiányosságai. • A rossz minőségű, gyenge áteresztőképességű közlekedési hálózat nem teszi lehetővé a kistérségi központok gyors elérhetőségét. • Az elővárosi tömegközlekedés nem megfelelő, nem szolgálja a város és vonzáskörzete közötti kapcsolatot. • A természeti és épített környezet egy részének előrehaladott degradációja. • A környezetvédelmi és természetvédelmi infrastruktúra alacsony színvonalú (alacsony csatornázottság, belvízvédelem hiányosságai, egyes élőhely-típusok veszélyeztetettek, állapotuk nem kielégítő). • A megújuló és az alternatív energiatermelés és -felhasználás aránya alacsony.
<p>2. IRÁNYMUTATÁS: A növekedést szolgáló innováció és tudás fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jelentős a regionális kutatási potenciál. 	<p>2. IRÁNYMUTATÁS: A növekedést szolgáló innováció és tudás fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> • A meglévő kutatói bázis és a gazdasági szereplők közötti kapcsolat gyenge, a kutatás szerkezete nincs összhangban a vállalatok igényeivel. • Gyenge a vállalkozások közti együttműködés, sok a kényszervállalkozás.
<p>3. IRÁNYMUTATÁS: Több és jobb munkahely</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nagy számban áll rendelkezésre átképezhető munkaerő. • A másodlagos munkaerőpiac kiépültsége és tradíciói jelentősek. • A régióban jelentős számú civil szervezet működik, amelyek egyre több területen töltenek be fontos szerepet. • Sokszínű és fejlett felsőoktatási 	<p>3. IRÁNYMUTATÁS: Több és jobb munkahely</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az országos átlagnál jóval alacsonyabb arányú a foglalkoztatottság, a munkanélküliség szerkezete kedvezőtlen. • Nagy számban hiányoznak szociális nappali és átmeneti elhelyezési formák, különös tekintettel a speciális ellátotti csoportokra és a kisgyermekekre. • A halmozottan hátrányos helyzetű

<p>intézményrendszer.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az ország legfiatalabb korösszetételű régiója. 	<p>népesség (romák, a fogyatékkal élők, a veszélyeztetett gyermekek) aránya magas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A civil szervezetek további fejlődését akadályozó humán és pénzügyi korlátok. • A lakosság iskolai végzettségi viszonyai kedvezőtlenek. • Nagyszámú, országon belüli periférikus helyzetű térség gyenge térszervező erejű központokkal, egyenetlen színvonalú szolgáltatásokkal. • Magas a halálozás és a rokkantak száma a régióban, alacsony az egészségben megélt életevek száma. • Az egészségügyi ellátás egyenlőtlen területi eloszlása és túlterheltsége. • Aktív életmód komplex rendszere, szociális és közösségi funkciók kialakítása hiányos.
<p style="text-align: center;">Lehetőségek:</p> <p>1. IRÁNYMUTATÁS: Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni</p> <ul style="list-style-type: none"> • Külföldi befektetők érdeklődése a térség iránt. • A tájjellegű, illetve egyedi, magas minőségű termékek és a biotermékek iránti kereslet növekszik, az ökológiai gazdálkodás felértékelődik. • Növekszik a hazai és nemzetközi kereslet a minőségi, komplex turisztikai termékek, kiemelten az egészség-, öko-, szabadidős-, sport és a rendezvényturizmus iránt. • A nemzetközi tranzitkereskedelem jobban érinti a régiót. • A termálvíz sokoldalú hasznosítása technikai feltételeinek fejlődése. • A környezettudatos gondolkodás elterjedése, környezetvédelmi ipar, hulladékgazdálkodási piac fellendülése. • EU elvárás az alternatív és megújuló energiagazdálkodás szerepének erősítése. <p>2. IRÁNYMUTATÁS: A növekedést szolgáló innováció és tudás fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kiemelt EU prioritás a K+F ráfordítások növelése. <p>3. IRÁNYMUTATÁS: TÖBB ÉS JOBB MUNKAHELY</p> <ul style="list-style-type: none"> • Külföldi munkahelyteremtő befektetők érdeklődése a térség iránt. 	<p style="text-align: center;">Veszélyek:</p> <p>1. IRÁNYMUTATÁS: Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni</p> <ul style="list-style-type: none"> • A befektetők távolmaradása, a tartós tökehiány leküzdéséhez szükséges finanszírozási források hiánya. Kimaradás a nemzetközi termelési láncokból, beszállítói és pénzügyi kapcsolatokról. • Az egységes európai piac szigorodó elvárásai és hivatalos normái. • A tovább növekvő közúti járműállomány következtében fokozódó zaj- és légszennyezés, túlterhelt és romló infrastruktúra, baleseti veszélyek. • Az éghajlatban bekövetkező módosulások tartóssá válnak, az időjárási szélsőségek fokozódnak. • Határon túlról eredő természeti és környezetvédelmi károk, katasztrófák bekövetkezése. <p>2. IRÁNYMUTATÁS: A növekedést szolgáló innováció és tudás fejlesztése</p> <ul style="list-style-type: none"> • A külföldi, vagy az EU-n kívüli kutatás-fejlesztési potenciál megerősödése, és fajlagos költségének alacsonyabb értéke <p>3. IRÁNYMUTATÁS: Több és jobb munkahely</p> <ul style="list-style-type: none"> • A lakossági ellátás (oktatás, kultúra, egészségügy, aktív és közösségi funkciók, szociális ellátások) működtetését és fejlesztését biztosító központi források csökkennek. • Nő az egészségügyi és szociális gondoskodásra szorulóknak száma, melynek ütemét az intézményrendszer fejlesztése nem követi.

1.3. AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ TERÜLETI TERVEZÉSI KATEGÓRIÁI

A tervezési területi kategóriák (továbbiakban: „tércategóriák”) nem azonosak a régió különböző részszeponctok (például: városok funkcionális tipizálása és versenyképessége, közigazgatási beosztás, természeti kistájak rendszere stb.) szerint lehatárolt területi egységeivel, hanem olyan terek meghatározását jelentik, amelyek területfejlesztési beavatkozási stratégia szempontjából lehetőleg homogén egységeket alkotnak.

A hatékony területi tervezés megköveteli egy régióon belüli világos tércategória-rendszer kialakítását. Az Európai Unió Lisszaboni Stratégiájának megfelelően, cél a **versenyképesség erősítése** mind a régió egészében, mind az egyes térségek szintjén. Ennek elérése úgy biztosítható leginkább, ha a fejlesztési forrásokat – a helyi adottságok maximális figyelembevételével – a legperspektivikusabb ágakra és területekre koncentráljuk (**a koncentráció elve ugyancsak érvényes EU-alapelv**).

A tércategóriák kialakításának végső célja a nagyjából hasonló problémákkal, adottságokkal és lehetőségekkel rendelkező települések összefogása azzal a céllal, hogy a későbbiekben a fejlesztési prioritások egy olyan meghatározott – tércategóriánként eltérő – kombinációját rendeljük hozzájuk, amely – a regionális tervezésben részt vevők meglátása szerint – reális jövőbeni alternatívákat kínál számukra. A különböző kategóriákhoz tartozás nem előnyt vagy hátrányt jelent tehát az egyes települések számára a fejlesztési források elosztásánál, hanem azt, hogy a különböző **tércategóriákhoz tartozó települések – eltérő adottságaik folytán – típusonként eltérő összetételű, specializált fejlesztési mixekhez jutnak**. Ezen fejlesztési csomagokat és területi súlypontokat az egyes **intézkedések keretében** lehetséges figyelembe venni.

A tércategóriák kialakítása során nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy az Észak-alföldi régió alapvető jellemzője a **vidékiek jelleg**. A 27 kistérségből 21 számít vidékieknek, (MTA RKK, 2006), amelyek a települések 76%-át, a lakónépesség 56%-át tömörítik. Az Észak-alföldi régió további sajátossága a **bandartikus (sávós) térszerkezet**: legalább másodrendű főútvonalakból álló közúti tengelyei mentén fekszik települései közel 40%-a, s ezek összesen a régió lakónépességének 70%-át tömörítik (MTA RKK, 2006).

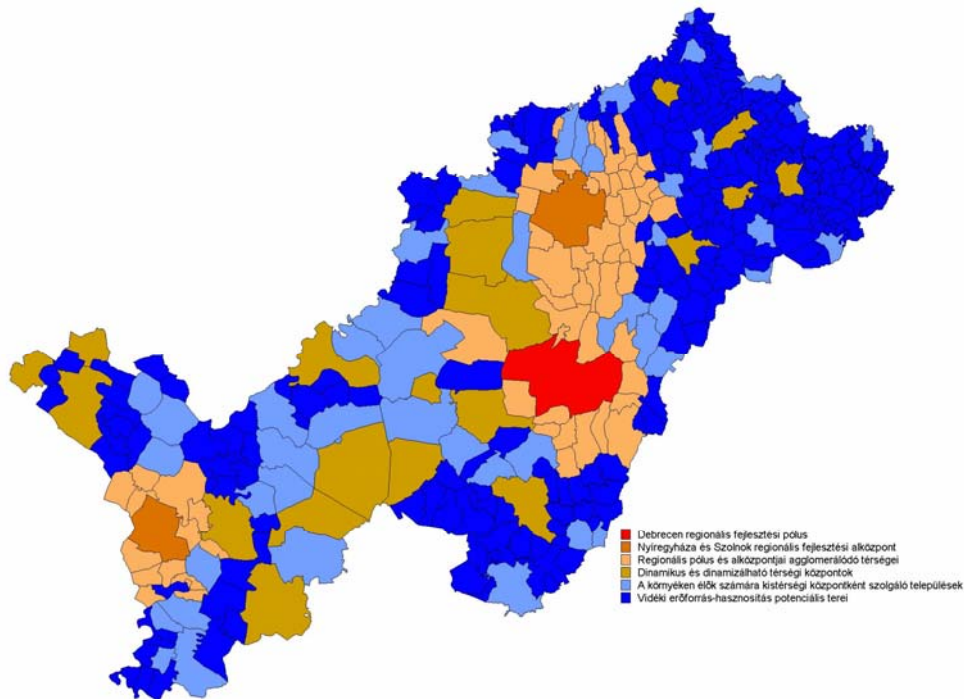
Az Észak-alföldi régió területén **három speciális tértípus** is meghatározható. A **Tisza-mente** 93 települést foglal magába, mintegy 320.000 lakossal. A **Hortobágyi Nemzeti Park** és a **Körös-Maros Nemzeti Park** területe 23 település határát érinti (együttes népességük közel 230.000 fő). Végül, közvetlenül az **országhatár mentén** fekszik 59 település (mintegy 80.000 lakossal), bár a határ menti fekvés problémái ennél nagyobb és népesebb településkört érintenek. A felsorolt speciális tértípusokba tartozó települések olyan sajátos adottságokkal rendelkeznek, amelyeket igyekeztünk legalább részben figyelembe venni a tervezés területi kategóriáinak kialakításakor. A speciális tértípusok differenciáló szerepe ugyanakkor elsősorban a fejlesztési célok megvalósítása során, a **pályázatok kiírásánál** lesz jelentős.

A területi tervezési kategóriák az egyes beavatkozások területi fókuszálásánál kerülnek alkalmazásra. A pályázati kiírások során, az egyes területi tervezési kategóriákba tartozó területek előnyt élveznek a sajátos fejlesztési szükségleteikhez igazodó beavatkozások esetében. Minden intézkedés leírásánál szerepel, hogy melyek azok a földrajzi területek, ahonnan érkező pályázatok többlet pontokban részesülhetnek a pályázat értékelése során, figyelembe véve a környezeti, fenntarthatósági szempontokat.

A regionális tervezés területi kategóriáinak kialakítása során három különböző szempont érvényesítésére törekedtünk:

- az Észak-alföldi régió térszerkezeti sajátosságainak megjelenítése,
- az Országos Területfejlesztési Koncepció területi kategóriáinak figyelembe vétele,
- egyszerű és egyértelmű területi rendszer kidolgozása (kategóriák áttekinthető mennyisége, egy település csak egy térkategóriában).

E szempontok mentén, egyrészt a társadalomföldrajzi és területfejlesztési szakirodalomra, másrészt a régióban végzett alkalmazott kutatások eredményeire, harmadrészt pedig statisztikai adatokon alapuló saját empirikus vizsgálatokra támaszkodva tettünk kísérletet a tervezés területi kategóriáinak kialakítására (4. ábra, a 1.3. és a 2. kategóriákba tartozó települések kijelölésének módszerét a 1. sz. melléklet M11. táblázata tartalmazza).

4. ábra: Az Észak-alföldi régió egyes térkategóriái
Forrás: saját szerkesztés

A régió **fejlesztési pólusát és alközpontjait** az Országos Területfejlesztési Koncepció jelölte ki, agglomeráló környezetük rurális tértől történő elkülönítése és központi településsel együttes kezelése ugyanakkor részben saját feldolgozású statisztikák alapján, de mindenképpen az OTK szemléletének figyelembevételével történt.

Az észak-alföldi kistérségek túlnyomó többsége kívül esik a megyeszékhelyek agglomerációján, versenyképességük nagyrészt **kis- és középvárosi központjaik** dinamizmusának függvénye. Helyzetbe hozásuk érdekében fontos a jelentősebb súlyt képviselő, a vidéki térségek kibontakozását komoly mértékben befolyásoló, dinamizálható kis- és középvárosok külön térkategóriaként történő szerepeltetése.

Végül a harmadik fő térkategória a kisebb városokat, valamint a **belső és külső periféria** nagyrészt hátrányos helyzetű településeit foglalja magába. Az egyes altípusokba tartozó települések körének meghatározásakor az OTK-ban szereplő speciális célokat és térségeiket is figyelembe vettük: egyes, speciális funkciókkal (például határátkelőhelyek, idegenforgalmi központok) rendelkező települések a kategórián belül kiemelt pozícióba kerültek. Az egyes kategóriába tartozó települések részletes listáját a 3. sz. melléklet tartalmazza.

1. Regionális fejlesztési pólus és alközpontok

A régió azon települései tartoznak ide, amelyek a növekedés elsődleges színterei lehetnek. A pólus és alközpontok megjelölés nemcsak a régió három kiemelkedő városát jelenti, hanem minden esetben egy sokkal kiterjedtebb, számos települést magában foglaló, bonyolult gazdasági-társadalmi kapcsolatokkal rendelkező központ körül agglomerálódó teret is.

1.1. Debrecen regionális fejlesztési pólus

Magyarország második, az Alföld legnagyobb városa, már évtizedek óta kiemelkedő funkciógazdagságú, urbanus hatásait az egész régióra kiterjesztő, vitathatatlan erejű regionális központ. Részesedési adatai a régióból csaknem olyanok, mint Budapest adatai az országosból: itt él a szellemi foglalkozásúak 23%-a, és egyetemi központját látogatja a régió összes felsőfokú hallgatójának 45%-a.

1.2. Nyíregyháza és Szolnok regionális fejlesztési alközpont

A két város vonzáskörzete megyényi területre terjed ki (ebből a szempontból igen sajátos helyzetben van Szolnok, melynek vonzásterülete egyrészt túlnyúlik saját megyéjén, másrészt a perifériák erősen más centrumok irányába gravitálnak), K+F és szellemi adottságaik kevésbé fejlettek, az ipar szempontjából ugyanakkor igen jó feltételekkel rendelkeznek.

1.3. Regionális pólus és alközpontjai agglomerálódó térségei

Az elmúlt években Debrecen, Nyíregyháza és Szolnok körül fokozatosan egy agglomerálódó térség alakult ki, amely kezdetben előbb a megyeszékhelyekből kitelepülő lakosság, a későbbiekben pedig a gazdasági tevékenységek elsődleges célterületévé vált. Ezek a térségek központjaikkal, egységes gazdasági, munkaerőpiaci teret alkotnak.

2. Dinamikus és dinamizálható térségi központok

A három megyeszékhely köré szerveződő agglomerálódó térségeken kívül eső, alapvetően rurális jellegű tér kiemelkedő kis- és középvárosi központjai. A fő közlekedési tengelyek – első- vagy másodrendű főutak, illetve fontosabb vasútvonalak – mentén helyezkednek el, jelentős népességet tömörítenek, gazdasági súlyuk tekintélyes, továbbá fejlett intézményrendszerrel rendelkeznek.

3. Felzárkóztatásra váró térségek

Gazdasági-társadalmi szempontból hátrányos helyzetű és/vagy forgalmi árnyékban fekvő, a belső és külső perifériához tartozó települések. A csoport egyik része egy kisebb térség meghatározó települése, amely rendelkezik bizonyos számú, más települések lakosságát is ellátó, városi funkciót jelentő intézménnyel vagy valamilyen speciális funkcióval (idegenforgalom, határátkelőhely). Másik része csak teljes vagy részleges alapfokú ellátást tud biztosítani lakossága számára.

3.1. A környéken élők számára kistérségi központként szolgáló települések

E településcsoport egyik részét alkotják azok a városok, amelyek az előző csoportok egyikébe sem tartoznak, másrészt ide kell sorolni azon nem városi jogállású településeket, amelyek a funkcióval való ellátottság és a szomszédos települések lakosságának kiszolgálása szempontjából egy térség központját képezik. Ide tartoznak továbbá a speciális funkciókkal (idegenforgalom, határátkelő) bíró települések is.

3.2. Vidéki erőforrás-hasznosítás potenciális terei

Ez a csoport azokat a településeket foglalja magába, amelyek az előző csoportok valamely központjának vonzáskörzetét képezik, és a megyeszékhelyek körüli agglomerálódó térségeken kívül helyezkednek el. Társadalmuk, gazdaságuk többnyire stagnál vagy hanyatlik.

A régió településeinek közel 80%-a a harmadik tervezési kategóriába tartozik, míg a fejlesztési pólus és alközpontok agglomerálódó térségeinek viszonylag jelentősebb településszáma miatt az első kategória részesedése meghaladja a 15%-ot. Ettől jelentős mértékben eltérő kép mutatkozik az egyes kategóriák népességszám-aránya tekintetében: az első és a harmadik kategória települései a népesség közel 40-40%-át jelentik, míg a második kategória településein a népesség 20%-a él.

A kialakult térkategóriák bizonyítják, hogy nem csak a régió kistérségei, de a térkategóriák egyes települései között is jelentős fejlődésbeli különbségek vannak. A települések ezen térkategóriákba történő besorolása az MTA RKK és a Debreceni Egyetem vizsgálata szerint, a következő statisztikai adatok és mutatók alapján készült:

- Települések társadalmi dinamikája mutatócsoport (lakónépesség, vitalitás, szellemi foglalkoztatottság aránya, új építésű lakások);
- Települések funkcionális fejlettsége és dinamikája (26 funkcionális intézményi változó);
- Térségminősítő mutatócsoportok (demográfiai, foglalkozási szerkezet, foglalkoztatás változása-munkanélküliség, gazdasági mutatók, infrastruktúra, egyéb, speciális mutatók) alapján rangszámítás.

A széleskörű, mindenre kiterjedő vizsgálat eredménye bizonyítja, hogy mekkora különbségek vannak a régió egyes területei között, miszerint vannak a régió dinamikus vérkeringésébe könnyen integrálható, és az erősen fejlesztésre szoruló területek.

1.4. A MEGELŐZŐ PROGRAMOZÁSI IDŐSZAK FŐ TANULSÁGAI

A 2000-2006 EU-s programozási időszakban 2004-ig az Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség csak Phare-programok végrehajtásában vett részt, amely során számos tapasztalatot szerzett a jövőbeni végrehajtásra vonatkozóan. A hazai tervezési gyakorlat a 2004 és 2006 közötti programozási ciklusban is élt a regionális operatív program eszközeivel, amely az ágazati operatív programok tartalma mellett, a területi szemlélet megjelenítését szolgálta. Ebben az időszakban ugyanakkor az ország valamennyi régiójára egységes regionális operatív program készült, melynek fő prioritásai a következők voltak:

1. A turisztikai potenciál erősítése
2. Térségi infrastruktúra és települési környezet fejlesztése
3. A régiók humán erőforrásainak fejlesztése
4. Technikai segítségnyújtás

Az Észak-alföldi régió a 2004-2006 közötti időszakban az I. Nemzeti Fejlesztési Terv keretében, a Regionális Fejlesztés Operatív Program (ROP) területén megkezdte a Strukturális Alapok felhasználását. Az Észak-alföldi régió a ROP-ból a teljes források 22,02%-át használta fel, három éves támogatási kerete kb. 23,342 mrd Ft.

A ROP (2004-2006) végrehajtása 2004. február 18-án kezdődött meg. Az operatív programban a meghatározott célok elérése érdekében 2004. évben összesen 9 pályázat kiírása történt meg, melyből 8 folyamatosan pályázható. 2005. évben 1 pályázati kiírás került ismételt meghirdetésre és 3 központi program is elindult. Az abszorpció terén a ROP várározáson felül sikeresnek tekinthető, a folyamatosan pályázható kiírások közül 2004. év végén 4, 2005-ben további 3, 2006. év elején pedig a fennmaradó 1 kiírás is felfüggesztésre került.

2006. február 9-ig összesen 379 db pályázat érkezett be a Közreműködő Szervezethez (KSZ). Az Irányító Hatóság 282 pályázatról döntött és 111 pályázat vonatkozásában hozott támogató döntést; a megítélt támogatási összeg meghaladja a 21,459 Mrd Ft-ot. Ez ideig kétoldalúan 90 db. támogatási szerződés került aláírásra. A támogatott projektek az OP 3 éves keretéhez viszonyítva 91,9%-ot tesznek ki. A leszerződött projektek teljes beruházási értéke 28,541 Mrd Ft.

Az előző időszak alapján az alábbi, sikeresnek bizonyult intézkedések és eljárások továbbvitele indokolt a 2007-2013-as időszakban:

A 2004-2006 közötti időszak ROP-jának pályázati kiírásai közül a „2.3. intézkedés: Óvodák és alapfokú oktatási-nevelési intézmények infrastruktúrájának fejlesztése”, a „3.2. intézkedés: Helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása”, valamint az „1.2. intézkedés: A turisztikai fogadóképesség javítása” esetében haladta meg legnagyobb mértékben a támogatási igény a rendelkezésre álló forráskeretet, jelezve a nagymértékű fejlesztési szükségleteket.

A 2004-2006-os programozási időszak tapasztalatai alapján, a regionális igények alátámasztottsága okán az ágazati stratégia fejlesztési irányaihoz illeszkedő intézkedések folytatása indokolt. Az ágazati egyeztetések alapján a ROP keretében továbbra is támogatásra javasoljuk az óvodák, alapfokú oktatási intézmények infrastruktúrájának fejlesztését és a turisztikai fejlesztéseket, míg a helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása ágazati operatív program (TÁMOP) és az ÉAOP keretében fog megvalósulni.

Az előző időszakban a turisztikai intézkedésekre jelentős számú projekt érkezett be, magas volt a túlpályázás. Elsősorban a turisztikai fogadókapa­citás, szálláshelyek fejlesztését támogató intézkedés esetében voltak kedvező tapasztalatok a gazdasági szervezetek kedvezményezetti szerepével, amelyek gyorsan és rugalmasan teljesítették kedvezményezetti feladataikat. A vonzerőfejlesztés esetében kedvezményezett non-profit és önkormányzati szféra már kevésbé rugalmas és bürokratikusabb reagálást tanúsított. Továbbá a gazdasági szervezetek esetében a projektek végrehajtását gyorsította és hatékonyabbá tette, hogy a maximum 50%-os támogatási intenzitás nem tette kötelezővé közbeszerzés lebonyolítását.

A 2004-2006-os programozási időszak tapasztalatai alapján indokolt a kis- és középvállalkozások számára nyújtott, GVOP-ból támogatott tanácsadási tevékenység ÉAOP-ból történő továbbvitele. A hároméves időszak alatt több ezer vállalkozás vette igénybe az ingyenes alapszintű tanácsadást, mely nem csupán a napi tevékenység végzéséhez, hanem forráshoz jutásukhoz és projektgenerálási tevékenységükben is segítségükre volt. Az emeltszintű tanácsadást jellemzően olyan vállalkozások vették igénybe, amelyek korábban technológiai korszerűsítésre nyertek támogatást, számukra a tanácsadás a továbbfejlődéshez járult hozzá.

A nyílt pályázati rendszer alkalmazása egyes intézkedések esetében indokolt, ezért a 2007-2013-as időszakban is alkalmazandó.

Kedvező megítélésben részesült az „NFT Házhoz Jön” program keretében felállított kistérségi tanácsadói hálózat működése, amely az I. NFT operatív programjai keretében támogatott projektek végrehajtásában segíti a projektgazdákat. Indokolt a következő időszakban a hálózat további működtetése és fejlesztése a jelenlegi tanácsadói hálózat bázisán, a regionális fejlesztési ügynökség szervezeti keretei között.

Az előző időszak alapján az alábbi problémák merültek fel az intézkedések és eljárások területén, így módosításuk indokolt a 2007-2013-as időszakban:

A Phare-programok és a 2004-2006-os ROP esetében is problémát jelentett a végrehajtási intézményrendszer lassú, rugalmatlan és túlszabályozott működése.

A „3.3. intézkedés: Felsőoktatási intézmények és helyi szereplők együttműködésének erősítése” esetében az első évben feltűnően alacsony volt a pályázati kedv, ami részben a felsőoktatási intézmények részére elérhető kedvezőbb és egyszerűbb HEFOP pályázati kiírásoknak volt köszönhető, valamint annak, hogy a ROP 3.3. intézkedése olyan új típusú tevékenységeket, együttműködé­seket és gondolkodást igényelt, amire a pályázó felsőoktatási intézmények csak kissé késve tudtak reagálni. A „3.2. intézkedés: Helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása” esetében a ciklus elején kevés pályázat érkezett be, később azonban a jogszabályi környezet módosítását követően (a pályázó által felajánlandó biztosítékok körének egyszerűsítése és eltörlése következtében) megé­lénkült a pályázási kedv.

A barnamezős fejlesztéseket támogató intézkedések esetében problémát jelentett a tulajdonviszonyok rendezetlensége, emiatt a szerződés megkötését követően a projekt végrehajtási idejének jelentős részét kötötte le a tulajdonviszonyok rendezése. A 2007-2013-as időszakban indokolt kikötni a pályázat benyújtásának feltételeként a rendezett tulajdonviszonyokat.

A végrehajtás során gyakran problémát jelentett, hogy egy intézkedés menedzsment feladatait két közreműködő szervezet látta el, ezért egyrészt a pályázók sokszor nem tudták, hogy egyes problémáikkal mely szervezethez kell fordulniuk, másrészt rugalmatlanságot okozott a végrehajtás rendszerében. Ezek alapján indokolt a 2007-2013 közötti időszakban egy közreműködő szervezetet (mégpedig a regionális fejlesztési ügynökséget) kijelölni az intézkedések teljes menedzsmentjére.

A ROP egyes pályázati kiírásai nem definiálták kellő pontossággal a támogatható tevékenységek körét, ennek következtében több pályázatot elutasítottak, mert jogosulatlan tevékenységet tartalmazott. A ROP tervezése során ezért fokozott figyelmet kell fordítani a támogatható tevékenységek körére, a pályázatok értékelési rendszerének kidolgozásánál pedig nagyobb hangsúlyt kell fektetni a projektek fenntarthatóságára.

Nagy mennyiségű pályázat érkezett be a 2004-2006-os időszakban (ez túlpályázást eredményezett), azonban a pályázatok jelentős része minőségileg kifogásolható volt. Sok esetben nem a szükséglet generálta a pályázatok kialakítását, hanem a minél nagyobb források megszerzése. Ezek alapján, a következő időszakban komoly erőfeszítéseket kell tenni a *projektcsatorna* kialakítására és megfelelő működtetésére, különösen a szükségletorientált és a támogatási rendszerekhez illeszkedő projektek feltárására, valamint a *minőségi* projekteket biztosító projektfejlesztés megvalósítására, továbbá az informálásra, tanácsadásra.

A nyílt pályáztatás rendszere nem alkalmazható hatékonyan ott, ahol szűken meghatározott a pályázói kör (például külterületi útfelújítások területén), így ott indokolt a projektszelekció (projekt-dosszié) rendszerének alkalmazása. A nyílt pályázás esetén nem volt megfelelő a folyamatos pályáztatás, mivel nem alkalmas a program szempontjából legjobb pályázatok kiválasztására. Ezért indokolt a szakaszos pályáztatási rendszer alkalmazása.

1.5. A REGIONÁLIS TERVEZÉST MEGHATÁROZÓ FEJLESZTÉSPOLITIKAI CÉLKITŰZÉSEK

A 2007 és 2013 közötti programozási időszak regionális tervezését számos európai célkitűzés megvalósításának igénye befolyásolja. Az Európai Unió fő **középtávú fejlesztéspolitikai célkitűzéseit** a lisszaboni folyamatként ismert gazdasági, szociális és a göteborgi környezetvédelmi reformok tartalmazzák.

A **Lisszaboni Stratégia** azt a célt tűzte az Európai Unió elé, hogy 2010-re váljon a világ **legversenyképesebb** és **legdinamikusabb**, tudásalapú **gazdaságává**, amelynek fenntartható növekedése a kutatás-fejlesztésen, az innováción, az információs és kommunikációs technológia széles körű alkalmazásán alapul.

A Lisszaboni Stratégia **társadalmi célokat** is megfogalmaz, melyek kapcsán meghatározó szerephez jutott a foglalkoztatás bővítése, a társadalmi és gazdasági kohézió, az összetartó társadalom erősítésének, valamint a szolidaritás növelésének gondolata.

A **fenntartható fejlődésnek** az Európai Tanács által **Göteborgban** megfogalmazott átfogó értelmezése szerint, a gazdaság teljesítőképességének növelése és a környezeti feltételek megőrzése a társadalmi haladás közös, egymást erősítő feltétele. A társadalmi szükségletek kielégítése csak a természeti környezet eltartóképeségével összhangban történhet.

A Lisszaboni Stratégia és a fenntartható fejlődés stratégiájának félidős felülvizsgálatára 2005 tavaszán került sor: a felemás eredményeket mutató tapasztalatok birtokában újrafogalmazták a

célok megvalósításának fő szempontjait. A megújuló Lisszaboni Stratégia a **növekedésre** és a **foglalkoztatás bővítésére** fókuszál, s ennek érdekében – összhangban az Európai Foglalkoztatási Stratégiában megfogalmazott célkitűzésekkel – kiegyensúlyozott megközelítést vár el a tagállamoktól a foglalkoztatás és a termelékenység javítása terén. A lisszaboni folyamat koordinációjának megerősítése érdekében, a Bizottság iránymutatásai alapján megszületett a 2005-2008 közötti időszak növekedési és foglalkoztatási céljainak elérésére összeállított **nemzeti akcióprogram**, amelynek iránymutatásait a következő táblázat foglalja össze.

I. Makrogazdasági stabilitás és pénzügyi egyensúly
I.2.1. A makrogazdasági stabilitást támogató fiskális pálya
I.2.2. Hosszú távon fenntartható gazdasági fejlődés és költségvetési stabilitás – válaszok a demográfiai változások által támasztott kihívásra
I.2.3. Növekedést és foglalkoztatást elősegítő forráselosztás
I.2.4. A makrogazdasági stabilitást és növekedést elősegítő bérpolitika
I.2.5. Rugalmasabban működő áru- és munkaerőpiac
II. Mikro gazdaság
II.2.1. Tudás és innováció, a versenyképesség bázisának szélesítése
II.2.2. A vállalkozói környezet javítása és a verseny élénkítése (Vonzóbb környezet a befektetésekért és a foglalkoztatásért)
III. Foglalkoztatás
III.2.1. A munkaerőpiaci részvétel növelése és a szociális védelmi rendszerek modernizálása
III.2.2. A munkavállalók és a vállalkozások alkalmazkodóképességének javítása
III.2.3. Hatékonyabb humán erőforrás-fejlesztés jobb minőségű oktatás és képzés révén

A lisszaboni (versenyképességet ösztönző) és a göteborgi (fenntartható fejlődést elősegítő) határozatokban megfogalmazott stratégiai célok megvalósításában – továbbá a Harmadik Kohéziós Jelentés által feltárt jelentős területi különbségek mérséklésében – kulcsfontosságú szerepet játszik az Unió **kohéziós politikája**. A 2007-2013-as nemzeti és regionális fejlesztési programok esetében meghatározó szempontként jelenik meg a **források koncentrációja**. Ennek jegyében a kohéziós politika prioritásait is csökkentették, és a Strukturális Alapokra vonatkozó jogszabályok a 2007 és 2013 közötti időszakra három prioritást tartalmaznak:

- **Konvergencia:** fő célja a legelmaradottabb országok és régiók növekedésének és munkahelyteremtésének támogatása úgy, hogy hozzájáruljon a gazdasági növekedést elősegítő feltételek és a gazdasági teljesítmények közelítését (az ún. reálkonvergenciát) szolgáló tényezők kialakításához és erősítéséhez.
- **Regionális versenyképesség és foglalkoztatás:** fő célja a változások támogatása, ezen belül a gazdasági átalakulás gyorsítása, valamint a foglalkoztatás és a termelékenység növelése.
- **Európai területi együttműködés:** harmonikus és kiegyensúlyozott fejlesztés az unió területén, amely a határokon átnyúló és transznacionális együttműködés támogatásával kívánja előmozdítani az uniós területek integrációját.

Az Észak-alföldi régió gazdasági-társadalmi fejlettsége szerint a legelmaradottabb területek közé tartozik az Európai Unióban, az egy főre jutó (vásárlóerő-paritáson mért) GDP – valamennyi, a Közép-magyarországi régió kívüli hazai NUTS II szintű területi egységhez hasonlóan – az uniós átlag 75%-a alatt marad, ezért az első („Konvergencia”) célkitűzés hatálya alá esik.

A regionális tervezés európai keretének fontos szegmensét adják a **Közösségi Stratégiai Iránymutatások (Community Strategic Guidelines, CSG)**. Az iránymutatások olyan közös keretet, igazodási pontot képviselnek, amelynek segítségével értékelhető a nemzeti és regionális programok hozzájárulása az Unió kohéziót, növekedést és foglalkoztatást érintő célkitűzéseire. Az iránymutatások megléte szükséges, de nem egyetlen feltétele annak, hogy a megújított lisszaboni agendával összhangban, az egyes tagállamok és régiók EU-konform tervezést végezzenek. A 2007 és 2013 közötti időszakra vonatkozó iránymutatások az alábbi komponensekből állnak össze:

1.1. IRÁNYMUTATÁS: Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni

- A közlekedési infrastruktúrák kiterjesztése és fejlesztése
- A környezetvédelem és a növekedés közötti együttműködés erősítése
- Válasz a hagyományos energiaforrások intenzív európai felhasználásának kérdésére

1.2. IRÁNYMUTATÁS: A növekedést szolgáló tudás és innováció fejlesztése

- A KTF-be történő beruházás növelése és célzottabbá tétele
- Az innováció megkönnyítése és a vállalkozói szellem ösztönzése
- A mindenki számára megvalósuló információs társadalom ösztönzése
- A pénzeszközökhöz való hozzáférés fejlesztése

1.3. IRÁNYMUTATÁS: Több és jobb munkahely

- Több ember bevonása és megtartása a foglalkoztatásban, és a szociális védelmi rendszerek korszerűsítése
- A munkavállalók és vállalkozások alkalmazkodóképességének és a munkaerőpiac rugalmasságának fokozása
- A humán erőforrásba való beruházás növelése a jobb oktatás és szakképzés révén
- Igazgatási kapacitás
- Az egészséges munkaerő fenntartásában nyújtott segítség

A 2007 és 2013 közötti programozási időszak hazai fejlesztési prioritásait összefoglaló – az uniós kohéziós politika érvényesítésének előfeltételeként megszülető – **Új Magyarország Fejlesztési Terv** (Magyarország Nemzeti Stratégiai Referencia Kerete) messzemenően támaszkodik az eddig elfogadott és érvényben lévő uniós és magyarországi tervezési dokumentumokra, illetve iránymutatásokra.

A tervezés **EU által elfogadott keretei** közé tartoznak:

- a Közösségi Stratégiai Iránymutatások a Növekedésért és Foglalkoztatásért 2007–2013 (a kohéziós politika tervezését orientáló bizottsági dokumentum),
- az Európai Szociális Alap, az Európai Regionális Fejlesztési Alap és a Kohéziós Alap felhasználásának szabályait rögzítő rendeletek, valamint a három alapra vonatkozó általános szabályokat tartalmazó közös rendelet,
- az Integrált Iránymutatások a Növekedésért és Foglalkoztatásért (a lisszaboni folyamat részeként 2005-2008-ra készítendő nemzeti reformprogramok iránymutatásai),
- az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapot (EMVA) szabályozó rendelet,
- a Göteborgban megfogalmazott fenntarthatósági elvárások,
- a 2001 és 2010 közötti időszakra meghirdetett Környezetvédelmi Akcióprogram.

A figyelembe vett hazai dokumentumok:

- a 2005 és 2020 közötti időszakra 2005 decemberében elfogadott Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió (OFK)
- az Országos Területfejlesztési Konceptió (OTK),
- a 2005 és 2008 közötti időszakra szóló Nemzeti Akcióprogram (NAP),
- a 2007 és 2013 közötti időszakra szóló Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (ÚMVST),
- a Fenntartható Fejlődés Stratégiája,
- a 2003 és 2008 közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Program.

Az **Új Magyarország Fejlesztési Terv** a 2007-2013 közötti időszakra két átfogó célt fogalmaz meg, a **foglalkoztatás bővítését** és a **tartós növekedés elősegítését**. A dokumentum az előbbi célt az egyén foglalkoztathatóságának javításával és munkaerő-piaci aktivitásának növelésével, a munkaerő-kereslet bővítésével, és a kereslet és kínálat összhangját biztosító munkaerő-piaci környezet fejlesztésével kívánja elérni, míg a második cél elérésének legfontosabb eszközei a versenyképesség javítása, a gazdaság bázisának szélesítése és az üzleti környezet fejlesztése. A fejlesztési célok megvalósítása közben, mind az ágak, mind a régiók fejlesztése során, kiemelt figyelmet kell fordítani a horizontális politikák (a fenntarthatóság feltételeinek biztosítása, a kohézió erősítése) érvényesítésére.

A **fenntarthatóság** a biztonság integrált felfogásán alapul, és ennek megfelelően feltételeinek biztosítása magában foglalja a környezet fenntartható használatát (például a környezeti, a táji és a kulturális értékek megóvása, a környezetgazdálkodás kiterjesztése, a környezetbiztonság növelése), a társadalmi folyamatok fenntarthatóságát (a kedvezőtlen demográfiai folyamatok megállításának és a jövő generációi iránt érzett felelősség szempontjainak a figyelembevétel), és a gazdasági folyamatok fenntarthatóságát (például az anyag- és energiaigényesség csökkentése).

A **kohézió erősítése** egyaránt jelenti a területi és társadalmi egyenlőtlenségek megszüntetését. A **területi kohézió** alapvetően két szinten érvényesíthető:

- Mérsékelni kell a fejlettségbeli különbséget a közép-magyarországi régió és az ország többi területe között, a három fejlett és a négy leszakadó régió között, valamint a régiókon belül a kistérségek között.
- Az ország fejlődésének hozzá kell járulni az egész európai térség kohéziójához. Ehhez fenn kell tartani a jelenleg versenyképesen fejlődő térségeink fejlődését, dinamizáló hatásukat pedig ki kell terjeszteni, illetve el kell mélyíteni kapcsolatainkat más európai térségekkel.

A **társadalmi kohézió erősítése** alapvetően az esélyegyenlőség biztosítását jelenti, egy olyan ország megteremtését, ahol egyre nehezebb leszakadni, de egyre könnyebb felemelkedni, mert a társadalom összetartó, az állam pedig esélyteremtő. Az egyénegyenlőség biztosítása magában foglalja a nők és a férfiak társadalmi egyenlőségének érvényesítését, a tartós egészségkárosodással illetve fogyatékossgal élő emberek speciális szempontjainak fokozott figyelembevételét, valamint a roma emberek és közösségeik összetett hátrányainak enyhítését.

A dokumentum szerint a célok megvalósítása **hat tematikus és területi prioritás** keretében történik:

1. prioritás: gazdaságfejlesztés,
2. prioritás: közlekedésfejlesztés,
3. prioritás: társadalmi megújulás,
4. prioritás: környezeti és energetikai fejlesztés,
5. prioritás: területfejlesztés,
6. prioritás: államreform.

A tematikus és területi prioritásokat kibontó és tartalmilag összetartozó prioritástengelyek jelölik ki az egyes fejlesztési (operatív) programokat, meghatározva az Észak-alföldi operatív program helyét is a rendszerben (5. prioritás).

A Strukturális Alapokból támogatott, de nem az ÚMFT által meghatározott, **határon átnyúló fejlesztéseket** tartalmazó Európai Területi Együttműködés Operatív Programon belül az Észak-alföldi régiót a román-magyar határmenti együttműködés program fejlesztései érintik. Az ETEOP alábbi prioritásai összhangban állnak az ÉAOP prioritásaival, kiegészítik azokat:

1. prioritás: A közös és fenntartható fejlődés kulcsfontosságú feltételeinek javítása a közös területen
2. prioritás: A határmenti terület társadalmi és gazdasági kohéziójának erősítése

Az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból támogatott Új Magyarország Vidékfejlesztési Program az agrárágazat támogatása mellett a **vidéki térségek fejlődését** is támogatja. A célok és támogatási területek az alábbi prioritások keretében valósulnak meg:

1. prioritás: A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása
2. prioritás: A környezet és a vidék fejlesztése
3. prioritás: A vidéki élet minősége és a vidéki gazdaság diverzifikálása
4. prioritás: A LEADER program

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program 3. és 4. prioritása keretében támogatható vidékfejlesztési tevékenységek egyértelmű lehatárolások alapján kiegészítik az ÉAOP tevékenységeit.

1.6. A STRATÉGIA LOGIKAI MAGYARÁZATA

A helyzetfeltárás és a SWOT elemzés megállapításaira támaszkodva, a klasszikus tervezés módszertana alapján 2006 márciusában elkészült a régió átfogó fejlesztési stratégiáját és céljait tartalmazó Stratégiai Program. A dokumentum a maximális tervezés elve alapján a régió teljes fejlesztési igényére reflektál, azokra a kitörési pontokra és problémákra, amelyeket a helyzetelemzés megállapított, függetlenül attól, hogy azok milyen forrásból lesznek támogathatók. (Az Észak-alföldi régió teljes fejlesztési szükségletét bemutató Stratégiai Program célrendszerét az ÉAOP 1. sz. melléklete tartalmazza.) A célok meghatározása a Közösségi szintű („A növekedést és munkahelyeket támogató kohéziós politika: Közösségi stratégiai iránymutatások, 2007-2013 – CSG”, „Lisszaboni Stratégia”), az ezekhez kapcsolódó hazai stratégiai dokumentumok (legfőképpen a „Nemzeti akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért 2005-2008”) és az Új Magyarország Fejlesztési Tervben megfogalmazott elvek alapján és célokhoz igazodóan történt.

Az ÚMFT és operatív programjai tervezése és programozása során, az ágazati és regionális prioritások szétválasztásakor az 1. konvergencia-célterülethez tartozó regionális operatív programok tartalmának meghatározása az ÚMFT-ben megfogalmazott elvek szerint történt. A regionális operatív programok az országosnál alacsonyabb területi, így regionális szinten eldönthető és eldöntendő fejlesztési célokat, programokat finanszíroznak, a szubszidiaritás elvének megfelelően. Ezen célok, programok meghatározása az ágazati és a területi szereplők közötti egyeztetési folyamat eredményeképpen jött létre, így nem képes teljesen figyelembe venni minden egyes régió speciális sajátosságait, a meghatározó rendező elv az ágazati szinten nem kezelhető és nem kezelt beavatkozások csokorba gyűjtése volt.

A nemzetközi szakmai körökben elfogadott új és hatékonyabb fejlesztési paradigma szerint, az integrált helyi, térségi fejlesztési tervek finanszírozására a regionális operatív programok az alkalmas programozási szintek, ezért ezen programokban elsősorban térségi integrált jellegű intézkedéseket kell megjeleníteni. Az ágazati tervezésben elsősorban a nagytérségi fejlesztések és az országos szintű, valamint derogációs kötelezettségvállalást jelentő ügyek finanszírozhatók.

A fentiekben bemutatott okok alapján, az Észak-alföldi operatív program nem tűzi, nem tűzheti ki célul teljes körűen a helyzetfeltárásban bemutatott, a régió sajátosságaihoz igazodó problémák kezelését és megoldását, valamint a kedvező adottságok kihasználását. Szükségszerűen igazodnia kell a jelzett alkufolyamat eredményeképpen a regionális OP-ok hatáskörébe sorolt tartalmi elemekhez. Ebből kifolyólag a helyzetelemzés megállapításai a tervezési folyamat során részben épültek be az ÉAOP stratégiájába, másik részük az ágazati stratégiákba integrálódott az egyeztetések alkalmával. A szakpolitikák mentén történő ágazati-regionális lehatárolások eredményeképpen, az ÉAOP hatáskörébe utalt tartalmi elemek, beavatkozási területek teljesítését kívánjuk elérni a stratégiában bemutatott célrendszer mentén.

2. AZ ÉSZAK-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAM STRATÉGIÁJA

2.1. AZ ÉSZAK-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAM ÁTFOGÓ CÉLJA

Figyelembe véve az országos tervezés meghatározó folyamatait, az Országos Területpolitikai Konceptióban szereplő területfejlesztési célokat, valamint az Új Magyarország Fejlesztési Program célkitűzéseit, az Észak-alföldi operatív program **átfogó célja:**

„Az Észak-alföldi régió természeti és társadalmi értékeire, településhálózati sajátosságaira építve, a regionális versenyképesség erősítése, valamint a régió belüli területi különbségek csökkentése.”

Az Észak-alföldi régióban egyszerre vannak jelen a nemzetközi vérkeringésbe is bekapcsolódó, funkciógazdag, fejlett városi területek és olyan térségi központok, amelyek dinamikusan fejlődő „gazdasági motorjaivá” válhatnak a régióknak, ugyanakkor nagy arányban található leszakadó, periférikus területek, amelyek társadalmi szempontból hátrányos helyzettel és stagnáló, vagy hanyatló gazdasággal jellemezhetők.

A régió versenyképességének növelése érdekében elő kell segíteni az endogén potenciáljaira alapozott gazdaság dinamikus fejlődését, a természeti és társadalmi értékek terhelhetőségének és fenntartható használatának figyelembevételével. A fejlesztések eredményeképpen létrejövő fejlett gazdasági, térségi központok kisugárzó hatásuk, térszervező erejük révén képesek az elért eredmények továbbítására, környezetük dinamizálására.

A versenyképesség növelése mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a leszakadó térségek felzárkóztatására, életminőségük javítására, ezen belül infrastrukturális elmaradottságuk csökkentésére, a munkahelyekhez és közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítására, a gazdasági diverzifikáció növelésére, az épített és természeti környezet megóvására és fejlesztésére, a helyi közösségek dinamizálására.

A régió perspektivikus fejlődése és versenyképessége szempontjából előnyös, hogy viszonylag hosszú határszakaszon csatlakozik Romániához. Ezzel lehetőség kínálkozik a határ túloldalán fekvő régiókkal való történelmi kapcsolatok felújítására és a szoros együttműködés feltételeinek megteremtésére. Ez különösen a régió fejlesztési pólusaként kijelölt Debrecen fejlődése és határon túli pozitív kisugárzásának erősítése, valamint a határmenti területek periférikus helyzetének csökkentése és gazdasági-társadalmi felzárkóztatása szempontjából fontos. Az ukrán határ mentén fontos fejlesztéseket generáló szerepe lesz a magyar-országi gazdasági kapcsolatok várható bővülésének, amely alapvetően Nyíregyháza és Záhony térségére lesz húzó hatással.

Az átfogó cél hozzájárul a CSG 1.1. Iránymutatásához, amely szerint „Európát és régióit a beruházások és a munka szempontjából vonzóbbá kell tenni”. Ezen belül az ÉAOP „a közlekedési infrastruktúrák kiterjesztése és fejlesztése”, valamint „a környezetvédelem és a növekedés közötti együttműködés erősítése” célok teljesítését segíti. Hozzájárul továbbá a CSG 1.2. Iránymutatásának („A növekedést szolgáló tudás és innováció fejlesztése”) „Az innováció megkönnyítése és a vállalkozói szellem ösztönzése” céljához és a CSG 1.3. Iránymutatás („Több és jobb munkahely”) „A humán erőforrásba való beruházás növelése a jobb oktatás és szakképzés révén” és „Az egészséges munkaerő fenntartásában nyújtott segítség” céljaihoz.

Az átfogó cél a régió versenyképességének erősítésével egyidőben szolgálja az ÚMFT-nek a tartós növekedés elősegítésére irányuló átfogó célkitűzését.

Indikátorok:

- A régió egy főre eső GDP-jének növekedése (%)
- Foglalkoztatottsági ráta (15-64 éves korosztály) a régióban (%)
- A program hatására teremtett főállású új munkahelyek száma (db)
- Bruttó hozzáadott érték/fő relatív szórása kistérségi szinten (%)

2.2. AZ ÉSZAK-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAM SPECIFIKUS CÉLJAI

Az ÉAOP átfogó céljának megvalósítása több feltételtől függ. A régió versenyképességéhez nagymértékben hozzájárulnak a helyi adottságokra épülő és helyi foglalkoztatást biztosító kis- és középvállalkozások, amelyeknek a regionális gazdaságban betöltött szerepét fokozni kell, ezért elengedhetetlen a régió kkv-szektorának megerősítése.

A regionális gazdaság egyik – a régióban kedvező adottságokkal rendelkező – ágazata a turizmus, a fejlesztésében rejlő potenciál kihasználása nemcsak a regionális versenyképességet növelheti, hanem – mivel a kedvező adottságok jelentős részben az elmaradott térségekben található – nagymértékben hozzájárul az elmaradott, vidéki települések felzárkóztatásához is, az átfogó cél teljesítését elősegítve. Ezért növelni kell a turizmus „gazdasági húzóágazat” szerepét és jövedelemtermelő képességét.

A regionális versenyképesség egyik alapvető feltétele a mobil, piaci kereslet változására rugalmasan reagáló gazdasági szerkezet és humán erőforrás. Ezért a versenyképesség növelése érdekében növelni kell a lakosság mobilitását, javítani kell ennek feltételeit, hiszen egyúttal hozzájárul a hátrányos térségek felzárkóztatásához, és ezzel a területi különbségek csökkentéséhez.

A versenyképes gazdaság további fontos feltétele a munkaerő minősége. A humán erőforrás napjainkban az egyik legfontosabb telepítő tényező, ezért annak minősége nagyban befolyásolja a regionális versenyképességet, illetve céltudatos fejlesztése hozzásegíti a leszakadó területeket versenyhátrányuk leküzdéséhez.

A versenyképes regionális gazdaság kialakításának további alapfeltétele, hogy a gazdasági termeléshez megfelelő állapotú és biztonságos környezet álljon rendelkezésre, valamint a régió lakosságának ép, egészséges és biztonságos lakókörnyezetet teremtsünk. Ezért elengedhetetlen az épített és természeti környezet állapotának javítása

Az Észak-alföldi operatív program átfogó céljának megvalósulását az alábbi specifikus célok segítik elő:

1. specifikus cél: A régió kis- és középvállalkozói szektorának megerősítése.
2. specifikus cél: A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása.
3. specifikus cél: A lakosság mobilitásának javítása.
4. specifikus cél: A humán erőforrás fejlesztése.
5. specifikus cél: Az épített és természeti környezet állapotának javítása.

2.2.1. Az ÉAOP 1. specifikus célja: A régió kis- és középvállalkozói szektorának megerősítése

A régió gazdasági versenyképessége nagyban függ a vállalkezési szerkezettől, a gazdaság stabilitását elsősorban a régióhoz kötődő kis- és középvállalati szektor pozíciója, termelékenységése és jövedelemtermelő képessége biztosítja.

Az Észak-alföldi régióban az országos átlagnál jóval kisebb a vállalkezói aktivitás. További problémát jelent a mikro-vállalkezások (jelentős arányban kényszervállalkezások) magas aránya, valamint a nagyobb tőkeerejű kis- és középvállalkezások országosan is alacsony aránya. Ezért a lisszaboni céloknak megfelelően, a régió versenyképességének növelése és a gazdasági stabilitásának javítása érdekében fontos a regionális kis- és középvállalkezások megerősítése, számuk és gazdasági teljesítményük javítása.

Indikátorok:

- A vállalati szektor által megtermelt bruttó hozzáadott érték (BHÉ) növekedése a program hatására (Mrd Ft)
- Támogatás által indukált beruházások nagysága (Mrd Ft)
- A régióban létrejött vagy új telephellyel rendelkező kis- és középvállalatok száma (db)
- Meghatározott foglalkoztatotti és árbevételi kategóriákba³ tartozó kkv-k aránya (%)

2.2.2. Az ÉAOP 2. specifikus célja: A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása

A régió versenyképességének javítását elsősorban a növekedési potenciállal rendelkező gazdasági ágazatok kiemelt fejlesztésével lehet elérni, ami hozzájárul a lisszaboni célok teljesítéséhez. Az Észak-alföldi régióban az egyik ilyen kedvező adottságokkal rendelkező gazdasági ágazat a turizmus, jelenleg azonban az adottságok kihasználása és az ágazat jövedelemtermelő képessége nem kielégítő. Mivel a turizmus a régió gazdasági versenyképességének javításán túl, a létrehozott új munkahelyeken keresztül közvetlenül, és a szolgáltatások és helyi termékek értékesítésén keresztül közvetve is segíti a foglalkoztatottság bővítését, fontos az ágazat jövedelemtermelő képességét javítani.

A turizmus adottságainak kihasználását és a jövedelemtermelő képességét olyan mértékben szabad csak növelni, hogy az ne károsítsa a turizmus bázisát jelentő környezeti és társadalmi értékeket, legyen tekintettel azok terhelhetőségére, fenntartható használatára a götebörgi célkitűzések alapján.

Indikátorok:

- A szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás ágazat által előállított bruttó hozzáadott érték növekedése (%)

2.2.3. Az ÉAOP 3. specifikus célja: A lakosság mobilitásának javítása

Az Észak-alföldi régióban nagy arányban található hátrányos helyzetű, leszakadó térségek, amelyek többek között magas munkanélküliséggel, kedvezőtlen foglalkoztatottsági mutatókkal, valamint a hátrányos helyzetű és roma lakosság nagy arányával jellemezhetőek. Ezekben a

³ Az 5-249 fő foglalkoztatotti létszámú és 51 millió Ft-tól a mindenkori középvállalati kategória felső árbevételi határáig (2005. évben 4 Milliárd Ft) terjedő tartományba tartozó vállalkezások aránya

térségekben kedvezőtlen a gazdaság szerkezete, korlátozott a munkalehetőség, a munkahelyteremtő beruházások, közszolgáltatások is elsősorban a kistérségi, térségi központokban, városokban összpontosulnak. Ezen területek felzárkóztatásának egyik feltétele a lakosság mobilitásának javítása, amely során a lakosság nagyobb eséllyel jut hozzá a munkalehetőségekhez, megfelelő minőségű közszolgáltatásokhoz, információkhoz, képzési és egyéb lehetőségekhez, ami hozzájárul a regionális különbségek csökkenéséhez és a foglalkoztatottság növekedéséhez, a lisszaboni célkitűzéseknek megfelelően.

Indikátorok:

- Közösségi közlekedést igénybe vevők száma (fő)

2.2.4. Az ÉAOP 4. specifikus célja: A régió humán erőforrásának fejlesztése

A mai tudás-alapú társadalomban a humán erőforrás minősége meghatározó tényezője egy régió gazdasági versenyképességének. A hátrányos helyzetű, leszakadó térségek esetében a mobilitás javítása mellett a humán erőforrás fejlesztése segíti a felzárkózást. A humán erőforrás helyzete az Észak-alföldi régióban igen kedvezőtlen képet mutat, a régió mind a lakosság képzettségét, mind egészségügyi állapotát tekintve elmarad az országos átlagtól. Kiemelt figyelmet kell fordítani a humán erőforrás minőségi fejlesztésére, oktatási szintjének növelésére, valamint általános egészségi állapotának javítására, mivel egyaránt hozzájárulnak a régió versenyképességének növeléséhez és a területi különbségek mérsékléséhez.

Indikátorok:

- A minimális tudáskritériumoknak eleget nem tevő tanulók arányának csökkenése azokban az iskolákban, ahol ezen tanulók aránya több, mint 50% (fő).

2.2.5. Az ÉAOP 5. specifikus célja: Az épített és természeti környezet állapotának javítása

A versenyképes és élhető régió megteremtése érdekében olyan fenntartható természeti-, társadalmi-, és fizikai környezet megteremtésére kell törekedni, amely megfelelő vonzerőt képvisel a gazdasági szereplők, a turisták és a lakosság számára. Ez jelenti egyrészt a biztonságos és egészséges lakókörnyezet biztosítását a lakosság részére, a biztonságos és gazdaságilag vonzó környezet kialakítását a termelési-gazdasági tevékenységekhez, valamint a gazdasági fejlődést és munkahelyteremtést megalapozó, funkciógazdag városhálózat megteremtését.

Mindezen funkciók fizikai alapját a régió épített és természeti környezete biztosítja, amelynek helyenként erősen leromlott állapotát a versenyképesség növelése és a hosszú távú fenntartható fejlődés biztosítása érdekében javítani szükséges.

Indikátorok:

- Hasznosított barnamezős területek nagysága (ha)

2.3. AZ ÉSZAK-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAM PRIORITÁSI TENGELYEINEK KIALAKÍTÁSA

A régió kis- és középvállalkozói szektorának megerősítése több, egyidejűleg teljesülő feltételtől függ. Szükséges hozzá egyrészt a megfelelő infrastrukturális háttér és magas színvonalú szolgáltatásokat biztosító üzleti környezet megteremtése, amely biztosítja a vállalkozások számára a termeléshez szükséges háttérfeltételeket és elősegíti azok innováció-alapú fejlődését, piaci pozícióinak megerősítését. Másrészt modernizálni kell a kkv-szektor termelési technológiáját, mely javítja a termelés színvonalát, növeli a hozzáadott értéket és a termelés hatékonyságát. Harmadrészt ösztönözni szükséges a vállalati együttműködésekben rejlő lehetőségek kihasználását a termelés hatékonyságának növelése, a vonzó befektetői környezet kialakítása, valamint a nagyvállalatokkal szemben fennálló versenyhátrány csökkentése érdekében.

A turisztikai ágazatból származó jövedelmek növekedésének egyik alapvető feltétele a turisták tartózkodási idejének, a vendégéjszakák számának növekedése, valamint a turisztikai szezon meghosszabbítása, ami magasabb turisztikai bevételt eredményez.

A turisztikai jövedelemtermelő képesség növelésének másik fontos eleme a turisztikai célterületek kiterjesztése elsősorban a meglévő vonzerők közelében lévő, turisztikai potenciállal rendelkező, de még kihasználatlan területekre, ami egyrészt növeli a turisztikai bevételt termelő területek számát, másrészt elősegíti a jelenleg erős területi koncentráció csökkentését és az elmaradott területek felzárkózását.

A kedvező idegenforgalmi adottságokra alapozva a régió versenyképességének egyik húzóágazatává válhat a turizmus, ami indokolja önálló prioritásként történő megjelenítését.

Az Észak-alföldi régióban a lakosság alacsony szintű mobilitása a humán erőforrás kedvezőtlen képzettségi szintjével együtt az alacsony foglalkoztatottság egyik fő okozója. Az alacsony szintű mobilitás alapvetően két tényezőre vezethető vissza. Egyik tényező a rossz közlekedési kapcsolatokban, a másik a lakosság szemléletmódjában, alacsony iskolázottságában rejlik. A közlekedési feltételek javítása – elsősorban a térségi központok és a vonzáskörzetükbe tartozó hátrányos helyzetű térségek között – elősegíti a hátrányos helyzetű térségek bekapcsolását a regionális gazdaságba, a lakosság eljutását a térségi foglalkoztatási, oktatási és szolgáltató központokba, ami hozzájárul a foglalkoztatottság, valamint a térség jövedelemtermelő képességének javulásához, és ezáltal a hátrányos helyzetű térségek felzárkózásához. A hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásának másik alapvető feltételét jelentő humán erőforrás minőségi fejlesztését a Társadalmi megújulás OP, az alkalmazkodóképesség javítására és a képzettség növelésére irányuló specifikus célkitűzéseinek megvalósulása segíti elő.

A mobilitást elősegítő közlekedési kapcsolatok javítása során kiemelt figyelmet kell fordítani a környezetbarát és fenntartható közlekedési módok elterjedésére és fejlesztésére.

A lakosság kedvezőtlen egészségügyi állapota és alacsony iskolázottsága kedvezőtlenül hat a régió versenyképességére, a foglalkoztatottság alakulására. A humán erőforrás fejlesztése érdekében elengedhetetlen a népesség egészségi állapotának javítása, illetve a szociális ellátórendszer kiépítése, hogy minél több, ma még inaktív ember visszatérjen a munkaerőpiacra. Az egyes egészségügyi fejlesztések az egészségügyi reform elemeivel összhangban kerülnek megvalósításra. Az egészségügyi reform célja, hogy a szolgáltatás színvonala növekedjék, a hozzáférés egyenlőtlenségei mérséklődjenek, és az állami kiadások hatékonyabb felhasználásával, fenntartható mértékűek maradjanak. Az intézkedések a lakosság

egészségben eltöltött életéveinek növekedését, a munkaképesség mielőbbi visszaállítását, valamint az erőforrások koncentrálásával a szolgáltatások költség-hatékonyságának és minőségének növelését segítik elő. Az ÉAOP-ban megvalósuló infrastruktúra beruházás célja, hogy az ágazati reform keretében, a régió egészségügyi ellátásának tekintetében bekövetkezett változásokhoz igazodva, egy magasabb színvonalú ellátást biztosítson, ami a tárgyi eszközök cseréjével, korszerűsítésével, igény szerint újak beszerzésével, valamint az infrastrukturális háttér modernizálásával érhető el. Ez biztosítja, hogy az ellátórendszerben a megelőzés, gyógyítás (feltételrendszerek), és a gyógyulás (szakterületek moduláris rendszere) egységes és integrált rendszere sikeresen kialakíthatóvá váljon, mely komplexitásánál fogva képes szolgálni a magas szintű betegközpontú ellátást.

A közoktatáshoz kapcsolódó beavatkozások hozzájárulnak a közoktatás reformjának megvalósulásához, melynek fő céljai az oktatási eredményesség javítása (versenyképes tudás, oktatási egyenlőtlenségek mérséklése), a közoktatás minőségének (hatékony és befogadó közoktatási rendszer) és struktúrájának megújítása, és a minőségi közoktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtése.

A hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatása, a régió versenyképességének növelése érdekében egységes színvonalú közoktatáshoz és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést is biztosítani kell a régió egész területén annak érdekében, hogy a lakosság egészének – különösen a hátrányos helyzetűeknek, ezen belül is a roma lakosságnak – javuljon a képzettségi szintje és egészségi állapota.

Az épített és természeti környezet állapotának javításához ki kell alakítani a régióban a vonzáskörzetét szervezni és ellátni képes, funkciógazdag és élhető városhálózatot, amely a régió dinamikus fejlődésének hordozója. A megfelelő állapotú fizikai környezettel és gazdasági potenciállal rendelkező városhálózat dinamizálni képes környezetét, ami a régió kiegyensúlyozott térszerkezetéhez és a régió versenyképességének növeléséhez járul hozzá.

A megfelelő környezeti állapot másik feltétele az ép és biztonságos természeti környezet megléte, amely a társadalom létalapját képezi. A hosszú távú fenntartható fejlődés, termelés és környezethasználat érdekében egyrészt meg kell óvni a természeti környezetet a szennyező humán tevékenységektől, másrészt biztosítani kell a természeti környezet által kínált lehetőségek fenntartható használatát, harmadrészt meg kell teremteni a humán tevékenységeket veszélyeztető természeti folyamatok elhárításának feltételeit.

A megfelelő környezeti állapot megteremtésének további feltétele a megfelelően képzett, környezettudatos és szolidáris társadalom, mely képes fenntartható módon használni és fejleszteni fizikai környezetét.

Az ÉAOP a specifikus célok elérése érdekében az alábbi prioritásokat határozza meg:

1. prioritás: Regionális gazdaságfejlesztés
2. prioritás: Turisztikai célú fejlesztés
3. prioritás: Közlekedési feltételek javítása
4. prioritás: Humán infrastruktúra fejlesztése
5. prioritás: Város és térségfejlesztés

2.4. KAPCSOLÓDÁS AZ EGYES ZÁSZLÓSHAJÓ PROGRAMOK MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ

Az ÉAOP beavatkozásainak hatékonyságát javítja a különböző operatív programok egymást erősítő fejlesztéseinek összehangolt megvalósítása, mely elemek integráltan, ún. zászlóshajó projekteként kerülnek megtervezésre. A zászlóshajó programok olyan kiemelt fejlesztési

területek, amelyek egyes különösen fontos ágazatokat, térségeket vagy társadalmi csoportokat érintő problémákra adnak választ. Ezek a programok nem a kiterjedésük vagy a pénzügyi nagyságrendjük miatt fontosak, hanem azért, mert a célcsoportok számára jól megjeleníthetőek. A zászlóshajó programok komplex problémákra kínálnak választ. A szükséges beavatkozások megalapozásához önálló komplex keret-dokumentumok kidolgozására kerül sor. Az ilyen módon meghatározott beavatkozások az operatív programokban, azok szerves részeként kerülnek megtervezésre. A zászlóshajó programok komplex program-elemeinek, projektjeinek koherens megvalósítását az operatív programok kétéves megvalósításához készülő akciótervekben rögzítendő speciális kiválasztási (előnyt adó, garanciát tartalmazó) kritériumok vagy eljárásrendek biztosítják. Így a zászlóshajó programok kapcsolódó elemei, projektjei az ÉAOP és a hozzá kapcsolódó végrehajtási intézményrendszer (irányító hatóság és közreműködő szervezetek) keretein belül valósulnak meg.

Az ÉAOP-t érintő zászlóshajó programok:

- Hét versenyképességi pólus
- XXI. század iskolája
- „Nem mondunk le senkiről!” (Leszakadó térségek felzárkóztatása)
- Gyermekesély
- Akadálymentes Magyarország

A zászlóshajó programok elemeiről bővebben az OP 5. sz. melléklete tartalmaz információt.

2.5. HORIZONTÁLIS TERÜLETEK

A konkrét prioritások és területi lehatárolások mellett vannak olyan **horizontálisnak tekinthető elvek**, amelyeknek általánosan kell érvényesülniük valamennyi fejlesztés megvalósítása során. Ezek közül a legfontosabb a **környezeti szempontból fenntartható fejlődés elve**, valamint a különböző társadalmi csoportok – kiemelten a nők és férfiak – **esélyegyenlőségének elve**.

A régiós stratégiai program tervezése során olyan mechanizmusokat és intézkedéseket javasolunk, amelyek lehetővé teszik, hogy a program megvalósítása során ezek az elvek, területek ténylegesen érvényre jussanak és kifejtsék hatásukat.

2.5.1. Esélyegyenlőség

1083/2006 EK rendelet IV. fejezete 16. cikkének megfelelően, az Észak-alföldi operatív program biztosítja a nők és férfiak közötti egyenlőségnek, valamint a nemek közötti esélyegyenlőség elve érvényesülésének elősegítését az operatív program tervezésének, végrehajtásának, nyomon követésének, és értékelésének különböző szakaszai során. Ezenkívül az OP biztosítja a megfelelést a nemek, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés megakadályozására, különösen az alapokhoz való hozzáférés tekintetében. A fenti elvek érvényesülésével járó jelentős mértékű társadalmi és gazdasági előnyöket jelentő változás csak akkor érhető el, ha mindezen elvek a fejlesztéspolitika összes területén, átfogóan betartásra és ösztönzésre kerülnek. Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani a regionális különbségek kiegyenlítésére, vagyis hogy az érintett társadalmi csoportok életésélyeit ne befolyásolja az, hogy az ország mely területén élnek.

Mindez az operatív programban, összhangban a hatályos Egyenlő Bánásmód törvénnyel (2003. évi CXXV. törvény az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (<http://www.egyenlobanasmod.hu/data/Ebktv.pdf>)), az egyenlő bánásmód betartását, a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének, a gyermeket egyedül nevelők, valamint a fogyatékosággal élő és hátrányos helyzetű emberek, valamint a romák speciális szempontjainak fokozott figyelembevételét, diszkrimináció-mentes kezelését jelenti.

Az Észak-alföldi régióban kiemelt figyelmet kell fordítani a halmozottan hátrányos helyzetű roma népesség társadalmi integrációjára is. A régió népességének KSH adatok szerint több mint 3%-át, szakértői becslések alapján azonban mintegy 10-12%-át kitevő roma lakosság nagy része halmozottan hátrányos helyzetű, alacsony képzettségük és társadalmi szocializációjuk hiánya miatt sem tudnak integrálódni a munkaerőpiacra. Az ÉAOP egyrészt horizontálisan kezeli a roma népesség társadalmi integrációját, a pályázati kiírások során – ahol értelmezhető – előnyt élveznek azon fejlesztések, amelyek keretében lehetővé válik a roma népesség integrációja. Másrészt a prioritások keretében, célzott beavatkozásokon keresztül elő kell segíteni a roma népesség alacsony képzettségi színvonalához igazodó foglalkoztatását, képzettségi szintjének növelését, valamint a romák magas arányával jellemezhető hátrányos helyzetű térségek célzott felzárkóztatását.

A fenti elvek mentén, a Strukturális Alapok által támogatott beruházásoknak meg kell teremteniük a szinergiát a „Roma Integráció Évtizede” program során megvalósuló célzott beavatkozásokkal is, elsősorban az oktatás, foglalkoztatás, lakhatás és egészségügy terén.

Az ÉAOP figyelembe veszi a Roma Integráció Évtizede program célkitűzéseit, azzal összhangban az alábbi területeken járul hozzá a roma lakosság integrációjához:

- A romák által felülreprezentált hátrányos kistérségben javítja az oktatási, egészségügyi, szociális ellátás feltételeit, ösztönzi a roma lakosságot az oktatási és egészségügyi ellátásban való részvételre.
- Célzott integrációs program végrehajtását teszi lehetővé, a civil szervezetek részvételével.
- Horizontálisan előnyben részesíti azokat a fejlesztéseket, amelyek lehetővé teszik a roma lakosság foglalkoztatását.
- Kiemelten fejleszti a nagyarányú roma lakossággal jellemezhető hátrányos helyzetű térségek elérhetőségét, gazdasági szerkezetét, ami hozzájárul életkörülményeik javításához.
- Támogatja a roma lakosság aktivitását, gazdasági szerepvállalását, vállalkozói tevékenységét, előnyben kell részesíteni a roma vállalkozások megindítását segítő fejlesztéseket (pl. inkubáció, tanácsadás).

Az Észak-alföldi operatív program mellett az ágazati operatív programok is hozzájárulnak a roma népesség integrációjához. A roma népesség társadalmi-gazdasági integrációjának erősítése, foglalkoztatottságuk növelése érdekében szükség van speciális képzési programok indítására, elsősorban a roma fiatalok számára vállalkozási ismeretek oktatására, ami elősegíti a roma vállalkozások beindítását. A TAMOP keretében van lehetőség a roma vállalkozások indításához szükséges képzési programok megvalósítására, a GOP keretében pedig a működő vállalkozások technológiai fejlesztésére.

Kiemelten fontos, hogy az ágazati operatív programokban (elsősorban TAMOP) hangsúlyosan jelenjenek meg a hátrányos helyzetű, elsősorban roma népesség integrációjához kapcsolódó további, az ÉAOP célkitűzéseivel szinergikus hatású ESZA-típusú felzárkóztatási fejlesztések.

A romákat érintő programok koherens kezeléséhez több zászlóshajó program is hozzájárul:

- Nem mondunk le senkiről
- Gyermekesély
- A XXI. század iskolája

A Strukturális Alapok a vonatkozó jogszabályokban előírtakkal összhangban, a nemek közötti esélyegyenlőség általános érvényesítését az ÉAOP horizontálisan kezeli. Minden fejlesztés esetében lehetővé kell tenni, hogy a nők és férfiak azonos eséllyel részesüljenek a fejlesztések várható pozitív hatásából. A pályázati kiírások során az esélyegyenlőség szempontja a projektek szintjén is maximálisan érvényesítendő.

Indikátorok:

- A hátrányos helyzetű kistérségekben (28) a program hatására teremtett főállású új munkahelyek száma (db)
- A program hatására teremtett főállású új munkahelyeken foglalkoztatott nők száma (fő)
- A program hatására teremtett főállású új munkahelyeken foglalkoztatott hátrányos helyzetűek száma (fő)
- Fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló hátrányos helyzetű gyermekek száma (fő)

2.5.2. Fenntarthatóság

Az ÉAOP végrehajtása során megvalósítandó egyes beavatkozások – koherenciában a 1083/2006-os általános rendelet IV. fejezetének 17. cikkével, az ÚMFT horizontális céljaival és az Európai Tanács által elfogadott (2006. június 15-16.), megújított Fenntartható Fejlődési Stratégia fő kihívásaival – támogatják a fenntartható fejlődést, valamint a környezet védelméhez és állapotának javításához kapcsolódó célkitűzéseket, ezen belül az éghajlatváltozás korlátozását.

Ahhoz, hogy a fejlesztéspolitika ne élje fel a hosszabb távú fejlődés erőforrásait, a fejlesztéseknek maradéktalanul meg kell felelniük a fenntarthatóság elvének környezeti, társadalmi és gazdasági szempontból egyaránt, a göteborgi célkitűzéseknek megfelelően.

Fenntarthatónak tekinthető az a fejlesztés, amely tekintettel van a természeti és emberi erőforrásokra (beleértve a természeti értékeket, területeket, tájakat, a biológiai sokféleséget, az emberi egészséget, a társadalmi kohéziót, a demográfiai jellemzőket is), azok terhelhetőségének degradációt nem okozó mértékére, az épített környezet és kulturális örökség megővésére, gazdaságilag fenntartható módon történő hasznosítására. A fejlesztést szabályozó feltételként figyelembe veszi egy adott terület ökológiai rendszerének (beleértve az ott élő embereket is) eltartóképességét. Így regionális fejlesztéspolitikai szinten kiemelt figyelmet kap a fenntarthatóság, azon belül kiemelten a környezetvédelem kérdése, amely mind tervezési, mind pedig megvalósítási és monitoring szinten érvényesül. A környezetvédelmi fenntarthatóság mellett kiemelt figyelmet kell fordítani a fejlesztések társadalmi fenntarthatóságára, azaz olyan fejlesztések támogatására kell törekedni, amelyek nem károsítják a helyi közösségeket, erősítik a helyi társadalmat, hozzájárulnak a társadalmi értékek megőrzéséhez és fejlesztéséhez, valamint csökkentik a társadalmi szereplőket fenyegető kockázatokat.

Az OP végrehajtása során megvalósítandó egyes beavatkozások, kiemelten az integrált városfejlesztési műveletek - koherenciában a 2006/32 EK irányelvvel, az Unió Energiahatékonysági Akciótervének 6. prioritásával és a 1080/2006 EK rendelet 7. cikkével – kiemelten támogatják az energia-hatékonysági és -takarékosági beruházásokat, azon belül a több családos lakóházak és a hatósági vagy nonprofit szolgáltató tulajdonában lévő, az alacsony jövedelmű háztartások, vagy a különleges szükségletekkel rendelkezők számára lakóhelyül használt épületek megújítását.

Az ÉAOP a horizontális fenntartható fejlődést elsősorban az alábbiak szerint értelmezi az egyes beavatkozások keretében:

- A program keretében csak olyan fejlesztések támogathatók, amelyek nem haladják meg a természeti környezet eltartó képességét és terhelhetőségét, valamint nem okoznak visszafordíthatatlan károsodást a természeti környezetben.
- A fejlesztések esetében mindenhol előnyben kell részesíteni az anyag- és energiatakarékos, hulladékcsökkentő megoldásokat, az elérhető legjobb technológiák (BAT) alkalmazását.
- Az egyes beavatkozásoknál az ingatlanok fejlesztésénél törekedni kell az energiahatékonyság és energiatakarékosság megvalósítására.
- Csak olyan fejlesztések támogathatók, amelyek nem haladják meg a társadalmi környezet terhelhetőségét.
- Csak olyan fejlesztések támogathatók, amelyek gazdasági és pénzügyi fenntarthatósága biztosított.

- A fejlesztések esetében előnyben kell részesíteni a földhasználat-kímélő és környezetbarát, zöldfelület-növelő megoldásokat.
- A programból támogatott fejlesztéseknek – kiemelten az ipari területekre, úthálózatra, turisztikai attrakciókra és város-rehabilitációra vonatkozó fejlesztéseknek – különös figyelmet kell fordítaniuk a régió Natura 2000 területeire, a fejlesztések károsan nem befolyásolhatják ezen területek természeti értékeit.

Indikátorok:

- A támogatott projektek eredményeként elért energia-megtakarítás (TJ)

2.5.3. A területiség és a területi szemlélet érvényesítése

A program az eddigi hazai fejlesztési tervekhez képest hangsúlyosabban kíván érvényesíteni egy olyan integrált területi szemléletet, amelynek célja a fejlesztések térbeni orientációja, az egyes térségek fejlődésébe egyszerre több ponton történő beavatkozás oly módon, hogy egymást erősítő szinergikus hatások keletkezzenek. A területi szemlélet érvényesítése érdekében, minden specifikus cél esetében megkívánt a térségi gondolkodás és a területi szemléletű tervezés és fejlesztés, a régió térségei eltérő adottságainak figyelembevételével, és az egyes beavatkozási területek saját területi prioritásainak megfogalmazásával. Fontos megteremteni a beavatkozások térségenkénti összehangolásának feltételeit. A területi célok beteljesítését, a harmonikus területi rendszer kialakítását, a területi kohézió megteremtését ezért minden fejlesztésnek szolgálnia kell. A területi szempontok érvényesítése eredményeképpen egyrészt egymással összefüggő és egymás hatását erősítő fejlesztések valósulnak meg, másrészt biztosítják a források területi koncentrációját, amelyek az egyes térségekben a legnagyobb hozzáadott értéket adják, hozzájárulva ezzel is az egyes térségek közötti különbségek csökkentéséhez.

Indikátorok:

- Bruttó hozzáadott érték/fő relatív szórása kistérségi szinten (%)

2.6. „RÉGIÓK A GAZDASÁGI VÁLTOZÁSÉRT” PROGRAM⁴

A „Régiók a gazdasági változásért” kezdeményezés célja, hogy meghatározza a gazdasági modernizációra vonatkozó legjobb gyakorlatokat, különös tekintettel azokra a projektekre, melyek egyértelműen hozzájárulnak az EU foglalkoztatási és növekedési menetrendjéhez, valamint, hogy ezeket a legjobb gyakorlatokat valamennyi régió körében terjessze, hozzájárulva ezzel a regionális növekedésükhöz és a gazdasági egyenlőtlenségek csökkentéséhez. Ezért a kezdeményezés döntő szerepet játszik a közösségi kohézióra vonatkozó közösségi stratégiai iránymutatások végrehajtásában, amelyek a nemzeti, regionális és helyi szintű fejlesztési stratégiák megosztásának fontosságát hangsúlyozzák, továbbá a hálózatépítési iránymutatások végrehajtásában annak biztosítása érdekében, hogy az elképzelések a fő nemzeti és regionális kohéziós programokba is átkerüljenek. Ez a szempont különösen az Unió átlagos teljesítményétől leginkább elmaradó tagállamok és régiók esetében játszik kiemelt szerepet.

A „Régiók a gazdasági változásért” kezdeményezés az európai regionális politika két létező eszközét – a régiók közötti együttműködési programot és a városfejlesztési hálózati programot – a Bizottság által meghatározott és a közösségi kohézióra vonatkozó közösségi stratégiai

⁴ Regions for Economic Change

iránymutatásoknak megfelelő gazdasági fejlesztési témák köré csoportosítja. A kezdeményezés az európai területi együttműködés célkitűzés keretei között működik.

Az Észak-alföldi régió aktívan részt kíván venni a Közösség nemzetközi együttműködést és tapasztalatcserét ösztönző programjaiban.

A kezdeményezéshez kapcsolódóan támogatjuk az ÉAOP programozási folyamatában azon hálózatok eredményeire építő innovatív intézkedéseket, amelyekbe a régió bekapcsolódik, illetve tájékoztatást adunk az Éves Jelentésben azon regionális akciók megvalósításáról, amelyeket a régió a „Gazdasági Változás Régiói” kezdeményezés keretében elvégzett hálózati tevékenységek tapasztalatainak beépítésével indít el.

2.7. A RÉGIÓ VÁROSFELJESZTÉSÉNEK STRATÉGIAI IRÁNYAI

2.7.1. A városfejlesztés keretei

Az Észak-alföldi régió településhálózatának vizsgálata esetén kitűnik a városi jogállással rendelkező települések nagy száma (63 város a 389 településből), ugyanakkor a városok között nagy számban található olyan település, amely gyenge térszervező erővel és kevés központi, városi funkcióval rendelkezik. A probléma kiemelten jelentkezik az elsősorban periférikus fekvésű, hátrányos helyzetű területeken, ahol a városi jogállású településeket kiterjedt hátrányos helyzetű falvak, tanyás térségek veszik körül. Különösen az ilyen, fejlődésben elmaradott területeken fontos a területi felzárkóztatás, valamint a lisszaboni célok elérése érdekében biztosított gazdasági növekedés megindítása miatt, a megfelelő teljesítőképességű, területileg egyenletes, környezetét szervezni tudó, a környezetének magas minőségű köz- és magán szolgáltatásokat nyújtó, és a gazdasági eredmények, innováció továbbítására képes városhálózat kialakítása. Az ÉAOP stratégiájának kiemelt eleme a régió városhálózata, hiszen a fejlesztések jelentős hányada valószínűleg a következő programozási időszakban is a városokban, térségi központokban fog megjelenni, ugyanis ezeken a területeken sűrűsödnek a társadalmi-gazdasági folyamatok, tevékenységek és itt él a régió lakosságának jelentős része (64,4%). A városoknak kell a regionális fejlődés motorjaivá válniuk, olyanokká, amelyek képesek az őket körülvevő térségek dinamizálására, a fejlődés továbbítására. Az ÉAOP városfejlesztési stratégiájának kiemelt törekvése, hogy olyan dinamikus és policentrikus városhálózatot hozzon létre, amely kiegészíti és ellensúlyozza a regionális pólus és alközpontjai dominanciáját, kiegyensúlyozott és harmonikus kapcsolatban van vidéki térségével.

Az ÉAOP ugyanakkor a városhálózatot nem a környezetéből kiragadott elemként kívánja tekinteni és fejleszteni, hanem szoros összhangban annak környezetével, a vidékkel, maximálisan megteremtve a szinergiahatást a más programokból (kiemelten az ÚMVP-ből) nyújtott vidékfejlesztési támogatásokkal. A szinergiahatás erősítése érdekében kiemelt fontosságú, hogy mind az ÉAOP, mind pedig más programok területileg integráltan, a területi szempontok figyelembevételével kezeljék a fejlesztéseket, azaz az egymást kölcsönösen erősítő fejlesztések (városfejlesztés, falufejlesztés, közszolgáltatások korszerűsítése és területi racionalizálása, vidéki gazdaság diverzifikációja, foglalkoztatást elősegítő beruházások, diverzifikált földterület-használat stb.) területileg is egymás közelében összpontosuljanak, vagy teremtődjen meg az egyes fejlesztések hatásainak tovagyűrűzése.

2.7.2. A városfejlesztés fókuszterületei

Az ÉAOP a városi fókuszterületek meghatározásánál az alábbi szempontokat alkalmazza:

- Településszerkezeti sajátosságok és különbségek a régió belül. Más jellegű városi problémával küzdenek a korlátozott falusi vonzásterülettel rendelkező, de magasabb szintű infrastrukturális ellátottsággal bíró hajdúsági hajdúvárosok, vagy mezővárosok, mint az aprófalvas, tanyás térségekkel körülvett kisebb szabolcsi városok. Így térségenként más jellegű beavatkozásokra van szükség.
- Minden kistérségben meg kell teremteni azt a városközpontot – nagyobb kistérség esetén városközpontokat –, amely megfelelő módon ki tudja szolgálni az őt körülvevő vidéki vonzáskörzetet, az általa nyújtott köz- és magán szolgáltatások könnyen elérhetők, színvonaluk megfelelő. Így egy viszonylag egyenletes területi eloszlású, a térhierarchia megfelelő szintjén álló városhálózat kialakítására van szükség.

- A szűkös fejlesztési források következtében azokra a területekre kell elsősorban koncentrálni, ahol a legsúlyosabb a probléma, ahol a legnagyobb a városi funkciókhoz, köz- és magánszolgáltatásokhoz egyáltalán nem, vagy nehezen hozzájutó népesség aránya, illetve települések száma. Ezért a városfejlesztésnek kiemelten kell koncentrálnia a hátrányos, vagy halmozottan hátrányos helyzetű térségekre.
- A városfejlesztésnek erős szinergiahatásban kell lennie a vidéki térségeket is jelentősen érintő humán-közszolgáltatási fejlesztésekkel. A kistérségi alapon újjászervezett humán közszolgáltatások települési megoszlásának, az érintett fejlesztések vonzáskörzetének és elérhetőségének összhangban kell lennie a kistérségi szintű gazdasági és szolgáltató központokban megvalósuló fejlesztésekkel.

A fentiek alapján kistérségenként indokolt egy olyan városi központ integrált fejlesztése, amelynek gazdasági dinamizmusa képes kisugározni a kistérség egészére. Egyes kistérségekben a települések nagy száma és/vagy a kistérség területi nagysága (például Berettyóújfalui kistérség), vagy a településszerkezeti, vonzáskörzeti sajátosságok (például Hajdúböszörményi kistérség) indokolhatják két vagy több kistérségi gazdasági-szolgáltató városi központ fejlesztését is. A fejlesztések hatékonysága érdekében indokolt a gazdaságfejlesztési infrastrukturális beruházásokat ezen térségi központokba koncentrálni. Ez alól azonban lehetnek kivételek, a régióban több esetben megfigyelhető olyan helyi, térségi jelentőségű ipari terület, amely a térségi központokon kívül, komoly gazdaság szervező hatással bír és jelentős szerepet játszik a térségi foglalkoztatásban (például Jászfényszaru, Jászárokszallas, Biharkeresztes, Záhony, Nyírbogdány). A városi központok esetében lehetővé kell tenni a funkcióbővítést a magasabb szintű térszervezés elősegítése érdekében.

Funkcióhiányos városközpontok és leszakadó településrészek találhatók zömében a hátrányos helyzetű vidéki térségekben térségi központokként szereplő funkcióhiányos kisvárosokban, illetve azon középvárosokban, amelyek elvesztették korábbi mezővárosi funkciójukat és nem rendelkeznek jelentősebb ipari, vagy szolgáltató kapacitással.

Ugyanakkor a humán közszolgáltatások korszerűsítése esetében kifejezetten az egyenletes, szolgáltatási igényekhez igazodó területi megoszlás a cél, azaz a humán közszolgáltatások (egészségügyi, szociális, oktatási, közösségi) ne csak a térségi központokban, városokban koncentrálódjanak, hanem kistérségi alapon integrált stratégiák mentén oly módon legyenek támogatva és újjászerveve, hogy képesek legyenek magas kihasználtsággal és hatékonyan, térségi jelleggel ellátni több környező település lakosságát. Ennek azonban szükségszerű velejárója a települések gyors és rugalmas elérhetőségének biztosítása, a közlekedési infrastruktúra megfelelő és koncentrált fejlesztése.

2.7.3. A városfejlesztés beavatkozásainak típusai

A felvázolt városhálózati problémákat és az elérendő célok teljesítését az ÉAOP differenciáltan kívánja kezelni.

Egyrészt a városhálózat elemeinek szolgáltniuk kell a lisszaboni célokat a régióban, hozzá kell járulniuk a gazdasági versenyképességhez, a munkahelyteremtéshez. Ezért, kiemelten a regionális pólusban, alközpontjaiban, valamint a régió dinamikus és dinamizálható térségi központjaiban törekedni kell a gazdasági tevékenységek fejlesztésére, az innováció kialakítására, átvételére és terjesztésére. A városhálózat fejlesztésének egyik fő célja ezért a városok teljesítőképességének növelése, a gazdasági növekedést elősegítő városi központok kialakítása, megújítása. Ennek érdekében az ÉAOP támogatja a városok központjainak fizikai és funkcionális megújítását, közösségi, üzleti, közszolgáltatási funkciók bővülése és

betelepülése feltételeinek megteremtését oly módon, hogy a gazdasági élet szereplői, a turisták és a városi lakosság számára is vonzó városközpontként funkcionáljon.

Másrészt a régió városhálózatának a gazdasági dinamizmus és szolgáltató központi funkciók mellett, élhető városokként is szolgálniuk kell népességüket. A városok a lakófunkción kívül, saját és térségük lakónépessége számára közösségi, szabadidős, kulturális, szolgáltató és egyéb rekreációs funkcióval is rendelkeznek. Számos város esetében azonban olyan területek, településrészek alakultak ki, amelyek fizikai állapota leromlott, társadalmi státusza erősen lecsökkent, vagy ezen veszélyekkel fenyegetett. Ezek a városrészek kikerülnek a város szerves életéből, az itt élő lakosság hátrányos helyzetbe kerül. Számos város pedig azzal a problémával küzd, hogy maga a településközpont kerül leromlott fizikai és társadalmi állapotba, ami gátolja közösségi szerepét, központi és gazdasági funkcióját, a működőtőke beáramlását, a turizmus fejlődését. Az ilyen települések hosszú távon nemcsak a gazdasági szereplők és turisták számára veszítik el vonzerejüket, hanem saját lakosságuk elvándorlása, vagy alacsonyabb társadalmi státuszú lakosságcsere is fenyeget.

Ezért a városhálózat fejlesztése egyaránt koncentrál a leszakadt vagy leszakadó településrészek revitalizálására, középületek, közösségi terek és lakótelepeken többlakásos lakóépületek fizikai megújítására, valamint az ott élő népesség életkörülményeinek javítására, szociális, kulturális integrációjának elősegítésére, közösségi funkciók és a közbiztonság fejlesztésére.

A városok dinamikus fejlődése és a leromlott fizikai állapotú területek újraélesztése érdekében az ÉAOP támogatja a városi területeken lévő barnamezős területek (volt laktanyák, ipari és mezőgazdasági üzemek stb.) fizikai megújítását, környezeti kármentesítését, ami lehetővé teszi ezen használaton kívüli épületek funkcióváltással történő újrahasznosítását. Így a korábbi leromlott állapotú épületek, településrészek új közösségi, vagy gazdasági funkciót kapnak, szerves részévé válnak a városnak, és egyben gátolható a beépítés növekedése, javítható a természetes terek védelme.

A városhálózat versenyképességének növeléséhez és a tökevonzó képesség javításához járul hozzá az ÉAOP keretében a helyi gazdaságfejlesztéshez (ipari területek fejlesztése, gazdasági együttműködések kialakítása, tanácsadás), közlekedésfejlesztéshez (városi területek elérhetőségét biztosító közúti és közösségi közlekedési fejlesztések) és turizmushoz (elsősorban gyógy- és termálturizmus, kulturális és örökségturizmus), valamint a humán közszolgáltatások fejlesztéséhez nyújtott támogatás.

2.7.4. A városfejlesztés végrehajtásának módszere

A városfejlesztési stratégia csak akkor lehet sikeres, ha a hatályos jogszabályok és előírások mellett figyelembe veszi a városok fejlesztési igényeit. A tervezési-programozási munka épített a városok meglévő fejlesztési stratégiáira, koncepcióira, illetve ahol ezek hiányoztak, ott a projekt-adatbázisban szereplő városfejlesztési projektekre. Továbbá iteratív társadalmisítási folyamat során nyílt lehetőségük a városoknak, hogy véleményükkel, javaslataikkal hozzájáruljanak az ÉAOP tartalmának javításához.

Az ÉAOP a városfejlesztési akciók esetében nem egymástól elkülönülő, össze nem függő, kisméretű akcióterületeket kíván fejleszteni, hanem a fejlesztéseket úgy kívánja koncentrálni, hogy azok egy összefüggő nagyobb területen, a beavatkozások környezetének integrált bevonásával valósuljanak meg. A városfejlesztések olyan összefüggő akcióterületeken valósulhatnak meg, amelyek teljesítik az Akciótervben meghatározott lehatárolási kritériumokat.

A fejlesztésekkel szemben támasztott másik fontos kritérium, hogy illeszkedjenek a városok közép és hosszú távú integrált városfejlesztési stratégiáihoz, ami biztosítja, hogy a fejlesztések átgondolt, koherens módon valósulnak meg, egy nagyobb városfejlesztési program részeként. Ilyen átfogó és integrált városfejlesztési stratégia megléte előfeltétele a városfejlesztési támogatások igénybevételének.

A városfejlesztési beavatkozások megvalósításában fontos szerepet játszik a magántőke mobilizálása, megtérülő fejlesztések esetén visszatérítendő támogatások alkalmazása. Az operatív program lehetőséget teremt az EIB, CEB hitelkonstrukcióval is támogatott városfejlesztési alapok kialakítására és városfejlesztési beavatkozásokba való bevonására.

Az Észak-alföldi operatív program célrendszere

Átfogó cél

Az Észak-alföldi régió természeti és társadalmi értékeire, településhálózati sajátosságaira építve, a regionális versenyképesség erősítése, valamint a régió belüli területi különbségek csökkentése.

Specifikus célok

A régió kis- és közép vállalkozói szektorának megerősítése

A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása

A lakosság mobilitásának javítása

A humán erőforrás fejlesztése

Az épített és természeti környezet állapotának javítása

Prioritások

Regionális gazdaságfejlesztés

Turisztikai célú fejlesztés

Közlekedési feltételek javítása

Humán infrastruktúra fejlesztése

Város- és térségfejlesztés

Horizontális célok

Esélyegyenlőség

Fenntarthatóság

Területiség és a területi szemlélet érvényesítése

3. PRIORITÁSI TENGELEK

3. 1. 1. PRIORITÁSI TENGELY: REGIONÁLIS GAZDASÁGFEJLESZTÉS

Indoklás:

A régióban a kis- és középvállalkozói szektor megerősítésének egyik feltétele a megfelelő üzleti környezet biztosítása. Ennek érdekében fejleszteni kell az ipari parkokat és területeket, amelyek a vállalkozások termeléséhez és innovatív fejlődéséhez szükséges fizikai környezetet, a magas minőségű szolgáltatásokat és innovációs feltételeket biztosítják, és ezzel lehetővé teszik a vállalkozásoknak, hogy erőforrásaikat termelési tevékenységükre koncentrálják. Az Észak-alföldi régióban jelenleg alacsony az ipari parkok kihasználtsága, alacsony infrastrukturális ellátottságuk és szolgáltatási színvonaluk következtében nem jelentenek vonzó befektetői környezetet a működőtőke számára.

Megfelelő inkubációs környezetet kell teremteni elsősorban a hátrányos helyzetű térségekben az induló, vagy alacsony hatékonysággal működő kkv-k megerősödéséhez. A régióban kevés inkubátorház vagy üzleti és technológiai inkubációs szolgáltatás áll a kkv-szektor rendelkezésére.

A regionális innovációs stratégia célkitűzésének megfelelően elő kell segíteni továbbá, hogy az innovációs fejlesztéseket, szolgáltatásokat, új technológiákat, technikai eredményeket megismerhessék a kis- és középvállalkozások, hozzájuthassanak a működésükhöz, fejlődésükhöz szükséges információkhoz és tanácsadói szolgáltatásokhoz, melyek alkalmazása hozzájárul termelési hatékonyságuk növeléséhez. A régióban csak korlátozottan áll rendelkezésre hatékony tanácsadói, innovációs, hídképző és technológia transzfer intézményhálózat, ezért szükséges a tudástranzfer szolgáltatások fejlesztése.

A kkv-szektor megerősödésének másik alapvető feltétele a vállalkozások technológiai korszerűsítése, ami elősegíti a vállalatok termelési hatékonyságának javítását. Ezt a feltételt a Gazdaságfejlesztési operatív program specifikus célkitűzéseinek megvalósítása biztosítja.

A vállalati együttműködésben rejlő lehetőségek kihasználása érdekében ösztönözni kell egyrészt a klaszterek kialakulását (kivételt képez a GOP által támogatott innovációs klaszter), ami javítja a vállalatok működését és termelési hatékonyságát, másrészt a beszállítói hálózatok kialakulását, amelyek az üzleti környezet fejlesztésével együtt vonzó befektetői környezetet teremtenek a régióban. Jelenleg csak korlátozott mértékben alakult ki együttműködés a vállalatok között, amit a működő klaszterek rendkívül alacsony száma is mutat. Erősíteni kell a vállalkozások és a szakképző intézmények közötti együttműködések is, a piaci igényekre reagáló képzettségű munkaerő biztosítása érdekében. A nemzetközi együttműködésekben megszerezhető tapasztalatok felhasználása tovább erősítheti a régió versenyképességét.

A prioritási tengely kapcsolódik a CSG 1.2 „A növekedést szolgáló tudás és innováció fejlesztése” iránymutatásához, valamint a Nemzeti Akcióprogram (NAP) 7., 8. 10 és a 14. és 15. iránymutatásához, valamint hozzájárul a NAP foglalkoztatás javításához kapcsolódó iránymutatásainak megvalósulásához is.

Leírás:

A kkv-szektor megerősödése érdekében szükség van a hatékony működéshez nélkülözhetetlen üzleti infrastruktúra megteremtésére. Ehhez fejleszteni kell egyrészt a termelési tevékenységeknek helyet biztosító, elsősorban meglévő ipari parkok és ipari területek fizikai

infrastruktúráját, másrészt fejleszteni kell azok szolgáltatási színvonalát, ami lehetővé teszi a betelepülő vállalkozások számára, hogy a termelésükhöz szükséges szolgáltatásokat telephelyükön vegyék igénybe, ezzel hozzájárulva az ipari parkok és területek beépítettségének növekedéséhez, új munkahelyek teremtéséhez. Az egyes fejlesztések során törekedni kell a környezetbarát technológiák alkalmazására. Új ipari területek kialakítására csak különösen indokolt esetben, jelentős mértékű vállalati betelepedési szándék esetén nyílik lehetőség, amennyiben az barnamezős beruházás keretében nem valósítható meg.

A hatékony üzleti infrastruktúra kialakítása érdekében lehetőség nyílik az új, induló, valamint alacsony hatékonysággal működő vállalkozások megerősödését szolgáló inkubációs célú fejlesztések megvalósítására, ezek infrastrukturális és szolgáltatási színvonalának javítására.

A megfelelő üzleti környezet kialakításához nélkülözhetetlen a vállalkozások hatékony működéséhez, piaci pozíciójuk megerősödéséhez, termelési színvonaluk javításához, fejlődésükhöz szükséges információk és szolgáltatások biztosítása. A prioritás támogatja a kkv-szektor számára nyújtott üzleti, valamint innovációs tanácsadást biztosító tevékenységeket, és lehetőség nyílik a vállalkozások számára a technológia-transzfer intézmények által nyújtott innovációs és technológiai szolgáltatások támogatására, a szolgáltatások fejlesztésére. A prioritás „experimentation action” keretében támogatja a régió specifikus adottságaihoz kapcsolódó innovatív, kísérleti projektek megvalósítását.

A kis- és középvállalkozások megerősödésének egyik feltétele a vállalati együttműködésekben rejlő lehetőségek kihasználása, ami javítja a vállalatok termelékenységét és a régió üzleti kínálatának vonzerejét. Ennek érdekében a prioritás támogatja a vállalati együttműködések, klaszterek (kivételet képez a GOP által támogatott innovációs klaszter), beszállítói hálózatok létrehozását, közös projektek, programok vagy beruházások megvalósítását.

A regionális gazdasági igényeknek megfelelő munkaerő rendelkezésre állása és a foglalkoztatottság javítása érdekében a prioritás támogatja a régió vállalkozásai és szakképző intézményei közötti együttműködés kialakulását, a gyakorlati képzés feltételeinek megteremtését.

A gazdaságfejlesztés, a piaci tapasztalatok, az oktatás területén elért nemzetközi eredmények megismerése és felhasználása, valamint az érintett intézményrendszer hatékony működése érdekében indokolt a régió külföldi partnerrégióival közösen szervezett interregionális együttműködések elősegítése, elsősorban a tapasztalatcsere, illetve a közös beruházások ösztönzése területén.

Területi preferenciák:

A prioritás esetében a régió teljes területe kedvezményezett. Területi preferenciát élveznek az üzleti infrastruktúra fejlesztése esetében az 1., 2. és 3.1. tércategóriába tartozó területek, az inkubációs fejlesztések esetében a területfejlesztés szempontjából hátrányos és leghátrányosabb kistérségek, a 64/2004. (IV.15.) Korm.rendelet alapján.

A prioritási tengely operatív célkitűzései:

- Kedvező üzleti infrastrukturális környezet kialakítása.

A prioritás megcélozza a vállalkozások betelepedéséhez és hatékony működéséhez szükséges üzleti infrastruktúra szükség szerinti bővítését és minőségének javítását a létező kapacitások jobb kihasználása, a vállalkozások megerősödése és a működő tőke betelepődése érdekében.

- A regionális együttműködések elősegítése.

A prioritás a magasabb termelékenység, a jobb piaci pozíció elérése érdekében ösztönözni kívánja a vállalkozások közötti együttműködések kialakulását és elterjedését, a termelési kapacitások összehangolásában rejlő lehetőségek kihasználását, valamint a gazdasági és oktatási szektor közötti együttműködések a piaci igényeknek megfelelő képzettségű munkaerő megteremtése érdekében. További cél, a nemzetközi együttműködések ösztönzése a megszerzhető tapasztalatoknak a regionális gazdaságban történő hasznosítása érdekében.

- A gazdasági szereplők információ-ellátottságának és innovációs potenciáljának javítása

A kkv-k fejlődése, piaci helyzetének javítása érdekében a prioritás elő kívánja segíteni a mindennapos működéshez, fejlődéshez szükséges információk és innovációs szolgáltatások jobb és könnyebb elérhetőségét.

Indikátorok:

- A támogatásban részesített ipari parkok és ipari területek nettó beépítettségének növekedése (%)
- Klaszterekben, támogatott együttműködésekben résztvevő vállalatok árbevételének növekedése (%)

Fő célcsoportok, kedvezményezettek:

Egyéni-, mikro-, kis- és középvállalkozások, szövetkezetek, non-profit szervezetek, kutatóintézetek, oktatási és képző intézmények, önkormányzatok, önkormányzati társulások, köztisztviselők. A régióban különös figyelmet kell fordítani a hátrányos helyzetű térségekben az átlagot jelentősen meghaladó – jellemzően alulképzettséggel és szociális leszakadással szorosan összefüggő – munkanélküliség elleni küzdelemre. Így ösztönözni szükséges a képzetlen, nagy arányban roma foglalkoztatást lehetővé tevő vállalkozások indítását, valamint a romák által indított vállalkozások számának növekedését, megerősödését.

Művelet-csoportok indikatív listája:

1.1. Regionális üzleti környezet infrastrukturális fejlesztése

- Meglévő ipari területek infrastrukturális ellátottságának fejlesztése a vonzó üzleti környezet megteremtése és a beépítettség növelése érdekében
- Kizárólag kiemelkedő betelepedési szándék (minimum 40%-os beépítettség) esetén új ipari terület infrastrukturális kiépítése, amennyiben barnamezős kialakításra nincs lehetőség
- Ipari parkok és ipari területek versenyképes szolgáltatási színvonalának növelése érdekében a termelést és működést elősegítő szolgáltatási kör bővítése, minőségi fejlesztése, beleértve az ipari parkon belül az innovációs tevékenységek, technológiák fejlesztését is
- Inkubátorházak létesítése, magas színvonalú, inkubációs szolgáltatások fejlesztése a vállalkozói aktivitás növelése, és az induló vagy alacsony hatékonysággal működő vállalkozások megerősödése érdekében
- Projektek előkészítésének támogatása az egyes műveletekhez kapcsolódóan

1.2. Regionális és interregionális együttműködések elősegítése

- Regionális szintű iparági klaszterek, vállalati együttműködések, beszállítói hálózatok kialakulásának elősegítéséhez kapcsolódó információs, képzési és menedzsment tevékenységek, szolgáltatások fejlesztése
- Klaszterek, vállalati együttműködések közös projektjeinek és programjainak támogatása elsősorban a termelés, termékfejlesztés, beruházások, marketing, irányítástechnológia, piackutatás, rendezvényszervezés területén
- A gazdasági szféra és az oktatási és képzőintézmények közötti együttműködések, gyakorlati jellegű képzések infrastrukturális feltételeinek megvalósítása, a piaci igényeknek megfelelő képzettséggel rendelkező munkaerő kialakítása érdekében
- A külföldi partnerrégiókkal közösen megvalósítandó együttműködések, regionális hatású nemzetközi projektek azonosítása és kidolgozása, tapasztalatcsere megvalósítása a regionális szereplők részvételével a régió külkapcsolati stratégiája mentén, a regionális versenyképesség javítása érdekében

1.3. Információs és innovációs szolgáltatások fejlesztése

- Innovációs és technológiai szolgáltatásoknak helyet adó kutatási központok, hídképző és technológiai transzfer intézmények (technológiai inkubátorok, innovációs központok) és szolgáltatásaik fejlesztése, elsősorban a régió közepes és nagyvárosaiban – amelyek nem a pólus program részét képezik.
- „Experimentation action” keretében innovatív, kísérleti projektek megvalósítása, ami lehetővé teszi újszerű módszerek, programok és projektek tesztelését és összehasonlítását. Ilyen kísérleti jellegű fejlesztések elsősorban a régió Stratégiai Programjában meghatározott regionális specialitások (termálvíz, természeti értékek, turizmus, mezőgazdaság) újszerű kihasználásait célozza.
- A helyi vállalkozások számára az alapvető működéshez, valamint kiemelten a továbblépéshez, fejlődéshez alap- és emeltszintű üzleti és innovációs tanácsadás és üzleti szolgáltatások biztosítása. (A pro-aktív beruházás-ösztönzési, külső piacra jutáshoz kapcsolódó szolgáltatások támogatása, valamint a JEREMIE típusú pénzügyi programokhoz kapcsolódó tanácsadás a GOP feladata.)

A prioritási tengely várható hatásai:

A prioritási tengely megvalósítása következtében javul a régió gazdaságának versenyképessége, a magasabb színvonalú üzleti környezet elősegíti a vállalkozások betelepülését és megerősödését, a vállalati együttműködések hatására javul a kkv-szektor termelékenysége, az innováció-orientált vállalatok piaci szerepe erősödik, nő a régió által megtermelt GDP, és a fejlesztések eredményeként megnő a beruházások értéke, ami a versenyképesség növelése mellett a foglalkoztatottság növekedését is eredményezi.

EMVA és EHA lehatárolás:

Az ÉAOP forrásaiból nem nyújtható

- támogatás azon kedvezményezett részére, akinek, vagy amelynek fejlesztési igénye az Európai Közösséget létrehozó szerződés (konszolidált verzió, 1997) 1. számú mellékletében (**Annex I.) szereplő mezőgazdasági termékek** termelésével, feldolgozásával (abban az esetben, ha a feldolgozás eredményeként az Annex I-ben szereplő termék keletkezik), vagy forgalomba hozatalával kapcsolatos beruházásokra irányul.

- támogatás azon vállalkozás részére, amelyik nettó árbevételének, vagy egyéni vállalkozók esetében az adóalapba beszámított bevételének **több mint 50%-át mezőgazdasági tevékenység** (TEÁOR szám: 01.11-05.02.) teszi ki.
- beruházási támogatás azon mikrovállalkozás részére, amelynek fejlesztése a következő feltételek valamelyikének megfelelő nem városi rangú **településen valósul meg**:
 - népsűrűsége nem nagyobb, mint 100 fő/km², vagy
 - állandó népessége nem haladja meg az 5 000 főt

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

Rugalmassági, átmozgási lehetőség:

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006 EK rendelet 34. cikkének 2. bekezdésében meghatározott rugalmas finanszírozás lehetőségével, az adott prioritási tengely forrásainak legfeljebb 10%-ának erejéig. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza – a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA-jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA-alapú projekt megvalósításával, és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához, illetve kifejezetten helyi, sajátos probléma megoldására irányulnak.

3.2. 2. PRIORITÁSI TENGELEK: TURISZTIKAI CÉLÚ FEJLESZTÉS

Indoklás:

A régióban a turizmus jövedelemtermelő képessége növelésének feltétele a turisztikailag frekvenciált területek kiterjesztése és a turisztikai szezon meghosszabbítása. Ezt úgy lehet elérni, ha a régió adottságaira építve olyan attrakciókat fejlesztünk, programokat és szolgáltatásokat kínálunk, amelyek egyrészt hosszabb idejű tartózkodásra ösztönzik a turistákat a célterületen, valamint hozzájárulnak a turisztikai szezon meghosszabbításához, másrészt elősegítik a turisták költségének növekedését. A Társadalmi Elszámolási Mátrix modell szerint a turizmus felé irányuló kereslet kiemelkedően erős tolvagyűrűző hatásokat generál, vagyis a turizmus-szektor gazdaságélénkítő hatása rendkívül jelentős.

A régió adottságaira építve, a Nemzeti turizmusfejlesztési stratégiával is összhangban a turisztikai beruházások a régió legfőbb vonzerejét jelentő attrakciókra koncentrálnak. A nemzeti szinten is kiemelten kezelt turisztikai termékek közül, a régió turisztikai adottságai alapján elsősorban az egészségturizmus (gyógy- és termálturizmus, wellness), ökoturizmus és az aktív turizmus (kiemelten a vízi-, horgász- és kerékpáros-turizmus), a kulturális-, örökség- és rendezvényturizmus (például sport és gasztronómia), valamint a falusi turizmus területén kínálnak kedvező lehetőségeket. Az egészségturizmusra, amely Magyarország és ezen belül a régió számára is az egyik kiemelkedő turisztikai vonzerő, a 2007-2013 közötti időszakban kiemelt figyelmet fordítunk. Ezekben a területeken azonban komoly hiányosság mutatkozik a turisztikai attrakciók infrastrukturális kiépítettségében és a minőségi turizmust megalapozó szolgáltatások kínálatában. A támogatott turisztikai attrakcióknak biztosítaniuk kell a turisták igényeinek színvonalas kiszolgálását, ezért fontos, hogy magas minőségű fejlesztéseket támogassunk, elsősorban a régióra jellemző legfontosabb turisztikai adottságok mentén. Minden fejlesztés esetén kiemelt szempont a gazdasági értelemben is vett fenntarthatóság, és cél, hogy a beruházások további vállalkozói tőkét is megmozgassanak.

A turisztikai attrakciók jelenleg a régióban területileg koncentráltan, elsősorban a Tisza, Tiszató, Hortobágy egyes települései és néhány nagyobb fürdőváros környékén található. A régió turizmusa számára további lehetőséget jelent a kiemelt turisztikai attrakciókat körülvevő, még kihasználatlan turisztikai potenciállal rendelkező területek vonzerejének fejlesztése, ami hozzájárul a régió hátrányos helyzetű térségeinek felzárkózásához.

A turisztikai szezon meghosszabbításának, valamint a minőségi turizmus kialakításának alapvető feltétele a turisztikai attrakciókhoz és célterületekhez igazodó, magas minőségi kategóriájú szálláshely-kínálat biztosítása, ezek megfelelő szolgáltatásaikkal hosszabb tartózkodásra tudják ösztönözni a turistákat. A régió szálláshely-kínálata elsősorban a kiemelt turisztikai attrakciókra koncentrálnak, ahol a problémát a magas minőségű szolgáltatásokat nyújtó szálláshely-kínálat hiánya jelenti, míg a jelenleg kiaknázatlan turisztikai potenciállal rendelkező területeken a szálláshelyek hiánya akadályozza a vendégforgalom növekedését. Amíg azonban a célterületek látogatottsága el nem ér egy kritikus szintet, a magántőke csak korlátozottan vesz részt a szálláshely-kínálat kialakításában, ami visszafogja a célterületek látogatottságát. Ezért katalizátor jelleggel közösségi forrásból szükséges a szálláshelyek minőségi fejlesztése, indokolt esetben létesítése, a magasabb minőségi kategóriájú kínálat megteremtése érdekében. A kereskedelmi szálláshelyek fejlesztése esetében cél az attrakciók látogatottságának és jövedelemtermelő képességének javítását elősegítő minőségi fejlesztések támogatása. Törekszünk a magánszféra forrásainak minél nagyobb mértékű bevonására, a nyújtott támogatás arányának mérséklésére. Ennek érdekében a regionális támogatási térkép által meghatározott támogatási intenzitás lehetséges maximumánál alacsonyabbat határoztunk meg a szálláshelyfejlesztési tevékenységre. Nem támogatjuk 5 csillagos kategóriájú szálláshelyek fejlesztését.

A régió turisztikai intézményrendszere sokszínű, egymás mellett működő, a turizmus különböző ágaival foglalkozó szervezetekből (önkormányzatok, önkormányzati intézmények, civil szervezetek stb.) áll, jelenleg hiányoznak a turisztikai célterület komplex fejlesztését, egységes marketingjét összefogó, koordináló szervezetek.

A prioritási tengely kapcsolódik a CSG 1.3. iránymutatás „Több és jobb munkahely” céljához, valamint a NAP foglalkoztatás javításához kapcsolódó iránymutatásaihoz.

Leírás:

A régió versenyképességének növelésében kiemelt szerepet kapnak a meglévő, és a régió további területeinek, térségeinek ismertségét fokozó, új turisztikai attrakciók, amelyekből a régióba látogató turisták számára vonzó kínálati paletta állítható össze. A turisztikai szezon meghosszabbítása érdekében, a régió adottságaira alapozva, a prioritás támogatja az egészségturizmus területén a meglévő gyógy- és termálfürdők infrastrukturális fejlesztését, valamint a magas hozzáadott értéket biztosító gyógy- és wellness-szolgáltatások körének bővítését. A régióban található gyógy- és termálvízre alapozott szolgáltatások fejlesztése hozzájárul a régió lakossága, illetve az ide látogató turisták egészségi állapotának javításához. Ezáltal a megvalósuló fejlesztések kiegészítik a Humán infrastruktúra fejlesztése című prioritási tengely keretében támogatandó egészségügyi, kiemelten a rehabilitációs ellátás infrastrukturális fejlesztését.

A prioritás támogatja továbbá a régió kulturális értékeinek, építészeti és történelmi örökségének megőrzését, infrastrukturális fejlesztését, látogathatóvá tételét, azok turisztikai vonzerejének növelése érdekében. A jövedelemtermelő képesség növelése és a szezonális csökkenése érdekében a prioritás kiemelt figyelmet fordít a magas fajlagos költséssel jellemezhető konferencia-turizmus, elsősorban a többéves hagyományokkal, magasabb látogatószámmal rendelkező kulturális, vallási, művészeti, üzleti rendezvények, valamint az országos és nemzetközi jelentőségű sportrendezvények lebonyolítását lehetővé tevő rendezvény-turizmus infrastrukturális feltételeinek fejlesztésére. A régió természeti és környezeti értékei, adottságai kedvező lehetőséget nyújtanak a természetre alapozott öko-, aktív és vízi-turizmus feltételeinek fejlesztésére, elsősorban a Tisza-tó, Tisza-folyó és mellékfolyói, a Hortobágy térségében. A szintén kedvező adottságokkal rendelkező falusi-, horgász- és agroturizmust az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program támogatja.

Az attrakciófejlesztések során – kiemelten a termál- és természetközeli turizmus területén – olyan innovatív és fenntartható turisztikai fejlesztések támogathatók, amelyek figyelembe veszik a természeti és társadalmi környezet terhelhetőségének mértékét, és nem indítanak be káros és visszafordíthatatlan környezeti folyamatokat.

A prioritás keretében lehetőség nyílik kereskedelmi szálláshelyek és a szálláshelyeken nyújtott szolgáltatások fejlesztésére is. Kereskedelmi szálláshelyek esetében elsősorban a meglévők minőségi fejlesztését, kategóriaváltását és csak másodsorban – kizárólag vonzerők környezetében – új, magasabb minőségű szálláshelyek építését támogatja a prioritás, figyelemmel a kereslet igényeire, elkerülve a túlkínálat kialakulását.

A turizmus eredményes, komplex fejlesztése érdekében a prioritáson belül támogatható lesz a desztináció-menedzsment szervezetek fejlesztése, az ágazatban foglalkoztatottak speciális szakirányú továbbképzése, elsősorban a minőségi szolgáltatások biztosítása érdekében.

Területi preferenciák:

A prioritás keretében a régió teljes területe kedvezményezett. Területi preferenciát élveznek a természetközeli turizmus esetében a Tisza-tó, Tisza-folyó és mellékfolyói, valamint a

Hortobágy területe. A konferencia- és rendezvény-turizmus fejlesztése során preferenciát élveznek az 1. és 2. tércategóriába tartozó települések.

A prioritás operatív célkitűzései:

- A turisztikai szezon meghosszabbítása

A prioritás megcélozza a turisztikai szezon meghosszabbítását, elősegítve ezzel a turizmus és az abból befolyó jövedelmek időben egyenletesebb megoszlását, ami hozzájárul a turizmus jövedelemtermelő képességének növekedéséhez.

- A turisztikai célterületek területi kiterjedésének növelése

A prioritás megcélozza a meglévő vonzerők közelében lévő, turisztikai potenciállal rendelkező, de még kihasználatlan területek bevonását a régió turisztikai kínálatába, valamint új turisztikai attrakciók és területek feltárását, kialakítását.

Indikátorok:

- Az 1.000 főre jutó, kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának növekedése (db)
- A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás-kihasználtságának növekedése (%)
- A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák havonkénti százalékos megoszlásának relatív szórása (%)
- Az 1.000 lakosra jutó vendégéjszakák számának relatív szórása települési szinten, a kereskedelmi szálláshellyel rendelkező érintett településeken (%)

Fő célcsoportok, kedvezményezettek:

Önkormányzatok, önkormányzati társulások, önkormányzati intézmények, gazdasági társaságok, egyéni vállalkozók, non-profit szervezetek, Nemzeti Park Igazgatóságok, Műemlékek Állami Gondnoksága, vízgazdálkodási társulások, turisztikai desztináció-menedzsment szervezetek, közép- és felsőoktatási intézmények.

Művelet-csoportok indikatív listája

2.1. Turisztikai termék- és attrakciófejlesztés

- A meglévő termál- és gyógyfürdők infrastrukturális fejlesztése és szolgáltatási körének bővítése, a rehabilitációs központok gyógy-turisztikai célú infrastrukturális fejlesztése.
- A régió természeti és környezeti értékeinek turisztikai célú hasznosítása, a kerékpárút-hálózat, valamint a vízi-turizmus infrastrukturális feltételrendszerének fejlesztése, a természeti értékek védelme, megismertetése.
- A régióban található kulturális, vallási, építészeti, történelmi emlékek turisztikai célú fejlesztése, tematikus útvonalak kialakítása.
- A nemzetközi, országos és regionális vonzerejű rendezvények infrastrukturális háttérfeltételeinek megteremtése és fejlesztése, a konferencia- és rendezvényközpontok kialakítása, valamint országos és nemzetközi szintű sportrendezvények infrastruktúrájának fejlesztése.
- A fejlesztésekhez kapcsolódó marketing-tevékenység.
- Projektek előkészítésének támogatása az egyes műveletekhez kapcsolódóan.

2.2. Kereskedelmi szálláshelyek fejlesztése

- A turisztikai vonzerők közelében meglévő kereskedelmi szálláshelyek minőségi kategória-váltása, illetve kapacitásbővítése.
- A kiemelkedő jelentőségű vonzerők esetében magas minőségi szolgáltatásokat nyújtó kereskedelmi szálláshelyek létrehozása.
- A kereskedelmi szálláshelyeken a szálláshely kihasználtságát elősegítő szolgáltatások fejlesztése, a szolgáltatási kör bővítése.
- A fejlesztésekhez kapcsolódó marketing tevékenység.
- Projektek előkészítésének támogatása az egyes műveletekhez kapcsolódóan.

2.3. Desztináció-menedzsment fejlesztés

- Országosan egységes szempontrendszerre épülő turisztikai desztináció-menedzsment szervezet-rendszer kiépítése, fejlesztése.
- Komplex stratégiák kidolgozása a desztináció piacra vitele, marketingje, a humán erőforrás fejlesztése stb. céljából.
- A turisztikai ágazatban foglalkoztatott szakemberek szakma-specifikus át-, illetve továbbképzése.
- Projektek előkészítésének támogatása az egyes műveletekhez kapcsolódóan.

A prioritás várható hatásai:

A turizmus a régió fejlesztése szempontjából stratégiai fontosságú ágazatnak minősül. A meglévő turisztikai attrakciók továbbfejlesztésének, illetve újak kialakításának köszönhetően a régióba látogató turisták száma és tartózkodási ideje, valamint a turisztikai szezon hossza nőni fog. A sokszínű programkínálatnak, valamint a hosszabb turisztikai szezonnak köszönhetően növekedni fognak a régió turisztikai bevételei.

Az új turisztikai termékek kialakításával, támogatásával a jelenlegi nagy látogatottságú területek mellett az egyelőre még kihasználatlan turisztikai potenciállal rendelkező térségek fejlődésére, felzárkózására nyílik lehetőség, ami biztosítja az ott élő lakosság életkörülményeinek javulását. A szálláshelyek és a turisztikai intézmények munkahelyteremtése és a helyi lakosság szakképzése hozzájárul a lakosság helyben tartásához, a régió foglalkoztatottságának bővítéséhez.

A régió kiemelkedő turisztikai adottságaira alapozott, összehangolt fejlesztések gazdaság-élénkítő hatása, más ágakba tolvagyűrűző kedvező hatása eredményeként a régió hátrányos helyzetű területeinek felzárkózása, versenyképességének növelése is lehetővé válik.

EMVA és EHA lehatárolás

Az ÉAOP ad támogatást:

- a hatályos jogszabály alapján **kereskedelmi minősítésű** szálláshelyek fejlesztésére,
- **turisztikai szolgáltatások fejlesztésére, de kizárva** az ÚMVP-ben foglalt **agro-turisztikai** szolgáltatásokat, közelebbről:
 - a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. Törvény 59.§-ban foglalt alkalmi falusi és agro-turisztikai szolgáltató tevékenységeket,
 - a jelen intézkedés által lehatárolt jogosult települési körben (5000 fő, vagy 100 fő/km² népsűrűség alatti nem városi rangú településeken) a mezőgazdasági alaptevékenységekhez szorosan kapcsolódó szolgáltatásokat, úgymint lovas-, horgász, vad- és erdei turizmus.
- **attrakciók**, és kapcsolódó infrastruktúra fejlesztés: teljes körűen,

- turisztikai **desztináció-menedzsment** központok és szolgáltatások: területi koordinációs céllal teljes körűen, településmérettől és szolgáltatótól függetlenül,
- a **borturizmus** területén a 100.000 euró feletti támogatás-igényű projektek részére.

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

Rugalmassági, átmozgási lehetőség:

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006 EK rendelet 34. cikkének 2. bekezdésében meghatározott rugalmas finanszírozás lehetőségével, az adott prioritási tengely forrásainak legfeljebb 10%-ának erejéig. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza – a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA-jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA-alapú projekt megvalósításával, és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához, illetve kifejezetten helyi, sajátos probléma megoldására irányulnak.

3.3. 3. PRIORITÁSI TENGELEK: KÖZLEKEDÉSI FELTÉTELEK JAVÍTÁSA

Indoklás:

A lakossági mobilitás növelésének egyik feltétele a közlekedési feltételek javítása, a térségi elérhetőség biztosítása. A közlekedési lehetőségek javításával lehetővé válik a periférikus térségek bekapcsolódása a regionális gazdaságba, a térségi központok könnyebben és gyorsabban megközelíthetők lesznek.

A régió településein, elsősorban a hátrányos helyzetű, felzárkóztatásra váró térségekben komoly problémák vannak a közutak minőségével. Országosan is az egyik legrosszabb helyzetben van a régió a burkolat állapotát és teherbíró szilárdságát, valamint az általános elérhetőséget tekintve.

A régió közösségi közlekedése nem képes hatékonyan megoldani a régió dinamikus gazdasági központjainak megközelíthetőségét a vonzásterületek felől, a napi ingázások során. Problémát jelent a közösségi közlekedési rendszerek nem megfelelő összehangoltsága, valamint elsősorban a periférikus területeken a kiemelkedően alacsony járatsűrűség, ami a távolsági és a helyközi közösségi közlekedési kapcsolatokat egyaránt megterheli. További problémát okoz a közösségi közlekedés kiszolgáló létesítményeinek alacsony szolgáltatási színvonala és infrastrukturális felszereltsége, ami hozzájárul, és a fenti problémákkal együtt eredményezi a közösségi közlekedést igénybe vevők számának csökkenését.

Előregedett, elhasználódott a közösségi közlekedés járműparkja, fizikailag leromlottak az üzemi létesítményei, amelyek lassítják a közlekedést és gyengítik a szolgáltatás minőségét. A fennálló problémák következtében folyamatosan csökken a közösségi közlekedést igénybe vevők száma a régióban.

A kerékpárutak alacsony száma, a kerékpárút-hálózat kiépítetlensége akadályozza a környezetbarát, fenntartható és egészséges kerékpáros közlekedési mód elterjedését.

A települések közötti, valamint a térségi központok esetében a településen belüli elérhetőség javítása érdekében fejleszteni szükséges a helyi és kistérségi közúthálózatot, a fenntartható közösségi közlekedés infrastruktúráját és szolgáltatásait, valamint a fenntartható közlekedési módok infrastrukturális feltételeit. Meg kell teremteni a közlekedési kapcsolatot a térségi és településközpontok szolgáltatásaihoz, az oktatási intézményekhez, valamint a meghatározó foglalkoztatókhoz – a településközpontok mellett általában az ipari parkokhoz vagy ipari területekhez.

Az ÚMFT egészében a fenntartható közlekedés aránya több mint 50 %. Az ÉAOP ehhez olyan módon járul hozzá, hogy az ÉAOP-ban a téma szerinti kategorizálás alapján a fenntartható közlekedés (24., 52. kategóriák) tervezett aránya az OP teljes közlekedési fejlesztéseiben 42,37%.

A prioritási tengely hozzájárul a CSG 1.1. Iránymutatás „A közlekedési infrastruktúrák kiterjesztése és fejlesztése” céljához, valamint a helyi jelentőségű infrastruktúra és az integrált közlekedési rendszerek fejlesztésén keresztül szolgálja az elérhetőség javítását. (NAP 16. iránymutatás)

Leírás:

A lakosság mobilitásának javítása érdekében kiemelt szerepet kap az alsóbbrendű közúti közlekedési hálózat, a 4 és 5 számjegyű, valamint az önkormányzati utak minőségének javítása, indokolt esetben a hiányzó kapcsolatok kiépítése, ami elsősorban a hátrányos helyzetű térségekre fókuszál, esélyt teremtve ezzel a felzárkózáshoz. A közúti fejlesztéseket funkcionálisan a kistérségi, térségi központok – ezen belül kiemelten az oktatási, képző, egészségügyi és közigazgatási intézmények – által biztosított közszolgáltatások és

munkahelyek, valamint a jelentősebb térségi foglalkoztatókat jelentő ipari területek és a turisztikai célterületek elérésének javítása érdekében kell koncentrálni. A régió megközelíthetőségét és a regionális elérhetőséget segítő 1, 2 és 3 számjegyű utak fejlesztése a Közlekedés OP régiók elérhetőségének javítása specifikus célkitűzéshez kapcsolódva kerülnek fejlesztésre.

A fenntartható közlekedési módok fejlesztése érdekében a prioritás keretében lehetőség nyílik a biztonságos kerékpáros közlekedés feltételét jelentő, hivatásforgalmú kerékpárutak kiépítésére.

A térségi elérhetőség javítása, a területi különbségek csökkentése érdekében a prioritás támogatja a környezetkímélő és fenntartható közösségi közlekedés, ezen belül is a helyi és helyközi közlekedésben egyaránt fontos közlekedési ág, a busz-közlekedés fejlesztését. Ez a közösségi közlekedési ág a térségi igényeknek megfelelően és rugalmasan képes megoldani a térségi központok elérését, ezért közlekedési pályájának, infrastruktúrájának, kiszolgáló létesítményeinek korszerűsítésével, valamint forgalomtechnikai és irányítástechnikai beruházásokkal hozzájárulhat a fenntartható és környezetbarát közösségi közlekedés arányának javításához. A kötöttpályás közlekedési rendszerek fejlesztését a Közlekedés OP támogatja.

Területi preferenciák:

A prioritás keretében a régió teljes területe kedvezményezett. A prioritás keretében előnyben részesülnek a területfejlesztés szempontjából hátrányos és leghátrányosabb kistérségek, a 64/2004. (IV.15.) Korm.rendelet alapján.

A prioritás operatív célkitűzései:

- Az oktatási és szolgáltatási centrumok, térségi központok elérésének javítása

A prioritás megcélozza a kistérségi szolgáltató és gazdasági centrumok, ipari területek, turisztikai attrakciók megközelíthetőségét biztosító közlekedési feltételek javítását, elősegítve ezáltal azok gyorsabb és biztonságosabb elérhetőségét.

- A közlekedésen belül a közösségi közlekedés részaránya csökkenésének megállítása

A prioritás megcélozza a közösségi közlekedésnek az utóbbi években tapasztalható visszaesésének csökkentését, illetve megszüntetését, ami egyúttal hozzájárul a terjedő motorizáció káros hatásainak csökkentéséhez.

Indikátorok:

- Közösségi közlekedést igénybe vevők számának növekedése (fő)
- Kistérségi központot közúton és közösségi közlekedéssel 15/20/30 percen belül elérő lakosság számának növekedése (fő)

Fő célcsoportok, kedvezményezettek:

Közútkezelő kht-k, önkormányzatok, közlekedési szövetségek, közszolgáltatási szerződéssel rendelkező, közösségi közlekedési társaságok, non-profit szervezetek, kistérségi társulások, gazdasági társaságok.

Művelet-csoportok indikatív listája

3.1. Közúti közlekedési infrastruktúra fejlesztése

- Az alsóbbrendű közúthálózat (4 és 5 számjegyű utak) burkolatának felújítása, biztonságtechnikai fejlesztése.
- Hiányzó szakaszok kiépítése, elsősorban a zsáktelepülések zsákjellegének megszüntetése vagy szomszédos települések elérésének lerövidítése érdekében.
- Önkormányzati utak burkolatának felújítása, kiszélesítése, építése, biztonságtechnikai fejlesztése.
- Településrészeket összekötő, a településközpontot elkerülő, tehermentesítő belterületi útszakaszok kiépítése.
- Hivatásforgalmú, nem turisztikai célú kerékpárutak építése.
- Humán közszolgáltatások, turisztikai attrakciók, ipari területek, munkahelyek elérhetőségét biztosító utak fejlesztése.
- Projektek előkészítésének támogatása az egyes műveletekhez kapcsolódóan.

3.2. Közösségi közlekedési rendszerek fejlesztése

- Közlekedési szövetségek létrehozása.
- A helyi és helyközi közösségi közlekedés modernizálásához kapcsolódó irányítás-technológiai fejlesztések, forgalomtechnikai beruházások (buszöblök, buszsávok, várakozó helyiségek, esőbeállók).
- A szolgáltatások minőségét javító fejlesztések (utas-információs rendszerek, utasforgalmi szolgáltatásokhoz kapcsolódó jegyeladási-foglalási rendszerek).
- A járatok összehangolásához szükséges fejlesztések megvalósítása.
- Projektek előkészítésének támogatása az egyes műveletekhez kapcsolódóan.

A prioritás várható hatásai:

A fejlesztések eredményeképpen javul a hátrányos helyzetű térségek elérhetősége, ezen térségek lakossága gyorsabban és kényelmesebben eljut munkahelyére, valamint hozzájut a térségi alapon szervezett közszolgáltatásokhoz. A javuló közlekedési kapcsolatok miatt a periférikus térségek is bekapcsolódhatnak a regionális gazdaságba, felgyorsul a működő tőke térségbe történő áramlása, és a beruházások eredményeként létrejövő munkahelyek javítják ezeknek a térségeknek a foglalkoztatottságát.

A helyi és helyközi, elővárosi és helyi, városi közösségi közlekedési rendszerek összehangolása, integrált fejlesztése az ingázók százezrei számára nyújt egészségesebb, kényelmesebb, racionálisabb és – remélhetőleg – biztonságosabb utazási lehetőséget, valamint javítja az érintett térségek életminőségét, környezeti állapotát és elérhetőségét.

EMVA és EHA lehatárolás.

Nincsenek kapcsolódó tevékenységek.

Rugalmassági, átmozgási lehetőség:

Nem tervezett.

3.4. 4. PRIORITÁSI TENGELEK: HUMÁN INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE

Indoklás:

A régió lakossága, elsősorban a hátrányos helyzetű, magas munkanélküliséggel jellemezhető térségekben nem, vagy csak korlátozott mértékben tud bekapcsolódni a regionális gazdasági folyamatokba. Ennek okai között szerepel a lakosság alacsony vagy nem piacképes képzettsége, valamint kedvezőtlen egészségügyi állapota is. A humán erőforrás fejlesztéséhez az óvodai neveléstől kezdve egységes, megfelelő színvonalú oktatásra van szükség. Az ágazati fejlesztési elképzelésekkel összhangban, különös figyelmet kell fordítani a hátrányos helyzetű, a tanulási nehézséggel küzdő gyermekek integrált oktatására, illetve a ma már elengedhetetlen IKT-írásstudáshoz szükséges feltételek megteremtésére.

A humán közszolgáltatások terén problémát jelentenek az oktatási intézmények esetében a minőségi oktatás infrastrukturális feltételeiben, ezért a minőségi oktatáshoz való hozzáférésben fennálló jelentős területi különbségek. Az intézmények fenntartásában jelentkező problémákat súlyosbítja a régióban is tapasztalható csökkenő gyereklétszám, ami az intézményrendszernek az oktatási fejlesztésekkel összhangban lévő, térségi alapú racionalizálását igényli. Jelentős elmaradás tapasztalható a roma népesség iskolai végzettsége terén, ezért kiemelten fontos a nagyarányú roma lakossággal rendelkező térségekben az oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztése.

A régió lakosságának országos viszonylatban is kiemelkedően rossz egészségi állapota – különösen a roma lakosság körében – veszélyezteti a régió gazdasági fejlődését megalapozó egészséges és aktív munkaerő-állomány bővülését és a foglalkoztatottság növekedését. A területileg egyenlőtlen eloszlású és szolgáltatási minőségében is erősen heterogén egészségügyi ellátórendszer fejlesztése az ágazati reformokkal összehangoltan, szükséges a lakosság egészségi állapotának javítása és a gazdasági aktivitás növelése érdekében. A szociális alapellátás minőségében jelentkező különbségek, valamint a rendkívül egyenlőtlen területi eloszlás, az oktatási és egészségügyi közszolgáltatásokhoz hasonlóan elsősorban az elmaradott térségeket és a kisebb településeket sújtja. A prioritás keretében így indokolt a humán közszolgáltatásokat nyújtó intézmények térségi alapon történő racionalizálása, fejlesztése.

A minőségi köz- és közigazgatási szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés területén tapasztalható hiányosságok miatt szükséges az önkormányzati felelősségi körbe tartozó feladatokat ellátó intézmények teljes körű akadálymentesítése, illetve az elektronikus ügyintézés infrastrukturális feltételeinek kiépítése, fejlesztése.

A specifikus cél elsősorban a CSG 1.3. Iránymutatás „Több és jobb munkahely” céljához kapcsolódik, valamint szolgálja a foglalkoztatás javításához kapcsolódó NAP iránymutatásokat.

Leírás:

A humán erőforrás fejlesztése kapcsán kiemelt szerepet kap a humán jellegű közszolgáltatások térségi alapon történő optimalizálása, fejlesztése. Ennek keretében lehetőség nyílik a lakosság képzettségi színvonalát alapvetően meghatározó óvodai, alap- és középfokú oktatási intézmények épületeinek fizikai és energiahatékonysági célú megújítására, az oktatási-nevelési tevékenységek feltételeinek, eszközállományának és kiszolgáló létesítményeinek fejlesztésére. A prioritástengely az óvodai és az alsó tagozatos alapfokú oktatás esetében a lakóhelyhez közeli fejlesztéseket, a felső tagozatos és középfokú oktatás esetében kistérségi, térszerkezeti adottságoktól függően, racionalizált térségi oktatási központok fejlesztését részesíti előnyben.

A közoktatási ágazat kiemelt figyelmet kíván fordítani a készségek és kompetenciák, az informatikai írástudás fejlesztésére. Az ehhez szükséges informatikai eszközöket a Társadalmi infrastruktúra OP biztosítja a közoktatási intézmények számára. Az oktatás egyéb területeinek

fejlesztése, a pedagógiai programok, tananyagok kidolgozása, valamint a pedagógusok képzése a Társadalmi megújulás OP prioritási tengelyei keretében, míg a térségi integrált szakképző központok (TISZK) és a felsőfokú oktatás infrastrukturális fejlesztése a Társadalmi infrastruktúra OP prioritási tengelyei keretében valósul meg.

A képzettség mellett a foglalkoztathatóságot meghatározó másik tényező a lakosság egészségi állapota, amelynek javítása érdekében a prioritás keretében támogathatók a helyi szinten biztosítandó egészségügyi alap-, és a térségi alapon szervezett járóbeteg szakellátás bizonyos elemei, valamint az egészségügyi rehabilitáció infrastrukturális fejlesztése. A kórházakat, illetve a jelenleg még járóbeteg szakellátó központtal nem rendelkező kistérségekben a járóbeteg szakellátás infrastrukturális feltételeinek – zöldmezős beruházás által történő – megteremtését, az egészségügyi reformmal összhangban, a Társadalmi infrastruktúra OP támogatja.

A humán erőforrás fejlesztéséhez, a foglalkoztathatóság növeléséhez a fentiek mellett hozzájárul a szociális ellátás fejlesztése is, melynek tevékenységei közül a prioritás az alap- és nappali szociális ellátást támogatja. Mindezeket a tevékenységeket kiegészíti a közösségi és rekreációs intézmények infrastrukturális fejlesztése, ami a lakosság szabadidejének hasznos eltöltéséhez, a munkaerő megújulásához járul hozzá.

Fontos, hogy a térségi alapon optimalizált közszolgáltatások csak a hozzáférés, elérhetőség javításával együtt képesek betölteni térségi ellátó szerepüket, így ez a prioritás erős szinergikus hatásban áll az ÉAOP 3. prioritása keretében megvalósuló közlekedési fejlesztésekkel.

A prioritás hozzájárul a szolgáltatások akadálytalan hozzáféréseinek megvalósításához is, támogatja az önkormányzati felelősségi körbe tartozó feladatokat ellátó intézmények integrált, teljes körű akadálymentesítését, aminek köszönhetően a szolgáltatások a lakosság egésze számára azonos eséllyel lesznek hozzáférhetőek. A prioritás lehetővé teszi továbbá a helyi önkormányzatok közigazgatási feladatainak elektronizálását, modernizálását, ami hozzájárul a helyi közigazgatás hatékonyabb működéséhez, a lakosság hivatali ügyintézésének gyors és ügyfélbarát kiszolgálásához.

Területi preferenciák:

A prioritás keretében a régió teljes területe kedvezményezett.

A prioritás operatív célkitűzései:

- Az oktatási és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése

A prioritás célja, hogy a lakosság foglalkoztathatóságát alapvetően meghatározó, területileg kiegyenlített oktatási-nevelési és egészségügyi ellátás megfelelő színvonalú infrastrukturális feltételeit biztosítsa.

- A régió településein a közszolgáltatások minőségének javítása

A prioritás célja, hogy megteremtse a lakosság számára a munkához, hivatali ügyintézéshez, közszolgáltatások igénybeviteléhez kapcsolódó napi ügyek színvonalas, gyors és hatékony intézésének lehetőségét. A közszolgáltatások minőségének javítása nagymértékben meghatározza a régió települései által kínált életminőséget.

Indikátorok:

- A minimális tudáskritériumoknak eleget nem tevő tanulók arányának csökkenése azokban az iskolákban, ahol ezen tanulók aránya több, mint 50% (%)
- Fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló diákok száma (fő)
- Óvodai nevelésben részesülő gyermekek arányának növekedése (%)
- Minőségi járóbeteg szakellátásban ellátottak számának növekedése a fejlesztéssel érintett szakrendelések esetén (fő)
- Szociális ellátással elért lakosság számának növekedése (fő)

Fő célcsoportok, kedvezményezettek:

Önkormányzatok, önkormányzati társulások, önkormányzati tulajdonú intézmények és non-profit szervezetek, egészségügyi szolgáltatók, szociális intézmények és fenntartóik, sportszervezetek, gazdasági társaságok, civil szervezetek, egyházak, egyházi intézmények.

Művelet-csoportok indikatív listája

4.1. Humán közszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése

- Közoktatási intézmények infrastrukturális fejlesztése, indokolt esetben új épület építése.
- A térségi alapon szervezett közoktatást kiszolgáló iskolabusz beszerzése.
- Korszerű egészségügyi rendszer háttérfeltételeinek kialakítása (rehabilitáció, térségi alapú integrált alapellátás intézményi fejlesztése, fekvőbeteg ellátással nem rendelkező kistérség már meglévő járóbeteg szakellátásának korszerűsítése), infrastrukturális fejlesztése.
- A szociális és gyermekjóléti alap-, és nappali ellátásokat, család- és otthon-közeli szociális szolgáltatásokat nyújtó intézmények, valamint bölcsődék infrastrukturális fejlesztése
- Az aktív, mozgás-gazdag életvitelt kiszolgáló, többfunkciós közösségi terek és rekreációs intézmények infrastrukturális fejlesztése.
- Információs pontok, teleházak infrastrukturális fejlesztése.
- Több intézményt kiszolgáló, közétkeztetést ellátó konyhák, étkezők infrastrukturális fejlesztése.
- Projektek előkészítésének támogatása az egyes műveletekhez kapcsolódóan.

4.2. Közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés javítása

- Az önkormányzati felelősségi körbe tartozó feladatokat ellátó intézmények akadálymentesítése.
- Az önkormányzatoknak az Elektronikus közigazgatás OP segítségével kiépülő alkalmazásslétszolgáltató központokhoz való csatlakozás feltételeinek megteremtése.
- Projektek előkészítésének támogatása az egyes műveletekhez kapcsolódóan.

A prioritás várható hatásai:

A fejlesztések eredményeképpen a régió lakossága számára elérhetővé válnak a megfelelő minőségű közszolgáltatások, ezáltal a területi különbségek csökkennek, ami hozzájárul a periférikus térségek felzárkózásához.

EMVA és EHA lehatárolás:

Az ÉAOP támogatja a kötelezően ellátandó közszolgáltatásokat, mint: közoktatás, egészségügyi és szociális és vonalas infrastruktúra (út, csapadékvíz-elvezetés, stb.) alapszolgáltatások infrastrukturális fejlesztését.

Az ÉAOP támogatja a nem kötelezően ellátandó, egyéb helyi közszolgáltatások infrastrukturális feltételeinek támogatása a városokban, illetve 5000 főt és 100 fő/km² népsűrűséget meghaladó településeken, a városok és fent nevezett települések külterületeinek kivételével.

Az OP támogatja a városokban, illetve az 5000 főt és 100 fő/km² népsűrűséget meghaladó településeken, megvalósuló egy vagy többcélú – nem kötelező önkormányzati vagy közigazgatási funkciókat ellátó - közösségi és szolgáltató terek fejlesztését is.

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

Rugalmassági, átmozgási lehetőség:

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006 EK rendelet 34. cikkének 2. bekezdésében meghatározott rugalmas finanszírozás lehetőségével, az adott prioritási tengely forrásainak legfeljebb 10%-ának erejéig. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza – a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA-jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA-alapú projekt megvalósításával, és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához, illetve kifejezetten helyi, sajátos probléma megoldására irányulnak.

3.5. 5. PRIORITÁSI TENGELEK: VÁROS ÉS TÉRSÉGFEJLESZTÉS

Indoklás:

Az Észak-alföldi régió településrendszere erősen differenciált. A három dinamikus megyeszékhelyhez főként funkcióhiányos, alacsony teljesítőképességű kisvárosok, illetve az életkörülmények terén jelentős elmaradást mutató rurális térségek társulnak, kevés az igazán funkciógazdag közép- és nagyváros. A funkcióhiányos városok nem képesek megfelelően szervezni és ellátni térségüket és lakosságukat, valamint a munkahelyteremtésben, közigazgatásban, üzleti tevékenységekben, az oktatás és a kulturális élet terén betölteni központi szerepüket. Tovább súlyosbítja a helyzetet, hogy számos, elsősorban nagyobb városban található olyan leromlott fizikai állapotú és társadalmi státuszú (szegénységgel, munkanélküliséggel, magas arányú roma lakossággal, alacsony gazdasági aktivitással, rossz fizikai állapotú és energiapazarló panellakásokkal, leromlott állapotú lakókörnyezettel jellemezhető) településrészek, amelyek egyaránt fizikai és társadalmi megújításra szorulnak. A városok fizikai állapotát tovább rontják a használaton kívüli, környezetszennyezéssel terhelt barnamezős területek, amelyek funkcióváltással és fizikai megújítással beintegrálhatók a települések szerkezetébe. A városi területek fizikai és társadalmi megújítása, funkcióbővítésük elősegíti az épített környezet állapotának javítását, a dinamikus városhálózat kialakítását, a kiegyensúlyozott térszerkezet megvalósításával a térségi különbségek csökkentését, ami hozzájárul a régió versenyképességének javításához, a lisszaboni célkitűzéseknek megfelelően.

A biztonságos és ép természeti környezet megteremtése érdekében szükség van a települések jelentős részén tapasztalható környezetkárosító folyamatok megszüntetésére a götebörgi stratégiának megfelelően. Jelenleg az Észak-alföldi régió számos településén környezeti problémát jelent a korszerűtlen hulladéklerakók megléte és a korszerű szennyvízkezelés hiánya, ezért a települések szennyvízkezelésének megoldásán túl, meg kell valósítani a természeti környezet állapotát ugyancsak veszélyeztető korszerűtlen és felhagyott hulladéklerakók rekultivációját. Megfelelő védelemmel meg kell oldani az elsősorban a nagyobb városokban és a fokozlekedési útvonalak mentén jelentkező levegő- és zajszennyezés problémáját.

A biztonságos környezet megteremtése érdekében kiemelt figyelmet kell fordítani az Észak-alföldi régióban a lakókörnyezet és termelés biztonságát veszélyeztető árvíz és belvíz elleni védelemre. A régió településeinek jelentős része árvízzel veszélyeztetett a Tisza és mellékfolyói mentén. A belvízzel veszélyeztetett területeken a települések nagy része szinte minden évben kénytelen szembenézni belvíz elöntéssel a nem megfelelő belvízelvezető rendszerek miatt, ami súlyosan veszélyezteti a települések lakóházainak, középületeinek állapotát, és a kárelhárítás jelentős anyagi terhet ró mind a lakosságra, mind pedig az önkormányzati és a központi költségvetésre. Az árvízvédelem fejlesztését a Környezet és energia OP prioritása támogatja a „Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése” program részeként, míg a belvízvédelmi fejlesztések esetében az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program prioritásával megfelelő összehangolás szükséges.

A dinamikus városhálózat kialakítása csak a várost körülvevő térségek komplex fejlesztésével érheti el hosszú távon a célját. A vidéki térségek komplex fejlesztéséhez a környezeti célú fejlesztéseken túl, hozzájárul egyrészt az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program a falvak megújításával, a vidéki gazdaság diverzifikálásával, másrészt lehetővé kell tenni a városi és vidéki térségek helyi társadalmának fejlődését, elsősorban a hátrányos helyzetű közösségek társadalmi és munkaerőpiaci integrációját. Ebben kiemelkedő szerepet kaphat a civil társadalom, amely a hagyományos intézményi és igazgatási kereteken túl, hatékonyabban képes megoldani ezeket a feladatokat. Jelenleg a régióban gyenge a civil szervezetek közösségformáló szerepe, alacsony vagy hiányzik részvételük az önkormányzati feladatok

átvállalásában, ami a vidéken tapasztalható korlátozott munkalehetőségek és szolgáltatási színvonal mellett jelentősen hozzájárul a népesség elvándorlásához. A régió számos térségében jelent társadalmi problémát a roma népesség nagy aránya és társadalmi integráltságának hiánya. Ezért szükség van olyan, elsősorban a civil szféra bevonásával megvalósuló programokra, amelyek elősegítik a hátrányos helyzetű csoportok, kiemelten a roma népesség társadalmi integrációját, képzettségének és foglalkoztatottságának növelését.

A prioritási tengely a CSG területi dimenziójával összhangban a városi területeket teszi alkalmassá arra, hogy képesek legyenek a növekedést szolgálni és elősegíteni a vidéki térségek gazdasági diverzifikációját. Az urbánus és rurális térségek versenyképességének javításával hozzájárul a NAP makro-és mikrogazdasági céljainak teljesüléséhez.

Leírás:

A dinamikus, funkciógazdag és élhető városhálózat kialakítása érdekében a prioritás támogatja a városi területek, városi központok fizikai megújítását, kisebb, funkciószegény városok esetében városközponti területek kialakítását a városi funkciók bővítése és a gazdasági tevékenységeket is vonzó települési környezet kialakítása érdekében. A városközponti fejlesztések esetében csak integrált rehabilitációs akciók végrehajtására van lehetőség, amelyek a városkép fizikai megújítása mellett hangsúlyt fektetnek az érintett közösségek erőforrásainak fejlesztésére, valamint a kijelölt akcióterületen működő vállalkozások bevonására is.

Lehetőség nyílik a városi területeken lévő, használaton kívüli vagy alulhasznosított, általában leromlott fizikai állapotban lévő és jellemzően környezetszennyezéssel terhelt barnamezős területek funkcióváltással történő újrahasznosítására.

A prioritás támogatja a nagyobb lélekszámú városokban a leromlott vagy leszakadó városrészekben olyan integrált település-rehabilitációs akciók végrehajtását, amelyek megteremtik ezen városrészek bekapcsolását a város fejlődésébe a fizikai környezet és a szociális problémák együttes kezelése révén, közösségi célú fejlesztésekkel elősegítik a szegregált településrészekben élőknek a társadalomba történő visszaintegrálását, hozzájárulnak a kijelölt akcióterület leromlását okozó folyamatok megállításához és megfordításához. Az akciók keretében lehetőség nyílik a leromlott fizikai állapotú többlakásos társasházak, elsősorban panellakások energiahatékonysági célú fizikai megújítására, környezetének fejlesztésére, a települések zöldfelületének növelésére. A beavatkozások integráltságát az URBAN II Közösségi Kezdeményezés mintájára és szempontjainak érvényesítésével kívánjuk megvalósítani, hiszen az URBAN program kifejezetten az urbanizációból eredő városi problémák enyhítésére jött létre, amely a gazdasági és szociális szempontból egyaránt hátrányos helyzetű városrészek (akcióterületek) integrált, komplex megújítását célozza egy összefüggő és egyértelműen lehatárolt akcióterületen. A programok a helyi szint ismeretére, a helyi problémák feltérképezésére és a helyi közigazgatási szervek, helyi lakosok, civil szervezetek és gazdasági szereplők együttműködésére építenek.

A fenntartható város-rehabilitációs akciók integrált településfejlesztési stratégiák keretében valósulnak meg a kijelölt akcióterületeken, ami biztosítja, hogy az egyes akcióterületi fejlesztések koherensen illeszkedjenek a város stratégiai célkitűzéseibe. Az 1080/2006 EK Rendelet 7. cikk (2) pontja értelmében "...lakásberuházási kiadások .. az alábbi feltételek mellett támogathatók: (a) a kiadásokat **integrált városfejlesztési művelet** vagy prioritási tengely keretében kell programozni az állapotromlással és társadalmi kirekesztéssel küzdő vagy azzal fenyegetett területeken ..".Az akcióterületek kijelölésére elsősorban a 1828/2006 EK rendelet 47. cikke által körvonalazott kritériumrendszer érvényesítésével kerül sor, amely a lakáscélú épület-felújítás (housing) feltételeit szabályozza. A rendelet értelmében lakóépület felújítás csak akkor támogatható uniós forrásból, ha azon célterület, ahol a felújítás történik,

társadalmi és gazdasági értelemben leromlott vagy leromlással fenyegetett. A célterület leromlottságát kiválasztási kritérium-rendszerrel (indikátorokkal) kell bizonyítani. A rendelet értelmében a 47. cikk (1) bekezdésben felsorolt 10 lehetséges kritérium használható, amelyből a célterület legalább háromnak kell, hogy megfeleljen. (Ezek közülük kettő a rendelet a)-h) pontjaiban felsoroltak közé tartozik.)

A felsorolt 10 kritériumból három kritérium - az a), b) és f) - használata biztosítható a teljes 2007-2013-as időszak során. A beavatkozások fókuszálása érdekében a fennmaradó 7 kritériumból az akcióterv alkalmazhat majd további 3-4-et attól függően, hogy a mérésükhöz rendelkezésre állnak-e országos szinten elérhető és releváns adatok. A kritériumokat és a mutatószámok határértékeit az Európai Bizottsággal egyeztetve határozzuk meg.⁵

A szociális városrehabilitáció támogatásában részesíthető célterületeket két csoportra osztjuk, mindkettő önálló kritériumrendszerrel rendelkezik. (Lakótelepek és nem lakótelepi beépítésű területek – hagyományos beépítésű városrészek). A külön kritériumrendszer használatát ezen területek népesség-összetételének és épületállományának jelentős eltérése indokolja.

Amennyiben a szociális városrehabilitációra kijelölt célterület egyaránt tartalmaz lakótelepi és hagyományos városias területet, akkor azt a kritériumrendszert kell alkalmazni, amely a célterület lakásállományának több mint 50%-ára jellemző. A lakótelepre jellemző indikátorokat kell alkalmazni abban az esetben, ha a szociális rehabilitáció célterülete megfelel az alapvetően KSH alapú lakótelep definíciónak:

- többnyire iparosított technológiával épült 1945 után, és
- környezetéből elváló középmagas és magas lakóházak, házsorok alkotják.

A lakáscélú épület-felújításra fordítható összegek projekt szinten kerülnek korlátozásra, egyrészt a projektek szigorú belső pénzügyi arányainak megtartásával, másrészt a 1080/2006 EK rendelet 7. cikkének b) pontjában foglaltakkal koherenciában a lakás-beruházási (housing jellegű) kiadások az összes ERFA-juttatás legfeljebb 2 %-ig terjednek.

A gazdasági tevékenységet és jövedelmet eredményező városfejlesztési beavatkozások megvalósításában fontos szerepet játszik a magántőke mobilizálása, megtérülő fejlesztések esetén visszatérítendő támogatások alkalmazása, ezért a beavatkozás keretében lehetőség nyílik az EIB JESSICA típusú finanszírozási konstrukciójának alkalmazására.

A települési környezet minőségének javítása érdekében a prioritás támogatja – elsősorban az érzékeny természeti területeken – a 2000 LE alatti települések szennyvízkezelésének megoldását. (A KEOP támogatja az állami felelősségi körbe tartozó szennyezett területek kármentesítését, és azokat az agglomerációs szennyvízberuházásokat, melyek a 25/2002. (II. 27.) Korm. rendelet szerint 2000 LE felettiék, illetve EU derogáció tartozik hozzá.)

Az egészséges lakókörnyezet kialakítása érdekében a prioritás keretében lehetőség nyílik elsősorban a nagyobb forgalmú közúthálózat és városok esetében a levegő- és zajszennyezés elleni védelem megvalósítására, valamint az önkormányzatok feladatkörébe tartozó települési szilárdhulladék és folyékonyhulladék lerakók, dögkutak rekultivációjára, káros környezeti hatásai csökkentésére.

A biztonságos települési környezet érdekében a prioritás támogatja a régió legsúlyosabb helyzetben lévő belvízi öblözeteinek rendszerszerű beavatkozásait, kül- és belterületen a belvízvédelmi infrastruktúra fizikai fejlesztését, összhangban az Új Magyarország

⁵ Az Észak-alföldi régióra vonatkozó kritériumokat és azok határértékeit a 6. sz. melléklet tartalmazza.

Vidékfejlesztési Program keretében megvalósuló, a mezőgazdasági területek belvízmentesítését célzó beavatkozásokkal.

A prioritás keretében támogatandó, a civil szervezetek, helyi közösségek együttműködését, társadalmi szerepvállalását, a közösségi jellegű szolgáltatások fejlesztését ösztönző programok nagymértékben segítik a lakosság életminőségének, lakókörnyezetének javítását, a vidéki és városi társadalom kohéziójának erősödését, a roma népesség társadalmi integrációját, a közbiztonság növekedését, és szerepet vállalnak a foglalkoztatási problémák megoldásában, a lakosság szükségleteinek helyben, vagy könnyen elérhető módon történő kielégítésében.

Területi preferenciák:

A prioritás keretében a régió teljes területe kedvezményezett. A szociális típusú városfejlesztések elsősorban a nagyobb lakosságszámú településekre koncentrálnak, a városközponti fejlesztések esetében preferenciát élveznek a kistérségi és térségi központok. A belvízvédelmi fejlesztések az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programmal összhangban, meghatározott belvízi öblözetek területén valósulnak meg.

A prioritás operatív célkitűzései:

- Az épített környezet minőségének javítása

A prioritás célja, hogy a régió lakosságának vonzó települési környezetet biztosítson, európai viszonylatokban is megfelelő minőségű, egészséges és biztonságos munkahelyi és lakókörnyezetet alakítson ki. Olyan települési környezet kialakítása a cél, amely kielégíti a lakosság igényeit, és megfelelő vonzerővel rendelkezik a gazdasági szereplők és a turisták számára egyaránt.

- A természeti környezet állapotának megóvása és fejlesztése

A prioritás elő kívánja segíteni a települések természeti környezetének megőrzését, állapotának javítását, a természeti környezetet szennyező források megszüntetését az ép és egészséges lakóhelyi és természeti környezet kialakítása érdekében.

- A civil szervezetek társadalmi szerepvállalásának erősítése

A prioritás ösztönözni kívánja a civil szervezetek fokozottabb bevonását a társadalmi szolgáltatások biztosításában (például a szociális ellátás területén), valamint elő kívánja segíteni a civil szféra erőteljesebb szerepvállalását a települések hátrányos helyzetű lakosságának társadalmi-gazdasági integrációjában, a helyi közösségek közösségi életének szervezésében.

Indikátorok:

- A rehabilitált terület komplex aktivitási mutatójának települési átlaghoz való közelítése (az átlag százalékában kifejezve)
- A támogatással érintett területen telephellyel rendelkező vállalkozások számának növekedése (darab)
- Támogatással érintett lakosok száma a rehabilitált településrészekben (fő)
- A támogatott projektek keretében EU-s kritériumoknak megfelelő szennyvízkezeléssel ellátott lakosok száma (fő)

Fő célcsoportok, kedvezményezettek:

Önkormányzatok, önkormányzati társulások, non-profit szervezetek, gazdasági szervezetek, Nemzeti Park Igazgatóságok, költségvetési szervek és intézményeik, környezetvédelmi és vízügyi igazgatóságok, társasházak és lakásszövetkezetek, egyházak.

Művelet-csoportok indikatív listája

5.1. Városfejlesztés

- Városi funkciók fejlesztése érdekében akcióterületen lévő épületek felújítása, közterületek, zöldövezetek, forgalomcsillapított zónák kialakítása, akcióterülethez kapcsolódó közlekedési fejlesztések, akcióterületek infrastrukturális hálózatainak korszerűsítése, közbiztonság javításához kapcsolódó fejlesztések.
- Közösségi és közfunkció érdekében közösségi jellegű létesítmények és szolgáltatások fejlesztése, közfunkciót ellátó épületek felújítása, fejlesztése, épített örökség megőrzése.
- Gazdasági funkciót erősítő fejlesztések, kereskedelmi és turisztikai célú beruházások.
- Leszakadó városrészek esetében központi kritériumrendszer alapján lehatárolt akcióterületen több lakásos lakóépületek (iparosított technológiával épített lakóépületek és szociális bérlakás) közös részeinek megújítása, elsősorban a fizikai állapot és energiahatékonyság javítása érdekében.
- Roncsolt városi területek rendezése.
- Városi akcióterületek rehabilitációjával kapcsolatos terület előkészítés.
- Város-rehabilitációs akciók helyi elfogadtatását és sikeres végrehajtását szolgáló tevékenységek (helyi partnerség, kommunikáció, tapasztalatcsere) végrehajtása.
- Leszakadó településrészekben, munkaerő piaci beilleszkedést szolgáló programok és családsegítő szolgáltatások végrehajtása.
- Barnamezős területek (felhagyott vagy használaton kívüli laktanyák, ipar- és gazdasági területek, vasúti területek, mezőgazdasági üzemek, egyéb épületek) kármentesítése és funkcióváltással történő fizikai megújítása a település életébe történő bekapcsolás érdekében.
- Megújított épületek azbesztmentesítése és akadálymentesítése.
- Integrált városfejlesztési stratégiák elkészítése.

5.2. Térségi és települési természet- és környezetvédelmi fejlesztések

- Zajszennyezést és levegő-szennyezettséget csökkentő védelmi fejlesztések, védelmi fasorok és védőfalak kialakítása.
- Települési szilárdhulladék lerakók, földmedrű folyékonyhulladék lerakók és döngkutak rekultivációja, lezárása és ártalmatlanítása, káros környezeti hatásainak csökkentése. (A tervezett feladatok csak az önkormányzati feladatokkal összefüggő hulladékkezelési és rekultiválási feladatokra terjednek ki.)
- 2000 LE alatti települések esetében vegyes műszaki megoldásokkal, a természetközeli szennyvíztisztítás és a szakszerű egyedi szennyvízelhelyezés kislétesítményeinek kialakításával, a szennyvízkezelés megoldása.
- Vizek mennyiségi és minőségi védelmének érdekében a bel- és külterületi vízrendezéshez kapcsolódó fejlesztések, belvíz- és csapadékvíz-elvezető rendszerek

fejlesztése, belvív elvezetését és időszakos tárolását elősegítő műszaki létesítmények fejlesztése.

- Infrastrukturális beavatkozásokhoz kapcsolódó projekt-előkészítés.

5.3. A régiós civil és egyházi szervezetek társadalmi szerepvállalásának növelése, együttműködésük megerősítése

- Együttműködési programok a nem-állami szféra és a régió önkormányzatai között, egyes önkormányzati feladat hatékonyabb ellátása érdekében.
- Hátrányos helyzetű népesség, kiemelten a roma lakosság társadalmi és munkaerőpiaci integrációját javító programok végrehajtása.
- Mobil humán információs szolgáltatások kialakítása a hátrányos helyzetű lakosság társadalmi integrációja érdekében.
- Helyi közösségszervezési programok végrehajtása.

A prioritás várható hatásai:

A fejlesztések eredményeképpen területileg kiegyensúlyozott, funkciógazdag, társadalmi és gazdasági vonzerővel és jelentős térszervező erővel egyaránt rendelkező városhálózat alakul ki, javul a városok gazdasági vonzereje, megszűnik a leromlott állapotú városrészek további leszakadása, újraintegrálódnak a város életébe. Ezentúl a régió lakossága számára elérhetővé válnak a megfelelő minőségű közszolgáltatások, ezáltal a területi különbségek csökkennek, ami hozzájárul a periférikus térségek felzárkózásához. A fejlesztések eredményeként csökken a belvízzel veszélyeztetett települések száma, javul a kistelepülések szennyvízcsatorna-hálózattal való ellátottsága, ami hozzájárul a biztonságos, tiszta és egészséges lakókörnyezet kialakításához. Elsősorban a vidéki településeken nő a civil szervezetek társadalmi szerepvállalása, ami hozzájárul a helyi közösségek önszerveződéséhez, fejlődéséhez.

Összességében olyan településhálózat kialakítása indul meg a régióban, ahol a városi települések megfelelő térségi és központi szolgáltatási funkciókkal képesek ellátni tágabb környezetüket, a régió teljes területén megoldott a megfelelő minőségű közszolgáltatásokhoz való hozzáférés, a lakosság egészséges és biztonságos települési környezetben él és dolgozik, és adottak a helyi közösségek együttműködésének, önszerveződésének, társadalmi szerepvállalásának lehetőségei.

EMVA és EHA által támogatott hasonló tevékenységek:

Az ÉAOP forrásaira jogosultak a városokban megvalósuló fejlesztések, illetve az 5000 főt és 100 fő/km² népsűrűséget meghaladó települések a városok és ezen települések külterületei kivételével.

A **Nemzeti Halászati Stratégiai Terv** alapján finanszírozásra kerülő program nem finanszíroz az ÚMFT operatív programjaival átfedésben lévő tevékenységet.

Rugalmasági, átmozgási lehetőség:

A prioritási tengely megvalósítása során élni kívánunk az 1083/2006 EK rendelet 34. cikkének 2. bekezdésében meghatározott rugalmas finanszírozás lehetőségével, az adott prioritási tengely forrásainak legfeljebb 10%-ának erejéig. Az alapok közötti átjárhatósággal – amennyiben a pályázati kiírás ezt tartalmazza – a projektgazdák csak abban az esetben élhetnek, ha az ESZA-

jellegű tevékenységek közvetlen kapcsolatban állnak az ERFA-alapú projekt megvalósításával, és ezen tevékenységek szükségesek a projekt eredményes végrehajtásához, illetve kifejezetten helyi, sajátos probléma megoldására irányulnak.

3.6 6. PRIORITÁSI TENGYELY: AZ ÉSZAK-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAM LEBONYOLÍTÁSÁNAK FINANSZÍROZÁSA (TECHNIKAI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS)

6.1. Az ÚMFT technikai segítségnyújtás tevékenységei

A 1083/2006 EK Rendelet 46. cikke szerint az alapokból lehetőség nyílik az operatív programok előkészítési, menedzsment, monitoring, értékelési, tájékoztatási és ellenőrzési tevékenységeinek finanszírozására, beleértve az alapok megvalósításához szükséges adminisztratív kapacitás megerősítését. A 2007-2013-as időszakban a technikai segítségnyújtás forrásai két helyen jelennek meg: az OP-k technikai segítségnyújtási prioritásaiban és a horizontális Végrehajtás operatív programban (VOP). Az OP-szintű TA-tevékenységek és a VOP közötti lehatárolás az intézményrendszer egyes szintjei közötti munkamegosztás, valamint az intézmények működéséből fakadó tevékenységek és azok költségei megoszlásának figyelembevételével került kialakításra.

Mindezek alapján:

- az OP-k technikai segítségnyújtási prioritási tengelyei az egyes programok operatív, elsősorban projektszintű végrehajtásához kötődő tevékenységeit;
- a VOP prioritási tengelyei az ÚMFT, illetve az operatív programok végrehajtásához kötődő, stratégiai, rendszerszintű tevékenységeket hivatottak támogatni.

A rendelkezésre álló technikai segítségnyújtási források az alábbiak szerint alakulnak:

TA-forrás	Források megoszlása (az ÚMFT százalékában)
VOP	1,3%
OP-k TA prioritási tengelyei összesen	2,6%
Összesen	3,9%

6.2 Az Észak-alföldi operatív program technikai segítségnyújtási prioritás által támogatott tevékenységek

6.2.1 Az operatív program technikai-adminisztratív lebonyolítása (a közreműködő szervezeti feladatok)

Az operatív program végrehajtásában a közreműködő szervezetek az irányító hatóságtól kapott felhatalmazás és iránymutatás alapján végzik a felelősségi körükbe utalt prioritási tengely(ek) lebonyolítását, így többek között:

- a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítését;
- a projektjavaslatok befogadását, értékelését;
- a támogatási szerződések megkötését és módosítását;
- a projektek megvalósításának nyomon követését;
- a támogatások kifizetését, a projektek zárásával kapcsolatos feladatok elvégzését;
- ellenőrzések lebonyolítását, szabálytalanságok feltárását és jelentését;
- az operatív programhoz vagy az OP egy-egy prioritási tengelyéhez kötődő, célzott kommunikációs tevékenység ellátását, az NFÜ által elfogadott éves kommunikációs terv alapján.

(A közreműködő szervezetek feladatainak részletes felsorolását lásd az operatív program végrehajtására vonatkozó rendelkezésekről szóló fejezetben.)

A közreműködő szervezetek feladatai az irányító hatóság és a közreműködő szervezetek közötti megállapodásban kerülnek rögzítésre. A közreműködő szervezeteknek az OP lebonyolításával kapcsolatos feladatai az elvégzett tevékenységek és a teljesítmény alapján, jelen prioritási tengely terhére kerülnek finanszírozásra.

A közreműködő szervezetek finanszírozásával kapcsolatos egyik legfőbb problémát a 2004-2006 közötti programozási időszakban az jelentette, hogy a finanszírozás a felmerült költségek alapján történt, ami nem teremtett motivációt a költséghatékonyság javítására. Ezt orvosolandó, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség a 2007-2013-as programozási időszak közreműködő szervezeteit az ÚMFT-hez kötődő feladatok ellátásáért kizárólagosan, teljesítményelv érvényesítésével, vállalkezési jellegű szerződéseken keresztül finanszírozza. Ahol lehetséges, a finanszírozás alapja az egységár (pl. értékelt projektjavaslatok száma, teljesített kifizetések száma stb.). (A KSZ-ek finanszírozási módjáról lásd bővebben az operatív program végrehajtására vonatkozó rendelkezésekről szóló fejezetnek a „A végrehajtás adminisztratív kapacitása” című pontját.)

6.2.2 Az operatív program lebonyolításával kapcsolatos egyéb feladatok ellátása

A fenti, KSZ-ek által ellátandó feladatokon túl, a prioritási tengely keretében szükséges támogatni a következő, az operatív program megvalósításához kapcsolódó tevékenységeket:

- az OP monitoring bizottságának működtetése, beleértve a titkársági feladatok ellátását;
- az éves megvalósítási jelentések, az OP végrehajtását érintő tanulmányok, elemzések, az ÚMFT-szintű értékelési tervben nem szereplő, valamint a monitoring bizottságok kezdeményezésére indított értékelések készítése.

A prioritás operatív célkitűzése:

- Az operatív program műveleteinek eredményes és hatékony megvalósítása

Indikátor:

A támogatott projektek megvalósulásának aránya – az eldöntött (pozitív támogatási döntés) fejlesztések és a ténylegesen (lezárt projektekből) megvalósított fejlesztések aránya.

Cél (2015): 100%

3.7. NAGYPROJEKTEK INDIKATÍV LISTÁJA

Az Észak-alföldi operatív program a 2007-2013-as időszakra vonatkozóan jelenleg nem tervez nagyprojektet megvalósítani.

4. PROGRAM ÉS PRIORITÁS SZINTŰ VÁRHATÓ HATÁSOK ÉS SZÁMSZERŰSÍTETT INDIKÁTOROK

A program keretében kijelölt beavatkozások végrehajtásának eredményeként összességében növekedni fog a régió gazdaságának versenyképessége, csökkenni fog a régióon belül a fejlettebb és fejletlenebb térségek közti gazdasági- társadalmi különbség, valamint bővül a jövedelemtermelésbe bevont fizikai és humán erőforrások köre, illetve azok hatékonysága. Mindezek mellett, elsősorban a támogatott térségekben várható a vállalkozások számának növekedése. A vállalkozások számának és működési hatékonyságának növekedése mellett, a program révén kisebb mértékben várható új munkahelyek teremtése, ami hozzájárul a foglalkoztatottak számának növekedéséhez. A beavatkozások eredményeként javul a régióon belüli hátrányos területek elérhetősége, az itt élők könnyebben hozzájutnak a térségi alapon szervezett közszolgáltatásokhoz, valamint a javuló elérhetőség elősegíti a működőtöke beáramlását és a hátrányos helyzetű térségek bekapcsolódását a regionális gazdaságba. A fejlesztések eredményeként várható továbbá, hogy javul a támogatott térségben élők életkörülményeikkel való elégedettsége, ami növeli a vidéki, különösen a régióközponton és regionális alközpontokon kívüli térségek népességmegtartó képességét. A program során a projektkiválasztás folyamatában, a projektértékelési szempontok alkalmazásával lehetséges a környezeti terhelés viszonylagos minimalizálása.

Az alábbi táblázat az Észak-alföldi operatív program program- és prioritásszintű indikátorait és célértékeit határozza meg a vizsgálandó 2007 és 2013 közötti időszakra vonatkozóan. Az indikátorok összefüggnek az Új Magyarország Fejlesztési Tervben és az akciótervben meghatározott mutatókkal.

Programszintű indikátorok:

Cél típusa	Indikátor típusa	Indikátor definíciója	Mértékegység	Kiindulási érték	Célérték	Mérés gyakorisága	Forrás
<u>Átfogó cél:</u> „Az Észak-alföldi régió természeti és társadalmi értékeire, településhálózati sajátosságaira építve a regionális versenyképesség erősítése, valamint a régióon belüli területi különbségek csökkentése.”	Hatás	A régió egy főre eső GDP-jének növekedése	%	100 (2004)	139 (2015)	Évente	KSH
	Hatás	Foglalkoztatottsági ráta (15-64 éves korosztály) a régióban	%	51,1 (2006)	53,0 (2015)	Évente	KSH
	Magindikátor	A program hatására teremtett főállású új munkahelyek száma	db	0	1500 (2015)	Évente	IH
	Hatás	Bruttó hozzáadott érték/fő relatív szórása kistérségi szinten	%	88,55 (2004)	85 (2015)	Évente	KSH
<u>Specifikus cél</u> „A régió kis- és középvállalkozói szektorának megerősítése”	Hatás	A vállalati szektor által megtermelt bruttó hozzáadott érték (BHÉ) növekedése a program hatására	Mrd Ft	2007-ben kerül meghatározásra	2007-ben kerül meghatározásra	Évente	KSH
	Magindikátor	Támogatás által indukált beruházások nagysága	Mrd Ft	0	27 (2015)	évente	KSH

	Kontextus	A régióban létrejött, vagy új telephellyel rendelkező kis- és középvállalatok száma	db	0	1000	Évente	KSH
	Hatás	Meghatározott foglalkoztatotti és árbevételi kategóriákba ⁶ tartozó kkv-k aránya	%	9,28 (2005)	15,00 (2015)	Évente	KSH
<u>Specifikus cél</u> „A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása”	Hatás	A szálláshelyszolgáltatás és vendéglátás ágazat által előállított bruttó hozzáadott érték növekedése	%	2007-ben kerül meghatározásra	10% növekedés	Évente	KSH
<u>Specifikus cél</u> „A lakosság mobilitásának javítása”	Hatás	Közösségi közlekedést igénybe vevők száma	fő	2006. évi érték, 2007-ben kerül meghatározásra	2006-os érték szinten tartása (2015)	Évente	ROP IH
<u>Specifikus cél</u> „Humán erőforrás fejlesztése”	Hatás	A minimális tudáskritériumoknak eleget nem tevő tanulók arányának csökkenése azokban az iskolákban ahol ezen tanulók aránya több mint 50%	%	2007-ben kerül meghatározásra	20% csökkenés	Évente	ROP IH
<u>Specifikus cél</u> „Az épített és természeti környezet állapotának javítása”	Eredmény	Hasznosított barnamezős területek nagysága (ha)	ha	0	50 (2015)	Évente	ROP IH
Horizontális (Esélyegyenlőség)	Magindikátor	A hátrányos helyzetű kistérségekben (28) a program hatására teremtett főállású új munkahelyek száma	db	0	200 (2015)	Évente	ROP IH
	Magindikátor	A program hatására teremtett főállású új munkahelyeken foglalkoztatott nők száma	fő	0	800 (2015)	Évente	ROP IH
	Magindikátor	A program hatására teremtett főállású	fő	0	400 (2015)	Évente	ROP IH

⁶ Az 5-249 fő foglalkoztatotti létszámú és 51 millió Ft-tól a mindenkori középvállalati kategória felső árbevételi határág (2005. évben 4 Milliárd Ft) terjedő tartományba tartozó vállalkozások aránya

		új munkahelyeken foglalkoztatott hátrányos helyzetűek száma					
	Eredmény	Fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló hátrányos helyzetű gyermekek száma	fő	0	60.000 (2015)	Évente	ROP IH
Horizontális (Fenntarthatóság)	Magindikátor	A támogatott projektek eredményeként elért energiamegtakarítás	TJ	0	2007-ben kerül meghatározásra (2015)	Évente	ROP IH
Horizontális (Területiség)	Hatás	Bruttó hozzáadott érték/fő relatív szórása kistérségi szinten	%	88,55 (2004)	85 (2015)	Évente	KSH

Prioritásszintű indikátorok:

1. <u>Prioritás</u> „Regionális gazdaságfejlesztés”	Eredmény	A támogatásban részesített ipari parkok és ipari területek nettó beépítettségének növekedése	%	58	69	Évente	ROP IH
	Eredmény	Klaszterekben, támogatott együttműködésekben résztvevő vállalatok árbevételének növekedése	%	0	7% increase a year	Évente	ROP IH
2. <u>Prioritás</u> „Turisztikai célú fejlesztés”	Eredmény	Az 1.000 főre jutó, kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák számának növekedése	db	1107 (2005)	1185 (2015)	Évente	KSH
	Eredmény	A kereskedelmi szálláshelyek kapacitáskihasználtságának növekedése	%	24,2 (2006)	28,0 (2015)	Évente	KSH
	Eredmény	A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák havonkénti százalékos megoszlásának relatív szórása	%	52,96 (2005)	44,5 (2015)	Évente	KSH
	Eredmény	Az 1.000 lakosra jutó vendégéjszakák számának relatív szórása települési szinten, a kereskedelmi szálláshellyel rendelkező érintett településeken	%	417,9 (2005)	350,0 (2015)	Évente	KSH
3. <u>Prioritás</u> „Közlekedési feltételek javítása”	Hatás	Közösségi közlekedést igénybe vevők száma	fő	2007-ben kerül meghatározásra	2007-es érték szinten tartása (2015)	Évente	ROP IH
	Eredmény	Kistérségi központot közúton és tömegközlekedéssel 15/20/30 percen belül elérő lakosság számának növekedése	fő	0	2007-ben kerül meghatározásra	Évente	NFÜ
4. <u>Prioritás</u> „Humán infrastruktúra fejlesztése”	Hatás	A minimális tudáskritériumoknak eleget nem tevő tanulók arányának csökkenése azokban az iskolákban ahol ezen tanulók aránya több, mint 50%	%	2007-ben kerül meghatározásra	2007-es érték szinten tartása (2015)	Évente	ROP IH
	Eredmény	Fejlesztett nevelési-oktatási intézményekben tanuló diákok száma	fő	0	120.000 (2015)	Évente	ROP IH

	Eredmény	Óvodai nevelésben részesülő gyermekek arányának növekedése	%	88,3	91,8	Évente	KSH
	Eredmény	Minőségi járóbeteg szakellátásban ellátottak számának növekedése a fejlesztéssel érintett szakrendelések esetén	fő	0	2007-ben kerül meghatározásra	Évente	OEP
	Eredmény	Szociális ellátással elért lakosság számának növekedése	fő	2007. évi adat	2007-ben kerül meghatározásra	Évente	ROP IH
5. <u>Prioritás:</u> „Térségfejlesztés”	Hatás	A rehabilitált terület komplex aktivitási mutatójának települési átlaghoz való közelítése (az átlag százalékában kifejezve)	%	2007. évi adat	75%	Évente	ROP IH/KSH és önkormányzat
	Eredmény	A támogatással érintett területen telephellyel rendelkező vállalkozások számának növekedése	db	0	1.000	Évente	KSH/APEH
	Eredmény	Támogatással érintett lakosok száma a rehabilitált településrészekben	fő	0	250.000 (2015)	Évente	ROP IH
	Eredmény	A támogatott projektek keretében EU-s kritériumoknak megfelelő szennyvízkezeléssel ellátott lakosok száma	fő	0	40.000 (2015)	Évente	ROP IH
6. <u>Prioritás:</u> „Technikai Segítségnyújtás”	Eredmény	Támogatott projektek megvalósulásának aránya [az eldöntött (pozitív támogatási döntés) fejlesztések és a ténylegesen (lezárt projektekből) megvalósított fejlesztések aránya]	%	0	100 (2015)	Évente	ROP IH

5. AZ OPERATÍV PROGRAM VÉGREHAJTÁSÁRA VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

A végrehajtási rendszer kialakításával kapcsolatos alapvető szempont a 2004-2006-os időszak tapasztalatainak összegzése, egy koordinált és hatékony rendszer kialakítása, a feladat- és felelősségi körök világos elválasztása, az egyes folyamatokban meglévő átfedések megszüntetése, az eljárások átláthatóvá tétele és egyszerűsítése, valamint egy ügyfélbarát rendszer kialakítása. Ezen alapvető szempontokat a folyamat minden szereplőjének, a végrehajtási rendszer minden szintjének folyamatosan figyelembe kell vennie.

A következő nemzeti jogszabályok szabályozzák a végrehajtást:

- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) Korm. rendelet rögzíti.
- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának általános szabályairól szóló 16/2006. (XII.28.) MeHVM-PM együttes rendelet szabályozza.
- a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások fogadásához kapcsolódó pénzügyi lebonyolítási és ellenőrzési rendszerek kialakításáról szóló 281/2006. (XII.23.) Korm. rendelet szabályai rögzítik.

5.1 MENEDZSMENT

5.1.1 Stratégia és koordináció

A tervezés és végrehajtás során a koordináció alábbi szempontjait folyamatosan biztosítani kell:

- A nemzeti ill. EU forrásból finanszírozott fejlesztések összhangját;
- Az EU különböző fejlesztési alapjai – EMVA, EHA, strukturális alapok, Kohéziós Alap – által nyújtott támogatások koordinált tervezését és felhasználását;
- Az ÚMFT-n belül az egyes operatív programok közötti szinergiák kihasználását, a célkonfliktusok, párhuzamosságok kiküszöbölését;
- Az ágazati jellegű operatív programokban a regionális szempontok figyelembe vételét, a regionális fejlesztési tanácsok folyamatos bevonását;
- A regionális operatív programokon belül az ágazati politikai keretek érvényesülését, a szakminisztériumok részvételét a fejlesztéspolitika alakításában;
- Az egyes operatív programok határain túlterjedő zászlóshajó programok, ezen belül a több régióra kiterjedő területi fejlesztési programok kialakítását és megvalósítását;
- A horizontális célok – a 1083/2006 EK rendelet 16. cikkben foglaltaknak megfelelően a nők és férfiak közötti egyenlőség érvényesülésének elősegítése, a nemek, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékonyságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés tilalma, a fogyatékonysággal élő

személyek hozzáféréseinek biztosítása, valamint, a 17. cikk rendelkezéseinek megfelelő fenntarthatóság – érvényesülésének előmozdítását és betartását.

A **koordináció intézményi garanciái** egyaránt átfogják a tervezés, a végrehajtás, a monitoring, az értékelés és a visszacsatolás fázisait. Az intézmények hatékony együttműködése érdekében a **koordináció folyamatait** jogszabályok rögzítik.

Intézményi keretek

A stratégiai tervezés átfogó koherenciáját a Kormány biztosítja. Ennek érdekében a Kormány jóváhagyja

- a Nemzeti Stratégiai Referenciakeretet (a továbbiakban: Új Magyarország Fejlesztési Tervet (ÚMFT)) és az operatív programokat az Európai Bizottság számára történő benyújtásukat megelőzően;
- az operatív programokban megvalósítandó támogatási konstrukciókat részletesen kibontó akcióterveket – azok megvalósításának bemutatását, tervezett ütemezését, indikatív forrásmegosztását, célrendszerét és célcsoportjait, valamint a pályázat nélkül megvalósítandó projektek, és a nagyprojektek listáját;
- az operatív programok módosítási javaslatait a monitoring bizottságok által történő elfogadást megelőzően.

A Kormány rendszeresen értékeli az ÚMFT és az operatív programok megvalósításának előrehaladását.

A stratégiai tervezés koordinációjának elősegítésre a Kormány felállította a **Fejlesztéspolitikai Irányító Testületet (FIT)**, amely összehangolja az ÚMFT, a Nemzeti Lisszaboni Akcióprogram, a Fenntartható Fejlődés Nemzeti Stratégia és az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégia stratégiai tervezésével kapcsolatos feladatokat. A FIT feladata a Kormány elé kerülő javaslatok és jelentések – így az operatív programoknak, akcióterveknek, pályázati kiírások tartalmának – előzetes megtárgyalása és a Kormány számára történő javaslattétel. (Ezen feladatai ellátása során nem korlátozza a Monitoring Bizottságok feladat- és hatáskörét.)

Felállításra került továbbá egy magas szintű kormánytanácsadói szerv, a **Nemzeti Fejlesztési Tanács (NFT)**, melynek tagjai:

- a miniszterelnök;
- a Regionális Fejlesztési Tanácsok képviselői;
- a Gazdasági és Szociális Tanács képviselői;
- neves szakértők;
- a FIT meghívott tagjai

Az NFT értékeli a fejlesztéspolitikai célok megvalósulását, nyomon követi az ÚMFT-ben rögzített célok teljesülését, és az EU fejlesztési irányelvek érvényesülését és összhangját, és ennek alapján javaslatokat fogalmazhat meg a Kormány számára. (Ezen feladatai gyakorlása során nem korlátozza a Monitoring Bizottságok feladat- és hatáskörét.)

Az ÚMFT tervezésének és végrehajtásának koordinációjával megbízott Kormány ügynökség a **Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ)**. Az NFÜ felel:

- az ÚMFT tervezésének, programozásának, értékelésének és végrehajtásának összehangolásáért,

- az operatív programok tervezésének, programozásának és megvalósításának koordinációjáért
- a 1083/2006 EK rendelet 27. cikk 4. bekezdés g) pontjában foglaltaknak megfelelően az operatív programok, illetve – az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program irányító hatóságával együttműködésben – az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA), valamint az Európai Halászati Alap (EHA) támogatásainak összehangolásáért;
- továbbá mindezen támogatásoknak az Európai Beruházási Banktól, az Európai Beruházási Alapból és egyéb forrásokból származó támogatásokkal való összehangolásáért;
- az ÚMFT-t és a több operatív programot érintő kérdések tekintetében az Európai Bizottsággal való kapcsolattartásért;
- az ÚMFT és az OP-k általános eljárásrendjének szabályozásáért, beleértve az egységes működési kézikönyv kidolgozását;
- az egységes monitoring és informatikai rendszer kifejlesztéséért, működtetéséért, folyamatos továbbfejlesztéséért;
- a közösségi politikák és horizontális szempontok, így a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség, és a diszkrimináció tilalma, a partnerség, a közbeszerzések, illetve – a Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Irodájával (PM TVI) együttműködve – az állami támogatási szabályok érvényesítéséért. Ennek keretében az ezekkel kapcsolatos dokumentumok, útmutatók, stb. elkészítéséért, ezen elvek pályázati kiírásokban történő megjelenéséért, valamint nyomon követéséért.
- az ÚMFT megvalósítására vonatkozó egységes kommunikációs stratégia kidolgozásáért, továbbá és az ÚMFT egészére vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos kötelezettségek teljesítéséért;
- az intézményrendszer szervezetfejlesztéséért (pl. képzések biztosítása, tananyagok fejlesztése, jó gyakorlatok terjesztése, ösztönzése, jogszabályi koordináció biztosítása);
- az ÚMFT végrehajtásának vonatkozásában egységes pályázati ügyfélszolgálat kialakításáért és működtetéséért.

Koordinációs eljárások

Az egyes **operatív programok** tartalmi összehangolása, az átfedések elkerülése érdekében a tervezés során az elhatárolás biztosítása érdekében az egyes operatív programokban részletes lehatárolási (demarkációs) elvek kerülnek meghatározásra.

A végrehajtás során a tartalmi koordinációt az – egyes operatív programok tervezési-végrehajtási részleteit tartalmazó, kétéves kitekintéssel készülő – az egy OP-ra vagy annak prioritási tengelyére vonatkozó **akciótervek** biztosítják. Az akcióterv-dokumentumban be kell mutatni a megvalósulást szolgáló támogatási konstrukciókat, ezek ütemezését és indikatív forrásfelosztását. Ezen felül, részletesen be kell mutatni a tervezett támogatások indokoltságát és célját, beleértve:

- a közösségi politikákhoz (ideértve a Közösségi stratégiai iránymutatásokat és a Lisszaboni Akciótervet), valamint az ágazati és regionális stratégiákhoz és programokhoz való kapcsolódást (ideértve a zászlóshajó programokat is),
- a nemzeti finanszírozásból megvalósuló fejlesztésekkel való összhangot.

Az akcióterveket az irányító hatóság vezetésével az érintett tárcák ill. régiók és a közreműködő szervezetek szakembereiből álló munkacsoport (Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottság (OPTKB)) készíti elő, amelyben valamennyi tárca és régió képviselteti magát.

A vidékfejlesztéssel és halászattal való komplementaritás megteremtése és biztosítása, valamint a kettős finanszírozás kizárásának megteremtése érdekében az OPTKB-kben tagként ill. a monitoring bizottságokban tanácsadói minőségben jelen vannak az EMVA és EHA végrehajtásával foglalkozó szervezetek képviselői. Az ÚMFT, valamint az EMVA-EHA kistérségi tanácsadói hálózatai szoros együttműködésben dolgoznak egymással.

A partnerség alapelveinek kiterjesztéseként, valamint a programok és beavatkozások közötti koordináció érvényesülésének erősítése érdekében az NFÜ – az ÚMFT-n és az OP-kon túlmenően – lehetővé teszi a társadalmi partnerek és civil szervezetek véleményének kifejtését az egyes akciótervek és pályázati kiírások **társadalmi egyeztetése** során is. Az írásos, vagy ilyen célú konzultáció során tett javaslatok a műveletek véglegesítésekor figyelembe vételre kerülnek.

A koordináció érvényesülését teszi lehetővé az egyes programozási végrehajtási dokumentumok társadalmi egyeztetése is, valamint az, hogy a projektszelekció során a bíráló bizottságba tagot delegálhat az érintett szakminiszter, ill. – a ROP-ok esetében – az érintett Regionális Fejlesztési Tanács. A monitoring bizottságok tagjaként a régiók részt vesznek a projektszelekciós kritériumok kialakításáról szóló döntés meghozatalában is.

5.1.2 Irányító Hatóság (IH)

2006. júliusától valamennyi OP irányító hatósága a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség önálló szervezeti egységeként működik.

A végrehajtás irányításának koncentrációja elősegíti az OP-k végrehajtása közötti koordináció hatékonyságának növelését, a tapasztalatcserét (amely az eljárásrendek egységesítése miatt még inkább felértékelődik), az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot, valamint a feladatszervezés racionalizálását

5.1.2.1 Az irányító hatóság helye

A 1083/2006 EK rendelet 59. cikk (1) a) pontjának megfelelően az Észak-alföldi operatív program Irányító Hatósági feladatait a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Regionális Fejlesztési Programok Irányító Hatóság főosztálya látja el.

5.1.2.2 Feladatköre és felelőssége

A 1083/2006/EK rendelet 60. cikkében foglaltaknak megfelelően az irányító hatóság felelős az operatív programnak a hatékony és eredményes pénzgazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért, és különösen a következőkért:

- Koordinálja a felelősségi körébe utalt operatív programok és kapcsolódó dokumentumok tervezését. Ennek keretében létrehozza és az érintett tárcák/regiók és szakértők részvételével működteti a Tervezési Operatív Bizottság albizottságaként az Operatív Program Tervezési Koordinációs Bizottságát (OPTKB).
- Biztosítja, hogy a finanszírozásra kiválasztott műveletek összhangban álljanak az operatív programra alkalmazandó feltételekkel, valamint, hogy végrehajtásuk teljes időtartama alatt megfeleljenek a vonatkozó közösségi és nemzeti szabályoknak.

- Biztosítja az operatív program minden egyes műveletének számviteli nyilvántartását számítógépes formában nyilvántartó és tároló rendszer naprakész adatokkal való feltöltését, valamint azt, hogy a pénzügyi ellenőrzéshez, monitoringhoz, ellenőrzéshez és értékeléshez szükséges végrehajtási adatok gyűjtése megtörténjen.
- Biztosítja, hogy a kedvezményezettek és a műveletek végrehajtásába bevont egyéb szervezetek – a nemzeti számviteli szabályok sérelme nélkül – vagy külön számviteli rendszert, vagy a művelettel kapcsolatos valamennyi ügylet számára megfelelő számviteli kódot alkalmazzanak.
- Jóváhagyja a pályázati kiírásokat és a támogatási szerződésmintákat; jóváhagyja a projektjavaslatokról szóló döntéseket.
- Befogadja és ellenőrzi a KSz-ek által készített forrásle hívásokat, ellenjegyzi és az igazoló hatóságnak továbbítja a KSz-ek által készített hitelesítési jelentéseket.
- Biztosítja, hogy az operatív programok értékelései a vonatkozó közösségi rendelkezésekkel összhangban történjenek. Az IH – együttműködésben a Monitoring Bizottsággal – vezető szerepet tölt be az értékelési prioritások és tevékenységek meghatározása során. (Ld. még az értékelésre vonatkozó alfejezetet.)
- Elkészíti, és folyamatosan aktualizálja az operatív program ellenőrzési nyomvonalát. Eljárásokat dolgoz ki annak érdekében, hogy a megfelelő ellenőrzési nyomvonal biztosításához előírt valamennyi költség- és ellenőrzési dokumentumot a vonatkozó rendelkezéseknek megfelelően megőrizze.
- Biztosítja, hogy az Igazoló Hatóság a költségekkel kapcsolatban igazolás céljából folytatott eljárásokról és vizsgálatokról valamennyi szükséges információt megkapja.
- Működteti az operatív program monitoring bizottságát és biztosítja az ehhez szükséges dokumentumokat annak érdekében, hogy a monitoring bizottság az operatív program végrehajtásának minőségét – figyelemmel annak konkrét céljaira – felügyelhesse.
- Felel az éves és záró végrehajtási jelentések elkészítéséért, valamint – a monitoring bizottság általi jóváhagyásukat követően – a Bizottsághoz történő benyújtásukért.
- A Bizottság részére átadja a nagyprojektek értékeléséhez szükséges információkat.
- Kidolgozza az operatív program módosítására vonatkozó javaslatokat.
- Biztosítja az OP a Monitoring Bizottság döntésének megfelelő kiválasztás kritériumainak megfelelő végrehajtását, az akciótervek végrehajtását, valamint a műveletek szabályosságát és megvalósíthatóságát.
- Felügyeli a felelősségi körébe utalt programok végrehajtását.
- Az operatív program(ok)kal kapcsolatos ügyek tekintetében az Európai Bizottság illetékes főigazgatóságával/-aival kapcsolatot tart.
- Részt vesz vagy – amennyiben a feladat delegálásra kerül – felügyeli az ÚMFT egészére, illetve a felelősségi körébe utalt operatív programra vonatkozó tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátásában és ügyel az ezzel kapcsolatos követelmények betartására.
- Ellenjegyzi a végrehajtásra vonatkozó többéves programozási dokumentumokat.
- Gondoskodik az operatív program szakmai segítségnyújtási keretének kezeléséről.

- Kezeli a rendszerszintű szabálytalanságokat, megteszi a szükséges korrekciós intézkedéseket.
- Az illetékes miniszter és regionális fejlesztési tanács véleményének kikérésével és bemutatásával, javaslatot tesz a kormány számára a kiemelt projektek azonosítására.

Az OP IH feladatainak ellátásában – jellemző módon a horizontális, több OP-t érintő feladatok pl. pénzügy, kommunikáció tekintetében – részt vesznek az NFÜ további szervezeti egységei is.

A végrehajtás egyes delegált adminisztratív, pénzügyi és technikai feladatait végző **közreműködő szervezetek** (továbbiakban: KSZ) tekintetében az IH:

- Szakmai felügyeletet gyakorol a KSZ OP végrehajtásával kapcsolatos tevékenységei vonatkozásában.
- Jóváhagyja a KSZ OP-források felhasználásával kapcsolatos belső eljárásrendjét.
- Az operatív program megvalósításának részleteit szabályozó utasítások kidolgozása és kiadása a KSZ részére.
- Rendszeresen ellenőrzi és értékeli a KSZ tevékenységét.

A közreműködő szervezetek a rájuk delegált feladatokat feladat-ellátási szerződés alapján látják el, mely szerződés biztosítja, hogy a KSZ szolgáltatásaiért cserébe teljesítményalapú finanszírozásban részesüljön.

5.1.3 Közreműködő szervezetek

5.1.3.1 A közreműködő szervezetek feladatai

A KSZ egy vagy több prioritás tekintetében különösen az alábbi feladatokat látja el:

- Részt vesz a feladatkörébe tartozó akcióterv kidolgozásában.
- Az Irányító Hatóság által meghatározott követelményeknek megfelelően éves munkatervet készít, amely tartalmazza a pályázatok meghirdetésének és beadási határidejének tervezett dátumait, a kötelezettségvállalásra, támogatási szerződések megkötésére és kifizetésre vonatkozó éves irányszámokat.
- Közreműködik a pályázati kiírások és támogatási szerződések mintáinak elkészítésében az IH-val és a szakminisztériumokkal együttműködésben.
- Befogadja és értékeli a projekt javaslatokat, az irányító hatósággal történt megállapodásnak megfelelően szükség szerint bíráló bizottságokat állít fel és működtet, amennyiben ezt az Irányító Hatóság a közreműködő szervezetre delegálta.
- Vizsgálja a társfinanszírozott termékek és szolgáltatások teljesítését, valamint ellenőrzi, hogy a műveleteknek a kedvezményezettek által bejelentett költségei valóban felmerültek, és a közösségi és nemzeti szabályokkal összhangban állnak.
- Megkötöti és módosítja a támogatási szerződéseket.
- Nyomon követi a projektek megvalósítását, elvégzi a támogatások kifizetését és a projektek zárásával kapcsolatos feladatokat, lebonyolítja az ellenőrzéseket, feltárja és jelenti a szabálytalanságokat (ennek kapcsán szabálytalanságkezelési rendszert alakít ki és működtet).

- Folyamatosan rögzíti az adatokat az egységes monitoring informatikai rendszerben, valamint biztosítja az adatbázis naprakészségét és megbízhatóságát.
- Az operatív program és annak részleteit tartalmazó akcióterv és az éves munkaterv megvalósításában történt előrehaladásról negyedévente beszámolókat készít, amely tartalmazza a szükséges intézkedésekre vonatkozó javaslatokat is.
- Elkészíti és folyamatosan aktualizálja az ellenőrzési nyomvonalat.
- Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos feladatok ellátása, az NFÜ által elfogadott éves kommunikációs terv alapján.

5.1.3.2 KSz-ek minősítése, kiválasztása és finanszírozása

Az operatív program végrehajtásában közreműködő szervezetek az intézményes-szakmai felkészültségüket előre rögzítő, objektív szempontrendszer alapján a közreműködő szervezet intézményi kapacitását és szakmai kompetenciáját mérő **minősítési rendszer** keretében kerültek kiválasztásra. A feladat tényleges delegálásának előfeltétele volt, hogy a leendő közreműködő szervezet a minősítés során a feladat elvégzéséhez szükséges szervezeti feltételek, technikai és emberi erőforrások, és szakmai kompetenciák meglétéről bizonyítottan számot adjon. *(A kiválasztási folyamatról bővebben ld. az adminisztratív kapacitásról szóló alfejezetet.)*

A végrehajtás hatékonyságának biztosítása érdekében, a közreműködő szervezetek teljesítménye rendszeresen értékelésre kerül.

Az operatív programok közreműködő szervezetei a fenti pontban említett minősítési eljárás eredményének függvényében, a 2007-2013 programozási időszakban az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból és a Kohéziós Alapból származó támogatások felhasználásának szabályairól és felelős intézményeiről szóló 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet 10.§-ának rendelkezései értelmében együttes miniszteri rendeletben kerültek kijelölésre. Ezt követően a KSz-ek konkrét feladat-, felelősség- és hatásköreinek, valamint finanszírozásuk módjának és feltételeinek rögzítése többoldalú feladat-ellátási szerződés keretében került meghatározásra, melyet az NFÜ, a KSz és – amennyiben releváns volt – a KSz tulajdonosi jogainak gyakorlója írt alá.

A program hatékony végrehajtása érdekében egyes támogatási konstrukciók esetében egyedi döntés alapján közvetítőként gazdasági társaságok, kereskedelmi bankok, civil szervezetek is bevonhatók (pl. indirekt támogatások vagy tőkealapok lebonyolítóiként).

A KSz-ek fenti feladatainak finanszírozása a feladat-ellátási szerződések keretében az OP szakmai segítségnyújtás prioritásának terhére történik. A KSz-ek a felmerült működési költségeik kapcsán, valamint az általuk igazolt költségek helytállóságának és szabályszerűségének, valamint a megbízható pénzügyi gazdálkodás biztosítása érdekében a szerződések többek között a következő kötelezettségeket írják elő:

- a KSz a közreműködői feladatok ellátásával kapcsolatos bevételeit és költségeit nyilvántartásában és analitikusan teljes körűen elkülöníteni köteles. Amennyiben az egységarak nem versenyeztetés eredményeként kerülnek kialakításra, a KSz-feladatok ellátásával kapcsolatos bevételek profit elérésére és/vagy a szervezet egyéb tevékenységeiből eredő veszteségek finanszírozására nem fordíthatóak;
- az IH a KSz-nél a végrehajtásra vonatkozó ellenőrzéseket végez, mely kiterjed a KSz közreműködői feladatokkal kapcsolatos ráfordításainak, költségeinek és kiadásainak elkülönített nyilvántartására, eredményességére, szabályosságára és valóságára is.

Az IH szabálytalanság felmerülése esetén felfüggesztheti a KSz által elkövetett szabálytalansággal érintett, indokolt esetben az összes jelen megállapodással kapcsolatos tevékenységet.

5.1.3.3 Az Észak-alföldi operatív program közreműködő szervezetei

A minősítési eljárás alapján az OP végrehajtásában közreműködő szervezetként az alábbi szervezetek kerültek kijelölésre:

- Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.

Az RFÜ az Észak-alföldi régióban 2000 óta foglalkozik regionális fejlesztési tevékenységgel. Az ügynökség jelentős végrehajtási tapasztalatra tett szert hazai ill. Phare programok lebonyolítása során. A 2004-2006-os időszak során a Regionális Operatív Program végrehajtásában közreműködő szervezetként vett részt, ahol a projekt-kiválasztási döntések előkészítését, valamint a potenciális pályázók tájékoztatásával kapcsolatos teendőket látta el.

A szervezet megfelelő szakmai tapasztalattal és felkészült humán erőforrás kapacitással rendelkezik, működése kellőképpen szabályozott és a szervezeti forma lehetővé teszi a KSz-feladatok önálló ellátását.

- VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Kht.

A szervezet már az 1950-es évek óta foglalkozik város- és területfejlesztéssel, ehhez kapcsolódó hazai programok, majd később a Phare és egyéb közösségi programok lebonyolításával. A 2004-2006-os végrehajtási időszakban az RFÜ-ekkel közösen látta el a Regionális Operatív Program közreműködői feladatait, így jelentős gyakorlati tapasztalattal rendelkezik mind a regionális fejlesztés hazai, mind pedig a közösségi kohéziós politika végrehajtását illetően. Közreműködő szervezetként a fő feladatai a szerződéskötésre, helyszíni ellenőrzések végzésére, kifizetés-igénylések ellenőrzésére és engedélyezésére és a projekt monitoringra terjedt ki.

A VÁTI megfelelő szakmai felkészültséggel és kapacitással, széleskörű eljárásrendi tapasztalattal rendelkezik a rábízott közreműködői feladatok ellátására, működése kellőképpen szabályozott. Tekintettel arra, hogy 100%-ban állami tulajdonú társaság felelőssége elsősorban abban áll, hogy az ágazati stratégiák regionális aspektusainak megjelenését biztosítsa az OP-ban.

Az egyes közreműködő szervezetek a 255/2006 (XII.8.) Korm.rendelet 10. §-ában foglalt feltételek mellett lecserélhetőek.

Annak érdekében, hogy a 2004-2006-os időszakban tapasztalt duplikációk és hatásköri átfedések kiküszöbölhetőek legyenek, főszabályként egy KSz önállóan felel egy vagy több prioritási tengely (vagy minimum támogatási konstrukció) lebonyolításáért. A KSz-ek közötti feladatmegosztás tematikus és nem horizontális, mint az előző időszakban volt. A pályázó vagy kedvezményezett csak egy szervezettel (KSz) áll kapcsolatban, amely felel a támogatási konstrukció lebonyolításának egészéért.

5.1.4 Az OP lebonyolítása során használt eljárások

A végrehajtás hatékonyságának és eredményességének növelése, valamint átláthatóságának további elősegítése érdekében szükséges a végrehajtási folyamatok egységesítése és egyszerűsítése.

A projekt kiválasztási szempontoknak általánosan biztosítaniuk kell, hogy olyan projektek kerüljenek kiválasztásra, amelyek

- megvalósulása hozzájárul az ÚMFT és az operatív program, illetve az adott prioritás társadalmi-gazdasági céljaihoz;
- egyértelmű, mérhető és elérhető célokkal rendelkeznek;
- költség-hatékonyak;
- pénzügyileg és szervezetenként fenntarthatók;
- hozzájárulnak a fenntarthatóság, valamint az esélyegyenlőség és diszkrimináció tilalmának érvényesítéséhez;
- sikeres megvalósulásuk valamennyi feltétele biztosított.

A kiválasztási kritériumokat az operatív program monitoring bizottsága fogadja el.

Az OP végrehajtás során az allokációs döntések meghozatala az alábbi eljárások mentén folyik:

- Nagyprojekt: A 1083/2006/EK rendelet 39-41. cikkei rendelkezésével összhangban, az ERFA vagy KA által finanszírozott olyan, munkálatok, tevékenységek és szolgáltatások sorából álló műveletek, amelyek célja valamely pontos gazdasági vagy műszaki természetű oszthatatlan feladat elvégzése, amely egyértelműen meghatározott célkitűzésekkel rendelkezik és, melynek összköltsége meghaladja az 50 millió eurót (környezetvédelem területén a 25 millió eurót). Azon esetekben ahol nagyprojekt kerül végrehajtásra a projektek indikatív listáját az operatív program és az akcióterv is tartalmazza, így az társadalmi egyeztetés tárgyát képezi.
- Kiemelt projekt: A projekt kiválasztás olyan esete, amikor nincs szükség pályáztatásra. Ezen projektek is gondosan kiértékelésre kerülnek az értékelési eljárás során, először amikor előzetesen kiválasztásra kerülnek az akciótervben történő nevesítés előtt (az előzetes projektjavaslat alapján) és másodszor a jóváhagyási döntést megelőzően (részletes projektjavaslat alapján). A partnerségi elv mindkét fázisban érvényesül, hiszen az akciótervek társadalmi vitán vesznek részt és a civil szervezetek mindkét esetben helyet kapnak a bíráló bizottságokban. Elsősorban azon projektek tartoznak ebbe a kategóriába, amelyek megvalósítása a gazdaságra, a társadalomra, a térszerkezetére stb. jelentős hatást gyakorolnak. Kedvezményezettjeik többnyire – de nem kizárólagosan – állami vagy önkormányzati szervezetek. (pl. *közcélú infrastruktúra projektek, kiemelt foglalkoztatási hatással járó befektetések állami támogatása*).
- Egyfordulós nyílt pályázat: Olyan támogatási konstrukciók esetében alkalmazott eljárás, ahol a pályázók száma, ill. összetétele (pl. magán szervezetek) indokolja a versenytetést.
- Kétfordulós pályázat: Olyan esetekben alkalmazott pályázatos projekt-kiválasztási eljárástípus, ahol a célcsoport és a várható pályázatok száma limitált (tipikusan: közberuházások), és a finanszírozandó projektek összetettebbek. Az eljárás során először előzetes (kevésbé részletes) projekt-javaslatok kerülnek kiválasztásra. Az első körben sikeres projekt-javaslatok a KSz-től segítséget kapnak részletes, támogatható projektté történő kidolgozásukhoz.

- Közvetett támogatás: az eljárásnak két típusa lehet:
 - Indirekt támogatás: olyan, meghatározott értékhatár alatti pályázatok esetében használt eljárás, amelynek kapcsán a támogatások elosztását, a projektek szabályos és szerződészerű végrehajtásának felügyeletét – az irányító hatósággal kötött támogatási szerződés alapján – szakmai lebonyolító szervezet – pl. civil szervezet – látja el.
 - Pénzügyi támogatási eszközök: olyan eljárás, amelyben a projektek kiválasztását, megvalósulásának nyomon követését, ellenőrzését, a támogatás kifizetését pénzügyi közvetítők (pl. bankok) végzik. (pl. hitel, tőke, garancia eszközök).
- Az egyes támogatáscsoportok esetében alkalmazandó projekt-kiválasztási eljárásokat a részletes akciótervek tartalmazzák.

5.1.4.1 A végrehajtás adminisztratív kapacitása

Az új időszakban a fejlesztési terv költségvetése – és ezen belül a felhasználandó EU-támogatás nagysága – igen jelentős mértékben megemelkedett. Magyarország elkötelezett az intézményrendszer olyan továbbfejlesztése mellett, hogy az EU-támogatások hatékony, eredményes és időben történő felhasználásához szükséges szervezeti kapacitás folyamatosan és teljes körűen rendelkezésre álljon.

Annak érdekében, hogy a feladatnak meg tudjon felelni, figyelembe véve a 2004-2006 közötti tapasztalatokat, Magyarország az intézményrendszer jelentős strukturális átalakítása mellett döntött. A szerkezeti átalakítás kiterjed a hatékonyabb feladat- és munkafolyamat-szervezésre, valamint ezzel összefüggésben – előzetes felméréseknek megfelelően – a rendelkezésre álló adminisztratív kapacitások bővítésére.

Ennek érdekében:

- Az összes irányító hatóság egyetlen intézményben került összevonásra. Ennek eredményeként:
 - Egységessé vált a programok tervezésének és végrehajtásának teljes szabályrendszere. Ez növeli a rendszer átláthatóságát, megkönnyíti a „legjobb gyakorlatok” elterjesztését.
 - A minden IH esetében azonos tartalmú technikai háttérfunkciókat (pl. pénzügy, számvitel, kommunikáció, jogi feladatok) összevontan, az NFÜ horizontális szervezeti egységei látják el valamennyi IH számára. Így növelhető volt a feladatellátás hatékonysága.
- A Kormány a tervezéshez és a végrehajtáshoz kötődő feladatokat egységes elvek alapján az IH-k és a KSz-ek között újra osztotta. Az IH az OP végrehajtásával kapcsolatos stratégiai feladatokért felel, míg a KSz nagyobb döntési jogosultságot és felelősséget kap a konkrét pályáztatást érintő ügyekben. Ennek eredményeként megszűnik a párhuzamos feladatellátás (duplikáció), csökken a hibák lehetősége, minden szereplő teljesítménye egyértelműen mérhetővé és számonkérhetővé válik.
- Az NFÜ 2006. őszén a potenciális közreműködő szervezeteknél – a 2003-ban követett gyakorlathoz hasonlóan – független szervezeti audit, ún. minősítési eljárást folytatott le. A minősítés célja egyrészt az volt, hogy megállapítsa a szervezet alkalmasságát a KSz feladatokra, másrészt, hogy felmérje az adott szervezetnél a feladat ellátása érdekében még továbbfejlesztendő területeket. A minősítés szempontjai különösen:

- rendelkezik-e a szervezet megfelelő szakmai tapasztalattal és felkészült humán erőforrás kapacitással;
- a szervezeti forma lehetővé teszi-e a munkatársak teljesítményének ösztönzését;
- a szervezet működése kellőképpen szabályozott-e;
- a szervezeti forma lehetővé teszi-e a 2007-13-as időszakban a KSz-hez delegált feladatok önálló ellátását.

A minősítés eredményeként a szervezet fejlesztésére vonatkozóan **konkrét intézkedési terv készült minden egyes KSz számára**, Ennek keretében a KSz-ek pontosan megállapított határidőkkel kötelezettséget vállalnak a kapacitások ill. kompetenciák tekintetében szükséges intézkedések mielőbbi végrehajtására (amely adott esetben a megfelelő feladatellátáshoz szükséges adminisztratív kapacitások bővítését, vagy a személyi állomány képzését is jelenti).

Az intézkedési tervek az NFÜ-KSz feladatellátási szerződések részét képezik és ezek megvalósítását az IH folyamatosan nyomon követi. Ezáltal biztosított, hogy minden IH megfelelő létszámú és képzettségű humán kapacitással rendelkezzen.

- Átfogó teljesítménymérési és ösztönzési rendszert került bevezetésre mind szervezeti, mind egyéni szinten. Így az intézményrendszer minden tagja érdekeltté válik a programok hatékony, tartalmi szempontból eredményes végrehajtásában.
- Rugalmas, teljesítményarányos, hosszú távon kiszámítható intézmény-finanszírozási rendszer került bevezetésre a KSz-ek esetében. Ahol lehetséges a finanszírozás alapja az egységár (pl. értékelt projektjavaslatok száma, teljesített kifizetések száma stb.). Az NFÜ és a KSz között kötött feladat-ellátási szerződés biztosítja a KSz magas szintű, gyors projekt-kiválasztási és –menedzsment feladatok ellátásában való pénzügyi érdekelttségét. Egyben garantálja, hogy a közreműködő szervezetek a feladatellátáshoz szükséges létszámot és technikai feltételeket – saját hatáskörben – rugalmasan meg tudják teremteni: középtávú feladataiktól függően szabadon növelhetik vagy csökkenthetik kapacitásaikat. A KSz-költségek pénzügyi fedezetét a 2004-06-os időszak részletes intézményi költségfelmérésének eredményei alapján kialakított OP TA-prioritások biztosítják.
- A KSz-szintű feladat- és kapacitásigény kielégítésére a szakmai segítségnyújtás források kb. 2/3-át különítettük el.

5.2 MONITORING és ÉRTÉKELÉS

5.2.1 Monitoring

A konvergencia ROP-okat érintő külön rendelkezések

Összhangban a 1083/2006/EK rendelet 63. cikkének rendelkezéseivel a Konvergencia Regionális Operatív Programok esetében egységes Konvergencia Monitoring Bizottság kerül felállításra. A Konvergencia Monitoring Bizottság lehetővé teszi a régiók számára a meglévő tapasztalatok kihasználását és legjobb gyakorlatok megosztását, valamint elősegíti a jobb és hatékonyabb monitoring és döntéshozatali rendszerek működtetését. A Monitoring Bizottság a Regionális Fejlesztési Tanácsokon alapuló operatív programonkénti al-bizottságokból épül fel, amelyek biztosítják a regionális partnerek széles skálájának döntéshozatalba történő bevonását. A Regionális Al-bizottságok a Konvergencia Monitoring Bizottsággal közösen viselik a felelősséget fenti rendelet 65. cikkében foglalt program-végrehajtási feladatokért.

A Konvergencia MB minden régió vonatkozásában egyedileg hozza meg döntéseit. A Regionális Al-bizottságok biztosítják a program- végrehajtás felügyeletét és szükség esetén a Konvergencia Monitoring Bizottság számára javaslatot tesznek a program módosításra vonatkozóan. A Konvergencia Monitoring Bizottság a Regionális Al-Bizottságok javaslatai alapján hozza meg döntéseit.

A Regionális Al-Bizottságok összetétele a partnerség elvének és a területi sajátosságok figyelembevételével kerül kialakításra.

Konvergencia Monitoring Bizottság

Feladat- és hatásköre:

Az operatív program monitoring bizottság felelősségi körébe tartozó feladatokat – különös tekintettel a végrehajtás eredményességére és minőségére – ill. a bizottság összetételére vonatkozó szabályokat a 1083/2006/EK rendelet 65. cikke és a 255/2006-os Korm.rendelet 14.§-a tartalmazza:

- az operatív program jóváhagyásától számított hat hónapon belül megvizsgálja és jóváhagyja a finanszírozott műveletek kiválasztási kritériumait, és jóváhagyja ezen kritériumoknak a programozási igények szerinti bármely felülvizsgálatát;
- az irányító hatóság által benyújtott dokumentumok alapján rendszeres időközönként felülvizsgálja az operatív program konkrét céljainak megvalósítása felé tett előrelépést;
- megvizsgálja a végrehajtás eredményeit, különösen az egyes prioritási tengelyek mentén kitűzött célok elérését, valamint az értékeléseket;
- megvizsgálja és jóváhagyja az éves és záró végrehajtási jelentéseket, valamint az évente aktualizált értékelési tervet;
- tájékoztatást kap az éves ellenőrzési jelentésről vagy a jelentésnek az operatív programra vonatkozó részéről, valamint a jelentés vizsgálatát követően vagy a jelentés említett részére vonatkozóan a Bizottság által tett esetleges észrevételekről;
- az Irányító Hatóságnak javasolhatja az operatív program bármely olyan felülvizsgálatát vagy vizsgálatát, amely elősegíthetné az alapok célkitűzéseinek elérését, illetve a program irányításának javítását, a pénzügyi ellenőrzést is beleértve;
- megvizsgálja és jóváhagyja az alapokból származó hozzájárulásról szóló bizottsági határozat tartalmának módosítását célzó javaslatokat.

A monitoring bizottság továbbá megtárgyalja az 5.1.1 fejezetben hivatkozott akcióterveket.

A 1083/2006/EK tanácsi rendelet 63. cikk (1) bekezdésével összhangban egy monitoring bizottság több operatív program végrehajtását is felügyelheti.

Összetétele:

A monitoring bizottságok felállításáért az irányító hatóságok felelnek.

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikkében foglaltaknak megfelelően az operatív program Monitoring Bizottságának összetétele az alábbiak szerint alakul:

A 1083/2006/EK rendelet 64. cikk (1) bekezdésének megfelelően a Monitoring Bizottság elnökét a tagállam jelöli ki, aki a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület adott tématerületért felelős mindenkori tagja.

A Monitoring Bizottság tagjai:

- az Irányító Hatóság,
- az OP végrehajtásában érintett szakminiszterek delegált képviselője,
- az OP végrehajtásában érintett közreműködő szervezetek,
- az államháztartásért felelős miniszter képviselője,
- az érintett regionális fejlesztési tanácsok delegált képviselője,
- egy önkormányzati szövetségek közösen jelölt egy képviselője,
- környezetvédelmi civil szervezetek által delegált legalább egy képviselő,
- az Országos Érdekegyeztető Tanács munkavállalói és munkáltatói oldalának egy-egy képviselője,
- a romákat, a fogyatékossgal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő civil szervezetek legalább egy-egy delegált képviselője,
- az érintett szakmai és társadalmi szervezetek egy-egy delegált képviselője.

Tanácsadói minőségében részt vesz:

- saját kezdeményezésére vagy a monitoring bizottság kérésére az Európai Bizottság egy képviselője;
- az OP végrehajtásával érintett másik OP Irányító Hatóságának egy képviselője;
- az Igazoló Hatóság és az Ellenőrzési Hatóság és a központi harmonizációs egység egy-egy képviselője;
- azon operatív programok esetében, amelyekhez az EIB vagy az EIF hozzájárul, az EIB és az EIF egy-egy képviselője;
- állandó meghívottként az EMVA és az EHA végrehajtásáért felelős szervezet egy képviselője.

Monitoring információs rendszer leírása – indikátorok és adatgyűjtés

A pályázók és a támogatást igénybevevők által szolgáltatott adatok a monitoring információs rendszerbe, az Egységes Monitoring Információs Rendszer (EMIR) továbbfejlesztett változatába kerülnek. A rendszer adatokkal történő feltöltése a közreműködő szervezetek feladata, az NFÜ biztosítja a rendszer folyamatos működtetését és fejlesztését.

A rendszer biztosítja az adatok gyűjtését, feldolgozását és továbbítását, valamint a végrehajtás támogatását, segíti az ÚMFT végrehajtásában résztvevő valamennyi szervezet napi munkáját csakúgy mint az Európai Bizottságét és más hazai intézményekét.

A 2007-13-as programozási időszakban alapkövetelmény, hogy a pályázók és a támogatást igénybe vevők adatszolgáltatási kötelezettségeiknek minden támogatási forma esetében lehetőleg elektronikusan tegyenek eleget. A rendszer ezen szempontok figyelembevételével került kialakításra.

Az informatikai rendszer valós idejű adatokat szállít a megvalósítási rendszer minden egyes szintjéről, valamint elektronikus kommunikációs eszközként szolgál az Európai Bizottság és Magyarország között.

A rendszer az átláthatóság biztosítása érdekében nyilvántartja

- az egyes prioritások esetében a 1083/2006/EK Rendelet 34. cikk (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően alkalmazott – az ERFA és az ESZA támogatásterületei

közötti – „átjárhatóság” teljesülését és az időszak során nyomon követi maximumainak teljesülését, beleértve az Európai Parlament és a Tanács 1081/2006/EK Rendelet 3. cikk, (7). bekezdésében, valamint a 1080/2006/EK Rendelet 8. cikkében foglalt speciális eseteket is,

- a 1083/2006/EK Tanácsi rendelet II. melléklet 15. pontja szerint a Közép-magyarországi régióra jutó addicionális támogatások felhasználását.

5.2.2 Értékelés

5.2.2.1 Értékelési terv

Az OP-k értékelése ÚMFT szinten biztosított koordináció mentén, szisztematikus rendszerben, értékelési terv mentén történik. Az értékelési terv biztosítja az értékelések elvégzésére való felkészülést, a külső és belső értékelő kapacitásokkal való hatékony gazdálkodást, valamint az értékelések összehangolásában rejlő lehetőségek kihasználását.

Az OP értékelési terve 3 éves kitekintésben készül, évente felülvizsgálatra, illetve kiegészítésre kerül a folyamatos értékelési rendszer jellegéből adódóan.

Az OP értékelési tervét az OP IH – az értékelés ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egységgel egyetértésben – terjeszti az OP Monitoring Bizottsága elé, amely azt évente jóváhagyja. (A Monitoring Bizottságnak szintén joga van értékelés lefolytatását kezdeményezni.) Az értékelési terv a végrehajtás 2015-ig terjedő időszakára vonatkozóan előre tervezett értékeléseket, illetve a folyamatos értékelés rendszerében évente kiválasztásra kerülő értékeléseket is tartalmaz.

Az értékelési terv az alábbi értékeléseket tartalmazza:

- az OP stratégia és végrehajtási rendszer félidei felülvizsgálata (2009-2010);
- az OP utólagos értékelése (2015-2016);
- az akciótervek éves operatív értékelése (2008, 2010, 2012, 2014);
- az akciótervek utólagos értékelése (2009, 2011, 2013, 2015);
- akciótervek és egyedi beavatkozások, nagyprojektek OP célok és horizontális célkitűzések érvényesüléséhez való hozzájárulásának előzetes értékelő vizsgálata (2006, 2008, 2010);
- az operatív program horizontális céljai teljesülésének átfogó értékelése (pl. esélyegyenlőség, fenntarthatóság stb.) (2008, 2010, 2012)

Az értékelés kiterjed az operatív program klímaváltozással kapcsolatos hatásaira (lehetőség szerint számba véve a kapcsolódó természeti, társadalmi és gazdasági költségeket és hasznokat is), hogy megalapozza a hatékony fellépést a klímaváltozás elleni küzdelemben.

Az értékelések tervezett felhasználására (közzététel, értékelési jelentések hozzáférhetősége, eredmények bemutatása és terjesztése, ajánlások nyomon követése) vonatkozó szabályokat az egységes működési kézikönyv tartalmazza. Ezen szabályok összhangban vannak a Bizottság folyamatos értékelésre vonatkozó munkadokumentumainak (*Working Documents on non-going evaluations*) ajánlásaival.

5.2.2.2 A folyamatos értékelés kiválasztási mechanizmusa

Az előre tervezett (átfogó, stratégiai) értékelések mellett az ÚMFT egységes értékelési terve évről-évre kiegészül az akciótervekhez kapcsolódó értékelésekkel, amelyekre az OP IH tesz javaslatot a monitoring bizottsággal egyetértésben. Az értékelési terv keretében értékelést kell indítani:

- az akcióterv azon műveletei esetében, amelyek végrehajtása során a végrehajtási ütemtervben meghatározott indikátor-értékektől jelentős eltérés mutatkozik;
- az akcióterv műveleteihez kapcsolódó I. NFT-ben megvalósított intézkedés(ek) tapasztalatainak összegyűjtésére;
- az innovatív, hazai végrehajtási előzménnyel nem rendelkező műveletek lezárása után 2 évvel a végrehajtás tapasztalatainak összegyűjtésére, valamint a hatásmechanizmusok feltárására;
- 2009-től kezdődően évente prioritásonként legalább 1 művelet szándékolt és nem szándékolt hatásainak utólagos értékeléssel történő felmérésére.

Az értékelési tervtől függetlenül ad-hoc értékelés indítása indokolt a végrehajtás rendszerében (KSZ, IH) felmerülő előre nem látható igények, valamint a Monitoring Bizottság igényei alapján.

5.2.2.3 Értékelés menedzsment

Az értékelés horizontális, ÚMFT szintű koordinációját biztosító szervezeti egység:

- előkészíti és lefolytatja az előre tervezett, átfogó stratégiai értékeléseket;
- biztosítja a rendszerszerűen lebonyolított értékelések forrásait, módszertani egységességét és az értékelési terv betartatását;
- előkészíti és lefolytatja a több OP-t érintő kérdésekben lefolytatott értékeléseket;
- előkészíti és lefolytatja az innovatív, hazai előzményekkel nem rendelkező műveletek értékelését;
- biztosítja, hogy az értékelések eredményei a közvélemény számára hozzáférhetővé váljanak.

Az IH megfelelő kapacitást tart fenn az értékelésekhez kapcsolódó menedzsment feladatok elvégzésére, amely

- felelős az OP és a hozzá kapcsolódó akciótervek és műveletek értékeléséhez kapcsolódó feladatok elvégzéséért, az ÚMFT értékelési tervének OP-t érintő részeinek megvalósulásáért;
- koordinálja, fejleszti és ösztönzi az OP-hoz kapcsolódó értékelési tevékenységet;
- javaslatot tesz az ÚMFT 3 éves értékelési tervéhez;
- biztosítja az értékelések eredményeinek tervezésbe és végrehajtásba való becsatornázását;
- gondoskodik az OP értékelési indikátorok adatainak előállításáról és monitoring információs rendszerben való tárolásukról;
- két évente, az akciótervek lezárásakor, felülvizsgálja az OP prioritásszintű indikátorainak célértékeit;

- indokolt esetben – pl. a monitoring bizottság kezdeményezésére – az OP értékelési tervében nem szereplő értékeléseket indít a műveletekhez kapcsolódóan, azok végrehajtásának támogatására.

Tervezett értékelési kapacitások

Pénzügyi erőforrások:

- Az ÚMFT-szintű értékelések, valamint az értékelési módszertanok kidolgozása, az értékelési tevékenységek koordinációja, illetve az éves értékelési tervben szereplő értékelési tevékenységek pénzügyi feltételeit a Végrehajtás Operatív Program teremti meg.
- További – pl. a Monitoring Bizottság kezdeményezésére lefolytatott – értékelések finanszírozási forrását jelen OP szakmai segítségnyújtás prioritása jelentik.

Humán erőforrások:

- Az NFÜ értékelésért felelős 6 fős horizontális egységének kapacitásain kívül az IH-k megfelelő mértékű címzett humán erőforrást biztosítanak az értékelési tevékenységek ellátására.

5.3 PÉNZÜGYI IRÁNYÍTÁS ÉS ELLENŐRZÉS

5.3.1 Igazoló Hatóság – feladatai

Az Igazoló Hatóság felépítése

A strukturális alapok és a Kohéziós Alapból támogatott fejlesztések megvalósítására szolgáló operatív programok igazoló hatósága a Pénzügyminisztérium elkülönült szervezeti egysége. Az igazoló hatósági feladatok ellátása az előző programozási időszak kifizető hatósági (Pénzügyminisztérium NAO Iroda) szervezetére és gyakorlatára épül.

Az Igazoló Hatóság a következő **feladatokat** látja el:

- átutalások fogadása az Európai Bizottságtól;
- az uniós hozzájárulások átutalása a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségnek a vonatkozó fejezeti kezelésű előirányzat-felhasználási keretszámlájára;
- a költségnyilatkozatok és átutalás igénylések elkészítése, igazolása és benyújtása a Bizottsághoz;
- annak igazolása, hogy a költségnyilatkozat pontos, megbízható számviteli rendszerekből származik, és ellenőrizhető bizonylatokon alapul, továbbá, hogy az igazolt költségek megfelelnek az alkalmazandó közösségi és nemzeti szabályoknak, és a programra alkalmazandó kritériumokkal összhangban finanszírozás céljából kiválasztott, valamint a közösségi és nemzeti szabályoknak megfelelő műveletek tekintetében merültek fel;
- igazolás céljából az ellenőrzési hatóság által vagy annak hatáskörében elvégzett valamennyi ellenőrzés eredményének figyelembevétele;
- a költségek megfelelőségének ellenőrzése érdekében saját hatáskörében kockázatelemzésen alapuló mintavétel alapján tényfeltáró vizsgálat és tényfeltáró látogatás elvégzése a pénzügyi lebonyolításban résztvevő szervezeteknél

- az átutalások fogadására szolgáló kincstári számlák forgalmáról, a követelésekről és a kötelezettségekről számviteli nyilvántartás vezetése;
- a visszafizetendő, valamint az adott művelethez történő hozzájárulás egészének vagy egy részének visszavonásából eredő összegek nyilvántartása;
- az adminisztratív hibák, valamint az operatív program megvalósítása során bekövetkezett szabálytalanságok következtében szükségessé váló pénzügyi korrekciók végrehajtása, a visszafizetett uniós hozzájárulások Európai Bizottság felé történő elszámolása;
- az adott pénzügyi évre, valamint a következő pénzügyi évre vonatkozó, előrelátható átutalási igénylésekkel kapcsolatos ideiglenes előrejelzések megküldése az Európai Bizottság részére minden évben legkésőbb április végéig.

5.3.2 Pénzügyi irányítás szabályai

Az IH felelőssége:

- Az Irányító Hatóság felel az Operatív Programnak a megbízható pénzügyi gazdálkodás elvével összhangban történő irányításáért és végrehajtásáért.
- Az IH a kedvezményezettek elszámolásainak befogadását, feldolgozását és ellenőrzését közreműködő szervezetre – amennyiben van KSZ - delegálja.
- Az IH a delegált feladatok ellátását folyamatosan nyomon követi.
- Az IH biztosítja, hogy igazolás céljából az igazoló hatóság kellő információval rendelkezzen az operatív program végrehajtása során felmerült költségekkel kapcsolatban folytatott eljárásokról, továbbá a közreműködő szervezet hitelesítési jelentésének ellenjegyzésével nyilatkozik az igazoló hatóság felé az általa delegált feladatokat ellátó közreműködő szervezet által alkalmazott eljárások uniós és hazai előírásokkal való összhangjáról. Az irányító hatóság gondoskodik a közreműködő szervezet által összeállított hitelesítési jelentés igazoló hatóság részére történő benyújtásáról.
- Kockázatelemzésen alapuló helyszíni ellenőrzés a KSZ-eknél a KSZ által ellenőrzött és jóváhagyott támogatási összegek tekintetében. Ezen feladat hatékony ellátásának erősítése érdekében az IH-nak lehetősége van arra, hogy a Magyar Államkincstár (MÁK) egy vagy több munkatársát (kincstárnokok) a KSZ-hez delegálja, annak érdekében, hogy biztosítsa a KSZ által ellenőrzött és jóváhagyott támogatási összegek szabályosságát és pontosságát, beleértve az adatok monitoring rendszerben (EMIR) történő rögzítésének pontosságát.

A KSz felelőssége:

- A közreműködő szervezet felelős az irányító hatóság által delegált feladatok uniós és hazai előírásokkal összhangban való ellátásáért.
- A közreműködő szervezet gondoskodik az Operatív Program keretében jóváhagyott projektek uniós és hazai előírásokkal összhangban történő végrehajtásának ellenőrzéséről.
- A közreműködő szervezet gondoskodik a kedvezményezett elszámolásainak befogadásáról, feldolgozásáról és folyamatba épített ellenőrzéséről, valamint

kockázatelemzés alapján helyszíni ellenőrzés lefolytatásáról, és az elvégzett ellenőrzéseknek hitelesítési jelentésben való összegzéséről az irányító hatóság és az igazoló hatóság tájékoztatása céljából. A KSz gondoskodik a támogatásoknak kedvezményezettek részére történő kifizetéséről.

5.3.3 Kedvezményezett részére történő kifizetés folyamata

A kedvezményezett a projekt megvalósítása során keletkezett számláit az előrehaladási jelentéssel együtt rendszeres időközönként benyújtja a közreműködő szervezethez.

A közreműködő szervezet az elszámolásokat pénzügyileg, tartalmilag és formailag ellenőrzi, a kockázatelemzés alapján készített ellenőrzési tervnek megfelelően helyszíni ellenőrzést is végezhet.

A KSz a jóváhagyott elszámolások alapján gondoskodik a támogatások kedvezményezettek részére történő kifizetéséről. Az elvégzett ellenőrzések eredményéről hitelesítési jelentésben tájékoztatja az irányító hatóságot és az igazoló hatóságot.

A kedvezményezett részére kifizetendő támogatás uniós részét az irányító hatóság a központi költségvetésből megelőlegezi, majd a rendelkezésre álló előfinanszírozási forrásból és a későbbi időközi kifizetésekből az igazoló hatóság az irányító hatóság részére megtéríti.

5.3.4 Az Európai Unió támogatások ellenőrzése

Pénzügyi irányítás és ellenőrzés (kontroll)

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet kialakítja és működteti a pénzügyi irányítás és kontroll rendszerét. A pénzügyi irányítás és kontroll rendszernek biztosítania kell, hogy a szervezetek tevékenysége szabályszerű és megfelelően szabályozott, gazdaságos, hatékony és eredményes legyen, az információk pontosak legyenek és megfelelő időben rendelkezésre álljanak. A tervezés, pályáztatás, pénzügyi lebonyolítás, számvitel, ellenőrzés és monitoring feladatait funkcionálisan el kell különíteni, ezen feladatok megfelelő szabályozásáról a vonatkozó belső szabályzatokban gondoskodni kell.

Az irányító hatóság, az igazoló hatóság és a közreműködő szervezet gondoskodik az ellenőrzési nyomvonal, a kockázatkezelési és szabálytalanságkezelési szabályzat kialakításáról és az esetleges változások haladéktalan átvezetéséről.

A pénzügyi lebonyolítás során az irányító hatóságnak, illetve a közreműködő szervezetnek gondoskodnia kell a kifizetéseket megelőző dokumentum alapú, valamint a – kockázatelemzés alapján történő – helyszíni ellenőrzések lefolytatásáról. Ennek keretében ellenőrizni kell a programok, illetve projektek támogatási szerződéseknek megfelelő fizikai és pénzügyi előrehaladását, valamint azt, hogy a benyújtott számla vagy egyéb, a gazdasági eseményt hitelesen dokumentáló bizonylat összhangban van a pályázatra vonatkozó döntéssel és a szerződéses feltételekkel, a fizikai és teljesítmény mutatószámok teljesítésével, a közbeszerzésre vonatkozó közösségi és nemzeti jogszabályokkal.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség vezetője és a közreműködő szervezet vezetője, valamint az Igazoló Hatóság és az Ellenőrzési Hatóság – minden évben, jogszabályban meghatározott tartalommal és határidőre – köteles nyilatkozni az általa működtetett irányítási és kontroll rendszerek megfelelő működéséről.

Az államháztartásért felelős miniszter a központi harmonizációs egységen keresztül látja el az alapokból származó támogatások ellenőrzésének szabályozásával, harmonizációjával, koordinációjával kapcsolatos feladatokat. A központi harmonizációs egység kidolgozza és folyamatosan továbbfejleszti az alapokból származó támogatások ellenőrzésére és a belső kontrollokra vonatkozó hazai jogszabályokat és módszertani útmutatókat; az ellenőrzési erőforrások harmonizálása révén biztosítja az alapokból származó támogatások vonatkozásában végzett átfedésektől mentes, hatékony és eredményes ellenőrzéseket; minőségértékelés keretében vizsgálja a belső kontroll rendszerek vonatkozásában a jogszabályi előírások, módszertani útmutatók alkalmazását és végrehajtását.

Az államháztartásért felelős miniszter, az európai uniós támogatások felhasználásának átláthatósága érdekében, az európai uniós támogatások lebonyolításában résztvevő szervezetek bevonásával audit bizottságot hoz létre és működtet.

Az Ellenőrzési Hatóság feladata, felelőssége

Az Ellenőrzési Hatóság a közösségi és nemzeti jogszabályok előírásaival összhangban kijelölt, az irányítási és ellenőrzési rendszerek eredményes működésének ellenőrzéséért felelős szervezet, amely működésében független az irányító hatóságtól, az igazoló hatóságtól és a közreműködő szervezetektől. Magyarországon valamennyi operatív program vonatkozásában ugyanazon szervezet látja el az Ellenőrzési Hatóság feladatait. A Kormányzati Ellenőrzési Hivatalról szóló 312/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet rendelkezéseinek megfelelően az Ellenőrzési Hatóság feladatait a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal (KEHI) látja el, amely

Pénzügyminisztérium fejezet alá tartozó önálló fejezeti jogosítványokkal rendelkező költségvetési szerv (központi hivatal).

Az Ellenőrzési Hatóság feladatai:

- az 1083/2006/EK rendelet 71. cikk (2) bekezdésének megfelelően kidolgozza az irányítási és ellenőrzési rendszerek értékelési kritériumrendszerét, lefolytatja az értékelést, valamint elkészíti az értékelésről szóló jelentést és véleményt;
- gondoskodik a nemzeti ellenőrzési stratégia, valamint az éves beszámolási kötelezettségek (éves ellenőrzési jelentések és vélemények) elkészítéséről és teljesítéséről, valamint a Bizottsággal a szükséges egyeztetési eljárások lefolytatásáról;
- gondoskodik a rendszer- és mintavételes ellenőrzések elvégzéséről, a nemzeti ellenőrzési stratégia teljesülésének, az ellenőrzési jelentések elkészítéséről;
- gondoskodik az Európai Bizottság felkérésére végzendő ellenőrzések ellátásáról;
- gondoskodik az ellenőrzési jelentések megállapításainak, javaslatai hasznosulásának, az intézkedési tervek végrehajtásának nyomon követéséről;
- elkészíti a részleges zárásról szóló nyilatkozatokat, valamint a zárónyilatkozatokat és az azokat megalapozó ellenőrzési jelentéseket;
- részt vesz az Európai Bizottság által végzett ellenőrzésekre adandó tagállami válaszok kialakításában, a szükséges tárgyalások lefolytatásában;
- részt vesz az 1083/2006/EK rendelet 73. cikke szerinti – Európai Bizottsággal történő – egyeztetéseken az ellenőrzési tervek összehangolása az ellenőrzések eredményeinek kicserélése érdekében.

5.4 INFORMÁCIÓ ÉS NYILVÁNOSSÁG BIZTOSÍTÁSA

5.4.1 Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos rendelkezések.

A hazai és közösségi jogszabályi követelmények figyelembevételével az NFÜ felel az ÚMFT és az operatív programok tájékoztatásra és nyilvánosságra vonatkozó feladatainak ellátásáért, különös tekintettel a következőkre:

- A potenciális kedvezményezettek, gazdasági és szociális partnerek tájékoztatása a támogatások nyújtotta lehetőségekről. Ezen belül kiemelt szerepet kap a potenciális pályázók hatékony mozgósítása, a jól megalapozott projektgeneráló tevékenység és a pályázati lehetőségek megismertetése.
- A közvélemény tájékoztatása arról a szerepről, amelyet az Európai Unió betölt a fejlesztések megvalósításában. Ennek során a kommunikáció az uniós társfinanszírozással megvalósuló tevékenységek eredményeinek bemutatására koncentrál.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos tevékenységek megvalósítása mind az intézményrendszer szereplői (NFÜ, közreműködő szervezetek) mind pedig a kedvezményezettek részéről kötelezettségekkel jár. Az ÚMFT egészére vonatkozó általános, illetve az operatív programokhoz kötődő általános kommunikációs tevékenységeket, partnerségi akciókat központi szinten szükséges megszervezni. A közreműködő szervezetek részt vesznek a támogatási lehetőségek megismertetéséhez kapcsolódó egyéb kommunikációs feladatok ellátásában (szakmai és információs napok, fórumok szervezése a programokról a

potenciális pályázók számára, országos, regionális, megyei és kistérségi szinten), a kedvezményezettek kommunikációs tevékenységének támogatásában valamint adatgyűjtést és adatszolgáltatást is végeznek.

A kedvezményezettek az NFÜ által kiadott arculati kézikönyv és útmutató alapján, kötelező jelleggel végzik saját projektjük megismertetését a lehető legszélesebb körben.

A tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos teendők megvalósítására vonatkozóan a jogszabályi kötelezettségeknek megfelelően az NFÜ ÚMFT egészére vonatkozóan egységes kommunikációs stratégiát készít, amely meghatározza a vonatkozó intézkedések célját, üzenetét, végrehajtásuk stratégiáját, tartalmát, a megcélzott társadalmi és gazdasági csoportokat, az intézkedések hatékonyságát mérő értékelési kritériumokat, az intézkedések ajánlott költségvetését, azok várható időbeli ütemezését, valamint a megvalósításért felelős adminisztratív egységeket és azok kötelezettségeit. A kommunikációs terv a kommunikációs stratégia alapján készül évente. A közreműködő szervezet feladata a kezelésében lévő operatív programhoz és/vagy prioritások összességéhez kapcsolódó kommunikációs terv elkészítése és benyújtása az NFÜ-nek jóváhagyás céljából.

Főbb területek:

- *Támogatási lehetőségek megismertetése, pályázók hatékony mozgósítása, projektgenerálás*
A fejlesztési források sikeres és eredményes felhasználásához nélkülözhetetlen a lehetséges kedvezményezettek hatékony mozgósítása, a támogatási lehetőségek megismertetése. E területeken különösen aktív, hatékony és koncentrált, a jól behatárolható célcsoportokra (a potenciális kedvezményezettek körének különböző szegmenseire) fókuszáló kommunikációra van szükség. Ennek során külön hangsúlyt kell fordítani a leghátrányosabb helyzetben lévő csoportokat képviselő szervezetek direkt módon való informálására, ill. az ilyen csoportokat érintő projektgenerálásra és szükség esetén a megvalósítás során nyújtandó szakmai segítségre is.
- *A tárfinanszírozással megvalósuló fejlesztési programok eredményeinek bemutatása*
A megvalósult projektek bemutatása a strukturális alapok hazai felhasználásának sikerességét hirdeti, egy gyorsan és lendületesen fejlődő Magyarország képét tudatosítja a közvéleményben, az Európai Unió imázsát erősíti, valamint – a jó példa elvén – ösztönzőleg hat a potenciális pályázók körére.
- *Partnerség*
A partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos módszertani feladatok – partnerségi stratégia, partnerségi akciók, partnerségi beszámolók – ellátása a társadalmi egyeztetés kapcsán, a kiemelt partnerekkel történő kapcsolattartás és a partnerek szakmai együttműködésekbe történő bevonása, valamint a partnerség elvének alkalmazásával kapcsolatos stratégia és beszámolók elkészítése a magyar kormány és az Európai Bizottság részére rendkívüli fontosságú. Minden egyes OP és akcióterv egyenként kerül társadalmi egyeztetésre. A meghatározott felelősségi rendnek megfelelően a partnerséggel kapcsolatos feladatokat a regionális OP-k esetében az illetékes RFÜ-k látják el, a ROP-ok TA forrásából finanszírozva. A monitoring bizottság működését minden esetben az OP TA forrása fedezi.
- *Ügyfélszolgálat*
Kiemelt feladata az intézményrendszernek a lehetséges és már nyertes pályázókkal való kapcsolattartás. Ez az intézményrendszer szolgáltató jellegének erősítése szempontjából, valamint az átláthatóság szempontjából hangsúlyos terület. Ennek megfelelően központi és helyi szinten is szükséges az ügyfél-tájékoztatási és információs feladat egységes rendszerben történő ellátása. Az egységes ügyfél-tájékoztatási rendszer fő elemei: internetes pályázó-tájékoztató felület, online és telefonos ügyfélszolgálat működtetése (*Contact*

Center), a közreműködő szervezetek információs tevékenységének koordinálása, az információk áramlását koordináló belső információs rendszer kialakítása és működtetése.

5.5 KÖZÖSSÉGI POLITIKÁK ÉS HORIZONTÁLIS ELVEK – FENNTARTHATÓSÁG, ESÉLYEGYENLŐSÉG ÉS PARTNERSÉG, ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK, KÖZBESZERZÉSEK

5.5.1 Fenntarthatóság, esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma

A 1083/2006/EK rendelet 17. cikkében foglaltaknak megfelelő fenntarthatóság kritériumait (különös tekintettel a környezeti fenntarthatóságra) a tervezés és a végrehajtás teljes folyamatában garantálni kell. Ennek érdekében az NSRK, és az operatív programok vonatkozásában stratégiai környezeti vizsgálat készült. Az ÚMFT-t és az operatív programokat az Országos Környezetvédelmi Tanács elé terjesztettük.

A programvégrehajtás valamennyi szintjén megfelelő irányítási rendszerek kerülnek kialakításra annak érdekében, hogy az esetlegesen nem fenntartható vagy környezeti szempontból kedvezőtlen hatások, különös tekintettel a klímaváltozásra, a biológiai sokféleség és ökoszisztémák fenntartására valamint a természeti erőforrások igénybevételére vonatkozó hatásokra, kiküszöbölhetőek vagy minimalizálhatóak legyenek, és így az OP környezeti költségei összességében klíma- és erőforrás-semlegessége biztosítható legyen. Az OP pozitív környezeti hatásait és a szinergiából adódó környezeti fenntarthatósághoz történő hozzájárulás optimalizálásának lehetőségeit a lehető legnagyobb mértékig ki kell használni és amennyiben lehetséges meg kell erősíteni.

Az irányító hatóságok közös működési kézikönyve iránymutatást tartalmaz annak érdekében, hogy a közbeszerzési eljárások során a fenntarthatósági szempontok is érvényesüljenek (zöld közbeszerzés).

A partnerségi folyamat keretében az NSRK és OP dokumentumokhoz nagyszámú – többek között környezetvédelmi, illetve az esélyegyenlőség különböző aspektusaival foglalkozó – civil szervezet fűzött észrevételeket, amelyeket feldolgoztunk, és a dokumentumok véglegesítése során lehetőség szerint érvényesítettünk. A partnerségi konzultáció mechanizmusát az akciótervekre és a pályázati kiírások tervezeteire is kiterjesztettük.

Az ÚMFT és az egyes operatív programok végrehajtásának valamennyi szintjén elő fogjuk segíteni a nők és férfiak közti egyenlőség érvényesülését, valamint a nemen, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló bármilyen megkülönböztetés megakadályozását. A megkülönböztetés tilalmának elve a végrehajtás minden szakaszában betartásra kerül, különös tekintettel a támogatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatosan. A különböző operatív programok műveleteinek meghatározása során és a végrehajtás valamennyi szintjén különös tekintettel leszünk a fogyatékkal élő emberek hozzáférhetőségének kritériumára.

A Koordinációs Irányító Hatóság irányelveket, útmutatót készít és Működési Kézikönyvet állít össze a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és megkülönböztetés tilalma horizontális céljainak a végrehajtás valamennyi szintjén történő és az intézményrendszerrel kapcsolatos érvényesítése érdekében. Az OP irányító hatósága az Alap, a program, valamint a potenciális kedvezményezettek és célcsoportok sajátosságainak figyelembevételével specializálja ezen útmutatókat. Ezenfelül az IH folyamatosan keresi, díjazza, és terjeszti a legjobb gyakorlatokat, a kedvezményezettek számára a projekt-megvalósítás során a horizontális szempontok

gyakorlati érvényesítésére vonatkozó tanácsadást biztosít. A monitoring során speciális figyelmet fordít az esélyegyenlőségi célkitűzések program szintű elérésében történt előrehaladásra.

A műveletek kiválasztása során a környezeti fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontrendszerének érvényesítését (kötelező minimum követelményként) jogszabály garantálja. Ennek érvényesítésére – újdonságként – a pályázatok értékelésekor bevezettük az ún. kétszintű értékelést, melynek során a horizontális szempontokhoz való hozzájárulás minden projektjavaslat vonatkozásában kötelező befogadhatósági feltételként szerepel.

A Monitoring Bizottságokba kötelező jelleggel meg kell hívni legalább egy környezetvédelmi civil szervezet, valamint a romákat, a fogyatékossgal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő legalább egy-egy civil szervezet képviselőjét.

A fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontjainak érvényesüléséről a program végrehajtásáról szóló értékelésekben, rendszeres, a Kormány, a Monitoring Bizottságok, a FIT, az NFT illetve az Országgyűlés számára készülő jelentésekben külön is számot adunk.

Az ÚMFT környezetvédelmi hatásairól, valamint a fenntarthatóság horizontális szempontjainak teljesüléséről évente tájékoztatást adunk az Országos Környezetvédelmi Tanács számára.

A végrehajtás során kiemelt figyelmet kell szentelni

- a nemek közti egyenlőség monitoringjának (különös tekintettel a nemek szerinti adatgyűjtésre);
- a partnerség elvének érvényesülésére;
- valamint a hátrányos helyzetű csoportok (különös tekintettel a romákra) hatékony részvételének elősegítésére.

A fentieknek megfelelően az intézményrendszer működése során a pályázók számára széles körű információs és ügyfélszolgálati támogatást nyújt. Ezen belül a hátrányos helyzetű csoportok számára célzott tájékoztatási és támogatási tevékenységet tervezünk. Az ügyfélszolgálati munkatársak számára külön, a célcsoport szükségleteihez igazodó képzést szervezünk. A fogyatékkal élők eligazodása érdekében - középtávon - tervezzük honlapunk akadálymentesítését. A hátrányos helyzetű térségekben működő pályázókat országos, kistérségi szintű tanácsadói hálózatunkon keresztül közvetlenül is elérjük, számukra helyben is tanácsadási lehetőséget biztosítunk.

Nemzeti szintű szakértői hálózat segíti a potenciális kedvezményezetteket valamennyi kistérségben. Roma szakértők révén speciális segítség áll rendelkezésére a roma kedvezményezetteknek.

A végrehajtási rendszer teljes mértékben elkötelezett a fenntarthatóság, valamint a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és a diszkrimináció tilalma horizontális elveinek érvényesülése és elősegítése mellett, ezért az NFÜ tervezi az Európai Unió Hitelesített környezetvédelmi vezetési rendszer (EMAS) minősítésének megszerzését. Továbbá intézkedéseket teszünk a család-barát munkahely kialakítására.

A partnerség elve a végrehajtás minden szintjén érvényesül:

- (mind a projekt koncepciókat, mind pedig a már előkészített projekteket) bíráló bizottságokban szavazati joggal vesznek részt a civil szervezetek képviselői;
- a monitoring bizottságokban a tagok fele nem kormányzati intézményt képvisel;

- a jelentős hatású projektek előkészítése során készülő Környezeti Hatásvizsgálat keretében a lakossági egyeztetés kötelező.

A végrehajtás egyes szereplőinek partnerséggel kapcsolatos feladatait részletesen a működési kézikönyv tartalmazza.

5.5.2 Állami támogatások

Az NFÜ maximális mértékben figyelembe veszi a hatályos állami támogatási szabályokat. Az állami támogatásokra vonatkozó szabályozás biztosítása érdekében a **Pénzügyminisztérium** Támogatásokat Vizsgáló Irodája (PM TVI) részt vesz a programok és akciótervek előkészítésében (ld. később). Ezen túlmenően pedig a társfinanszírozandó tevékenység vonatkozásában minden esetben megvizsgálja az állami támogatási szabályok relevanciáját. Az IH felel az operatív programnak az állami támogatási szabályokkal összhangban való végrehajtásáért, a TVI pedig ezen követelmény teljesülésének szakmai kontrollját biztosítja. Ennél fogva a TVI valamennyi támogatási konstrukciót megvizsgálja.

5.5.3 Közbeszerzés

A magyar Közbeszerzési törvényt a Parlament 2003-ban fogadta el. A közbeszerzések egyes részletes szabályait több mint 10 végrehajtási rendelet szabályozza pl. a pályázati felhívások formátumát, a felhívás közzétételének módját, építési beszerzésekre vonatkozó speciális szabályokat, tervpályázat, stb.

A kedvezményezettek által lefolytatott közbeszerzések utólagos ellenőrzéséért a KSz-ek felelnek. Az NFÜ külön szervezeti egységet állított fel a közbeszerzések szabályosságának az eljárás folyamatában történő biztosítására. Az Európai Unió Közbeszerzési Koordinációs és Szabályossági Egység (EKKE) feladata, hogy folyamatba épített ellenőrzést gyakoroljon a közbeszerzési eljárások lebonyolítása során.

A folyamatba épített és utólagos ellenőrzésekre vonatkozó eljárási szabályokat a fejlesztéspolitikáért felelős miniszter és az államháztartásért felelős miniszter közös rendelete tartalmazza (16/2006 (XII. 28.) MeHVM-PM együttes rendelet).

5.6 AZ ELEKTRONIKUS ADATKÖZLÉSRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK A BIZOTTSÁG ÉS A TAGÁLLAM KÖZÖTT

Az Európai Bizottság fejlesztés alatt álló SFC2007 rendszere a Bizottság elvárásai szerint elektronikus adatszolgáltatás alapján működik. Az informatikai rendszer két különböző módon érhető el a tagországok intézményei számára (honlapon keresztül – Web Application, illetve közvetlenül a tagállami rendszerrel elektronikus kapcsolaton keresztül – Web Service). A rendszerhez akár kizárólag az egyik módszer használatával, akár a két módszer kombinálásával is lehet kapcsolódni. A rendszerben az egyes OP komponensek szintjéig kell megjeleníteni a rendelet mellékleteiben kötelezően megjelölt adatokat.

Azon adatok esetében, melyek szerepelnek az EMIR-ben, a Bizottság által megadott specifikációnak megfelelően biztosítjuk az adatfeltöltést. Azokat az adatokat, amelyek rögzítése nincs előírva az EMIR-ben (duplikált adatkezelés elkerülésére) közvetlenül a felelős központi intézmények kulcsfelhasználói (úgy mint központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) viszik fel az SFC-be.

A rendszerrel kapcsolatos teendőkért felelős tagállami szervezet (Member State Organisation – MSO) a hazai jogszabályoknak megfelelően az NFÜ, így a tagállami összekötő (MS Liaison), illetve az „MS System Owner”, a technikai kérdésekért felelős tagállami személyt is szintén az NFÜ állományából kerül kijelölésre

5.6.1 Az adatszolgáltatás rendje

Az adott adatra vonatkozóan adatszolgáltatás módja attól függ, hogy a kijelölt intézmények a két kapcsolódási módszer közül melyiken keresztül szolgáltatnak a kijelölt intézmények adatot:

- amennyiben az adatokat a honlap felületen keresztül töltik fel az SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre képesített kulcsfelhasználói feltöltik adatokkal a szervezetük hatáskörébe tartozó táblákat az ott kért formában, illetve verifikálják azokat.
- amennyiben az adatokat a közvetlen elektronikus kapcsolaton keresztül küldi meg a tagállami rendszer a SFC2007 rendszerbe, a fentiekben megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) erre jogosított kulcsfelhasználói a tagállami rendszerbe töltik fel az adatokat, majd verifikálják és küldik meg azokat az SFC2007-nek.

Az ezzel megbízott intézmények (központi koordináció, igazoló hatóság és ellenőrzési hatóság) feladata – függetlenül az adatok rögzítésének módjától – az adatok közvetlen és hibátlan feltöltése a rendszer(ek)be olyan módon, hogy mind a számukra megszabott határidők betartására kerüljenek, mind az ő jelentésükhöz kapcsolódóan más intézmények által végzendő adatszolgáltatás megvalósulhasson az arra megszabott határidőn belül.

A dokumentumok továbbításának időpontja azok rendszerbe történő feltöltésének időpontja. A dokumentumok csak akkor számítanak elküldöttnek a Bizottság számára, ha annak érvényesítése megtörtént a rendszerben az erre felhatalmazottak által.

A rendszer tartós elérhetetlensége esetén, különösen, ha az információ leadására megfogalmazott határidő betartását ez az elérhetetlenség fenyegeti, a tagország papír alapú dokumentum formájában továbbítja a Bizottság számára az információkat a vonatkozó jogszabályban megadott formátumban. Az elérési probléma elmúltával a tagország, illetve a kijelölt illetékes szervezet pótlólag az információk rendszerbe (SFC2007) történő feltöltését. Ilyen esetben a dokumentumok megküldésének hivatalos dátuma a papír alapú dokumentumok megküldésének dátuma.

6. PÉNZÜGYI KERETEK

Az Európai Unió 2007-2013 közötti költségvetésében a Magyarország számára fejlesztéspolitikai célok megvalósítására elfogadott keretösszeg 22.395 millió euró (2004-es áruk). Az ÚMFT forrásallokációjának kialakításakor az EU Lisszaboni Stratégiájának teljesítése, a növekedés és foglalkoztatás célkitűzések elérése kiemelten fontos szempont. További fontos szempont az Észak-alföldi régió számára az Észak-alföldi régió Stratégiai Programjában meghatározott célszerkezet megvalósítása, és indikatív forrásigényeinek, az egyes beavatkozási területek közötti forrásarányainak figyelembevétele.

6.1. A FORRÁSALLOKÁCIÓ-ARÁNYSZÁM MEGÁLLAPÍTÁSÁNAK ÁLTALÁNOS SZEMPONTJAI

A források elosztásakor az alábbi általános és régió-specifikus területfejlesztési szempontokat vettük figyelembe:

- A fejlesztések **hatékonysága**, a régió versenyképességének valódi javítása megköveteli a rendelkezésre álló belső és külső fejlesztési források, a régió adottságainak leginkább megfelelő, versenyképes területekre történő **koncentrációját**.
- Kiemelt fontossággal vettük figyelembe a térség **külső környezetét**; ezen belül az Európai Unió és Magyarország regionális és egyéb ágazati politikáinak irányait, átfogó célkitűzéseit. Tekintettel voltunk a globalizálódó világban érvényesülő társadalmi-gazdasági folyamatokra és az általuk támasztott kihívásokra.
- Hangsúlyt fektettünk a **régió** területi és ágazati **sajátosságainak** forrásallokációban történő érvényesítésére. A különböző adottságú térségek számára **specializált fejlesztési mixek** összeállítására törekedtünk. Az egyes intézkedések súlyozásánál figyelembe vettük azok lehetséges területi kihatásait is.
- Célként kezeltük a jelenlegi versenyképtelen ágazati és területi struktúrák meghaladását segítő, **szerkezetváltást** képviselő intézkedések hangsúlyosabb érvényesítését a források allokációjában. A versenyképességi pozíció erősítése minden célágazat és célterület esetében szempontként jelent meg.
- Természetesen az egyes összegek meghatározásánál tekintettel kellett lennünk az intézkedések keretében megfogalmazott **támogatható tevékenységek számára, jellegére és költségvonzatára** is.
- A partnerség elvét érvényesítő, alulról építkező fejlesztési programok nem hagyhatják figyelmen kívül az adott térségben korábban megfogalmazott fejlesztési ötleteket. Ezt a nézőpontot érvényesítve építünk az allokáció meghatározásánál az elmúlt években a régióban megfogalmazott **projektekre, azok ágazati és területi megoszlására**.
- Végül nem hagyható figyelmen kívül, hogy az ÉAOP tartalma a régió stratégiai programjában megjelölt fejlesztések integráns részét képezi. Mivel a stratégiában kerek egészet alkotó **tartalmi elemek ágazati operatív programok és regionális operatív programok közötti megoszlása tématerületenként változó** – vannak például olyan fejlesztési területek, amelyek teljes mértékben a regionális operatív programokhoz kötődnek – indokolhatónak véljük a program költségvetésében mutatkozó esetleges ágazati és területi aránytalanságokat.

6.2. PÉNZÜGYI TÁBLA

Az Új Magyarország Fejlesztési Tervet 2006. október 25-én fogadta el a Magyar Kormány. Az ÚMFT az Észak-alföldi operatív programra az alábbi forráskeretet határozza meg a 2007-2013. időszakra:

Az operatív program hivatkozási (CCI) száma: 2007HU161PO009

Prioritási tengelyek szerinti bontás:

Folyó áron, euró

Prioritási tengely	Forrás	Társfinanszírozás számítási módja*	Európai Uniósi finanszírozás (a)	Hazai finanszírozás (b)=(c)+(d)	Hazai indikatív felosztása		Összes finanszírozás (e)=(a)+(b)	Társfinan- szírozás aránya (f)=(a)/(e)	Tájékoztató adatok	
					Állami (c)	Magán (d)			Egyéb pénzügyi eszközök	EIB hitelek
Turisztikai célú fejlesztés	ERFA	Közkiadások	177 183 290	31 267 639	31 267 639		208 450 929	85,0%	n.a.	n.a.
Közlekedési feltételek javítása	ERFA	Közkiadások	169 945 563	29 990 394	29 990 394		199 935 957	85,0%	n.a.	n.a.
Humán infrastruktúra fejlesztése	ERFA	Közkiadások	200 776 395	35 431 129	35 431 129		236 207 524	85,0%	n.a.	n.a.
Város- és térségfejlesztés	ERFA	Közkiadások	251 816 463	44 438 199	44 438 199		296 254 662	85,0%	n.a.	n.a.
Technikai segítségnyújtás	ERFA	Közkiadások	35 105 787	6 195 139	6 195 139		41 300 926	85,0%	n.a.	n.a.
Összesen			975 070 186	172 071 210	172 071 210		1 147 141 396	85,0%	n.a.	n.a.

* A Tanács 1083/2006/EK rendeletének 53. cikk (1) bekezdése alapján a) az elszámolható költségek – ideértve a köz- és magánkiadásokat is – teljes összege b) az elszámolható közkiadás összege

Évek szerinti bontás:

Folyó áron, euró

Év	ERFA (1)	Kohéziós Alap (2)	Európai Unió összesen (3)=(1)+(2)
2007	Átmeneti támogatás nélküli régióban	137 099 147	137 099 147
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	137 099 147	137 099 147
2008	Átmeneti támogatás nélküli régióban	133 078 045	133 078 045
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	133 078 045	133 078 045
2009	Átmeneti támogatás nélküli régióban	126 803 690	126 803 690
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	126 803 690	126 803 690
2010	Átmeneti támogatás nélküli régióban	131 374 869	131 374 869
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	131 374 869	131 374 869
2011	Átmeneti támogatás nélküli régióban	149 147 929	149 147 929
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	149 147 929	149 147 929
2012	Átmeneti támogatás nélküli régióban	144 562 012	144 562 012
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	144 562 012	144 562 012
2013	Átmeneti támogatás nélküli régióban	153 004 494	153 004 494
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Összesen	153 004 494	153 004 494
Összesen	Átmeneti támogatás nélküli régióban	975 070 186	975 070 186
	Átmenetileg támogatott régióban		
	Mindösszesen	975 070 186	975 070 186

A Közösség alapjaiból származó források kategóriánkénti hozzájárulását az operatív programhoz a 4.sz. melléklet tartalmazza.

7. AZ ÉAOP PARTNERSÉGI EGYEZTETÉSE

Az Észak-alföldi operatív program az Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht. (ÉARFÜ Kht.) tervezésében, az Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Tanács (ÉARFT) jóváhagyásával került megfogalmazásra és elfogadásra.

A régióban lévő szakmai szervezetek, társadalmi-gazdasági partnerek szakértőinek szaktudását indokoltnak és szükségesnek látta az ÉARFÜ Kht. bevonni a tervezési folyamatba, ezért 2004 őszén az országos tervezési munkához igazodva létrehozta a „Virtuális Tervezői Hálózatot”, melynek keretében közel 120 szakember segítette a tervezést és vett részt a munkaanyagok elkészítésében, valamint az országos tervezési dokumentumok véleményezésében. A „Virtuális Tervezői Hálózat” 8 Tematikus Munkacsoport (TMCS) keretében végezte a munkát. A munkavégzés alapját egyrészt az Ügynökség honlapján kialakított tervezői munkafelület, másrészt a munka végzéséhez igazodó TMCS-ülések képezték.

Az 1076/2004. Kormányhatározatnak megfelelően, létrejött a Regionális Munkacsoport (RMCS) is a régióban, amely a régió társadalmi, gazdasági partnerei és a tudomány képviselőinek részvételével biztosította a partnerségi folyamatok érvényesülését a tervezési folyamatban. Az RMCS minden tanácsülés előtt szakmailag véleményezte az elkészült dokumentumokat.

A tervezési folyamat első lépését a régió helyzetelemzésének és SWOT analízisének elkészítése jelentette. Ezzel párhuzamosan – az országos elvárásoknak és időütemezésnek megfelelően – megindult a stratégiai program elkészítése, mely a régió teljes körű helyzetelemzésében feltárt valamennyi probléma megoldására meghatározott beavatkozási irányokat. Ezt követően – a rendszeres ágazati egyeztetések eredményeként – meghatározásra, illetve pontosításra kerültek az Észak-alföldi Operatív Program tartalmi elemei, forrásallokációja és indikátor-rendszere.

Az Észak-alföldi Regionális Fejlesztési Tanács felhatalmazása alapján az ÉARFÜ Kht. végezte az Észak-alföldi operatív program társadalmi-szakmai egyeztetését. Az ÉARFÜ Kht. a tervezési dokumentumok (helyzetelemzés, stratégiai program és ÉAOP) társadalmiasítása érdekében folyamatos, rendszeresen ismétlődő és széleskörű rendszeres partnerségi együttműködést kezdeményezett a régióban. Ez a tervezési munkába bevont TMCS és RMCS szakértőkön kívül, kistérségi (27 kistérségben) és megyei (3 megyeszékhelyen) egyeztető fórumok megrendezését (széles meghívotti körrel, például önkormányzatok, kistérségi társulások, gazdasági szervezetek, civilek, szakmai intézmények stb.), ágazati egyeztetések megtartását (régióon belüli ágazati szervezetekkel, intézményekkel tematikusan), civil egyeztető fórum megszervezését jelentette. A partnerségi egyeztetések rendszeresen ismétlődtek, az ÉARFÜ Kht. a tervezési dokumentumok minden munkaanyagát véleményezésre bocsátotta a regionális szereplők számára.

A partnerségi egyeztetések sorából az alábbiakban az ÉAOP társadalmiasításának menetét mutatjuk be:

- Az ÉAOP munkaanyaga 2006. április első felében kiküldésre került az érintett szakmai-társadalmi szereplőknek. Az írásos vélemények, javaslatok beérkezési határideje 2006. május 15. volt.
- Ezzel párhuzamosan, április-május hónapokban megindultak a térségi egyeztetések, melyek keretében 27 kistérségi és 3 megyei fórumon nyílt lehetőség a régiós szereplők számára az ÉAOP-pal kapcsolatos vélemények, javaslatok megfogalmazására.

- 2006. április-május hónapban sor került a régió belüli szakmai-ágazati egyeztetésekre is, melyek keretében a különböző ágazatok képviselői egyes tématerületeknek megfelelően (például gazdaságfejlesztés, turizmus, agrárium, egészségügy stb.) véleményezték a regionális operatív programot.
- 2006 májusától folyamatos volt az egyeztetés az SKV és az ex-ante értékelést végző szakértőkkel, javaslataik, véleményeik folyamatosan beépítésre kerültek az ÉAOP-ba.
- 2006. július és szeptember hónapok során, összesen két alkalommal került sor egyeztetésre az Észak-alföldi régió és az EU Bizottság delegációi között az ÉAOP tartalmáról.
- 2006 októberében megtörtént az ÉAOP ágazatok általi véleményezése, a vélemények, javaslatok beépítése.
- Folyamatosan zajlottak a régiós-ágazati egyeztetések a tevékenységek lehatárolásával kapcsolatban.
- Az ÉAOP egyeztetési munkaanyagai széles körű társadalmi véleményezés céljából több alkalommal felkerültek az Észak-alföldi régió honlapjára. A beérkezett vélemények feldolgozása folyamatosan zajlott.

Az Észak-Alföldi Operatív Program társadalmasításáról sajtóanyag jelent meg az Észak-alföldi régió Regionális Hírlevelének 2006 áprilisi számában, a három megyei napilapban, a helyi lapokban, valamint három riport hangzott el a Kapocs regionális magazinmúsor 2006 áprilisi és májusi adásában, ami a régió mindhárom megyéjében havi két alkalommal került sugárzásra, továbbá a helyi televíziók több alkalommal jelen voltak a rendezvényeken.

Az ÉAOP társadalmasításáról szóló információk, a rendezvények helyszínei megtalálhatók voltak az Észak-alföldi régió honlapján, valamint elektronikus sajtóközleményként megkapta a régió valamennyi megyei, kistérségi, illetve település szintű médiája. Az NFT Házhoz Jön programban dolgozó tanácsadók információnyújtással és a kistérségekkel való folyamatos kommunikációval segítették a rendezvények és az elkészült dokumentumok népszerűsítését.

Az ÉARFÜ Kht. által szervezett társadalmi egyeztetéseken kívül, 2006 októberében a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (továbbiakban: NFÜ) is országos társadalmi egyeztetést kezdett az ÚMFT operatív programjaihoz kapcsolódóan.

Az operatív programokat a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség 2006. október 16.-án bocsátotta társadalmi egyeztetésre, egyidejűleg azzal, hogy mind a 15 programot elérhetővé tette a honlapon, a www.nfu.hu oldalon. Társadalmi vitára 14 operatív program került, a Végrehajtás operatív programot kivéve, az összes. A véleményeket november 8-ig fogadta be az NFÜ.

A partnerségi egyeztetés módszertana az Új Magyarország Fejlesztési Terv vitája során alkalmazott eszközökön alapult. Az NFÜ mintegy 4000 partnerszervezetet – köztük szakmai, érdekképviseleti és civil szervezeteket, a gazdaság és a tudományos élet képviselőit – kért fel közvetlenül postai vagy elektronikus levélben az egyeztetésben való részvételre. A társadalmi vita nyitott volt, hiszen az NFÜ honlapjáról bárki letölthette az operatív programokat a hozzájuk tartozó kérdőívvel együtt, és véleményét az operatív programonként létrehozott e-mail címre elküldhette.

Az egyeztetés bázisát egy elektronikus strukturált kérdőív adta, amely technikailag megkönnyítette a beérkező vélemények feldolgozását és beépítését. Összesen csaknem 1350 szervezet juttatta el véleményét az elektronikus kérdőívek segítségével, valamint esszé formájában, amelyek az átláthatóság érdekében bárki számára megtekinthetők voltak a

honlapon. A legtöbb vélemény – közel 350 – a Társadalmi megújulás operatív programra, 150 a Közlekedés operatív programra érkezett.

Az NFÜ ezenfelül mind az ágazati, mind a regionális operatív programok megvitatására egyeztető fórumsorozatot szervezett, az érintett tárcák képviselőinek és a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület illetékes tagjának részvételével. A fórumokra meghívott szervezetek körét az a közel 4000 partnerszervezetet számláló adatbázis szolgáltatta, amely valamennyi tervezési egység – minisztériumok, országos hatáskörű hivatalok és a regionális fejlesztési tanácsok – partnereit összefoglalja. Az egyes ágazati vitafórumokra kb. 20-25, a téma szempontjából meghatározó véleményformáló szociális, szakmai, tudományos és civil szervezet kapott meghívót. Az egyeztető fórumok időpontjait a honlapon feltüntettük, és azoknak a szervezeteknek a jelentkezését is elfogadtuk, amelyek meghívót előzetesen nem kaptak. A közel 2 órára tervezett beszélgetések mindegyikéről készült szerkesztett emlékeztető, amely az NFÜ honlapján ugyancsak elérhető. Az egyes operatív programokat a kiemelt makrofórumok, többek között az Országos Érdekegyeztető Tanács – amelynek a döntés-előkészítő Nemzeti Fejlesztési Bizottságával az NFÜ rendszeresen ülésezik –, a Gazdasági és Szociális Tanács, a Magyar Tudományos Akadémia, az Országos Környezetvédelmi Tanács, az Országos Területfejlesztési Tanács, valamint a 2006. szeptember 5.-én megalakult Nemzeti Fejlesztési Tanács is napirendjére tűzte. A regionális operatív programok megvitatására a regionális fejlesztési tanácsok ülésein került sor a régióközpontokban. A tanácsüléseken elhangzott véleményeket, javaslatokat hangfelvétel rögzíti, az elkészült jegyzőkönyvek a honlapról letölthetők voltak. Az ágazati regionális és makrofórumok mellett a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület folyamatosan egyeztetett az operatív programok tartalmi elemeit illetően.

A határidőig beérkezett valamennyi véleményt táblázatos formában, az adott operatív program struktúrájának megfelelően dolgozta fel az NFÜ. Az így elkészült táblázatokban található hozzászólásokhoz az adott témáért felelős tervezési egységek készítették el a választervezeteiket, feltüntetve, hogy a javaslat elfogadott, elutasított, vagy részben befogadható.. Az egyes javaslatok végleges sorsát mind az ágazati, mind a regionális operatív programok esetében először az Operatív Program Tárcaközi Koordinációs Bizottságok tárgyalták meg, majd a Tervezési Operatív Bizottság döntött.

A beérkezett vélemények és javaslatok elbírálását követően a véleményező szervezetek személyre szóló válaszeveleket kaptak.

A társadalmi egyeztetéseken beérkezett véleményeket minden esetben rendszerezetten értékeltük, megvizsgáltuk, hogy a beérkezett vélemények szakmailag indokolt módosításokat javasoltak-e. Amennyiben a javaslatok szakmailag indokoltak voltak és nem ütköztek jogszabállyal, előírásokkal, ágazati lehatárolások során történt megegyezésekkel, akkor átvezetésre kerültek. Amennyiben a javaslatok elutasításra kerültek, az elutasítás indoklása fel lett tüntetve.

A társadalmi egyeztetések véleményei alapján átfogalmazódott a célrendszer, módosítás történt a forrásallokációban a gazdaságfejlesztési prioritás javára, valamint módosultak az egyes prioritások beavatkozási területei, különösen a turizmus, a gazdaságfejlesztés és a környezetvédelem területén.

A társadalmi egyeztetések során beérkezett és értékelt vélemények rendszeresen tanácsi előterjesztés formájában az ÉARFT elé kerültek elfogadás céljából.

Az ex-ante és SKV értékelés megállapításainak átvezetése mellett, a társadalmisítás időszakában beérkezett vélemények hatására, az alábbi jelentősebb változások történtek az operatív programban:

- Az operatív program által támogatott beavatkozások közé bekerült a belterületi belvízrendezés, az aktív, mozgásgazdag életvitelt kiszolgáló többfunkciós közösségi terek infrastrukturális fejlesztése, bölcsődék létrehozása, infrastrukturális fejlesztése;
- a véleményeket figyelembe véve, az ÉARFT 2006. november 17-i ülésén a forrásallokáció módosítása mellett döntött, 2%-kal megnövelte a gazdaság működési feltételeinek javítása c. prioritásra fordítható összeget;
- pontosult az ÉAOP indikátorrendszere.

Fentiek alapján elmondható, hogy a készülő program a régió szakmai és társadalmi szereplőinek széles körű együttműködése révén öltött végleges formát, amely alapot ad az operatív program legitimációjának.

8. AZ ÉAOP ÉRTÉKELÉSE

8.1. AZ ÉAOP EX-ANTE ÉRTÉKELÉSE

Az ex-ante értékelés háttere és célja

Az Európai Unió Tanácsának rendelete az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezésekről (1083/2006) előírja a tagállamok számára a készülő operatív programok előzetes (ex-ante), közbenső (mid-term) és utólagos (ex-post) értékelését.

A rendelet megfogalmazása szerint „az előzetes értékelés célja a költségvetési források operatív programok szerinti felosztásának optimalizálása és a programozás minőségének javítása”. Az értékelésnek azonosítania szükséges az egyenlőtlenségeket, a hiányokat és a fejlődési lehetőségeket, valamint az elérni kívánt célokat, a várható eredményeket. Vizsgálnia kell továbbá a javasolt stratégia koherenciáját, a közösségi hozzáadott értéket, a közösségi prioritások figyelembevételének fokát, csakúgy, mint a korábbi programozásból levont tanulságokat, valamint a végrehajtási, monitoring, értékelési és pénzügyi irányítási eljárások minőségét.

Ezen jogszabályi kötelezettségnek eleget téve kezdődött meg az Észak-alföldi operatív program ex-ante értékelése 2006. május 15.-én, melynek végrehajtásával a közbeszerzés útján kiválasztott MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Irodát bízta meg a értékelésért felelős Nemzeti Fejlesztési Ügynökség.

Az értékelés során a szakértők vizsgálták a tervezők által folyamatosan továbbfejlesztett operatív programot, a rendeletben előírt szempontok alapján. Az értékelési folyamat egyik fontos jellemzője volt, hogy az értékelők és a tervezők szorosan együtt dolgoztak és egyeztettek. Ennek a munkamódszernek az eredményeként, az értékelők által megfogalmazott javaslatok jelentős része a tervezési munka előrehaladásával párhuzamosan épült be az operatív programba.

Jelen fejezet az értékelők által az operatív programra vonatkozóan megfogalmazott főbb észrevételeket kívánja bemutatni.

A programozás meghatározottsága

Szükséges előrebocsátani, hogy az operatív program értékelése során semmiképpen nem lehetett eltekinteni a program készítésének sajátos meghatározottságaitól.

A program meghatározottságát egyrészt az Észak-alföldi régió stratégiája jelenti; az a stratégia, amely a régióban a 2007-2013-as időszakban megvalósítandó valamennyi fejlesztést megalapozó, átfogó stratégia.

Az operatív program tartalmát azonban ezenkívül erőteljesen, sőt meghatározóan befolyásolta az az alkufolyamat, amelynek nyomán definiálásra kerültek a regionális operatív programok keretében finanszírozható tevékenységek.

Ennek eredményeként a tervezők (és az értékelők) legnagyobb erőfeszítései ellenére sem jöhetett létre egy valamennyi elemében koherens OP stratégia, hiszen számos olyan beavatkozás azonosítható, amelynek megvalósítása szükséges lenne a régió stratégiájának értelmében, azonban nem kerülhetett bele a programba, az alkufolyamat nyomán megszülető lehatárolások miatt.

Tervezői megállapítás: Az OP módosítása során törekedtünk a lehatárolások miatt okozott koherencia kiküszöbölésére, és az OP szövegében megjelenítettük ahol a célok eléréséhez szükséges tevékenységeket ágazati OP támogatja, amely így biztosítja ÚMFT szintjén az OP-k és beavatkozások közötti szinergiát.

A helyzetelemzéssel kapcsolatos észrevételek

Az Észak-alföldi régió társadalmi-gazdasági helyzetét bemutató fejezet korábbi változatai a régió helyzetét tematikusan, az egyes területeket külön-külön vizsgálva írták le hagyományos struktúrában, ahol az egyes témakörök hiányos bemutatása és olykor logikátlan sorrendje nem nyújtott kellő alapot a stratégiai következtetések megfogalmazásához. Az értékelői javaslat eredményeként a tervezők jelentősen átalakították a helyzetelemzés tartalmát és struktúráját, melynek eredményeként egy innovatív, a Közösségi Stratégiai Irányelveket messzemenően figyelembe vevő elemzés alakult ki, amely a korábbinál sokkal jobban alapozza meg az operatív programot meghatározó stratégiát. Ugyanakkor még mindig gyengesége az elemzésnek, hogy az egyes tényezők közötti ok-okozati összefüggéseket, valamint a várható trendeket csak korlátozottan vizsgálja, illetve nem teljes körűen veszi figyelembe néhány – a régióban jelenleg folyó – nagyobb ívű fejlesztés várható hatásait.

A helyzetelemzés teljes körű, tehát a régió fejlesztésének valamennyi területét vizsgálja, kiemelten és részletesen azokat, amelyek fejlesztését a stratégia előírja. Az elemzés jelentős mértékben épít statisztikai adatokra, és többnyire megfelelően specifikus kontextus indikátorokat tartalmaz, melyek noha statikusan, de jól ábrázolják az adott tematikus területeket.

A SWOT elemzés – számos változás eredményeként – megfelelő kapcsolatot teremt a helyzetelemzés és a stratégiai között, a megállapítások specifikusak.

A helyzetelemzés egyik sajátos eleme a régió belüli tércategóriák bemutatása; ez fontos elem, azonban hiányzik az anyagból annak bemutatása, hogy a tércategóriákat fogja-e a régió, és milyen módon alkalmazni a végrehajtás során. (a minél nagyobb fokú területi koncentráció érdekében.)

Tervezői megállapítás: Az OP módosítása során igyekeztünk beépíteni az ok-okozati összefüggéseket (pl. gazdasági aktivitás, foglalkoztatottság stb. területén), azonban a területi korlátok miatt erre nem nyílt mindenhol lehetőség. A tércategória-rendszer segít az egyes településtípusok és eltérő fejlesztési lehetőségek, potenciál azonosításában. A pályázati kiírások esetében az egyes tércategóriába tartozó települések előnyt fognak élvezni a fejlesztések elbírálásánál a területi fókuszálás érdekében.

A belső koherenciával és a célok relevanciájával kapcsolatos főbb megállapítások

A dokumentum célhierarchiájának vizsgálatát a külső értékelő számára hosszú ideig jelentős mértékben megnehezítette az a már említett tény, hogy az Észak-alföldi operatív program mögött két stratégia húzódott meg: a régió átfogó, valamennyi fejlesztést megalapozó stratégiája, és a ROP beavatkozások mögött húzódó szűkebb stratégia, viszont a dokumentum nem tisztázta a kettő közötti kapcsolatrendszer.

Az értékelők ezért a stratégiai fejezet egészének átgondolását, illetve a két dokumentum közötti kapcsolatrendszer bemutatását javasolták, ami sokkal koherensebb, logikusabb stratégia létrejöttét eredményezte.

A program célrendszere is folyamatosan fejlődött: kezdetben mind az átfogó, mind pedig a specifikus célokat túlzottan ambíciózusan jelölték ki, a program végrehajtására rendelkezésre álló időhöz és forrásokhoz képest. Az értékelői javaslatok nyomán a célrendszer jelentősen átfőrtékelődött, melynek eredményeként a specifikus célok valóban specifikussá váltak. A

megfogalmazott célkitűzések a korábinál sokkal realisabbak, és a célok közötti koherencia is jelentősen erősödött.

A belső koherenciával kapcsolatosan fontos megjegyezni, hogy a prioritások kiválasztásának indoklása nem volt megfelelő, nem alapozta meg kellő mértékben a program prioritásait. A szakértői egyeztetések alkalmával az indoklás átdolgozásra került, ennek eredményeként egyértelművé vált a koherens kapcsolat a célrendszer és a prioritások között.

Tervezői megállapítás: A folyamatos ex-ante tanácsadás egyeztetéseinek megfelelően átalakítottuk a célrendszert és a prioritásokat. Így a célok specifikusabbak lettek, a prioritás bevezetése segít megérteni a tervezett beavatkozások logikáját, bemutatja a célok teljesülésének feltételeit, amelyekhez igazodnak a prioritás keretében tervezett beavatkozások.

A program koncentrációjával kapcsolatos észrevételek

Koncentráció tekintetében a stratégiát alapvetően kettősség jellemzi: a kisszámú prioritás, az egyes prioritásokon belül az indikatív tevékenységek köre alapvetően egy viszonylag koncentrált megközelítésre utal. Ugyanakkor az egyes prioritások tartalmát részletesebben elemezve kitűnik, hogy a koncentráció elve nem érvényesül maradéktalanul.

A legfontosabb, azonosított problémák az alábbiakban összegezhetők:

- Gyakorlatilag valamennyi prioritás esetében megjelenik a területi fókusz részleges hiánya
- A gazdasághoz, vállalkozásokhoz kapcsolódó beavatkozások esetében az ágazati koncentráció kizárólag a turizmus kiemelésében jelenik meg
- A legtöbb indikatív tevékenység megfogalmazása jelen formájában túlságosan tág határokat szab, nem jelöli ki a beavatkozások fókuszát.

A koncentrációval összefüggésben azonosított problémák valószínűleg csak részben tükrözik a koncentráció nem megfelelő szintjét; részben nyilván annak is köszönhetően, hogy a jogszabályok szerint az operatív program a korábbi periódustól lényegesen stratégiaibb, kevesebb konkrétumot tartalmazó dokumentum.

Tervezői megállapítás: Az OP a korábbiaktól stratégiaibb jellegű, az akciótervben és a pályázati kiírásokban erőteljesebb területi fókusz kerül megfogalmazásra. Az OP módosítása során azonban igyekeztünk megjeleníteni a beavatkozásoknál – ahol lehetséges – a területi fókuszálás szempontjait (pl. belvízi fejlesztéseknél a legrosszabb helyzetben lévő és akciótervben nevesítendő belvízi öblözetek, közútfejlesztésnél a térségi központok, ipari területek, turisztikai célterületek megközelíthetősége, levegőszennyezésnél a jelentősebb forgalmú közutak és nagyobb városok, inkubációs célú fejlesztéseknél elsősorban az alacsony gazdasági aktivitással rendelkező hátrányos térségek stb.).

Prioritások előzetes értékelése

A prioritások leírása is jelentősen változott: míg az operatív program korábbi változataiban a prioritások indoklása nem szolgált megfelelő kapcsolódási pontként a helyzetelemzés és a beavatkozások között, addig mostanra ez megváltozott, az egyes prioritások leírása tartalmazza a beavatkozások alátámasztását. Ugyanakkor lényeges hiányosság, hogy az egyes beavatkozások közötti kapcsolat nem kerül megfelelően bemutatásra, így nem ismert, hogy miként erősítik egymást, továbbá a leírás nem vázolja fel a beavatkozások várható hatását.

A prioritások többsége esetében a területi fókusz nem érvényesül megfelelően, tartalmilag azonban a prioritások koncentráltak, kivéve a 4. prioritást, amelynek a belső koherenciája is sok szempontból megkérdőjelezhető.

Tervezői megállapítás: Az OP módosítása során igyekeztünk megjeleníteni a prioritások közötti kapcsolatokat (pl. a közlekedési fejlesztések a gazdaságfejlesztés, turizmus és közszolgáltatások célterületeinek megközelíthetőségét teremtik meg). A korábbi 4. Város- és térségfejlesztés prioritást kettéválasztottuk annak meglehetősen komplex tartalmára és gyenge koherenciájára tekintettel, így a humán infrastruktúra és a térségfejlesztés külön prioritás keretében szerepel.

Indikátorok vizsgálata során tett észrevételek

Az indikátorok – a célrendszer átalakulása nyomán – folyamatosan változtak; a program korábbi verzióiban jelentős szerepet játszottak a célok definíciójának, tartalmának pontosításában, illetve fontos inputokat jelentettek a célrendszer átalakításához (azzal, hogy a program jó eséllyel nem lesz képes elérni a kitűzött célokat). A mostanra kialakult indikátorok jelentős része alkalmas arra, hogy mérje a megfogalmazott célok teljesülését, kellően specifikusak és jól mérhetőek.

Tervezői megállapítás: Az indikátorok jelentősen átdolgozásra kerültek, az egyes ROP-ok előrehaladásának összehasonlíthatósága érdekében egységesebb és csökkentett számú indikátor-rendszer került kialakításra, amely jobban illeszkedik a kitűzött célokhoz.

Összegzés

Összefoglalva elmondható, hogy az operatív program – természetesen a már említett korlátok figyelembevételével – számos tekintetben jelentős változáson, fejlődésen ment keresztül, melynek során a tervezők messzemenően figyelembe vették az értékelői javaslatokat. A változások eredményeként olyan operatív program jött létre, amely – néhány kisebb gyengeségtől eltekintve – megfelelően alapozza meg a kitűzött célok elérését biztosító beavatkozások megvalósítását.

8.2. HIVATALOS NYILATKOZAT AZ ÉAOP STRATÉGIAI KÖRNYEZETI VIZSGÁLATÁRÓL

Az OP jelen fejezete az OP stratégiai környezeti vizsgálatához kapcsolódóan összefoglaló ismertetést ad arról, hogy a környezeti szempontok hogyan kerültek beillesztésre az Észak-alföldi Operatív Programba, hogy a környezeti jelentés, a konzultáció során kifejtett vélemények, valamint a határon átnyúló hatások vizsgálatának eredményei miképpen kerültek figyelembe vételre az operatív program tervezése és elfogadása során. Bemutatja továbbá, hogy milyen okok indokolták az elfogadott programba került alternatíva választását a szóba került egyéb ésszerű alternatívák ismeretében. Ezeken túl bemutatásra kerül, hogy milyen intézkedéseket határozott meg az OP a környezeti szempontokhoz kapcsolódó nyomonkövetéssel kapcsolatban.

Jelen fejezet egyúttal (az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról szóló 2/2005. (I.11.) Kormányrendelet 11. paragrafusa, valamint az Európai Parlament és a Tanács 2001. június 27-i bizonyos tervek és programok környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló 2001/42/EK Irányelve 9. cikke értelmében) a Magyar Köztársaság Kormányának az elfogadott operatív program tekintetében tett **hivatalos nyilatkozattétele** is.

Az OP stratégiai környezeti vizsgálatának menete

A fenntarthatóság és a környezeti szempontok érvényesítésének elősegítése céljából és a jogszabályi előírások (az Európai Parlament és a Tanács 2001/42 EK irányelve – a továbbiakban Irányelv –, valamint annak hazai jogszabályi adaptációját jelentő 2/2005 (I. 11.) Kormányrendelet „Az egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról” – továbbiakban Kormányrendelet) teljesítése érdekében az Nemzeti Fejlesztési Hivatal (a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség - továbbiakban NFÜ - jogelőd szervezete) gondoskodott az operatív programokra vonatkozó stratégiai környezeti vizsgálatok (SKV) elkészítéséről. A környezeti vizsgálat célja volt, hogy az ex-ante értékelőkkel és a társadalmi partnerekkel együttműködve elősegítse az ÚMFT operatív programjainak készítése során a környezeti és komplex fenntarthatósági szempontok integrálását, érvényesítését.

Az SKV folyamatban különös hangsúlyt helyeztünk a partnerségre, illetve a partnerek tájékoztatására, valamint a partnerek véleményének tervezőkkel való megismertetésére és megtárgyalására.

Az SKV folyamat végig vitelére az OP-k elkészítéséért felelős NFÜ nyílt közbeszerzés keretében a Respect Kft. által vezetett konzorciumot⁷ választotta ki.

Az SKV jelentésnek a Kormányrendelet 4. melléklete (és az Irányelv 1. melléklete) alapján kidolgozott tematikája 2006. június 15. és július 17. között a hivatalos és társadalmi partnerek által véleményezhető volt (a Kormányrendelet 7. § szerint), illetve 2006. június 19-én partnerségi fórum keretében megvitatásra is került. A Kormányrendelet 3. melléklete által meghatározott hivatalos szervek, valamint a meghívott civil és tudományos szervezetek, illetve kormányzati szervek képviselői részt vettek a fórumon, és egy részük írásban is élt a véleményezés lehetőségével.

Az SKV-t az elfogadott módszertan és tematika szerint a tervezőkkel történt dokumentált egyeztetések segítették.

Az Észak-alföldi OP készítésekor a hivatalos, államigazgatási, valamint a társadalmi partnerek több alkalommal kaptak lehetőséget véleményük, ezen belül különösen környezeti-

⁷ A konzorcium további tagjai: Budapesti Corvinus Egyetem (Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszék, valamint a Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék), Környezettudatos Vállalatirányítás Egyesület és a BFH Európa Kft.

fenntarthatósági szempontú véleményeik kifejtésére, illetve ezeknek a tervezők felé történő közvetítésére:

- Az Észak-alföldi OP első társadalmi partnersége során (2006. október 18. - november 8.) a társadalmi partnerek környezeti véleményeik beépüléséről 2007 február 14-től - május 31-ig névre szóló levélben tájékoztatást is kaptak
- Az ex ante értékelés folyamatában (hivatalos és államigazgatási partnerek bevonásával)
- Az SKV értékelés folyamatában (az SKV-t végzők több civil szervezettel álltak kapcsolatban)
- Az SKV jelentés és az alapját képező OP konzultációja során (2006. november 15 - december 14, amelyben valamennyi társadalmi szereplő számára nyitott volt a lehetőség, továbbá az érintett környezetvédelmi civil és kormányzati szervezetek külön célzott felkérést is kaptak a részvételre).

Az említett egyeztetési folyamatok mindegyikének az OP október 16-i verziója képezte az alapját. A fenti egyeztetések lezárulása után az OP-ba beépültek azok megállapításai.

Az elkészült SKV jelentésről a vizsgálat alapját képező ÉAOP verzióval együttesen 2006. november 15-től 30 napos konzultációra került sor a Kormányrendelet 8. §-a és az Irányelv 6. cikke alapján, a jogszabályok által meghatározott hivatalos, illetve kibővített társadalmi és civil partnerek körében, továbbá a teljes nyilvánosság által is hozzáférhetően (a Kormányrendelet 8.§ (5) alapján) az NFÜ honlapján és egy országos napilapban meghirdetve.

Az SKV konzultációja során a társadalmi partnerek számára az NFÜ több csatornás egyeztetési lehetőséget biztosított, részben az NFÜ saját honlapján, részben egy e célra létrehozott internetes felületen. Az ÉAOP esetében 2006 november 30-án Budapesten egy összevont regionális fórum, 2006. november 28-án Debrecenben pedig egy helyi fórum is megrendezésre került, a Kormányrendelet által meghatározott körben, kiegészítve további társadalmi szervezetekkel.

Az SKV folyamata során beérkezett észrevételek megerősítették az SKV-t végzők észrevételeit, egyben ki is egészítették azokat. Az SKV készítői a jelentést a konzultáción beérkezett véleményekkel bővítették, majd a kibővített verziót megvitatták a tervezőkkel. Ezen egyeztetéseket követően véglegesített OP-k kerültek benyújtásra a Bizottságnak. A program benyújtása után az NFÜ nyilvánossá tette a végső jelentést és annak összefoglalóját a honlapján (www.nfu.gov.hu). A végső környezeti jelentésből világosan bemutatja azt is, hogy hol és hogyan változott az OP az SKV hatására.

Összefoglaló ismertetés arról, hogy a környezeti szempontokat hogyan illesztették be a programba

Az SKV jelentések részét képezték az SKV ajánlásokra adott tételes tervezői válaszok. A dokumentum „Az Észak-alföldi Operatív Program környezeti vizsgálata - 2. jelentés”, amely elérhető az NFÜ honlapjáról.

A jelentés legfontosabb megállapításai és azok figyelembevételével kapcsolatos tervezői válaszok a következők:

Vélemények, javaslatok	Válaszok Tervezői indoklás a felvetésben szereplő alternatíváról hozott döntéshez
A helyzetelemzés során a NATURA 2000 és a barnamezős területek térbeli elhelyezkedése, nagyságuk, a beavatkozás indokoltsága és a várható eredmények miatt. A térségek kapcsán	Az ÉAOP szövegében ugyan megjelenítettünk több, az SKV során született egyéb részletes javaslat kezelésére adott választ is, de az egyes, részletes kezelési módok – az OP

<p>a kiegyenlítődség, felzárkóztatásra törekvés, a térségek népességmegtartó képessége, illetve a térségekben tevékenykedő civil szektor aktivitása pontosítandó még.</p>	<p>stratégiai jellege miatt – az akciótervekben is szükségesnek tartjuk azok pontosítását, konkretizálását. Többek között ilyen elemek: az anyag-, és energiatakarékos, természetkímélő megoldások érdekében a BAT (Legjobb Elérhető Technikák) alkalmazása, a fenntartható városfejlesztés kritériumainak alapján a célterületek pontos kiválasztása, a NATURA 2000 és egyéb ökológiailag értékes területek védelmének a fejlesztéspolitikai gyakorlatban való érvényesítése. Így a környezeti és természeti szempontok hangsúlyosan megjelennek nemcsak a beavatkozási területek esetében (közösségi és kerékpáros közlekedés, környezeti és természeti fejlesztések, városi és barnamezős területek környezetének javítása stb.), hanem az akcióterv szintű kiválasztási kritériumok esetében, ahol az anyag- és energiatakarékos fejlesztések, BAT-ot alkalmazók, települési zöldfelületet növelő projektek többletpontot kapnak az értékelés során, valamint a NATURA 2000 és egyéb ökológiailag értékes területeket károsító fejlesztések kizárásra kerülnek.</p>
<p>A gazdaságfejlesztés, illetve egyéb infrastruktúra fejlesztések során legyen cél az ökoinnovatív, alacsony hulladék-kibocsátású, Legjobb Elérhető Technikák alkalmazására törekvő megoldások preferálása, a BAT minél szélesebb körben történő és minél nagyobb számú alkalmazására, ezzel hozzájárulva annak a minél szélesebb körű közismertté válásához, elterjedéséhez és természetesen a környezet terhelése csökkentéséhez.</p>	<p>Lásd fentebb.</p>
<p>A környezeti szempontnak a valamennyi prioritásban történő kellő mélységű és megfelelően részletezettség integrálásával csökkenthető az OP negatív környezeti hatásának kockázata.</p>	<p>A környezeti szempontok prioritásokba integrálását a fenntarthatóság horizontális elvének következetes alkalmazásával biztosítottuk. Ezek alkalmazása mind az akciótervekben mind a konstrukciók meghatározásánál megtörténik.</p>
<p>A fejlesztések megtervezésénél jobban figyelembe kellene venni a NATURA 2000 területekre gyakorolt hatásokat.</p>	<p>A NATURA 2000 és egyéb ökológiailag értékes területek védelmének a fejlesztéspolitikai gyakorlatban való érvényesítését kiemelt szempontnak tartottuk. Így a környezeti és természeti szempontok hangsúlyosan megjelennek nemcsak a beavatkozási területek esetében (közösségi és kerékpáros közlekedés, környezeti és természeti fejlesztések, városi és barnamezős</p>

	területek környezetének javítása stb.), hanem az akcióterv szintű kiválasztási kritériumok esetében is.
--	---

Az SKV javaslatára került kialakításra az ÉAOP fenntarthatósági politikája, melyet az OP 2.5.2. fejezete tartalmaz.

A hatóságok és a társadalmi szervezetek véleménye és az arra adott tervezői válaszok összefoglalása

A konzultáció során az ÉAOP környezeti vizsgálatával kapcsolatosan beérkezett megállapítások jórészt megerősítették az SKV jelentés megállapításait, illetve további kiegészítéseket javasoltak.

Vélemények	Válaszok Tervezői indoklás a felvetésben szereplő alternatíváról hozott döntéshez
A program több ponton, több célja tekintetében támogatja a hazai környezetpolitikai célokat - kerékpáros, öko-, naturturizmus fejlesztése, civil szektor erősítése, természetvédelmi, környezetvédelmi fejlesztések, barnamezős területek fejlesztése, stb. Amennyiben a további pontokban is sikerül érvényesíteni a környezeti szempont megjelenését, úgy összességében jó esély mutatkozik az OP-ben megfogalmazott általános cél teljesülésére, azaz a régió környezeti erőforrásaira, adottságaira építő, fenntartható fejlődés megvalósítására. Az utóbbi hiányában azonban a környezetet terhelő hatások erősebbek lehetnek, mint a pozitív hatások, ami összességében az országos céloktól való távolodást is eredményezhet.	A fenntarthatóság horizontális szempontjának következetes érvényesítésével a környezeti szempontok érvényesítését megtettük. Ennek megfelelően az ÉAOP végrehajtási fejezetében megjelenítettük a horizontális politikák – köztük a fenntarthatóság – értékelésének elvárásait és a fenntarthatósági minimum kritériumok alkalmazásának feltételeit. Az SKV hatására az ÉAOP-ban több dimenzióban hangsúlyosabban megjelenítettük a környezeti szempontok mérhetőségét támogató indikátorokat integrálva az OP monitoring rendszerébe is, de egyúttal a mérőszámok számának ésszerűségét szem előtt tartva az OP szintjén csak a stratégiai szempontból legfontosabb mutatókat jelenítettük meg.
Az akcióterveknek az OP-nak való megfeleltetése során maximálisan törekedni kell a horizontális szempontoknak, így a fenntartható fejlődésnek érvényesítésére. Különösen igaz ez az elveknek az akciótervekben a költségvetés prioritásokon belüli részletezésére, és a részletes indikátorok megadására (a projekt kiválasztás szempontjain túl) a gazdasági és társadalmi szempontokkal azonos súllyal jelenjen meg.	Az SKV nyomon követésére és implementációjának is erősítésére megjelent az OP-ban az akciótervek és egyedi beavatkozások, nagyprojektek a horizontális célkitűzések – köztük a fenntarthatóság – érvényesüléséhez való hozzájárulásának előzetes értékelő vizsgálata (2006, 2008, 2010), valamint az operatív program horizontális céljai teljesülésének átfogó értékelése (köztük a fenntarthatóság) (2008, 2010, 2012). Az akciótervek SKV kötelezettségét (hazai jogszabályi kötelezettség) és a fenntarthatóság biztosításának horizontális kötelezettségét tartjuk a legerősebb garanciának arra, hogy a projektek közül azok fognak megvalósulni, amelyek kedvezőbb hatással lesznek környezetükre, és a környezetileg káros

	projektek kizárásra kerülnek.
Civil szektor részvétel a végrehajtás ellenőrzésében és támogatásában	<p>A Monitoring Bizottságokba kötelező jelleggel meg kell hívni legalább egy környezetvédelmi civil szervezet, valamint a romákat, a fogyatékossgal élő embereket és a nők és férfiak esélyegyenlőségét képviselő legalább egy-egy civil szervezet képviselőjét.</p> <p>A fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és a megkülönböztetés tilalma szempontjainak érvényesüléséről a program végrehajtásáról szóló értékelésekben, rendszeres, a Kormány, a Monitoring Bizottságok, a FIT, az NFT illetve az Országgyűlés számára készülő jelentésekben külön is számot adunk.</p> <p>Az ÚMFT környezetvédelmi hatásairól, valamint a fenntarthatóság horizontális szempontjainak teljesüléséről évente tájékoztatást ad az NFÜ az Országos Környezetvédelmi Tanács számára.</p>
Követő intézkedések kidolgozása környezeti és fenntarthatósági szempontból is megfelelő módon	<p>Megjelenítettük a horizontális politikák – köztük a fenntarthatóság – értékelését, és a fenntarthatósági minimum kritériumok alkalmazásának garanciális feltételeit a következők szerint:</p> <p>Az SKV nyomon követésére és implementációjának is erősítésére megjelent az OP-ban az Akciótervek és egyedi beavatkozások, nagyprojektek a horizontális célkitűzések – köztük a fenntarthatóság – érvényesüléséhez való hozzájárulásának előzetes értékelő vizsgálata, valamint az operatív program horizontális céljai teljesülésének átfogó értékelése (köztük a fenntarthatóság).</p>
A horizontális politikáknál megfogalmazott alapelvek alapján fenntarthatósági (vagy horizontális) minimumkritériumok meghatározása, amelyek a pályázás alapvető feltételeként jelennek meg	<p>Útmutatót készítünk a fenntarthatóság, az esélyegyenlőség és megkülönböztetés tilalma célok horizontális érvényesítése érdekében, és az OP végrehajtása során az NFÜ folyamatosan keresni, díjazni, és terjeszteni fogja a legjobb gyakorlatokat.</p>

Határokon átnyúló hatások⁸

Az SKV során az értékelés megvizsgálta, hogy az OP stratégiai dokumentum jellegéből adódóan, az abban foglalt információk részletezettsége alapján a Kormányrendelet 9. §-a, valamint az Irányelv 7. cikke szerint érdemben megállapíthatóak-e jelentős határon átnyúló

⁸ A Kormányrendelet 9. § és az Irányelv 7 bekezdésének megfelelően.

hatások, és ezért szükséges-e határon átnyúló konzultációk lefolytatása. Az SKV során megállapítást nyert, hogy az OP szövege alapján a tervezett stratégiai lépések és beavatkozások területi jellege, megvalósításának a környezet állapotát befolyásoló tevékenységi szintű lebontása nem beazonosítható, ezért nem állnak rendelkezésre a konkrét területi hatások – így a határon átnyúló hatások – elemzéséhez szükséges információk.

Az SKV értékelés arra hívta fel a figyelmet, hogy a stratégiai dokumentumok hierarchiájában az Irányelv 4. cikk (3) bekezdés alapján elsősorban az OP-t megelőzően készült, annak alapjául szolgáló ágazati stratégiai programokat, koncepciókat lehet ebből a szempontból vizsgálni, illetve az OP-t követő alacsonyabb szinteken (az akciótervekben, pályázati kiírásokban) a szükséges részletes adatok rendelkezésre állása után szükséges érdemben vizsgálni, hogy felmerülnek-e határon átnyúló jelentős hatások. Ennek megfelelően, a magyar Kormány szomszédos országok kormányaival folytatott kétoldalú tanácskozásokon ismertette az ÚMFT szintű elképzeléseit, mint a tervek stratégiai hierarchiában az OP-k felett álló stratégiai keretét. Ezen túlmenően a ÉAOP 2007-2008. évi akciótervei esetében az akcióterv SKV folyamat keretében a határon átnyúló hatásokról egyeztetési anyag készült, melyet valamennyi szomszédos állam környezetvédelemért felelős hatóságának levélben megküldtünk. A határon átnyúló hatások akciótervek szintjén történő vizsgálatára és konzultációjára a teljes tervezési periódus (2007-2013) tekintetében elkötelezzük magunkat.

Monitoring intézkedések⁹

Mivel az ÉAOP tervezői maguk is egyetértenek az SKV-val abban, hogy az OP-tervezés szintjén kiküszöbölhetetlen probléma, hogy az egyes célok egymással ellentétes irányban is hathatnak. Mivel az általános szintű szöveg alapján nem ítéltető meg a támogatások egyedi környezeti hatása, egyetértve az SKV javaslatával az ÉAOP akcióterveinek és végrehajtásának folyamatai során, vagyis az ÉAOP további tervezési szintjein (akciótervek, pályázati kiírások) konkrét egyedi mérlegelés tárgyává kell tenni fenntarthatósági szempontból a lehetséges alternatív támogatási megoldásokat. Az erre vonatkozó garanciális elemek ezért részletesen megjelenítésre kerültek az ÉAOP végrehajtási fejezetében, különös tekintettel

- a pályázatok támogatásának befogadhatósági feltételeként megszabott fenntarthatósági kritériumra (minimum kritérium),
- a fenntarthatóság elvét segítő fenntarthatósági útmutató elkészítésére,
- a monitoring bizottságokban delegált környezetvédelmi szervezeti tagságra,
- a fenntarthatóság szempontjából elvégzett értékelésekre,
- valamint a jogszabályi kötelezettségből is adódóan az akciótervekre elvégzendő stratégiai környezeti vizsgálatra.

Az OP indikátorrendszerén keresztül folyamatos monitorozásra kerül az OP előrehaladása, köztük a horizontális szempontok megvalósulása is.

Ezeket a követő intézkedéseket az ÉAOP monitoring és végrehajtási rendszerébe integráltan építette be az átfedések elkerülése érdekében.

⁹ A Kormányrendelet 12.§ és az Irányelv 10. bekezdése alapján

MELLÉKLETEK**1. SZ. MELLÉKLET: AZ ÉSZAK-ALFÖLDI OPERATÍV PROGRAM HELYZETELEMZÉSÉHEZ TARTOZÓ ÁBRÁK, TÁBLÁZATOK****M1. táblázat: A GDP/foglalkoztatott értéke a magyarországi tervezési statisztikai régiókban az országos érték %-ban (1997-2004)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Közép-magyarországi régió	136,4	138,0	140,7	142,6	144,2	148,4	146,2	141,7
Közép-dunántúli régió	92,9	94,1	89,2	92,2	88,0	82,5	83,7	90,1
Nyugat-dunántúli régió	92,3	95,5	100,2	100,0	92,3	90,8	98,1	95,1
Dél-dunántúli régió	81,4	79,8	81,1	78,1	80,5	79,2	76,4	76,9
Észak-magyarországi régió	78,2	78,5	76,4	73,5	75,4	72,9	72,7	75,9
Észak-alföldi Régió	81,4	78,4	73,4	73,3	76,2	74,6	73,5	74,5
Dél-alföldi régió	77,0	75,9	75,2	73,0	73,3	72,5	74,0	74,0

Forrás: az érintett évek statisztikai évkönyvei

M2. táblázat: A beruházások 2001 és 2004 közötti legfontosabb adatai a magyarországi régiókban (az egyes évek átlaga, 2001-es árakon számolva, a beruházási árindexet felhasználva)

	A	B	C	D	E	F
Közép-magyarországi régió	334.544	134,1	130,9	216,3	106,0	112,8
Közép-dunántúli régió	288.285	115,6	124,5	44,7	106,4	62,5
Nyugat-dunántúli régió	288.288	115,6	125,5	50,3	95,7	71,5
Dél-dunántúli régió	210.185	84,3	82,5	60,8	95,7	236,7
Észak-magyarországi régió	221.484	88,8	91,1	39,2	104,0	101,4
Észak-alföldi régió	165.600	66,4	62,9	68,9	87,2	76,3
Hajdú-Bihar megye	190.755	76,5	76,4	82,0	75,1	60,8
Jász-Nagykun-Szolnok megye	177.928	71,3	67,9	45,4	104,2	132,1
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	133.159	53,4	46,5	73,3	86,5	51,2
Dél-alföldi régió	162.188	65,0	60,4	61,2	99,3	51,9
Magyarország	249.400	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

A – az egy főre jutó összes beruházás értéke (Ft/fő), B – az egy főre jutó összes beruházás aránya az országos értékhez (%), C – a vállalkozások által végrehajtott összes beruházás egy főre jutó értékének viszonya az országos értékhez (%), D – a központi költségvetési szervek által végrehajtott összes beruházás egy főre jutó értékének viszonya az országos értékhez (%), E – a helyi és helyi kisebbségi önkormányzatok által végrehajtott összes beruházás egy főre jutó értékének viszonya az országos értékhez (%), F – a non-profit szervezetek által végrehajtott összes beruházás egy főre jutó értékének viszonya az országos értékhez (%)

Forrás: az érintett évek Területi Statisztikai Évkönyvei

M3. táblázat: Az Észak-alföldi régió idegenforgalom szempontjából legfrekvenciáltabb településeinek kapacitása és látogatottsága 2005-ben (a vendégéjszakák alapján az első hat helyen álló települések, kereskedelmi és magán szálláshelyek együtt, zárójelben a külföldiekre vonatkozó adatok)

	Férőhelyek száma	Vendégek száma	Vendégéjszakák száma
Hajdúszoboszló	17.159	200.921 (59.252)	870.985 (359.246)
Debrecen	6.873	112.960 (23.878)	318.463 (96.431)
Nyíregyháza	3.294	53.043 (13.901)	118.225 (43.196)
Berekfürdő	2.439	28.276 (4.644)	101.389 (28.845)
Cserkesztőlő	1.207	22.281 (3.388)	88.673 (33.170)
Szolnok	1.112	35.509 (9.567)	73.569 (19.389)
Részesedés a régió értékeiből	59,2%	71,5% (75,6%)	76,0 (83,6%)

Forrás: az érintett megyék statisztikai évkönyvei

M4. táblázat: Az országos közúthálózat minőségi jellemzői az egyes régiókban (2005. január 1., a régiós adatok a megyei közútkezelők adataiból aggregálva)

	A		B		C	
	D	E	D	E	D	E
Közép-magyarországi régió	2,15	2,11	4,56	3,37	3,82	3,00
Közép-dunántúli régió	2,08	2,02	4,61	3,58	3,95	2,71
Nyugat-dunántúli régió	1,99	1,71	4,55	3,12	4,08	2,49
Dél-dunántúli régió	2,37	2,20	4,25	3,76	3,84	2,22
Észak-magyarországi régió	2,06	1,96	4,06	3,15	3,83	2,56
Észak-alföldi régió	2,09	1,88	4,15	3,12	3,98	2,59
Hajdú-Bihar megye	2,41	2,01	3,79	3,01	3,77	2,49
Jász-Nagykun-Szolnok megye	1,72	1,61	4,29	2,94	4,02	2,65
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	2,08	1,93	4,30	3,28	4,10	2,62
Dél-alföldi régió	2,19	2,11	4,30	3,16	3,97	2,59
Magyarország	2,13	1,97	4,32	3,14	3,90	2,54

A – a burkolat állapota, B – a pályaszerkezet teherbírása, C – a felület egyenetlensége, D – főúthálózat, E – mellékúthálózat,

1 – rossz, 2 – nem megfelelő, 3 – tűrhető, 4 – megfelelő, 5 – jó

Forrás: <http://web.kozut.hu> (a Magyar Közút Állami Közútkezelő Fejlesztő Műszaki és Információs Kht. honlapja)

M5. táblázat: A K+F ráfordítások GDP-ből való részesedésének változása 1997 és 2004 között a magyarországi régiókban (%)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Közép-magyarországi régió	1,21	1,15	1,09	1,28	1,43	1,50	1,39	1,28
Közép-dunántúli régió	0,44	0,33	0,29	0,37	0,53	0,67	0,54	0,50
Nyugat-dunántúli régió	0,26	0,27	0,25	0,20	0,44	0,30	0,29	0,39
Dél-dunántúli régió	0,29	0,27	0,29	0,41	0,45	0,51	0,40	0,41
Észak-magyarországi régió	0,19	0,28	0,18	0,23	0,21	0,27	0,27	0,28
Észak-alföldi régió	0,60	0,71	0,59	0,64	0,61	0,67	0,69	0,72
Dél-alföldi régió	0,56	0,56	0,63	0,65	0,70	0,83	0,77	0,63
Magyarország	0,74	0,72	0,68	0,79	0,91	0,98	0,89	0,89

Forrás: TEIR, az érintett megyék statisztikai évkönyve

M6. táblázat: A K+F területén foglalkoztatottak 1.000 alkalmazottra jutó számának változása 1997 és 2005 között a magyarországi régiókban

	1997	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Közép-magyarországi régió	28,5	29,1	27,8	28,4	29,0	27,2	27,6
Közép-dunántúli régió	6,4	8,5	8,3	8,8	9,3	8,8	8,8
Nyugat-dunántúli régió	7,3	7,1	7,8	7,7	7,7	7,5	8,1
Dél-dunántúli régió	11,6	13,1	14,1	13,7	14,2	20,8	19,5
Észak-magyarországi régió	6,9	6,7	7,5	8,9	8,7	8,8	8,1
Észak-alföldi régió	15,3	12,7	12,5	13,1	13,8	14,2	14,6
Dél-alföldi régió	18,0	13,6	16,2	19,0	18,7	17,3	18,3
Magyarország	17,0	16,8	16,9	17,8	18,0	18,0	18,2

Forrás: TEIR, az érintett megyék statisztikai évkönyve

M7. táblázat: A regisztrált vállalkozások számának alakulása 2000 és 2006 között az Észak-alföldi régióban (db, az egyes évek végén)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Hajdú-Bihar megye	43.925	45.545	47.387	49.254	50.389	50.842	49.816
Jász-Nagykun-Szolnok megye	29.957	31.182	32.226	32.842	32.893	32.443	31.447
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	40.559	42.501	44.378	46.231	47.477	48.076	46.759
Észak-alföldi régió	114.441	119.228	123.991	128.327	130.759	131.361	128.052
Magyarország	1.093.848	1.124.142	1.151.520	1.176.194	1.197.723	1.207.573	1.183.953

A – összes vállalkozás, B – társas vállalkozás

Forrás: TEIR

M8. táblázat: A pénzügyi közvetítés ágazat legfontosabb sajátosságai 2004-ben a magyarországi régiókban

	A	B
Közép-magyarországi régió	5,07	3,05
Közép-dunántúli régió	1,67	1,10
Nyugat-dunántúli régió	1,96	1,28
Dél-dunántúli régió	2,30	1,42
Észak-magyarországi régió	1,95	1,27
Észak-alföldi régió	1,93	1,15
Hajdú-Bihar megye	2,01	1,29
Jász-Nagykun-Szolnok megye	1,94	1,13
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	1,80	1,03
Dél-alföldi régió	2,25	1,39
Magyarország	3,36	1,91

A – a pénzügyi közvetítés ágazat részesedése a GDP-ből (%), B – a pénzügyi közvetítés ágazatban alkalmazottak aránya a teljes alkalmazotti körből (%)

Forrás: Területi Statisztikai Évkönyv, 2004

M9. táblázat: A magyarországi régiók foglalkoztatottsági viszonyai 2005-ben

	100 foglalkoztatottra jutó		100 női foglalkoztatottra jutó	
	inaktív kereső	eltartott	inaktív kereső nő	eltartott nő
Közép-magyarországi régió	68	57	93	61
Közép-dunántúli régió	70	64	99	72
Nyugat-dunántúli régió	71	61	99	69
Dél-dunántúli régió	90	75	121	82
Észak-magyarországi régió	100	89	139	98
Észak-alföldi régió	93	93	130	108
Hajdú-Bihar megye	83	90	116	106
Jász-Nagykun-Szolnok megye	94	80	129	90
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	103	106	146	124
Dél-alföldi régió	90	75	124	85
Magyarország	80	70	110	78

Forrás: www.ksh.hu, a 2005-ös mikrocenzus adatai

M10. táblázat: A lakosság végzettségi helyzete 2005-ben a magyarországi régiókban (%)

	A	B	C
Közép-magyarországi régió	94,7	56,0	22,6
Közép-dunántúli régió	92,4	38,5	12,2
Nyugat-dunántúli régió	92,6	40,7	12,2
Dél-dunántúli régió	91,0	35,4	11,1
Észak-magyarországi régió	89,2	37,5	10,8
Észak-alföldi régió	88,6	35,2	11,3
Hajdú-Bihar megye	89,5	37,7	12,8
Jász-Nagykun-Szolnok megye	88,3	34,0	10,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	87,9	33,7	10,4
Dél-alföldi régió	89,9	37,0	11,3
Magyarország	91,6	42,6	14,7

A – a 15 éves és idősebb népességből legalább az általános iskola 8 osztályát elvégezte, B – a 18 éves és idősebb népességből legalább érettségizett, C – a 25 éves és idősebb népességből egyetemi, főiskolai stb. oklevelet szerzett

Forrás: www.ksh.hu, a 2005-ös mikrocenzus adatai

M11. táblázat: Az egyes tércategóriákba tartozó települések besorolásának módszere

1.3. tércategória	A települések a megyeszékhelyektől maximum 25 km-re helyezkednek el, a 2001-es népszámlálás adatai alapján az eljárók aránya nagyobb, mint 10% (ez jelzi a központtal való erőteljes kapcsolatot), illetve az 1990-2001 közötti lakosságszám-változás és vándorlási különbözet pozitív volt.
2. tércategória	<p>A gazdaság súlyának meghatározásakor a települési GDP – működő vállalkozások száma, helyi adóbevételek és helyi adóköteles jövedelmek nagysága alapján, megyei adatokból kikövetkeztetett – becslült értékét (2003), valamint a helyi foglalkoztatás nagyságát (2001) vettük figyelembe. A kategóriába sorolt települések e szempontok szerint számolt komplex mutatójának¹⁰ értéke nagyobb, mint a régió vidéki városainak átlaga.</p> <p>A települések legalább 10.000 fős – nappali – lélekszámmal bírnak.¹¹</p> <p>A városok intézményrendszerének fejlettsége a TEIR statisztikáinak felhasználásával került számszerűsítésre: a kategóriába sorolt települések az adatbázisban szereplő 19 intézmény¹² közül legalább 5-tel rendelkeznek (a legfejlettebbek 11-12-vel).</p>

Az egyes tércategóriákba tartozó települések jelentősége

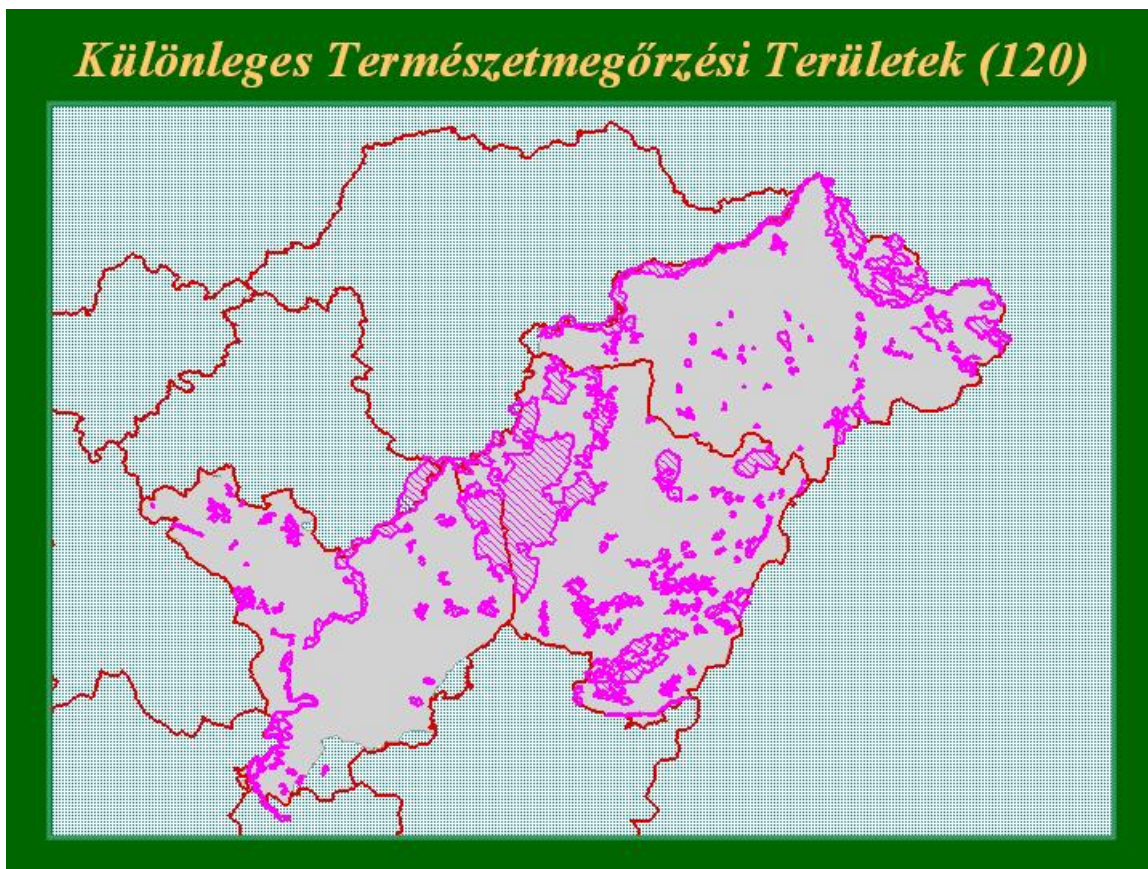
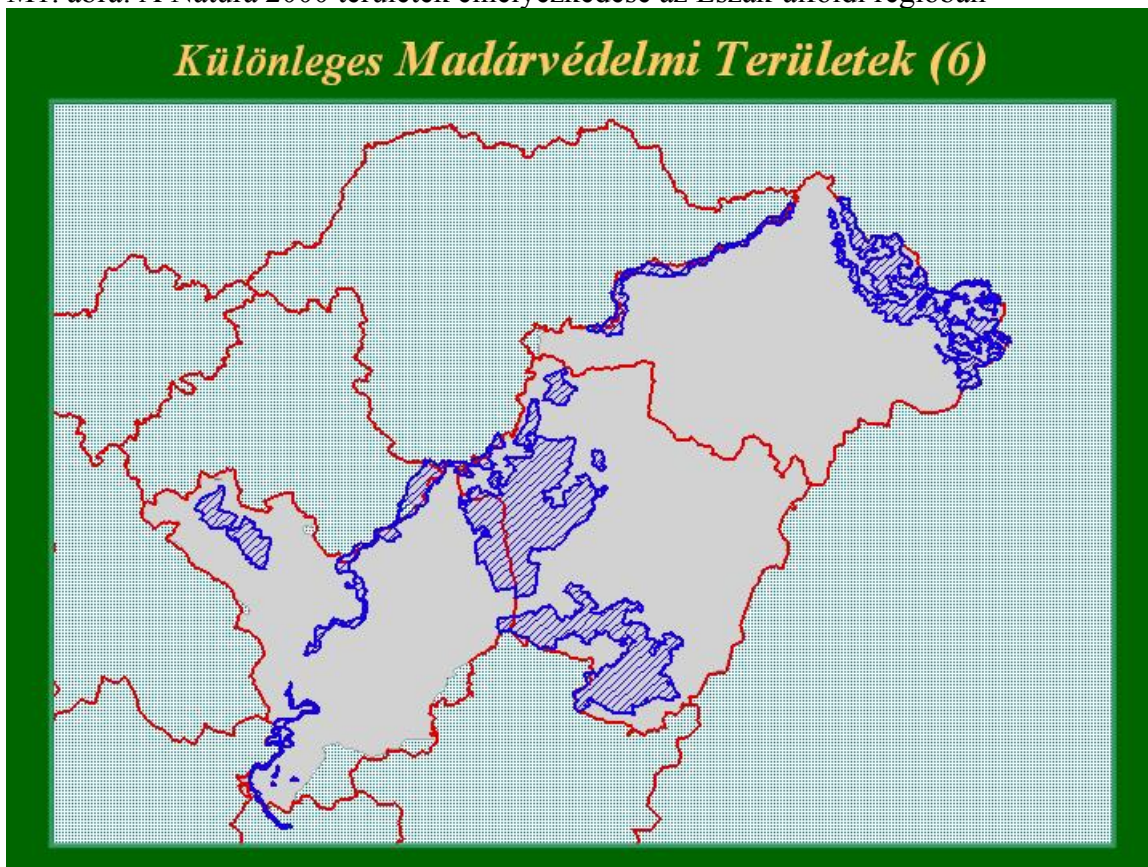
Tércategóriák	A régió lakosságából való részesedés (%)	A régió vállalkozásaiból való részesedés (%)
1.1.	13.25	20.67
1.2.	12.50	22.57
1.3.	15.50	10.55
2.	20.56	21.94
3.1.	16.19	11.56
3.2.	22.01	12.71

¹⁰ A komplex mutató kiszámítása az ún. Bennett-féle módszerrel történt: valamennyi város GDP- és foglalkoztatási adatát Debrecen megfelelő adatainak százalékában adtuk meg, majd minden egyes vizsgált település esetében e két érték számtani közepét vettük (a két tényező tehát egyenlő súllyal került beszámításra).

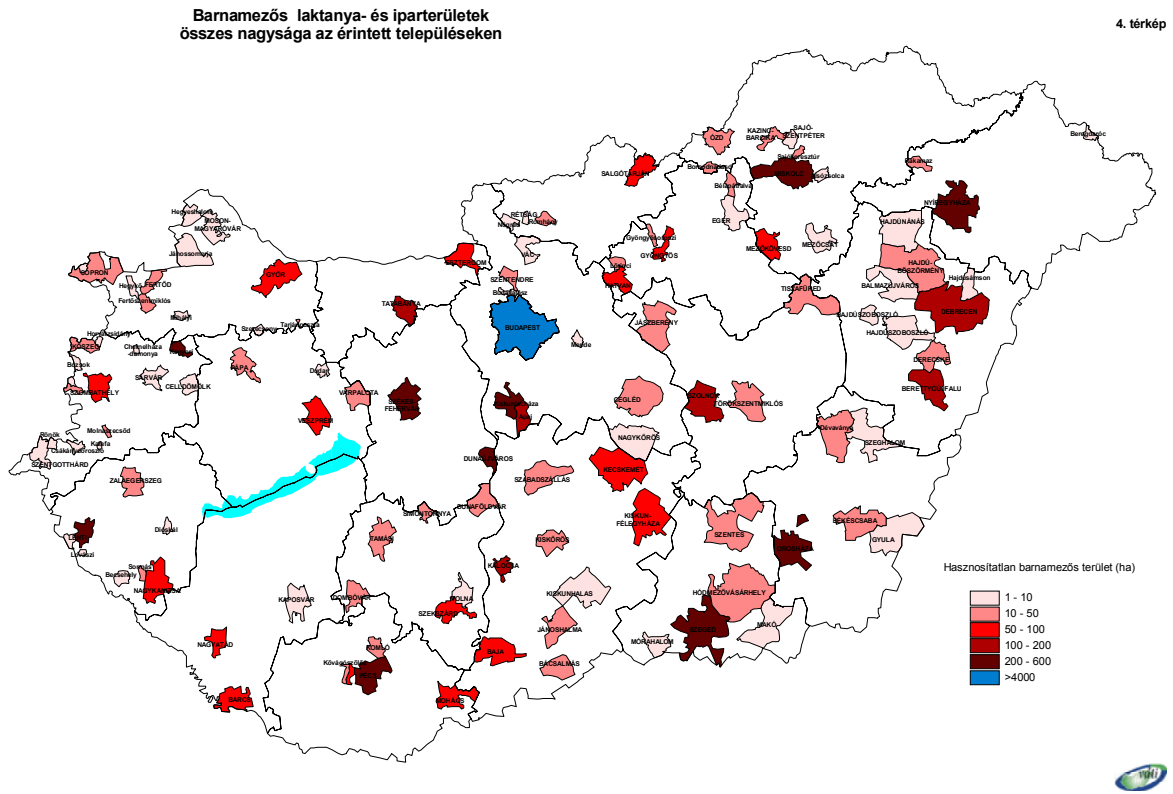
¹¹ A 2001. évi népszámlálás adatai alapján. Az ezt a határt el nem érő települések az ÉARFT 2006. június 7-ei döntése alapján kerültek ebbe a kategóriába.

¹² Kistérségi központ, gyámhivatal, munkaügyi kirendeltség, rendőrkapitányság, városi bíróság és ügyészség, körzeti földhivatal, okmányiroda, I. fokú építési hatóság, polgárvédelmi kirendeltség, erdészeti igazgatóság, tűzoltóság, területi főépítész iroda, magyar geológiai szolgálat, bányakapitányság, állat- és növényegészségi szolgálat, APEH, ÁNTSZ.

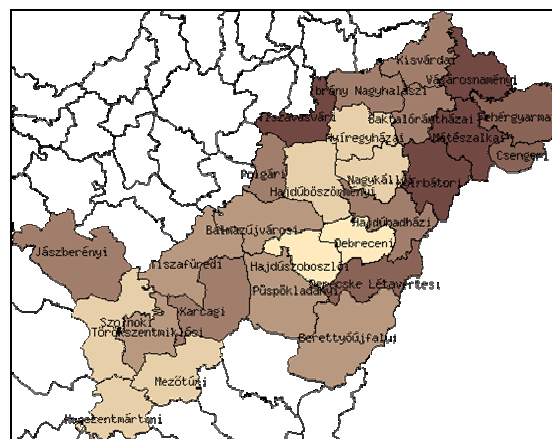
M1. ábra: A Natura 2000 területek elhelyezkedése az Észak-alföldi régióban

M2. ábra: Barnamezős laktanya és iparterületek összes nagysága az érintett településeken

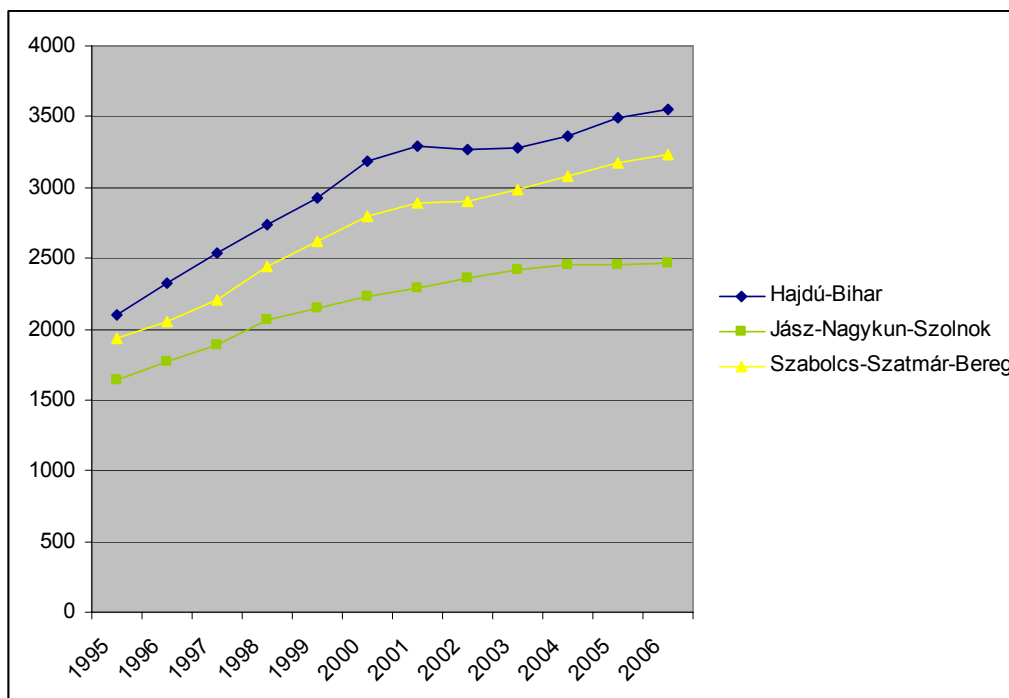

M3. ábra: A roma népesség aránya a régió népességén belül kistérségi bontásban

Forrás: KSH Népszámlálás, TeIR
(adatoktól szakértők szerint jelentősen eltér a roma népesség valódi száma)

M4. ábra: A nonprofit szervezetek számának változása az Észak-alföldi régió megyéiben 1995 és 2006 között

Forrás: A KSH Megyei Igazgatóságainak negyedéves tájékoztatói 2002-2006

2. SZ. MELLÉKLET: AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ STRATÉGIAI PROGRAMJÁNAK CÉLRENDSZERE

Az Észak-alföldi régió Stratégiai Programjának átfogó célja

A régió fejlesztési stratégiájának középpontjában a fenntartható módon történő fejlődés elősegítése áll, ennek megfelelően az átfogó cél **az Észak-alföldi régió endogén potenciáljaira alapozott, ökonómiai, ökológiai és társadalmi szempontból fenntartható fejlődésének elősegítése**, amely a környezeti értékek megőrzésével és fejlesztésével biztosítja a régió versenyképességét és a területi különbségek felszámolását.

„A vízkészlet-gazdálkodás, a környezetgazdálkodás, a területhasználat összefüggésrendszerének ökológiai alapú megteremtésével, és az erre alapozott versenyképes gazdaság- és humánerőforrás-fejlesztéssel a régió Kelet-Közép-Európa egyik minőségi élet-, egészség- és rekreációs központjává válik.”

Az Észak-Alföldön a régió fejlődésének fő irányvonala alapján, a regionális versenyképesség és a területi különbségek csökkentésének általános komponensei a régió endogén potenciáljai köré csoportosulnak.

Az átfogó cél magában foglalja a régió **környezeti erőforrásainak** (felszíni és felszín alatti vízkészlet, természeti, táji értékek, talaj- és termőföldkészlet, antropogén területek és ezek élővilága) **ökológiai rendszerszemlélettel történő kezelését, gazdálkodását, fejlesztését.**

A célul kitűzött ökológiailag fenntartható fejlődés hozzájárul az Észak-alföldi régió kiemelkedő természeti és környezeti értékeinek megőrzéséhez és fejlesztéséhez, az egészséges és ép környezeti állapot kialakításához, valamint a természeti erőforrásokra építő fejlesztések optimalizálásához és környezeti fenntarthatóságához.

A vízkészlet-gazdálkodás, a környezetgazdálkodás és a területhasználat ökológiailag fenntartható összefüggésrendszerére alapozott **versenyképes gazdaság- és humánerőforrás-fejlesztés** biztosítja **a régió területi versenyképességét.**

A belső és külső erőforrásoknak ökológiailag is optimális felhasználására, a képzett és képezhető humán erőforrásra alapozott versenyképes gazdaság fenntartható módon alapozza meg, hogy **a régió Kelet-Közép-Európa egyik minőségi élet-, egészség- és rekreációs központjává váljon.**

A társadalmi kohézió erősítéséhez, a leszakadó területek és társadalmi rétegek felzárkóztatásához olyan regionális viszonyok kialakítása szükséges, amelyek hosszú távon a lehető legszélesebb – cselekedni akaró – társadalmi rétegek számára biztosítják a társadalmi és a gazdasági életben való részvétel alapfeltételeit, illetve megteremtik az egyén számára a társadalmi és földrajzi mobilitási lehetőségeket, a kommunikációs és fizikai akadálymentesítést. A társadalom stabilitása, működőképessége az alapvető szociális és egészségügyi ellátások, képzési feltételek biztosításán túl, magában foglal olyan értékeket is, mint a kulturális sokszínűség elismerése (nemzeti és etnikai kisebbségek, migránsok integrációja), vagy a fogyatékossgal élő emberek, továbbá a férfiak és nők esélyegyenlősége.

A társadalmi kohézió feltételeinek biztosítása rendkívül fontos a gazdasági versenyképesség megteremtése, az élhető környezet megóvása és fejlesztése szempontjából egyaránt. Egyes társadalmi csoportok lemorzsolódása, elszegényedése nem csak az itt élők életminőségét és

életesélyét rontja, hanem a gazdasági növekedés gátjává is válik (taszítja a befektetőket, turistákat, kialakulnak a munkaerő-piacról tartósan kilépő, az „underclass” tömegét növelő csoportok).

Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a felzárkózás biztosítása érdekében is olyan – a régió számára kitörési lehetőségeket biztosító – beavatkozásokra célszerű koncentrálni, amelyek hosszú távon hozzájárulhatnak a régiós versenyképesség javításához is, valamint lehetővé teszik a dinamikus fejlődő területeken elért fejlődés eredményeinek átvételét és sikeres adaptációját.

Az Észak-alföldi régió Stratégiai Programjának specifikus céljai és prioritásai

1. A régió stratégiai helyzetére és humán erőforrására építő versenyképes, piacvezérelt és innováció-orientált gazdaság fejlesztése. („Dinamikus régió”)

- 1/1. prioritás: A regionális gazdasági környezet versenyképességének növelése
- 1/2. prioritás: A régió elérhetőségét biztosító interregionális kapcsolatrendszerek fejlesztése
- 1/3. prioritás: Versenyképes turisztikai termékek és hálózatok kialakítása
- 1/4. prioritás: A régió kulturális és közösségi innovációinak megalapozása, fejlesztése

2. A régió természeti, környezeti rendszereinek kialakítása, megőrzése és fenntartható használata, a környezet értéként való kezelése. („Öko-regió”)

- 2/1. prioritás: A régió környezeti állapotának megóvása és fenntartható fejlesztése, biztonságos környezet megteremtése
- 2/2. prioritás: Környezeti adottságokra épülő gazdasági tevékenységek környezeti szempontból fenntartható fejlesztése

3. A régióban az egészséges élet lehetőségeinek biztosítása, a kapcsolódó endogén potenciál hasznosítása. („Egészséges régió”)

- 3/1. prioritás: A lakosság egészségi állapotának javítása
- 3/2. prioritás: A régió potenciáljára, természeti adottságaira alapozott komplex egészségvertikum kialakítása

4. A régió versenyelőnyeire alapozott piacvezérelt és innováció-orientált agrárvertikum kialakítása. („Agrár-regió”)

- 4/1. prioritás: A mezőgazdaság regionális adottságokhoz és piaci igényekhez igazodó élelmiszeripari célú fejlesztése
- 4/2. prioritás: Nem élelmiszeripari célú mezőgazdasági termelés elterjedésének elősegítése
- 4/3. prioritás: Mezőgazdasági területek eltartó-képességének és területfejlesztésben betöltött szerepének javítása
- 4/4. prioritás: A K+F eredmények agrárgazdaságban történő alkalmazásának támogatása

5. A régió területi különbségeinek mérséklése és a társadalmi kohézió foglalkoztatás-központú erősítése. („Esélyteremtő és felzárkózó régió”)

- 5/1. prioritás: A régió területi kohéziójának erősítése
- 5/2. prioritás: A hátrányos helyzetűek társadalmi integrációjának, reintegrációjának elősegítése
- 5/3. prioritás: Vidéki társadalom életminőségének javítása
- 5/4. prioritás: Integrált településfejlesztés

3. SZ. MELLÉKLET: AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ TERÜLETI TERVEZÉSI KATEGÓRIÁIBA TARTOZÓ TELEPÜLÉSEK LISTÁJA

1. Regionális fejlesztési pólus és alközpontok

A régió azon települései tartoznak ide, amelyek a növekedés elsődleges színterei lehetnek. A pólus és alközpontok megjelölés nem csak a régió három kiemelkedő városát jelenti, hanem minden esetben egy sokkal kiterjedtebb, számos települést magában foglaló, bonyolult gazdasági-társadalmi kapcsolatokkal rendelkező központ körül agglomerálódó teret is.

1.1. Debrecen regionális fejlesztési pólus

Magyarország második, az Alföld legnagyobb városa, már évtizedek óta kiemelkedő funkciógazdagságú, urbánus hatásait az egész régióra kiterjesztő, vitathatatlan erejű regionális központ. Részesedési adatai a régióból csaknem olyanok, mint Budapest adatai az országból. Lakosságaránya 13,3%, ugyanakkor itt működik a régió összes vállalkozásának közel 21%-a, itt él a szellemi foglalkozásúak 23%-a, és egyetemi központját látogatja a régió összes felsőfokú hallgatójának 45%-a.

Települések: Debrecen

1.2. Nyíregyháza és Szolnok regionális fejlesztési alközpont

A két város vonzáskörzete megyényi területre terjed ki (ebből a szempontból igen sajátos helyzetben van Szolnok, melynek vonzásterülete egyrészt túlnyúlik saját megyéjén, másrészt viszont a perifériák más centrumok irányába gravitálnak erősen), K+F és szellemi adottságaik kevésbé fejlettek, az ipar szempontjából ugyanakkor igen jó feltételekkel rendelkeznek. A két alközpont együttes súlya megközelíti Debrecenét: a népesség 12,5%-át, a vállalkozások majd' 23%-át tömörítik.

Települések: Nyíregyháza és Szolnok.

1.3. Regionális pólus és alközpontjai agglomerálódó térségei

Az elmúlt években Debrecen, Nyíregyháza és Szolnok körül fokozatosan egy agglomerálódó térség alakult ki, amely kezdetben a megyeszékhelyekből kitelepülő lakosság, a későbbiekben pedig a gazdasági tevékenységek elsődleges célterületévé vált. Az ide sorolt települések a megyeszékhelyektől maximum 25 km-re helyezkednek el, a 2001-es népszámlálás adatai alapján az eljárók aránya nagyobb, mint 10% (ez jelzi a központtal való erőteljes kapcsolatot), illetve az 1990-2001 közötti lakosságszám-változás és vándorlási különbözet pozitív volt. Ezek a térségek központjaikkal, egységes gazdasági, munkaerőpiaci teret alkotnak. A régió népességének közel 16%-a él ezeken a településeken, miközben a vállalkozások szűk 11%-át koncentrálják.

Debrecen agglomerálódó térségének települései: Balmazújváros, Bocskai kert, Ebes, Hajdúbagos, Hajdúhadház, Hajdúsámson, Hosszúpályi, Konyár, Létavértes, Mikepércs, Monostorpályi, Nagyhegyes, Nyírmártonfalva, Sáránd, Téglás, Újléta, Vámospércs.

Települések száma: 17

Nyíregyháza agglomerálódó térségének települései: Apagy, Balkány, Besenyőd, Biri, Bököny, Demecser, Érpatak, Geszteréd, Kállósemjén, Kálmánháza, Kótaj, Levelek, Magy, Nyírkálló, Napkor, Nyírbogdány, Nyíribrony, Nyírpazony, Nyírtelek, Nyírtura, Ófehértó,

Paszab, Ramocsaháza, Sényő, Szakoly, Székely, Tiszanagyfalu, Tiszarád, Újfehértó, Vasmegyer.

Települések száma: 30

Szolnok agglomerálódó térségének települései: Besenyszög, Martfű, Rákóczi falva, Rákócziújfalva, Szajol, Szászberek, Tiszajenő, Tiszapüspöki, Tiszatenyő, Tiszavárkony, Tószeg, Újszász, Zagyvarékas.

Települések száma: 13

2. Dinamikus és dinamizálható térségi központok

A három megyeszékhely köré szerveződő agglomerálódó térségeken kívül eső, alapvetően rurális jellegű tér kiemelkedő kis- és középvárosi központjai. A fő közlekedési tengelyek – első- vagy másodrendű főutak, illetve fontosabb vasútvonalak – mentén helyezkednek el, jelentős népességet tömörítenek (legalább 10.000 fős – nappali – lélekszámmal bírnak),¹³ gazdasági súlyuk tekintélyes, továbbá fejlett intézményrendszerrel rendelkeznek.

A gazdaság súlyának meghatározásakor a települési GDP – működő vállalkozások száma, helyi adóbevételek és helyi adóköteles jövedelmek nagysága alapján, megyei adatokból kikövetkeztetett – becsült értéke (2003), valamint a helyi foglalkoztatás nagysága (2001) került figyelembevételre. A kategóriába sorolt települések e szempontok szerint számolt komplex mutatójának¹⁴ értéke nagyobb, mint a régió vidéki városainak átlaga.

A városok intézményrendszerének fejlettsége a TEIR statisztikáinak felhasználásával került számszerűsítésre: a kategóriába sorolt települések az adatbázisban szereplő 19 intézmény¹⁵ közül legalább 5-tel rendelkeznek (a legfejlettebbek 11-12-vel). Össességében a régió népességének körülbelül 20%-a, a vállalkozások közel 22%-a köthető ezekhez a településekhez.

Hajdú-Bihar megye települései: Berettyóújfalva, Hajdúböszörmény, Hajdúnánás, Hajdúszoboszló, Püspökladány.

Jász-Nagykun-Szolnok megye települései: Jászárokszállás, Jászberény, Jászfényszaru, Karcag, Kisújszállás, Mezőtúr, Tiszafüred, Törökszentmiklós.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései: Fehérgyarmat, Kisvárda, Mátészalka, Nyírbátor, Tiszavasvári, Vásárosnamény.

Összes település száma: 19

3. Felzárkóztatásra váró térségek

Gazdasági-társadalmi szempontból hátrányos helyzetű és/vagy forgalmi árnyékban fekvő, a belső és külső perifériához tartozó települések. A csoport egyik része egy kisebb térség meghatározó települése, amely rendelkezik bizonyos számú, más települések lakosságát is ellátó, városi funkciót jelentő intézménnyel vagy valamilyen speciális funkcióval

¹³ A 2001. évi népszámlálás adatai alapján.

¹⁴ A komplex mutató kiszámítása az ún. Bennett-féle módszerrel történt: valamennyi város GDP- és foglalkoztatási adatát Debrecen megfélelő adatainak százalékában adtuk meg, majd minden egyes vizsgált település esetében e két érték számtani közepét vettük (a két tényező tehát egyenlő súllyal került beszámításra).

¹⁵ Kistérségi központ, gyámhivatal, munkaügyi kirendeltség, rendőrkapitányság, városi bíróság és ügyészség, körzeti földhivatal, okmányiroda, I. fokú építési hatóság, polgárvédelmi kirendeltség, erdészeti igazgatóság, tűzoltóság, területi főépítési iroda, magyar geológiai szolgálat, bányakapitányság, állat- és növényegészségi szolgálat, APEH, ÁNTSZ.

(idegenforgalom, határátkelőhely). Másik része csak teljes vagy részleges alapfokú ellátást tud biztosítani lakossága számára.

3.3. A környéken élők számára kistérségi központként szolgáló települések

E településcsoport egyik részét alkotják azok a városok, amelyek az előző csoportok egyikébe sem tartoznak, másrészt ide kell sorolni azon nem városi jogállású településeket, amelyek a funkcióval való ellátottság és a szomszédos települések lakosságának kiszolgálása szempontjából egy térség központját képezik. Ide tartoznak továbbá a speciális funkciókkal (idegenforgalom, határátkelő) bíró települések is. A lakosság több mint 17%-át, a működő vállalkozások 12%-át tömörítik.

Hajdú-Bihar megye települései: Ártánd, Biharkeresztes, Derecske, Egyek, Földes, Hajdúdorog, Hortobágy, Kaba, Komádi, Nádudvar, Nyírábrány, Nyíracsad, Nyíradony, Polgár, Tiszacsege (15).

Jász-Nagykun-Szolnok megye települései: Abádszalók, Berekfürdő, Cibakháza, Cserkeszőlő, Fegyvernek, Jászapáti, Jászkisér, Jászladány, Kenderes, Kengyel, Kunhegyes, Kunmadaras, Kunszentmárton, Tiszaföldvár, Túrkeve (15).

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései: Baktalórántháza, Barabás, Beregsurány, Csenger, Dombrád, Ibrány, Kemece, Mándok, Máriapócs, Nagyecsed, Nagyhalász, Nyírlugos, Nyírmada, Rakamaz, Tiszabecs, Tiszalök, Vállaj, Záhony (18).

Összes település száma: 48

3.4. Vidéki erőforrás-hasznosítás potenciális terei

Ez a csoport azokat a településeket foglalja magába, amelyek az előző csoportok valamely központjának vonzáskörzetét képezik, és a megyeszékhelyek körüli agglomerálódó térségeken kívül helyezkednek el. Társadalmuk, gazdaságuk többnyire stagnál vagy hanyatlik. Ez a legnépesebb tervezési kategória: a népesség közel 22%-a, de a működő vállalkozások csak mintegy 11,6%-a található e településeken.

Hajdú-Bihar megye települései: Álmosd, Bagamér, Bakonszeg, Báránd, Bedő, Berekböszörmény, Bihardancsháza, Biharnagybajom, Bihartorda, Bojt, Csökmő, Darvas, Esztár, Folyás, Furta, Fülöp, Gáborján, Görbeháza, Hajdúszovát, Hencida, Kismarja, Kokad, Körösszakál, Körösszegapáti, Magyarhomorog, Mezőpeterd, Mezősas, Nagykereki, Nagyrábé, Pocsaj, Sáp, Sárrétudvari, Szentpéterszeg, Szerep, Tépe, Tetétlen, Tiszagyulaháza, Told, Újiráz, Újszentmargita, Újtikos, Váncsod, Vekerd, Zsáka (44).

Jász-Nagykun-Szolnok megye települései: Alattyán, Csataszög, Csépa, Hunyadfalva, Jánoshida, Jászsalsószentgyörgy, Jászágó, Jászboldogháza, Jászdózsa, Jászfelsőszentgyörgy, Jászivány, Jászkóhalma, Jászszentandrás, Jásztelek, Kétpó, Kőtelek, Kuncsorba, Mesterszállás, Mezőhék, Nagyiván, Nagykörű, Nagyrév, Öcsöd, Örményes, Pusztamonostor, Szelevény, Tiszabő, Tiszabura, Tiszaderzs, Tiszagyenda, Tiszaigar, Tiszainoka, Tizsakürt, Tiszaörs, Tiszaroff, Tiszasas, Tiszasüly, Tiszaszentimre, Tiszaszőlős, Tomajmonostora, Vezeny (41).

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye települései: Ajak, Anarcs, Aranyosapáti, Balsa, Bátorliget, Benk, Beregdaróc, Berkesz, Beszterec, Botpalád, Buj, Cégénydányád, Csaholc, Csaroda, Császló, Csegöld, Csengersima, Csengerújfalva, Darnó, Döge, Encsencs, Eperjeske, Fábriánháza, Fényeslitke, Füledd, Fülöpdaróc, Gacsály, Garbolc, Gávavencsellő, Géberjén, Gégény, Gelénes, Gemzse, Gulács, Győröcske, Győrtelek, Gyulaháza, Gyügye, Gyüre, Hermánszeg, Hetefejércse, Hodász, Ilk, Jánd, Jánkmajtis, Jármí, Jéke, Kántorjánosi, Kék, Kékcse, Kérsemjén, Kisar, Kishódos, Kisléta, Kisnamény, Kispalád, Kisvarsány, Kisszekeres, Kocsord, Komlódtótfalu, Komoró, Kölcse, Kömörő, Laskod, Lónya,

Lövőpetri, Magosliget, Mánd, Márokpapi, Mátyus, Méhtelek, Mérk, Mezőladány, Milota, Nábrád, Nagyar, Nagycserkesz, Nagydobos, Nagyhódos, Nagyszekeres, Nagyvarsány, Nemesborzova, Nyírbétek, Nyírbogát, Nyírcaholy, Nyírcsászári, Nyírderzs, Nyírgelse, Nyírgyulaj, Nyírjákó, Nyírkarász, Nyírkáta, Nyírkércs, Nyírlövő, Nyírmeggyes, Nyírmihálydi, Nyírparasznya, Nyírpilis, Nyírtass, Nyírtét, Nyírvasvári, Olcsva, Olcsvaapáti, Ópályi, Ökörítőfűlpös, Ömböly, Őr, Panyola, Pap, Papos, Pátroha, Pátyod, Penészlek, Penyige, Petneháza, Piricse, Pócspetri, Porcsalma, Pusztadobos, Rápolt, Rétközberencs, Rohod, Rozsály, Sonkád, Szabolcs, Szabolcsbáka, Szabolcsveresmart, Szamosangyalos, Szamosbecs, Szamoskér, Szamossályi, Szamostatárfalva, Szamosújlak, Szamosszeg, Szatmárcseke, Szorgalmatos, Tákos, Tarpa, Terem, Tiborszállás, Timár, Tiszaadony, Tiszabercel, Tiszabezdéd, Tiszacsécse, Tiszadada, Tiszadob, Tiszaeszlár, Tiszakanyár, Tiszakerecseny, Tiszakóród, Tiszamogyorós, Tiszaszalka, Tiszaszentmárton, Tiszatelek, Tiszavid, Tisztaberek, Tivadar, Tornyospálca, Tunyogmatolcs, Túristvándi, Túrricse, Tuzsér, Tyukod, Újdombrád, Újkenéz, Ura, Uszka, Vaja, Vámosatya, Vámosoroszi, Zajta, Zsarolyán, Zsurk (174).

Összes település száma: 259

4. SZ. MELLÉKLET: A KÖZÖSSÉG ALAPJAIBÓL SZÁRMAZÓ FORRÁSOK KATEGORIÁNKÉNTI HOZZÁJÁRULÁSA AZ OPERATÍV PROGRAMHOZ

Az OP CCI száma: 2007HU161PO009

Az operatív program neve: Észak-alföldi operatív program

Az adatok euróban, folyó áron értendők

Prioritási téma szerint		Prioritási téma szerint		Finanszírozási forma szerint		Térségtípus szerint	
Kód	EU finanszírozás összege	Kód	EU finanszírozás összege	Kód	EU finanszírozás összege	Kód	EU finanszírozás összege
03	1.568.266	71	16.572.836	01	956.620.186	01	594.623.541
05	122.324.723	75	78.099.631	02	18.450.000	05	380.446.645
08	42.343.173	76	60.848.708	Összesen:	975.070.186	Összesen:	975.070.186
09	3.450.184	77	28.228.782				
13	1.568.266	78	15.682.657				
14	3.136.531	79	39.833.948				
23	101.937.266	81	1.881.919				
24	26.627.466	85	31.595.208				
46	25.092.251	86	3.510.579				
50	8.939.114	Összesen:	975.070.186				
52	48.302.583						
53	62.730.627						
54	20.387.454						
55	60.598.544						
56	11.445.531						
57	18.173.220						
58	30.587.611						
59	7.195.360						
61	102.407.748						

5. SZ. MELLÉKLET: ÖSSZEFOGLALÓ A ZÁSZLÓSHAJÓ PROGRAMOKRÓL

1. „Nem mondunk le senkiről”

A „**Nem mondunk le senkiről**” zászlóshajó program olyan hátrányos helyzetű kistérségek fejlesztését támogatja, melyek jelentősen felül-reprezentáltak a roma lakosság arányát tekintve. Ezen program keretei között a speciális komplex segítségnyújtás az alábbi két módon valósul meg: a releváns OP-k műveletei számára célcsoport-specifikus tematikus, pénzügyi és eljárási elemek kidolgozásával, valamint a célcsoportok fogadó kapacitásának erősítése érdekében biztosított segítségnyújtással. Ezen célok eléréséhez a regionális operatív programok elsősorban a következő beavatkozásokkal járulnak hozzá: szociális ellátások fejlesztése a társadalmi befogadás erősítése érdekében, vállalkozások versenyképességének javítása, térségi közlekedés fejlesztése.

2. Gyermekesély

A „**Gyermekesély**” zászlóshajó program célja a gyermekek szegénységének megakadályozása, a későbbi sikeres oktatási és munkaerőpiaci karrier – valamint ezzel együtt egy sikeres és örömteli gyerekkor, majd azt követő felnőttkor – megalapozása, vagyis a szegény családi háttérű, hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok egyenlő esélyekhez juttatása. Cél továbbá a prevenció, valamint a hátrányos helyzetű gyermekek kirekesztésének megakadályozása, a szegénység generációk közötti átörökítésének megtörése.

Az operatív programok közül legerőteljesebben a Társadalmi megújulás operatív programban nevesített társadalmi befogadás, illetve a foglalkoztathatóság növelése, valamint a minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása célkitűzéseikhez kapcsolódik. A regionális operatív programok a helyi és térségi közszolgáltatások fejlesztését célzó prioritás egyes elemeinek megvalósítása révén járulnak hozzá a gyermekek esélyeinek javításához.

3. XXI. század iskolája

I. Az iskolarendszer tartalmi megújítása (TÁMOP)

1. Kompetencia alapú oktatás, sajátos nevelési igényű tanulók oktatása, nevelése
2. Migráns és nemzetiségi tanulók nevelése, oktatása
3. Befogadó iskola program, a halmozottan hátrányos helyzetű és roma tanulók esélyegyenlőségének biztosítása

II. Minőségbiztosítás és hatékony közoktatás (Átfogó mérési, értékelési és minőségbiztosítási rendszer kiépítése) (TÁMOP)

III. Infrastrukturális paradigmaváltás a magyar iskolarendszerben

1. Az „Intelligens Iskola” infrastruktúrájának elterjesztése, a közoktatás hatékonyságának növelése (TIOP + KMR)

2. Megújuló Iskola Program (ROP-ok) – pályázat

Kb. 700 intézmény felújítása, fűtési és világítási rendszerük korszerűsítése

4. Akadálymentes Magyarország

I. prioritás: Fizikai akadálymentesítés (központi szervek szolgáltatásai) (TIOP + KMR)

1. Épületek akadálymentesítése

2. Jelnyelvi tolmácsszolgáltatás ill. alternatív és augmentatív kommunikációs szolgáltatás

II. prioritás: Fizikai akadálymentesítés (önkormányzatok által fenntartott közszolgáltatások) **(ROP-ok)**

1. Egyenlő esélyű hozzáférés a közszolgáltatásokhoz
2. Akadálymentesítés egyéb infrastrukturális fejlesztéseknél (Nem utólagos!)

III. prioritás **(TÁMOP)**

1. Akadálymentesítési módszertani központok
2. „Egyetemes tervezés” pilot project
3. Képzési programok és egyéni eszköz pályázat

IV. prioritás: Városi és elővárosi közösségi közlekedés fejlesztéséből (akadálymentes járműbeszerzések) **(KÖZOP)**

V. Egyéb

1. Eszköz-kölcsönző
2. Segítő kutya képzés
3. Jelnyelvi tolmácshálózat
4. Feliratozás a TV-ben

5. Versenyképességi pólus program

A Versenyképességi pólus program ÉAOP-ból megvalósuló elemei a következők:

- Regionális üzleti környezet infrastrukturális fejlesztése
- Regionális és interregionális együttműködések elősegítése
- Információs és innovációs szolgáltatások fejlesztése

6. SZ. MELLÉKLET: A 1828/2006 EK RENDELET 47. CIKK (1) BEKEZDÉSE ALAPJÁN KIVÁLASZTOTT KRITÉRIUMOK SZINTJE AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓBAN

Indikátor típusa	Határérték a hagyományos városi beépítésű területeken	Határérték a lakótelepeken	Referencia adatok ¹⁶
MUNKANÉLKÜLISÉG MAGAS SZINTJE (A kritériumnak való megfeleléshez a mutatószámokból legalább egyet kell teljesíteni.)			
Munkanélküliek aránya az akcióterületen magas volt 2001-ben Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok	minimum 11%	minimum: 10,5%	9,8%
Tartós munkanélküliek aránya az akcióterületen magas volt 2001-ben (legalább 360 napos munkanélküliek aránya) Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok	minimum 5%	Minimum 4%	3,5%
SZEGÉNYSÉG ÉS KIREKESZTETTSÉG MAGAS SZINTJE (A kritériumnak való megfeleléshez a mutatószámokból legalább egyet kell teljesíteni.)			
Magas azon aktív korúak (15-59 éves) aránya, akiknek 2001-ben a jövedelemforrásuk kizárólag állami vagy helyi támogatás volt Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok	Minimum 15%	Minimum 10%	7,8%
Önkormányzati tulajdonú lakások aránya magas az akcióterületen Adatforrás: Önkormányzati nyilatkozat	Minimum 10%	minimum 8%	3,8% (2001)
Az akcióterületen az önkormányzat által elosztott rendszeres szociális támogatásokból a háztartásokhoz viszonyított városi átlaghoz képest több támogatás (darabszám) került kiosztásra. (Beszámítható támogatásformák: rendszeres szociális segély, lakásfenntartási	A rendszeres szociális támogatások száma a háztartások számához képest legalább 1,5-szerese a városi(kerületi)	A rendszeres szociális támogatások száma a háztartások számához képest legalább 1,3-szorosa a városi(kerületi)	

¹⁶ A referencia adatok a régió 20 ezer fő feletti lakosságú városainak adott mutatóra vonatkozó átlagértékei. Ennek oka, hogy jelenleg ezen városokra vonatkozóan állnak rendelkezésre tömb szinten mért adatok, ugyanakkor méretüknél fogva nagy valószínűséggel ezek a városok lesznek a szociális városrehabilitáció kedvezményezettjei.

támogatás minden formája, rendszeres gyermekvédelmi támogatás, adósságcsökkentési támogatás.)	átlagnak.	átlagnak.	
Adatforrás: Önkormányzati nyilatkozat			
ERŐSEN LEROMLOTT KÖRNYEZET (A kritériumnak való megfeleléshez a mutatószámokból legalább egyet kell teljesíteni.)			
Az 5 szintnél magasabb lakóházakban található lakott lakások magas aránya az 50.000 fő lakónépességnél nagyobb városokban.		minimum 60% az 5 szintnél magasabb épületekben található lakások aránya a legalább 50.000 fő lakónépességgel rendelkező városokban	18,7%
Adatforrás: Önkormányzati nyilatkozat			
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül magas volt 2001-ben	Minimum 25%		13%
Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok			
Magas volt a maximum egy szobás lakások aránya a lakott lakásokon belül, 2001-ben	minimum 30% a legalább 50.000 fő lakónépességgel rendelkező városokban, és minimum 20% az 50.000 főnél kisebb lakónépességgel rendelkező városokban		10,9%
Adatforrás: KSH, 2001-es Népszámlálás adatok			